

STUDENTSKÁ HLÍDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENT-
STVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

ROČNÍK VII.

V PRAZE 1914

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA. V. KOTRBA V PRAZE.
MAJITEL A VYDAVATEL: ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

ROČ. VI. ČÍS. 1

STUDENTSKÁ = HLÍDKA =

LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

VYCHÁZÍ KONCEM KAŽDÉHO MĚSÍCE KROMĚ HLAVNÍCH PRÁZDNIN. UZÁVĚRKA LISTU 10. DNE V MĚSÍCI. PŘEDPLATNÉ I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU NA ROČ. VII. PRO STUDUJÍCÍ 1 K 40 HAL., PRO NESTUDENTY 2 K. JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 30 h. ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR. MAJITEL A VYDAVATEL ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ. RUKOPISY, DOPISY, PUBLIKACE, PŘEDPLATNÉ, REKLAMACE POSÍLAJÍ SE JEDINĚ NA ADRESU: „STUDENTSKÁ HLÍDKA“ — PRAHA-II. VORŠILSKÁ UL. Č. 1.

REDAKČNÍ A ADMINISTRACNÍ. V pohnuté době, za těžkých poměrů, počínáme skorem po půlroční přestávce vydávati opět „Studentskou Hlídku“. Povoláním většiny spolupracovníků dosavadní redakce k vojenské službě, nebylo nám možno četným přáním ze řad středoškolského studentstva, aby „Hlídku“ pravidelně vycházela vyhověti. Teprve zapracováním mladších členů do prací redakčních a administracních, bylo nyní umožněno vydati prvé číslo roč. VII. Ročník VII. bude obsahovati pouze 6 čísel. Předplatné proto přiměřeně sníženo a sice pro studenty a studentky všech kategorií 1 K 40 h a pro nestudenty 2 K. — Nepříznivé poměry finanční nutí nás, abychom appellovali na naše odběratele, aby nám předplatné, pokud jim to prostředky dovolí, vyrovnali co nejdříve. Předplatné může nám býti zasláno i ve dvou libovolných splátkách. Za tím účelem budou k číslu druhému a pátému přiloženy šeky poštovní spořitelny. — Rovněž prosíme snažně o vyrovnání všech nedoplatků, abychom mohli dostati velikým závazkům vůči tiskárně. Kdo nemíní časopisu odebírat, nechť nám číslo ukázkové vrátí, jinak bude pokládán za odběratele. Kdo získá pět nových odběratelů, obdrží „Kalendář katolického studentstva na rok 1914—15“ zdarma a franko, nutno se však oň přihlásiti. Aby nám bylo možno i v neočekávaném případě uzavření škol dokončiti tento ročník, prosíme hlavně studenty-odběratele, aby nám na přiloženém lístku neobtěžovali si oznámiti svoji prázdninovou adresu s udáním příslušného okres. soudu a okres. hejtmanství, aby administrace mohla se již nyní na tuto eventualitu připravit. Nezapomeňte! Nelitujte 3 hal. na známku! Použijte oněch lístků k udání adres těch, kterým bychom mohli časopis poslati na ukázkou. Doufáme, že naše snaha časopis opět vydávati bude přijata našim čtenářstvem s povděkem, a že nás v našem podniku budou všemožně podporovati. Více než kdy jindy prosíme pak o příspěvky, zvláště do „Jitra“, kterých máme veliký nedostatek. Pokračování „Studentských epistol“ bude zahájeno druhým číslem.

„Ústředí katolického studentstva československého v Praze“ byly dosud zaslány pro Červený kříž ve prospěch raněných a nemocných vojáků následující obnosy: Sbírkou studentstva ve St. Kolíně (sběratelka A. Rotterová, kand. učít.)

STUDENTSKÁ HLÍDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

OBSAH ČÍS. 1. ROČNÍKU VII.: *Modleme se, modleme se!* — Prof. Kordač: „Studentská Hlídka“ — v době války. — Prof. Dr. Jos. Kratochvíl: *Nová filosofie a poesie.* — Th. St. Vladislav Růžička: *Goethovo božství.* — JUC. Hynek David: *Několik gloss k přítomné době a našim úkolům v budoucnosti.* — Dr. Josef šl. Hronek: *Karel kníže Schwarzenberg.* — Jan Štukbauer: *K náboženskému probuzení a snahám monismu.* — Z duchovního života. — Polské besedy. Řídí dr. Jan Bartoš. — Příloha JITRO. — ROZHLED.

Modleme se, modleme se!

Nutno dívat se na běh událostí zrakem víry a nikoli z jejich pozemské stránky. Musíme v něm viděti nejen činy lidstva, ale i řízení Boží. Obrátme se k Bohu a modleme se! To jest zvláštní přání Boží při strastech, které na nás posílá. Tak využítujeme tohoto strastiplného času pro spásu naší duše, tak přispěchejme na pomoc našim trpícím bratrům, tak můžeme čas nouze zkrátiti. Modleme se také za všechny naše trpící bratry, jako nejméně za duše padlých vojáků. Modleme se za jejich těla, za jejich duše, aby Bůh utrpení, která snášejí pro konání své povinnosti, připočetl jim k blahu jejich duší.

Modlitbou jest nám možno duchovně raněné navštěvovati a jim duševní útěchy a posily přinášeti.

Slova Kettelerova v roce 1870.

Univ. prof. Dr. Frant. Kordač:

„Studentská Hlídka“ — v době války.

Válečná doba vložila do rukou většiny spisovatelů „Hlídky“ místo péra — meč. Mysl jejich čtenářů jest zaujata událostmi z bojišť, které mají rozhodovati osudy válčících národů snad na celá století. Není tedy divu, že i musy „Studentské Hlídky“ umlkly. Ale vysílají v novém roce své rezervy, aby udržely uprostřed katolického studentstva patřičné mu posice ve zbrani ducha.

„Hlídka“ — chtějíc se svého křesťanského stanoviska řady svých stoupenců orientovat, upozorňuje především na principiální, ideální poměr zbraně hmoty ke zbrani ducha v kulturním vývoji lidstva.

Již pojem práva liší se od pojmu pouhé mravnosti, na př. povinnosti lásky, vděčnosti atd. tím, že ke svému obsahu přidává známku vynutitelné neporušitelnosti sociálního požadavku mocí

fysickou (coactiva inviolabilitas, Erzwingbarkeit). Kdo jest buď tak omezený aneb zlovolný, že nezbytný řád právního poměru lidstva zachovati nechce, musí sociální autorita neporušitelnost řádu i fyzickou silou vynutit. V tom spočívá titul sociální pravomoci trestati rušitele řádu právního na svobodě i životě. Fysická síla hmoty stojí tu ve službách ducha k vynucení jeho mravních a právních požadavků kulturního života.

Sarajevský proces nezvratně dokázal zlomyslnost vášní zpitého souseda říše rakouské, který systematicky o porušení celistvosti říše samé usiloval, a k tomu cíli ani prostředku kralovraždy se neštít. Neporušitelnost práva uznati nechtěl, a proto nezbývalo, než aby silou fyzickou války byl k tomu donucen. Nerušenou vládu pravdy, dobra a krásna opěvuje literatura a tradice téměř veškerých kulturních národů světových jakožto ideál ztraceného ráje: Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo, sponte sua leges servabat. Zjevení křesťanské nás učí, že i ve stavu původní neporušitelnosti prarodičů lidstva člověk ethickou dokonalost své přirozenosti si musil svobodným rozhodnutím osvojit v boji pravdy Božské se lží pokusitele satana. Od té doby jest boj pravdy a lži, ctnosti a neřestí, práva a bezpráví pružinou vývoje lidstva směrem k cíli klidu věčného života, pravdy a lásky. Zde jest nejhlubší kořen válek národů — vášně a hřích.

Pročez Bůh válku nechce, jako nechce hřích; ale obojí zlo dopouští vzhledem k řádu svobodné vůle lidské. Dopouští mravní zlo hříchu, dopouští i fyzické zlo války, obraceje svou prozřetelností i vzdorné síly zla v konečnou výslednici všeobecného dobra. Göthe vyjádřil tuto pravdu víry ve svém Faustu slovy: „Ich bin ein Teil von jener Macht, die stets nur Böses will und Gutes schafft.“ I Vánoce přítomné války, na první pohled v příkrém odporu k heslu vánočnímu: „Pokoj lidem dobré vůle“, připravují dobu trvalého míru tím, že válka připravuje cestu Páně vírou, modlitbou a láskou.

Vírou — neboť kdo by neznamenal, že válkou nejen veškeré frivolní hlasy nevěry umlkly, nýbrž že se válkou otvírají víře srdce, která se jí zdála býti navždy zavřena? Chladná ruka smrti schlazuje vášně a trhá jejich pouta, uvolňujíc ducha, aby svou vrozenou silou tíhnul k Bohu, svému původu a cíli. — Nuže, víra jest základ a kořen veškeré spravedlnosti. Spravedlnost ruší hřích, ruší válku, zakládá mír. Vánoce války připravují pokoj lidem dobré vůle. Válka učí jednotlivce i národy modlitbě. Vedle armády bojujících v poli spatřujeme v přítomné válce armády modlících se národů v kostelích. Učí-li nouze člověka modlití — což teprve nouze a hrůza válečná! Přál bych vám, drazí přátelé, abyste pocítili jen jednou hluboký dojem, který jímá tisíce chrabrých mužů, když na bojišti zavzní povel: „Zum Gebet!“ Jejich myslí letí vzhůru k nebesům: Jen duše výš — k Bohu blíž a ode rtů se vznáší prosba: Otče náš! A millionová ozvěna modlících se u domácích osiřelých krbů a v kostelích odpovídá: Buď vůle tvá! Takto probouzí válka elementární síly náboženské, které po celé generace nezaniknou, nýbrž společnost lidskou obrozují. Válka připravuje mír modlitbou. Z kořene náboženského se rodí síly řádu společnosti náboženského. Neboť válka učí plnit přikázání lásky a láska jest „veškerý zákon i proroci“.

Válka drtí elementární silou ledovou kůru egoismu, který sobecky isoloval jednotlivce v rodinách, rodiny, obce a jednotlivé národy ve společnosti státní. Rakovina hmotářského sobectví a odboje proti ve-

škeré autoritě ohrožovala již společnost sociální revolucí. Válka tu sociální hnilobu léčí mečem a ohněm. Autorita bezohledného komanda probouzí smysl sociální poslušnosti a nesčetné oběti majetku i krve učí potírat sobeckost moderního individualismu v zájmu zdravého socialismu, v zájmu veškerého lidstva. Solidarita lidstva vyžaduje, aby oběti jednotlivců a celých generací doby přítomné vykoupily blahodárný rozvoj povšechného lidstva celých století budoucích. Že výkvět českého národa prolitou krví na bojišti a nejširší i nejvážnější vrstvy českého lidu příkladnou obětivostí ve vlasti dávají Bohu, co Božího jest a císaři, co císařovo jest — jest notoricky známo. Plíží-li se za tímto světlem české loyality též jeho stín — volám vás, akademičtí přátelé za svědky, že byl v lůno českého národa vržen těmi, kteří státním dualismem ubíjeli pluralismus rakouských národů a kteří ve veřejném životě pěstovali politiku bez ethiky a ve výchově mládeže od university až po školu vesnickou, ethiku bez náboženství. Při tom konaly assistenci passivní, nezřídka i aktivní — sami consules. Pročež videant consules!

Svátky vánoční nám bezděky připomínají historickou pravdu: Ex oriente lux, světlo přichází od východu, nejen světlo v říši hmotné přírody, nýbrž i světlo pravdy v říši ducha. Obrození světa k novému křesťanskému životu nenastalo bez hrůz válek a útrap národů. Vzpomeňme jen třistaletého pronásledování křesťanů a stěhování národů. Válkou rozpoutané síly hmoty i ducha ničí nejen co k životu je neschopno, nýbrž budí zároveň elementární síly lidstva a napíná je k heroické energii a činnosti.

I na hrůzy války přítomné hledí věřící křesťan ve světle prozřetelnosti Božské jako na předběžné bolesti obrození světových národů. Světlo křesťanské kultury, které přišlo od východu na západ, jakoby se na rozhraní naší doby obracelo od západu na východ, aby západ s díky splatil, co před tisíci lety od východu obdržel. Silnice, stavěné římským legionům, sloužily, dle prozřetelnosti Božské, též apoštolům. plněním rozkaz Páně: „Jděte do celého světa a učte všechny národy!“ Tak budou moderní komunikační prostředky, které Evropa zřídila neb po válce zříditi se chystá, sloužit též proudu ideí křesťanské kultury od západu na východ.

Most z Evropy do Asie má tvořit Balkán. Slovanským národům říše rakouské. tvořícím kulturní jednotu solidárních dědiců křesťanské kultury západoevropské, zdá se, že prozřetelnost Božská přítomnou válkou odkáže přední úlohu ve zvrtném pohybu kultury od západu na východ. ovšem jen tenkrát, budou-li sami vyzbrojeni hybnou silou živé víry křesťanské.

Doba přítomné války, která určí směrnici světové historie národům na celá století, nechť neshledá dorost české intelligence malicherným. Oheň světové války je s to z rakouských národů vytvořit jednotlý organický celek obrozené velkoříše rakouské. Z bojiště spojených národů zaznívá k nám výzva a výstraha: Sursum corda! Povznete se z dusivých nížin domácích svárů a nacionálních rozbrojů k jasné výši sekulárních dějin světových u jejich mezníků jeslí v Betlemě a kříže na Kalvarii. Tam stojí psáno: Christus vivit. Christus regnat. Christus populum suum ab omni malo defendit. — Kristus jest ohniskem dějin světových, Kristus jest i ochranou svých věrných.

Nová filosofie a poesie.

(Příspěvek k estetice novoidealismu.)

Zdá se, jakoby veliký romantický ideál Zeyerův — návrat duše k Bohu, zduchovnění poesie a umění vůbec — v nové síle ožil v idealistických snahách soudobé filosofie, jež se obohatila všemi duchovými prvky, které vědecká, esthetická a mravní práce celého století devatenáctého přivedla k platnosti.

Nynější aspirace filosofická vede opravdové lyrické oživení, jakýsi návrat života do sebe sama, veliké vyvýšení smyslu života, rozpětí myšlenek a citů v rozjímání života pro život. Nová filosofie uvádí život do středu filosofické spekulace. Hlubajíc o smyslu života, dává přednost mohutnostem intuitivním oproti rozumovým. Vzájemné proniknutí ducha básnického a filosofického, snaha po jednotě rozumu i obrazivosti, toť nejvyšší snaha soudobé kultury, toť touha po veliké synthese budoucnosti.

Obnovení spiritualistické filosofie za našich dnů vyvěrá právě z této centrální a integrativní intuice. Jde o to, najít spojitost mezi světem vnitřním a vnějším, světem fyzickým a mravním. Nemohu-li smysly proniknouti transcendentno, nemohu je proto snad proniknouti vůbec? Novoidealismus překlenuje zející propasti a vyrovnává zrušenou rovnováhu. Snaží se proniknouti za hranice světa smyslného a poznati to, co za zjevy se skrývá. Snaha ta ovšem dává mu ráz mystický. Svět objevuje se nám jako nesmírná báseň s nekonečným počtem zpěvů, jež život svobodně stále dále tvoří. Kosmická nekonečně tvořivá harmonie plní vesmír; nesčetné formy přírody z ní vyvěrají a se vyvíjejí vzájemným pronikáním, tak jako se tvoří témata v symfonii.

Básnické intuice díla Zeyerova, stejně jako jasnovidná proroctví v Bílkově „Stavbě budoucího chrámu“ dostávají nové světlo proniknutím novoidealistické filosofie.

Život jest síla expansivní, která se šíří do nekonečna. Kam až dospěje, nedovede nám ovšem říci věda, avšak přece jen cítíme při vědecké analýze, že veškeren yesmír projevuje se v konkrétní skutečnosti jako živoucí bytost. Článkem svým o Emilu Boutrouxovi v „Novém Obzoru“ (roč. IV.) ukázal jsem, kterak francouzský filosof Boutroux v idealismu svém sleduje tuto živoucnost vesmíru, jež se projevuje v zákonech přírodních, v aktivní snaze po souladu a vyšší svobodě. Kritická revize pojmů a zákonů různých věd dokazuje, že domnělá nutnost zákonů přírodních není ani analytická ani synthetická à priori, tím méně empirická. Svět a hmotu nelze prostě převést v logickou soustavu pojmů a rodů. Život nedá se převést na zákony fysicko-chemické, svět duševní jest útvar nový, jehož činnost odporuje jakémukoliv determinismu.

Skutečnost nemůže býti v odporu se životem: jsouc mezi světem vnějším a vnitřním, jest v celku svém stálé, veliké tvoření, dění, není v přírodě dána nutností, nýbrž stálou činností se vytváří z přírody.

Vědecký determinismus předpokládá přírodu nečinnou a diskontijní: věda zkoumala dosud svět jen jako mrtvolu v klamně domněnce, že jen tím, když byl usmrcen, může býti pozorován. Proto filosofie přírodní vychází na prázdno. Oproti chudobě systémů, které vymítily

ze světa volnost, nová filosofie nalézá vzájemné pronikání přírody a ducha, obnovuje souvislost života v jeho morální jednotě. V první řadě jest třeba ponětí mravního, aby život nabyl smyslu. Na vše jest třeba dívat se pod zorným úhlem věčnosti.

Toto vyvýšení a zduchovnění života, toto nazírání na život ve věčnosti, toť magický vánek poesie, jenž ozdravuje veškeré formy vyšší činnosti lidské, toť vzácná souvislost života, vnitřní kosmická harmonie. „Všecky cesty tohoto žití jsou naše cesty; všecky cíle jejich — „předsíně chrámové“ — vedou k předsíni naší. Síně zasvěcenců: Život, Sín hlady a žízně, Úžas, Hrůza, Léčivá hořkost, Cesta květné vůně, Sín plodné práce.“ — Sibyllská vidění Bílkova rozpečetují neznámé dosud snahy novoidealismu po synthese budoucnosti.

Materialisticko-positivistická filosofie byla neplodná, mrtvá. Poznání musí vésti k životu; neznámé touhy a záhady života hledají odpovědi a vyplnění. Filosofie musí hodnotiti nejvyšší snahy života, musí řešiti záhady nejtemnější, nespokojovati se plochým konstataváním fakt. Novoidealismus musí plně překonati a potříti sterilní pozitivismus i jeho odpadiště — surový materialismus!

Jako německý romantismus čerpal na jedné straně z ideologie Heglovy a Schellingovy, na straně druhé pak vracel se do minulosti, opájel se mystickými hloubkami středověkého katolicismu, tak i romantický idealismus Zeyerův, novoidealismus katolické moderny čerpá ze spiritualistické filosofie soudobé stejně jako z hluboké spekulace středověké. Veliké myšlenky Rusa Solovjeva, Francouzů Boutrouxa a Bergsona, školy novoscholastické i pragmatické, nutně musí oplodniti nové touhy umělecké po veliké synthese života.

Předhodí se snad posměšně novým těmto touhám ducha slova: „romantismus“, „idealismus romantický“. Nelekejme se slov! Třeba jen dáti jim pravý význam! Romantikou jest v podstatě každá aspirace a v tom smyslu jest romantismus základním a věčným prvkem života.

Romantickou jest tedy touha dnešního novoidealismu po veliké synthese budoucnosti, po kosmické harmonii života, po smíření vědy a víry. Nezapomeňme však, že pro duchy vyšší, pro pravé bohatýry ducha není vůbec rozporu mezi vědou a vírou. Myslíme tu ovšem na vědu pravou, velikou, synthetickou, která chápe vnitřní svoje poslání, nikoliv na vědu malou, nízkou, lživědu, jež pozbyla smyslu pro jednotu a synthesu, ježto chtěla převést svět v řadu prázdných formulek. Kritický rozbor metody vědní ukazuje zcela jasně, že příroda o sobě nestačí, že nutno přejíti i na pole ducha, že nutno překlénouti propast světa vnějšího a vnitřního, najíti průchod k transcendentnu, k životu vyššímu.

O takovouto kritiku vědní pokusili se v dnešní době nejvyšší duchové, kteří, ač vychováni v přesných methodách vědeckých, přece nezapomněli, že při velikých problémech vědních třeba jest vyšínouti se na stanovisko obecnější a vyšší.

Práce Poincarého, Duhema, Macha, Wundta, de Sarla, Gentiliho, Mareše, Babáka, . . . kritika základů, metody a hodnoty vědecké, studium vývoje vědy bez předpokladů materialistických, statistická hodnota přiznaná zákonům fysickým, uznání důležitosti hypotéz, rozvoj moderní energetiky, posléze i nové hodnocení sil přírodních při poznání světa, překonání relativistické skepse i pozitivistické zaslepenosti — toť vše cesty, jež vedou novou filosofií k novoidealismu, k veliké mravní synthese života. Oproti pozitivistické bázni

před neznámem, vrátil se mysticko-náboženský smysl života jako věčná tvořivá síla životní. Velikým problémům životním odňata plochost a navrácen zorný úhel věčnosti.

Nový ten proud životní proniká vítězně i do umění a poesie. Kultura středověká, tak dlouho podceňovaná a bagatelisovaná, oslňuje svou hloubkou a produševněním. Velcí mystikové Eckhart, Suso, sv. Terezie, . . . znova ožívají v Hellovi, Demlovi, Bílkovi, Novotném atd. Pessimismus ustupuje před optimismem, subjektivismus a relativismus překonává víru v právo duchovního života jednotlivce i celku. Idealismus vítězí nad hrubým materialismem i plochým positivismem. Zkrátka novoidealismus proniká plně život. Drama a opera hledají produševnění, poesie i umění kochá se v romantice a mystice. Esthetika přijímá základy novoidealismu.

Objevuje se tedy nová filosofie v hodnotách poetických a uměleckých. Novoidealistická intuice o souvislosti života duchového s životem hmotným, o možnosti proniknouti v nadmyslno, o mravních hodnotách života, spočívá na podkladě vědeckém, vyhovuje odvěké touze lidstva po poznání toho, co za zjevy se skrývá. Vyšší snahy vědecké přinesly nový, nesmírný popud ke spekulaci metafysické, respektive filosofické. Proti kasárnickému velkoměstu uplatnila se touha po osamocení, po venkově. Vitalismus přírodní překonal mechanismus, synthesisa analyzu, bezvěří potlačeno vroucí vírou, indefferentismus překonán obrozením náboženským.

V učení Kristově ukázal novoidealismus nové stránky, myšlenky božského Mistra spojeny smělou synthesou s výsledky moderních věd. nové perspektivy otevřeny duchům lačnicím po Kráse a Pravdě.

A jest věru zajímavé, že v životě velikých duchů: básníků, umělců, filosofů i vědců, kdýž předčasnou smrtí nebyl přerušen vnitřní vývoj, pozorujeme vždy tři veliké intuice života, jaké pozorujeme i ve vývoji nové filosofie. Prvý z motivů jest pochybovací a hledající vášeň, bolest života, ráz tragický. Motiv druhý záleží v širokém zkoumání přírody, v bázi života. Ve třetí intuici prvky životní se slučují, očišťují, prohlubují, probouzí se touha synthetická — náboženské pojetí života. Smysl života i smrti se pronikají a spojují tak úzce ve vědomí, že rozloučení není již možné. Nejčistší, nejhlubší a nejlidštější poesie musí opětovati vítězství života nad smrtí a smrti v životě. Věčnost pronikne smysl života, minulost překoná budoucnost.

Hle, nové ohně zapaluje náš idealismus jak ve spekulaci filosofické a práci vědecké, tak na výšinách umění a poesie. Činnost lidskou ladí v jednotný, obecný, všelidský hymnus, zduehovňuje život, překonává smrt, otvírá nesmírnou síň chrámu Pravdy, Krásy a Dobra. **S u r s u m !**

Zlo není nudné, ale je prostředkem proti nudě.

Hello.

Th. St. Vladislav Růžička:

Goethovo božství.

Kultura minulého století, jež vyřkla svoji negaci nade vším, jež postavila se pod prapor politického, náboženského i mravního nihilismu, ustupuje novým ideám: nové myšlenky rojí se v hlavách našich

vrstevníků, dnešní člověk honí se v šíleném chvatu za pokrokem ve vědách, v umění i v náboženství. Moderní doba žádá na moderním člověku moderní náboženství. Člověk sám tvoří si své bohy, v nichž zrcadlí se namnoze rozhárané nitro jednotlivcovo, tvoří si bohy, kteří nemstí nepravost a nekladou zákonů, bohy, jichž kult se soustřeďuje v adoraci lidského „Já“.

Zní to jako mythus, hodný doby klasicismu řecko-římského, když bohem dneška v Německu stal se básník Goethe. Již minulé století ctilo Goetha jako velkého vychovatele lidstva, jako nedostižného genia, jenž jediný pochopil tajuplné umění žití. On stal se prorokem nového evangelia, evangelia „der Tat und Gesinnung“, které zastínilo evangelium Kristovo, evangelium „des Wortes und Glaubens“.

David Strauss předkládá lidstvu jeho díla, jež nahradí mu zastaralé evangelium, Düntzer nazývá je „ein starrer indischer Götze“ a opěvává ho v hymnech jakožto „velekněze lásky“. Nepřehledná literatura koří se Goethovi, modernímu vůdci nevěry, darwinismu, spinozismu a naturalismu. On jest zakladatelem t. zv. „křesťanství citu“, „křesťanství umění“, „křesťanství přírodního“. Právem píše jeho ctitel Hermann Grimm: „Žádný básník ani myslitel neměl po Lutherovi tak mocný vliv na budoucí generace, jako Goethe.“*) A Wieland poznamenává: „Goethe ist bald da, bald dort, und wollte Gott, er könnte wie Gott allenthalben sein!“**)

Když r. 1859 vydal Karel Goedecke „Grundriss zur Geschichte der Deutschen Dichtung“, věnoval tu Goethovi 43 stránky. Ve druhém vydání r. 1891 potřeboval jeho nástupce Max Koch již 192 stránky; ve třetím vydání Karla Kipky zaujímá stať o Goethovi již 748 stran. Zajímavý jest výpočet spisů, jež uvádí „Grundriss“ pod titulem „Bibliographische Einzelheiten“, které studují Goethův charakter, jeho literární význam, vnější zjev a konstituci, které pojednávají o jeho nemocech, o jeho šatech, prádle, knoflících u kabátu, které uvádí jeho jídelní lístek, počítají každý strom, jež vstúpil ve své výmarské zahradě, jiné zabývají se jeho žaludečními obtížemi a nezáživností, každou rýmou, kterou utržil svým nepořádným životem, jeho krátkozrakosti, ač — jak se zdá — sám krátkozrakým nebyl. Neméně důležitá jsou témata: „Goethův kočí, Goethovy hodiny, Kdy natahoval Goethe své hodiny?, Goethův frak, Goethův cylindr, Goethe jako přítel chřestu, Goethelabužník, Jak se u Goetha jedlo a pilo? Jiné essaye jednájí o básnickových slabostech, jako: Genie und Entartung, Uranisme et unisexualité, Über die Pathologie bei Goethe, War Goethe homosexuell? War Goethe syphilitisch? a t. d. a t. d. Nejdůležitější jest oddíl „Geltung und Wirkung Goethes bei seinen Zeitgenossen und bei der Nachwelt“, kde nejjasněji obráží se boj o božství Goethovo. Literatura, která jedná přímo o moderním kultu Goethově, jest důkazem mravní a intelektuální dekadence dneška.

Bölsche v brožůře „Goethe im XX. Jahrhundert“ stotožňuje pojem Goetha a pojem lidstva; každé individuum jest pouhým obrazem toho, čemu říkáme Goethe.***) Buddha, Kristus, Homer a Sokrates stali se již za sto padesát let po svém narození polobohy, kteří stali se pány nebes a vládci lidstva. I osoba Goethova, kdyby žila v oněch starých, naivních dobách, přijala by zcela jistě charakter mythu. Ovšem my

*) Goethe, Vorlesungen. Berlin.

**) Wieland an Merck.

***) „Der Altmeister von Weimar ist die Menschheit selbst auf ihrer bisher höchsten Kulturstufe gefasst“

před neznámem, vrátil se mysticko-náboženský smysl života jako věčná tvořivá síla životní. Velikým problémům životním odňata plochost a navrácen zorný úhel věčnosti.

Nový ten proud životní proniká vítězně i do umění a poesie. Kultura středověká, tak dlouho podceňovaná a bagatelisovaná, oslňuje svou hloubkou a produševněním. Velcí mystikové Eckhart, Suso, sv. Terezie, . . . znova ožívají v Hellovi, Demlovi, Bílkovi, Novotném atd. Pessimismus ustupuje před optimismem, subjektivismus a relativismus překonává víru v právo duchovního života jednotlivce i celku. Idealismus vítězí nad hrubým materialismem i plochým pozitivismem. Zkrátka novoidealismus proniká plně život. Drama a opera hledají produševnění, poesie i umění kochá se v romantice a mystice. Esthetika přijímá základy novoidealismu.

Objevuje se tedy nová filosofie v hodnotách poetických a uměleckých. Novoidealistická intuice o souvislosti života duchového s životem hmotným, o možnosti proniknouti v nadsmyslno, o mravních hodnotách života, spočívá na podkladě vědeckém, vyhovuje odvěké touze lidstva po poznání toho, co za zjevy se skrývá. Vyšší snahy vědecké přinesly nový, nesmírný popud ke spekulaci metafysické, respektive filosofické. Proti kasárnickému velkoměstu uplatnila se touha po osamocení, po venkově. Vitalismus přírodní překonal mechanismus, synthesisa analyzu, bezvěří potlačeno vroucí vírou, indifferencismus překonán obrozením náboženským.

V učení Kristově ukázal novoidealismus nové stránky, myšlenky božského Mistra spojeny smělou synthesou s výsledky moderních věd, nové perspektivy otevřeny duchům lačnicím po Kráse a Pravdě.

A jest věru zajímavé, že v životě velikých duchů: básníků, umělců, filosofů i vědců, kdýž předčasnou smrtí nebyl přerušen vnitřní vývoj, pozorujeme vždy tři veliké intuice života, jaké pozorujeme i ve vývoji nové filosofie. Prvý z motivů jest pochybovací a hledající vášeň, bolest života, ráz tragický. Motiv druhý záleží v širokém zkoumání přírody, v bázi života. Ve třetí intuici prvky životní se slučují, očišťují, prohlubují, probouzí se touha synthetická — náboženské pojetí života. Smysl života i smrti se pronikají a spojují tak úzce ve vědomí, že rozloučení není již možné. Nejčistší, nejhlubší a nejlidštější poesie musí opětovati vítězství života nad smrtí a smrti v životě. Věčnost pronikne smysl života, minulost překoná budoucnost.

Hle, nové ohně zapaluje náš idealismus jak ve spekulaci filosofické a práci vědecké, tak na výšinách umění a poesie. Činnost lidskou ladí v jednotný, obecný, všelidský hymnus, zduehovňuje život, překonává smrt, otvírá nesmírnou síň chrámu Pravdy, Krásy a Dobra. **S u r s u m !**

Zlo není nudné, ale je prostředkem proti nudě.

Hello.

Th. St. Vladislav Růžička:

Goethovo božství.

Kultura minulého století, jež vyřkla svoji negaci nade vším, jež postavila se pod prapor politického, náboženského i mravního nihilismu, ustupuje novým ideám: nové myšlenky rojí se v hlavách našich

vrstevníků, dnešní člověk honí se v šíleném chvatu za pokrokem ve vědách, v umění i v náboženství. Moderní doba žádá na moderním člověku moderní náboženství. Člověk sám tvoří si své bohy, v nichž zrcadlí se namnoze rozhárané nitro jednotlivcovo, tvoří si bohy, kteří nemstí nepravost a nekladou zákonů, bohy, jichž kult se soustřeďuje v adoraci lidského „Já“.

Zní to jako mythus, hodný doby klasicismu řecko-římského, když bohem dneška v Německu stal se básník Goethe. Již minulé století ctilo Goetha jako velkého vychovatele lidstva, jako nedostižného genia, jenž jediný pochopil tajuplné umění žití. On stal se prorokem nového evangelia, evangelia „der Tat und Gesinnung“, které zastínilo evangelium Kristovo, evangelium „des Wortes und Glaubens“.

David Štrauss předkládá lidstvu jeho díla, jež nahradí mu zastaralé evangelium, Düntzer nazývá je „ein starrer indischer Götze“ a opěvává ho v hymnech jakožto „velekněze lásky“. Nepřehledná literatura koří se Goethovi, modernímu vůdci nevěry, darwinismu, spinozismu a naturalismu. On jest zakladatelem t. zv. „křesťanství citu“, „křesťanství umění“, „křesťanství přírodního“. Právem píše jeho ctitel Hermann Grimm: „Žádný básník ani myslitel neměl po Lutherovi tak mocný vliv na budoucí generace, jako Goethe.“*) A Wieland poznamenává: „Goethe ist bald da, bald dort, und wollte Gott, er könnte wie Gott allenthalben sein!“**)

Když r. 1859 vydal Karel Goedecke „Grundriss zur Geschichte der Deutschen Dichtung“, věnoval tu Goethovi 43 stránky. Ve druhém vydání r. 1891 potřeboval jeho nástupce Max Koch již 192 stránky; ve třetím vydání Karla Kipky zaujímá stať o Goethovi již 748 stran. Zajímavý jest výpočet spisů, jež uvádí „Grundriss“ pod titulem „Bibliographische Einzelheiten“, které studují Goethův charakter, jeho literární význam, vnější zjev a konstituci, které pojednávají o jeho nemocech, o jeho šatech, prádle, knoflících u kabátu, které uvádí jeho jídelní lístek, počítají každý strom, jež všípil ve své výmarské zahradě, jiné zabývají se jeho žaludečními obtížemi a nezáživností, každou rýmou, kterou utržil svým nepořádným životem, jeho krátkozrakosti, ač — jak se zdá — sám krátkozrakým nebyl. Neméně důležitá jsou themata: „Goethův kočí, Goethovy hodiny, Kdy natahoval Goethe své hodiny?, Goethův frak, Goethův cylindr, Goethe jako přítel chřestu, Goethelabužník, Jak se u Goetha jedlo a pilo? Jiné essaye jednájí o básnickových slabostech, jako: Genie und Entartung, Uranisme et unisexualité, Über die Pathologie bei Goethe, War Goethe homosexuell? War Goethe syphilitisch? a t. d. a t. d. Nejdůležitější jest oddíl „Geltung und Wirkung Goethes bei seinen Zeitgenossen und bei der Nachwelt“, kde nejjasněji obráží se boj o božství Goethovo. Literatura, která jedná přímo o moderním kultu Goethově, jest důkazem mravní a intelektuální dekadence dneška.

Bölsche v brožůře „Goethe im XX. Jahrhundert“ stotožňuje pojem Goetha a pojem lidstva; každé individuum jest pouhým obrazem toho, čemu říkáme Goethe.***) Buddha, Kristus, Homer a Sokrates stali se již za sto padesát let po svém narození polobohy, kteří stali se pány nebes a vládci lidstva. I osoba Goethova, kdyby žila v oněch starých, naivních dobách, přijala by zcela jistě charakter mythu. Ovšem my

*) Goethe, Vorlesungen. Berlin.

**) Wieland an Merck.

***) „Der Altmeister von Weimar ist die Menschheit selbst auf ihrer bisher höchsten Kulturstufe gefasst“

jsme dnes kritičtí a příliš střízliví. My již na nikom nežádáme, aby proti zákonům gravitace po vodě chodil nebo aby získával svého věhlasu horským kázáním.

Bölsche rozevívá dále zrakům našim celé světové dějiny; ovšem šetří úzkostlivě monistických norem a pravidel vývojové theorie. Přechází od jednoho stupně kulturního vývoje k druhému; s vývojem kultury svorně pokračoval i vývoj náboženských idejí. Posledním článkem tohoto kulturního vývoje bylo křesťanství. Ovšem dnes náleží již minulosti: „to vše —“ pokračuje Bölsche, „vše ústí nyní v Goethovi. Goethe jest zjevením dané lidstvu. Moudrost Indů, umění Řeků, filosofie Říma a veliká idea křesťanství, renaissance, hluboké studium přírody, jemuž celý vesmír jest podřízen, a romantika německého ducha: tyto všechny epochy kultury on obejímá a ovládá a sám jest představitelem posledního výkvětu lidstva a uzavírá celý vývoj kultury. V Goetheovi stojí lidstvo v zenitu svého vývoje, na výši svého rozkvětu.“

Goethe nám dal nové náboženství. Zastaralý pojem „viny“ nahrazen vyšším pojmem „vývoje“ Člověk splynul s přírodou, svět fyzický smíšen s mravním. Goethe byl vášnivým monistou. *) Estetický, svobodný, volný člověk budoucnosti, jakého dosud pouze v mlžné dálce tušíme, není nic jiného, než zářící idea Goethova, která v nás znovu se probouzí. Goethe jest představitelem budoucího lidstva; jest tedy naší povinností, abychom jej následovali. „Eine Menschheitsgestalt, ist er zugleich auch ein Menschheitsideal“ a pokračuje: „Jako typus lidstva zjevuje se nám, nedostižný, samojediný, obrovský, povznesen nad každou individualitu. A přece jest i v tom podroben pouze starému processu světového vyvoje, jenž dochází v něm ideálního závěru. Jako cizinec z jiného světa se zjevil jeho ideál před námi. V jeho osobě střetl se světec, messiáš, syn boží. On vypráví nám o bohu, jenž s námi obcoval. A my žasneme ve své lidské, ubohé nicotě. Jsme však na špatné cestě. My sami musíme vzrůst v nový ideál, ve světce. Goethe — ideální typus lidstva musí povstati a býti vzkříšen v každém z nás. Každý musí býti jako on. Patnáctset millionů lidí vzdělá v sobě druhého Goetha. Pak nebude lidstvo v Goethovi, pak bude Goethe v lidstvu. On, s okem pronikajícím stěry hvězd, s mocnou silou prometheovského sebevědomí, s tichou oddaností v božské taje, ponořen v své nejniternejší ‚Já‘ — se svojí vůlí, jež zničila všechnu vinu a Fausta do nebe uvedla, on věren zásadě jednoty vesmíru, která vidí ve hvězdě i v žebráku bratra — on se vším tím bude v nás. A toho dne, kdy toto se splní, bude Goethe, Veliký a Silný zapomenut. Goethe zmizí, neboť my všichni budeme Goethy. Toho dne bude hrobka výmarská prázdná: Goethe bude žíti v nás.“

Tak si představuje s obdivuhodnou fantasií veliký ctitel výmarského básníka Bölsche budoucí lidstvo. Ideje tyto našly mocný ohlas hlavně v kruzích volnomyšlenkářských a liberálních, které ctí Goetha jako moderního messiáše, jenž výše stojí než sám Kristus, jako umělce, jenž nejlépe porozuměl „ohne Gott zu leben.“

Směr tento kopíruje dosti z idejí křesťanských. Jako katolíci ctí Marii jako matku Krista-Boha, tak ctěna též Goethova matka „Aja.“

Tak stal se Goethe svými spisy, ale ještě více úsilím svých nevěreckých ctitelů nejvlivnějším prorokem náboženského indifferentismu

*) „Goethe war Monist bis zur Leidenschaftlichkeit.“

a moderního naturalismu. Avšak on stal se takto nejen vzorem pohan-
ského náboženství, nýbrž i vzorem vši nemravnosti jemnějšího i hrub-
šího způsobu. Tím duchem psána jest většina knih o Goethovi, jako:
„Kniha o následování našeho pána a mistra Goetha“, „Goethe-evan-
geliem moderního člověka“, „Goethe a následovník Goethův“, „Národ
Goethův“, „Souhvězdí Goethovo“ a t. d.

Goethe stal se slavným svým Faustem. Žádný filosof nevyjádřil
tak pevně myšlenku negace jako básník, jenž ústy Mefistofelovými tlu-
močí svůj ostrý, bezohledný protest proti celému světovému řádu:

„Jsem duch, jenž stále zapírá!
A právem: nebo vše, co má zde tvar,
je hodno, aby kleslo v zmar;
líp bylo by, nic kdyby nepovstalo.“

A když Bůh se táže Mefistofela:

„Přicházíš žalovat stále?
Nic vhod ti tady není, stůj co stůj?“

odpovídá tento:

„Vše, Pane, shledává tam bídne otrok tvůj.“

Proto jest vášnivou touhou jeho — ničiti. Chce zničit celý vesmír
a když pozoruje, že marná jest jeho touha, proklíná vše:

„Mne v každém šatě, věru, napořád
kruh žití těsný bude rváti . .
Buď kleta víra, naděj vratká
a trpělivost především!“

Avšak to není ještě vrchol faustovského pessimismu. Rány světo-
bolu se zacelily, cit bolu ustoupí rozumovému přesvědčení. On stal se
dokonalým intelektualistou a úplný intelektualismus jest nejdábel-
stější věc, kterou můžeme chápat. Pouhý cit světobolu by časem
přešel, jako vždy nadejde konec, nasycení pro konání zla, jakož i pro
všecky tělesné rozkoše.

Ale ne tak při rozumové kritice. Její neukojitelné zvědavosti není
nic dobrého, nic zlého, nic svatého, nic urážlivého, nýbrž vše musí
se podrobiti úvaze studené, nekonečné, bezohledné i neúprosné.

Nezoufá již nad životem, poněvadž se dopracoval tak daleko, že
se mu směje. Tak stává se protivou Bohu, jenž pojímá vše s velikou
vážností. Avšak Mefistofeles cynicky, ano ďábelsky se posmívá Bohu,
lidem, andělům, celému vesmíru, ano i sobě.

Tímto stal se Goethe miláčkem moderního pokolení; Boha svrhl
s nebe, jeho místo zaujal on sám; překonal Krista, jenž popřel život,
tím, že určil nové normy života; vypověděl válku za svobodu a dobyl
nejskvělejšího vítězství; on dokonal dílo Lutherovo; a nebude to
dlouho trvat a „i kněží, kteří nejsou s námi nyní, sami otevrou brány
a oltáře svých kostelů a my nebudeme více uctívat Boha, jenž nás
stvořil, nýbrž bohy, kteří nám jsou rovni. Čím vroucnější bude úcta
jejich, tím ideálnější celý život náš“ píše Fanny Lewald.*)

*) Gefühletes und Gedachtes, vydáno u L. Geiger, Dresden u. Leipzig.

Tendence celého kultu jest zcela patrná. Proslulý professor národního hospodářství v Göttingen a Lipsku Roscher právem usuzuje, že příčinou zbožňování Goetha jest jeho pantheistický názor světový. O hříchu, svědomí, spravedlnosti i milosti není vůbec řeči. Jeho Faust, jenž zničil k vůli své nízké smyslnosti celou rodinu (matku, dceru, dítě a bratra), nezná lítosti; spí klidně po vykonaném zločinu a probouzí se opět k novým rozkoším. Jeho život jest velmi pohodlný, ne však vážný. *)

Goethe sám byl monistou. Celý život Kristův považoval za pohádku a priori. Jeho miláčky byli Voltaire, Diderot, Spinoza a Rousseau. Tohoto obzvláště ctil; píšeť: „Mama poslala mi nové vydání Rousseau, confessions jsou při tom,“ a pokračuje „Welch ein Himmel voll! Welch ein Geschenk für die Menschheit ist ein edler Mensch!“ **) [Baumgartner poznamenává: „šlechtný člověk, jenž žil v konkubinátě a dívky své Terezy poslal do nalezince.“]

Od encyklopaedistů přejal Goethe víru v pět smyslů a studium přírodních věd v náhradu za filosofii. Příroda byla mu vším. Svě náboženství nazýval „Naturchristenthum“ Bůh a příroda. příroda a člověk, člověk a zjev, duch a hmota, tělo a duše, Bůh, vesmír i ďábel — vše jest jedno; vládcem všeho jest fatum Takový názor vede nutně k pessimismu.

Ovšem jeho filosofie jest jen mělký, povrchní naturalismus. Jeho světový názor jest velmi zhoubný, neboť odvádí ode všeho důkladného, filosofického studia. „O Goethově morálce“ praví Baumgartner, „nechci se mnoho šířiti: jest to morálka ‚volné lásky‘, zbarvená krásnými frásami, ale v podstatě morálka Voltairova, Rousseauova a Zolova.“ ***)

Jaké štěstí životní přinášel jeho názor, svědčí vlastní jeho slova: „Život není v podstatě leč námaha a trampota, a mohu říci, že jsem neměl ve svých pětasedmdesátých letech čtyři týdny radostné . . .“ †)

Ubohý Tantalus, jenž vymkl se ze sladkého objetí Spasitelova, ubozí ti, kteří u toho, jenž útěchy pozbyl, hledají svoji útěchu a přesešlýchávají vábné pozvání Kristova: „Pojďte ke mně všickni, kteří se lopotíte a jste obtíženi a já vás občerstvím a naleznete pokoj duším svým.“

Neznám velikých mužů, leč kteří lidstvu veliké služby prokázali.
Voltaire.

JUC. Hynek David:

Několik gloss k přítomné době a našim úkolům v budoucnosti.

V těžké a historické době obracíme se po půlroční pause k českému katolickému studentstvu. Evropa se svíjí pod válečným krokem millionů nastupujících do bitevní vřavy, na polích, na nichž dosud po-

*) P. Nilkes S. J.: Schutz- u. Trutzwaffen.

**) Schöll; citováno z Göthes Lehr- und Wanderjahre od Al. Baumgartnera S. J.

***) Opus cit. p. 369.

†) Gespräche mit Eckermann.

kojný rolník krácel za svým pluhem, hřmí těžká děla, rachotí pušky a granáty zpívají děsnou píseň smrti a zničení. Vichřice války smetla téměř rázem práci desítek a staletí, zničila svéráznou kulturu celých krajů a zemí, a přerušila klidný rozvoj lidstva. Také naším hnutím, které se vyvíjelo slibně z nepatrných počátků, otřásla v samých základech. V Čechách a na Moravě proponované sjezdy, zakládání sociálních studentských sdružení, reorganisace vnitřní, uskutečňování nových ideí, vše to zmlklo a bylo odsunuto daleko do budoucnosti pod tíhou hrozného slova: válka.

Jaké jsou naše úkoly a povinnosti za války, jaká bude naše budoucnost? Pomáhat, mírnit bol, kde není možno přispět hmotně, přinášet entusiasmus mládí a položit jej jako nejčistší obět na oltář křesťanské charity a lásky. Mnoho našich kolegů, kteří pracovali v našem kruhu a pomáhali nám klást kámen za kamenem na budovu lepší budoucnosti českého studentstva a našeho lidu, bojuje dnes na poli cti, krvácí a umírá. Mnohý se snad vůbec nevrátí, aby nás pozdravil, ruku stiskl a opět nastoupil na své opuštěné místo v naší organizaci. Je tedy tím větší povinností a potřebou, aby ti, kdo zůstali, ani v přítomné době nezaháleli. Naopak je třeba daleko více pracovat než jindy, a to zvláště na vnitřním povznesení a zdokonalení každého jednotlivce. Budoucnost bude těžká, plná zodpovědnosti; veliké úkoly čekají v ní na náš národ a tím také na nás, nesmíme se ukázat nepřipravenými a malými k jejich uskutečnění! V první řadě bude to práce na poli sociálně-charitativním. Válka zanechá po sobě v ohledu sociálním nedozírné následky a bude jistě s povděkem vítána každá ruka, která přispěje ku zmenšení hmotné bídy a nedostatku. Státu vzejdou nové sociálně-politické úkoly: péče o občany ve válce zmrzačené a sirotky po padlých vojínech, k nimž bude potřebovati součinnosti každého jednotlivce nejenom v ohledu hmotném, ale i mravním. A bylo by si přát, aby pokud se týká zvláště dozoru nad výchovou opuštěných dětí, studenti byli přibráni za pomocníky orgánů státních a veřejné péče. U nás v Rakousku stále se ještě nechápe, jaký význam by to mělo pro obě strany. Kdežto v Německu existuje mohutná organizace sociálně pracujícího studentstva, která jistě po válce ukáže svou potenci a projeví velikou kapacitu na poli paedagogickém, charitativním a sociálním, studentstvo rakouské a zvláště české stojí buď vůbec stranou těchto ideí, anebo pracuje na nich jen měrou nepatrnou.

Nemenší svým významem bude činnost národnostní, které budeme musit věnovat nejlepší prvky a složky svého ducha a povahy. Věříme, že válka naší monarchie bude válkou za osvobození jejích národů, za lepší jejich bytí, za volnější a svobodnější rozmach všech jejich svérázných vlastností a schopností. Doufáme, že bude jim dopřáno, aby stejnou měrou přispěly k obrození říše a mohly vykonávat nerušeně svá přirozená, i zákony zaručená práva. Jen tak bude možno stvořiti nové, lepší soužití rakouských národů, které pak rády zapomenou minulosti. Neoddáváme se v této věci pessimismu, protože pessimismus jest špatným výchovným prostředkem, a nám je tolik třeba výchovy zdravější a racionálnější na duchu i na těle, protože přítomnost ukázala, že naše výchova v minulosti byla pochybená. A bude-li kde třeba zastati se práv našeho národa, tam bude český katolický student jistě na místě nejpřednějším!

Boj o zachování mocnářství odsunul daleko do pozadí všechny difference politické i kulturní, ale tím je ještě nerozřešil. Když mluví železo a ocel a statisíce našich drahých hledí smrti v tvář, musí zmlk-

nout vnitřní hádky a nedorozumění. Ale k jejich definitivní úpravě dojde, až bude skončen obrovský zápas na bojišti, a tu třeba býti na stráži a připravovati se již předem. Bylo by více než optimismem věřit, že boje v našem národě byly válkou navždy odstraněny. Vyskytnou se zase různé zájmy a rozdíly v názorech a pojmech, zase nastane zápolení duchů, ale jsme přesvědčeni, že tyto boje budou daleko čistší a ideově výše založeny, než tomu bylo v minulosti. Nevěříme, že by tolik krásných vlastností a ušlechtilých ctností, které byly válkou vzkříseny k životu, mělo bez hlubších následků zaniknout! A zvláště pokud se týká otázky náboženské, jsme přesvědčeni, že lidstvo naučí se vážit si náboženství a milovat je, jak toho také jeho grandiosní význam v dějinách světových zasluhuje. Pominou nechutné náboženské štvavnice, jež byly jistými živly inscenovány na jevišti našeho národního života, a my budeme řešili otázky náboženské s pietou jim vlastní. Z rumů přítomné války vyjde lidstvo nábožensky obrozené a zušlechtěné. Je skutečně radostným zjevem, že Řím se stává dnes středem celého světa bez rozdílu víry a přesvědčení a že se očekává od něho, že bude hráti důležitou roli při paktování míru. Ukázala se tu zase atrakční síla učení Kristova. Celou Evropou vane nový vzduch náboženského vzkříšení. Víra vstává z kobky zapomenutí, do níž ji chtělo lidstvo na vždy uvrhnout, a triumfuje v pokojných vesnicích a městech, i na bojišti za vřavy bitevní! Kdo měl příležitost vidět v chrámech zbožný lid a vojáky, z jejichž zarostlých, válečnými útrapami rozbrázděných tváří vyzařovala vroucí zbožnost a odevzdanost do vůle Boží, ten pochopí, že náboženství činí z prostých mužů heroy! A tento návrat k odvrženým ideálům nebude jistě pouze dočasný, ale trvalý. Vždyť mohutná konverse, která prostupuje tělo Evropy, vyplynula ze samé duše a ze srdce, jest citem pravdivým a není pouhým líčidlem pro chvilkový efekt, které se za okamžik smyje!

Aby pak národ náš mohl vzkvétati a růsti z pramene této duchové obnovy, o to budeme také my jako katolíci a křesťané pečovati a s radostí připojíme se k těm, kteří vždy hájili vznešené zásady náboženské. Zachováme národu a milovanému lidu českému ideály cyrillo-methodějské a nedopustíme, aby na majáku světa zhaslo světlo víry Kristovy, jež je vůdčí hvězdou lidstvu na rozbouřeném moři vášní a zápasů, a posilou v tragédii přítomné doby.

Zmlkne bitevní vřava, na obzorech zhasnou krvavé záplavy požárů, pluh rolníka se zase zaboří do půdy, nasáklé krví statisíců, a zdeptané pole vydá plody míru, jež budou svážet ženci za zpěvu písní. Nebude to ihned, snad ani po letech se lidstvo nevzpamatuje z ran, které mu zasadila válka, ale bude to jistě. A tehdy nebude času již k slzám a pláči, ale doba bude vyžadovati celých povah, opravdové, poctivé práce, bude volat čin. K tomuto okamžiku připravujme se již dnes vážně a svědomitě, abychom měli podíl na stavbě lepší kulturní a politické budoucnosti svého národa!

Dr. Josef šl. Hronek:

Karel kníže Schwarzenberg.

V z p o m í n k a.

Těžký to úkol psáti nekrolog o zesnulém, když v srdci se ozývá mocněji a mocněji touha: kéž by ses vrátil!

Protož nebudiž mi zazlíváno, když místo smutečních květů podám členářstvu několik prostých pomněnek. Opominu dat životopisných, bez-
tak známých a vzpomenu z uplynulé minulosti jenom toho, co neod-
umírá a tudíž opravňuje nás k tvrzení, že „ač mrtvý, přece žije“ —
totiž povahy a duševních schopností.

*

*

Bylo to v květnu v roce 1906, kdy poprvé jsem se setkal s Karlem
princem Schwarzenbergem — tehda ještě právníkem — v sále Žofínském.
Dostavil se k ustavující valné hromadě našeho spolku „České Ligy
Akademické“.

Zde ponejprv veřejně osvědčil svoje katolické přesvědčení.
A v zápětí dostalo se mu jako šlechtici od rozběsněných na ostrově
čekajících „pokrokových“ studentů sprosté urážky.

Utkvěl mi dodnes úsměv, na jeho výrazné tváři, prozrazující po-
litování a odpuštění za vmetenou pohanu. Děлил se s námi ostatními
o hrubost odpůrců — a setrval s námi!

Uplynul čas, který strávil v cizině a když se opět vrátil, vy-
hledal Ligu a k ní se hlásil — ať na schůzích, ať na plesích a jiných
zábavách — ba i hmotně ji podporoval.

Nikdo z nás nezapomene na řeč o valné hromadě v roce 1912
pronášenou!

Zde v kruhu katolických akademiků pronesl svoje credo i plán
do budoucna a netajil se s touhou pracovati jedenkrát ruku v ruce
s bývalými ligisty v životě veřejném!

Veliký zájem jevil hlavně o sociální postavení studentstva —
o pomoc poskytovanou i o otázku luštění bídy studentské. Sám pod-
poroval, a to ve formě takové, že neviděla levice, co prokazovala
dobrého pravice. —

Mladé šlechtice stejného smýšlení, pokud se hlásili k českému
národu, upozorňoval na Ligu, její činnost a budoucí úkol — ano do-
konce i občas svolával je k debatám a k přednáškám, což mělo míti
hlavně ten účel, vštípit jim zájem o náš veřejný život a jeho potřeby.

Ale Karel Schwarzenberg cítil rovněž i s prostým lidem stráda-
jícím! Byl lidumilem v pravém slova smyslu. Jakožto člen spolku
sv. Vincence navštěvoval opuštěné a nuzné, rozsévav útěchu i hmotnou
podporu!

Ať přišel kamkoliv — do chudobného příbytku nebo do paláce
— byl tůž — vlídny, dobrý, veselý myslí.

Byl upřímně zbožný a konal náboženské povinnosti přesně, oprav-
dově a s láskou. Jedenkrát zavítal jakožto patron do jednoho chrámu
Páně — byl přítomen mši svaté, při které přistoupil k sv. přijímání
s takovou skromností a zbožností, že účastníci se nezdrželi slz. —

Karel Schwarzenberg byl charakter žulový — co
konal, věděl proč koná. Jeho náboženský život byl
procítěný, promyšlený a veskrze důsledný. Skutky byly
v naprosté shodě s přesvědčením a nějaký rozpor byl tudíž vyloučen,

Náboženství prakticky prováděné bylo bází pro ostatní jeho
činnost kulturní a národní.

*

*

Nastala změna v jeho životě vnějším — ve věku 28 let stal se
majorátním pánem — knížetem na Orlíku.

A přece zůstal tůž!

Jest pravda, trávil nyní skorem výhradně na Orlíku — věnoval se správě dědictví, než přece vždy našel čas, jestliže se jednalo o věc dobrou — —

Bylo to dne 28. června na posvátné půdě staroboleslavské. Na řečništi pod širým nebem obklopen zástupy katol. českého lidu přednášel Karel kníže Schwarzenberg „o ideji svatováclavské a jejím významu pro národ český“.

Myšlenka stíhala myšlenku — každé slovo mělo svůj význam — věty tvořily ucelenou řeč, prozrazující bohatou znalost z historie české.

Zde u sv. Václava a Panny Marie Staroboleslavské odhalil kníže Schwarzenberg nitro duše své — zde ukazoval, jak český národ se má bráti k cíli — zde radil k vyššímu životu mravnímu, hospodářskému a politickému.

S dechem utajeným naslouchali jsme řečníku — srdce jávalo a ozvalo se přání: „hle, to náš vůdce“! — — —

Plni nejkrásnějších dojmů a nadšení, zaujati blahou radostí opouštěli jsme za večerních červánků St. Boleslav, když tu pojednou třeskla krutá rána — — hnusný sarajevský zločin vše zmařil!

Uplynul celý měsíc teskna a dusna, až se rozpoutala bouře dosud nevídaná, nešetřící nikoho a rozsévající požár i smrt!

— — — — —
Orlický pán odchází na bojiště — loučí se se svými drahými a sotva zámek opustí, věkovitá lípa vetchá rozpukne se!

Minul den po dni — týden po týdnu — — — a na hradním cimbuří žerď s rodovými barvami jak proutek zlomena.

V zámku mladá kněžna vdovou a dítky sirotky!

— — — — —
A teskně oko zírá do neurčita — snad přece, přece se vrátí!

Nečestno jest, aby duch tvůj umdléval životem dříve, než zemdlévá tvé tělo.

Marcus Aurelius.

Jan Štukbauer:

K náboženskému probuzení a snahám monismu.

Moderní svět, který do nedávna myslel, že slova Bůh a náboženství lze pohodlně a beze škody vymazati z naučných slovníků jakožto věci již odbyté a patřící pouze historii, najednou počíná ukazovati živý zájem o otázky náboženské, tedy o to, co dříve zavrhoval, pro co měl jen pohrdavý úsměv nebo hrubé blasfemie.

Klanění se přírodě, které nastoupilo na místo adorace Boha, jest neklamným svědectvím, že lidstvo Boha potřebuje, že uznává nad sebou něco vyššího, dokonalejšího. Věčnost vyrvána Věčnému a dána stvoření — přírodě. Moderní člověk, který nechtěl klekati před Tvůrcem a Pánem, byl maně veden k tomu, aby stavěl oltáře Přírodě, skláněl se před ní, rozumný tvor stal se otrokem tvora hluboko pod ním stojícího — hmoty. V přírodě hledal odpovědi na tajemství života, hledal lék proti nemocem duševním jej mocně svírajícím, ježto odpovědi, jež mu dávala víra, ho neuspokojovaly. Než příroda zůstávala mu odpověď dlužna a proto počal se od ní odvracet!

Vystižnými slovy rýsuje tuto scénu geniální Hello: „Před 300 lety sestoupila Věda s hory, kde vyrostla a kde měla zkvétat pod paprsky kříže a dospěla k oné roklině, kde nepozvídajíc již očí, považovala nebe za sen. A tak sestoupila nízko, že počala opovrhovati.“ (Člověk)

Jako nikdo v životě nemůže se vyhnouti nutné volbě mezi dobrem a zlem, mezi pravdou a lží, tak v posledních konsekvencích svého myšlení musí každý voliti mezi Bohem a bůžkem — a lidstvo hypnotisováno pokroky exaktní vědy posledních dvou století zvolilo si bůžka „vědy“. Opíjelo se zvuknými, vášním lahodícími hesly a při tom nemyslílo dále, slepě věřilo často pochybným vědeckým autoritám, moderním sofistům, kteří mají tu jedinou zásluhu, že uvedli ve zmatek širší vrstvy, vyrvavše jim poslední zbytek vyšších ideálů.

Poslední léta však znamenají obrat. Dnes všichni, kdož doufali, že heslo „Pravda, Dobro a Krásno“, tato moderní Haecklovská trojice jest lékem, majícím zázračně ukojiti hlad po náboženství nebo že může býti aspoň vhodným zaň surrogátem, musí doznati, že žízeň po něčem vyšším, transcendentálním vyhranila u dnešního člověka co nejostřeji, že jasně zazářila jitřenka náboženského probuzení. To jest již znamením obratu k lepšímu, že libě znějící abstrakce, nevýslovně prázdné fráse, jimiž dřívější pokolení se spíjela, že pojmy jako humanita, pokrok, rozum a pod. stále víc a více jsou pokládány za nešťastně volené ideje, které měly pomáhati jejich hlasatelům z nesnází a rozpaků. Situace se intensivně jasní . . . Z tohoto chaotického stavu zdvihá se veliké Buď — Anebo: Buď shroucení všech ideálů, úplné vítězství nihilismu, nebo opravdové, povznášející, zušlechťující povýšení lidstva. A co lze s potěšením konstatovati — světem kráčí zvolna tato veliká touha po povýšení člověka nad každodenní život, člověk zdvihá se z prachu země a počíná hleděti k oblakům . . . Ale snaha tato přejde opět časem v pusté a ničivé heslování, nebude-li míti hlubších kořenů než jest žádost a touha pouhého člověka, nevyjde-li z náboženství. Pouze to dá člověku pravé povznesení, pouze náboženství povznese zároveň kulturu a celý náš život. (Srov. R. Eucken, Wahresgehalt der Religion, str. 483 a násl.)

Tedy v době pokroku zaznívá hřímavé zpět, zpět k Bohu, zpět k náboženství. Není to paradoxní? Nikoliv, vždyť toto „zpět“ znamená veliké a mocné „vpřed“. Vyvésti dnešního člověka z bludu novodobého paganismu, který jest mnohem horší antického, který šel vsříc vycházejícímu Slunci Pravdy, kdežto dnešní od něho se odvrací — toť úkol dnešní doby.

A proto hluboce myslící duchové, repraesentanti lidstva pocítivše tento metafysický hlad, jež věda ukojiti nedovedla, poznávše, že věda sama není s to, aby vybudovala jednotný, silný, pevný a cele uspokojující chrám světového názoru, počali se ohlížeti po náboženství, jež by obrodilo, povzneslo dnešního člověka, jež by mu dalo uspokojující odpověď na otázky, jež dlouho hledal mimo náboženství. Náboženství stalo se problémem, svět hledá Boha. Než, jde moderní člověk za Bohem cestou, kterou pokládá za nejlepší, ať je příkrá nebo rovná, růžová nebo křížová, nehledá spíše něco, co by mu Boha nahradilo, ježto často se zdá, jak Boha a zjevení oddaluje?

Hlasy hledajícího lidstva nejsou ještě koncentrovány, netvoří ještě harmonický akkord křesťanského hymnu, ale následkem různých filosofických doktrin rozchází se a tříští v ostrých dissonancích. Lidstvo ještě nedošlo na Kalvarii, ještě nesklání své šíje před znamením spásy, před křížem inkarnované Pravdy.

Rodí se nová náboženství, různé systémy zreformovaného křesťanství jsou vřele doporučovány, horlivě křísí se staré náboženské nauky východní a ve formě přizpůsobené evropskému kulturnímu člověku předkládají se k věření (novobuddhismus), ve vyšších vrstvách velebí se pantheismus, v němž krásná, poetická dikce a hra se slovy a pojmy má být náhradou Pravdy a konečně v poslední době ozývá se troufalý hlas, že přece jenom věda docelena etikou důstojnou člověka naší generace jest tím, tak dlouho již hledaným moderním spasitelem — toť nové náboženství rozumu, náboženství monistické.

Monismus, jak slovo samo naznačuje (*μονός* = jediný) jest učení o jednotě, jest snaha redukovati vše, co jest jediný, jednotný princip, počátek a pramen veškerenstva oproti křesťanskému dualismu, který hájí podstatný rozdíl mezi Bohem a světem, duchem a hmotou, tělem a duší. Na otázku, co jest to „jedno“, dostaneme odpovědi mnoho, často sobě odporujících. *Quot capita, tot regna!* Proto setkáváme se s monismem materialistickým, spiritualistickým, fenomenálním (realním) energetickým, noetickým a pod.

Monistická idea stala se heslem našeho století. Jest vskutku vysoce interessantním zjevem v kulturních dějinách lidstva, že v určitých dobách určité ideje vystoupí v popředí, aby celé periodě, někdy dosti dlouhé, vtiskly specifický charakter. Co po staletí leželo v hlubinách duchů, co po dlouhou dobu se připravovalo řadou kulturně historických událostí, to najednou často neočekávaně objeví se na povrchu myšlení a stává se dominující ideou celé periody. Tak nabyla vlády i idea dnešního monismu. (Příště dokončení.)

»Kde jest duch Kristův, tam je svoboda.«

Sv. Pavel.

Z duchovního života.

19. Co chceme? — Nikoli náboženské sentimentální citlivůstkářství, nikoli pobožnůstkářství, nikoli věšení hlav — ale chceme jadrné, zdravé smýšlení o Bohu, vybudované na pevných náboženských vědomostech, na základě katolické víry, smýšlení, které vede k mocným činům. Chceme v sobě chovati a pěstovati onu lásku ke Kristu a k jeho svaté Matce, jež zdobí a ctí muže, jež zjemňuje jeho tvrdost a posiluje jeho slabost, jež dodává mu charakteru, zdokonaňuje a korunuje jeho přirozenou bytost. Chceme pěstovati onu lásku ke Kristu a úctu mariánskou, která tvoří ze žáru mládí a slavnostního klidu stáří harmonicky krásné křesťanské duše. Ze zmatků, bíd a rozepří životních, z mnohých těžkých pokušení, z mnohých nebezpečí pro zachování neporušené mravní bytosti, jež s neobyčejnou silou dorážejí na studenta, chceme se utíkat do milé kaple, ke svatostánku, k Matce našeho Pána.

Co chceme? Chceme věrně plniti své křesťanské povinnosti. „Obnoviti se v Kristu.“ Nechceme býti změkčilci, zbabělci, ale muži, kteří se vyznamenávají modlitbou a prací, přijímáním svatých svátostí, věrností k zásadám, věrným katolickým přesvědčením.

Co chceme? Chceme býti apoštoly. Jako katoličtí křesťané chceme dobrým příkladem zváti také jiné ku praporu Kristovu a

Mariinu. Když pak ve stálém nábožensko-mravním snažení přijali jsme Ježíše z mateřského náručí Mariina na své lokty, pak chceme získati i ostatní pro životní náš ideál a sprostředkovati jim jeho mír. Pak chceme pěti se Simeonem v blažené radosti všem, kteří chtějí slyšeti: Viděly oči mé spasení boží, jeho světlo, jeho slávu. Přijďte také vy zjednati si tento blažený mír Kristův a uvažte: „Toto je vůle boží — posvěcení vaše.“ (I. Thess. 4, 3.)*

Řídí Dr. Jan Bartoš:

Polské besedy.

Není snad u nás místa, kde by nyní nebyli naši bratři Poláci. Musili prchnouti ze svých rodných krajů před hrůzami válečnými. Byli stíháni nepřízní osudu, veliká jejich říše rozdělena a dnes zase ze všech národů trpí válkou nejvíce. Bude se snad mnohý našinec zajímati blíže o tyto bratry slovanské a o jejich řeč, kterou má příležitost slyšet v nejbližším svém okolí, a proto rozhodla se redakce na žádost některých studentů aspoň stručně, pokud to v našem listě možno, seznámiti čtenáře s tímto jazykem.

Polština jest češtině velice podobna a blízká. Ještě více by se ukázala ona podobnost, kdyby Poláci užívali jednoduššího pravopisu. Charakteristickou známkou jest její veliká měkkost a nosové hlásky. Mimo to jest v polštině hojně cizích slov. Přízvuk jest vždy na druhé slabice od konce, slabik dlouhých není. Polská výslovnost krátce dá se shrnouti: cz, sz, rz, ż jako naše č, š, ř (skoro), ż, ć, ś, ź, ci, si zi vyslovují se jemněji, ó čte se u, ł (tvrdé l) lze vysloviti skoro jako u, polské y nutno čísti téměř jako e, ie = ě, nosovky ą = on, ę = en (na konci slova obyčejně bez nosovosti). Za naše h jest g, za ł bývá často ć, za d dz atd.

Vše nejlépe uvidíme na ukázce polského textu „Quo vadis“, které jest známo z překladu:

Po chwili jednak Winicyusz znów¹⁾ mówić²⁾ począł,³⁾ głosem⁴⁾ jeszcze⁶⁾ miększym⁶⁾ i cichszym⁷⁾: Bogactwo, sława, władza — czyż dym! marność! Bogaty znajdzie⁸⁾ bogatszego od siebie⁹⁾, sławnego zaćmi¹⁰⁾ cudza¹¹⁾ większa¹²⁾ sława, potężnego¹³⁾ potężniejszy pokona.¹⁴⁾ Lecz zali sam Cezar, zali który bóg¹⁵⁾ nawet,¹⁶⁾ może doznawać większej rozkoszy lub¹⁷⁾ być szczęśliwszym,¹⁸⁾ niż prosty śmiertelnik, w chwili, gdy mu przy piersi dyszy¹⁹⁾ piersi droga, lub gdy całuje²⁰⁾ usta kochane.²¹⁾ Więc²²⁾ miłość²³⁾ z bogami nas równa — o Ligio! . . . A ona słuchała²⁴⁾ w niepokoju, w zdziwieniu i zarazem tak, jakby słuchała głosu greckiej fletni lub cytry. Zdawało się²⁵⁾ jej chwilami, że Winicyusz śpiewa jakąś²⁶⁾ pieśń dziwną, która sączy²⁷⁾ się w jej uszy, porusza²⁸⁾ w niej krew, a zarazem przejmuje serce omdleniem, strachem i jakąś nieopojętą radością . . . Zdawało jej²⁹⁾ się też, że on mówi coś takiego, co w niej już było poprzednio,³⁰⁾ ale z czego nie umiała sobie zdać sprawy. Czuła,³¹⁾ że on w niej coś budzi,³²⁾ co drzemało dotąd,³³⁾ i że w tej chwili, zamglony³⁴⁾ sen zmienia się w kształt³⁵⁾ coraz³⁶⁾ wyraźniejszy,³⁷⁾ bardziej³⁸⁾ upodobany i śliczny.³⁹⁾

*) Baur dr. Ludvík, družinská promluva (Simeonsreden). Präsidens-Korrespondenz VI. roč., Vídeň 1912. Str. 25.

Tymczasem słońce przetoczyło się dawno za Tyber i stanęło nisko nad Janikulskim wzgórzem. Na nieruchome cyprysy padało czerwone światło — i całe powietrze było niem przesycone. Ligia podniosła swoje błękitne, jakby rozbudzone ze snu, oczy na Winicyusza i nagle — w wieczarnych odblaskach, pochylony nad nią, z prośbą drgającą⁴⁰⁾ w oczach, wydał⁴¹⁾ wsię jej piękniejszy od wszystkich ludzi i od wszystkich greckich i rzymskich bogów, których posagi⁴²⁾ widywała na frontonach świątyń. On zaś objął zlekka palcami jej rękę⁴³⁾ powyżej kostki i pytał: Zali ty nie odgadujesz, Ligio, czemu ja mówię to tobie? Nie! — odszepiała tak cicho, że Winicyusz zaledwie⁴⁴⁾ do-
słyszał

Tymczasem Petroniusz, siedząc przy Pomponii, lubował się widokiem⁴⁵⁾ zachodzącego⁴⁶⁾ słońca, ogrodu⁴⁷⁾ i stojących przy sadzawce⁴⁸⁾ ludzi. Białe ich ubrania⁴⁹⁾ na ciemnem tle⁵⁰⁾ mirtów świeciły złotem od wieczornych blasków. Na niebie zorza poczęta zabarwiać się purpurą, fioletem i mienić się nakształt opalu. Strop nieba stał się liliowy. Gzarne sylwetki⁵¹⁾ cyprysów uczyniły się jeszcze wyrazistsze, niż w deień⁵²⁾ białe, zaś w ludziach, w drzewach i w całym ogrodzie zapanował spokój wieczorny.

Petroniusza uderzył ten spokój i uderzył go zwłaszcza w ludziach. W twarzy Pomponii, starego Julusa, ich chłopca i Ligii — było coś, czego nie widywał w tych twarzach, które go codzień,⁵³⁾ a zaczęj co noc otaczały: było jakieś światło, jakieś ukojenie i jakaś pogoda, płynąca wprost z takiego życia,⁵⁴⁾ jakiem tu wszyscy żyli. I z pewnem zdziwieniem pomyślał, że jednak mogła istnieć⁵⁵⁾ piękność i słodycz,⁵⁶⁾ z których on, wiecznie goniący⁵⁷⁾ za pięknnością i słodyczą, nie zaznał. Myśli tej nie umiał ukryć w sobie i, zwróciwszy⁵⁸⁾ się do Pomponii, rzekł:

Rozważam v dušy, jak odmienny⁵⁹⁾ jest wasz świat od tego świbta, którym włada nasz Nero.

Ona zaś podniosła swoją drobną twarz ku zorzy wieczornej i odrzekła z prostotą:

Nad światem włada nie Nero — ale Bóg.

Nastąpiła chwila milczenia. W pobliżu triclinium dały się słyszeć w alei kroki starego wodza, Winicyusza, Ligii i małego Aula — lecz, nim nadeszli, Petroniusz spytał jeszcze:

A uięc ty wierzysz w bogi, Pomponio?

Wierzę w Boga, który jest jeden, sprawiedliwy i wszechmocny — odpowiedziała żona Aula Plaucyusza.

Vysvětlivky:

1) Vyslov znuv = znova, opět, 2) v. muvič = mluvit, 3) v. počon, 4) hlasem, 5) ješče = ještě, 6) v. měnkšem = měkčím, 7) v. čichšem (tišším), 8) v. najdžě (najde), 9) v. skoro šěbě = sebe, 10) zatemní, zastíní, 11) cizí, 12) v. věnkša = větší, 13) mocný, 14) překoná, 15) bůh, 16) dokonce, 17) nebo, 18) v. ščenšlivšem = šťastnější, 19) dýše, 20) líbá, 21) milovaný, 22) tudíž, 23) láska, 24) naslouchala, 25) v. šě = se, 26) v. jakouš = jakousi, 27) vniká, 28) hýbe, 29) jí, 30) dřive, 31) cítila, 32) budí (vysl. budži), 33) dotud, 34) mlhavý, 35) postava, 36) stále, 37) zřetelnější, 38) více, 39) krásný, 40) třásti se, 41) zdál se, 42) sochy, 43) ruka, 44) sotva, 45) pohled, 46) zacházející, 47) zahrada, 48) rybník, 49) úbor, 50) základna, 51) obrys, 52) den, 53) každodenně, 54) žití, život, 55) existovat, 56) půvab, 57) spěti, 58) obrátiv se, 59) obměněný = různý, jiný.

ROZHLED

Spolkový život v tomto školním roce nevyvíjí se tak jako jiná léta. Schází nálady, živosti a veselosti našeho studentského spolkového života. Veškeré vzpomínky zalétají na pole válečné, kdež dli dnes na 50 členů „Č. L. A.“, z těch již jest několik lehce raněno a jeden mrtev. Přes nepříznivé poměry přihlášeno 25 nových členů. „Česká Liga Akademická“ uspořádala jako každého roku spolkové exercitie, které tentokrát řídil dp. Skácel, Ord. Praed. Členstvo přistoupilo ke společnému sv. přijímání dne 15. listopadu v kostele sv. Klimenta. Členských schůzí bylo 5. Probrány na nich: úkol a povinnosti nových členů — theorie bankovek, hospodářství státní, nemoci infekční, cholera atd. —

Prázdninová naše činnost byla mimořádnými poměry přerušena ve směru agitačním a organizačním. Takřka před pořádáním prvního sjezdu v Třebíči byla vyhlášena všeobecná mobilisace. Veškeré přípravy byly již vykonány. Zvláště sjezd v Příbrami a v Holešově svými přihláškami sliboval hojnou účast. — Změněné poměry vyžadovaly novou činnost. Ústředí katolického studentstva vydalo provolání ke katolickému studentstvu, aby hledělo dle sil svých pomáhati a jak z četných dopisů můžeme souditi, katol. studentstvo, zvláště pak středoškolské, bylo si vědomo vážnosti situace a s radostí nabídko svoje ruce orgánům veřejným k výpomoci. I po stránce hmotné pomoci nezůstali jsme svojí obětavostí za ostatními. — Ústředí katol. studentstva uspořádalo soukromou sbírku ve prospěch spolku „Červeného kříže“, která vynesla dosud **3000 K**, kterýžto obnos byl odveden zemskému spolku „Červeného kříže“ v Praze, jak o tom svědčí tento přípis, zaslaný výboru Ústředí:

P. T.

Ústředí katolického studentstva
československého

v P r a z e.

Za vynikající podporu, jíž se zem. pomoc spolku „Červeného kříže“ prokrál. České dostalo blahovonně věnovaným darem v obnosu **3000 K** co výtežku sbírky, dovoluje si podepsané

předsednictvo vzdáti nejupřímnější a nejvřelejší díky.

Předsednictví.

Razítko.

Podpisy nečitelné.

Naším obětavým dárčům a sběratelům netřeba vyslovovati naše zvláštní díky. Vnitřní vědomí vykonaného dobra bude jim nejlepší odměnou za obětavost a námahu.

Promoce. Senioři „České Ligy Akademické“: Vojtěch Vičánek, rodem z Halenkovic u Napajedel, a Frant. Valenta, rodem z Roštína u Kroměříže, byli na české universitě veřejně prohlášeni doctory práv. Blahopřejeme.

Naše rovy: Bohu všemohoucímu zalíbilo se povolati k sobě našeho člena, mariánského sodála, administratora „Studentské Hlídky“, posluchače techniky Bohumila Víta z Hradce Králové. Pohřben byl v Hradci Králové 15. července 1914 za účasti členů „Č. L. A.“. — Dne 14. září odešel od nás člen „Č. L. A.“ František Poláček z Břevnova u Prahy. — Na severním bojišti padl při konání své povinnosti kolega František Chmela, posluchač práv, kadet pěš. pl. č. 27. Hnutí naše středoškolské ztratilo obětavého stoupence, studujícího gymnasia přerovského, Antonína Janovíka z Pavlovic, který po krátké nemoci vypustil o prázdninách svoji šlechetnou duši. — Podpůrný fond „Č. L. A.“ želi úmrtí čestného člena „Č. L. A.“ pana Bernarda Stoye, arcibiskup. dvorního, v němž odešel jemu obětavý příznivec.

K výroční zprávě (k seznamu příznivců) poznamenáváme, že omylem opomenuto jmenovati tam Dr. Josefa Hanuše, c. k. profesora na Král. Vinohradech, „Českou sekci středoškolských profesorů katol. náboženství“, místní skupinu ústředního katolického spolku „Život“ v Kouřimi, což tímto dodatečně opravujeme.

Z vysokých škol: na pražských školách započal školní rok pravidelně. Ačkoliv na bojišti dli tisíce českého studentstva, přece za těchto těžkých poměrů zapsáno na české universitě na tři tisíce posluchačů. Nejživěji jest na české fakultě lékařské. Do prvního ročníku zapsáno tu 240 nových posluchačů. Z přednášek největší oblibě se těší přednášky prof. Dr. Kukuly, o válečné chirurgii. — Z hlavní budovy pražské techniky zřízena záložní nemocnice, rovněž tak v Brně. — Pražští technici zřídili ošetrovatelský sbor a ošetřují raněné ve své vlastní budově. — V seminářích v Brně a v části Olomouci zřízeny nemocnice — část bohoslovců olomouckých vycvičena za ošetrovatele. Seminář brněnský přeložen na biskupský zámek do Chrlic nedaleko Brna. — Německá universita pražská vykazuje jen 900 posluchačů, kteří se dali na všech čtyřech německých fa-

kultách zapsati. — Na vídeňské technice konána instalace rektora prof. Dr. Schuhmanna dne 7. listopadu. Rektor ve své řeči vzpomenu hlavně úlohy, jež přidělena technickým vědám v dnešní válce. — I z vídeňské techniky zřízena nemocnice. — V poli stojí 4 profesori, 13 docentů, 29 asistentů a přes 2000 studentů nastoupilo službu. — Mnoho techniků vycvičeno na řidiče motorů elektrických drah a automobilů v nichž odvázejí raněné. — Na vídeňské universitě zapsáno s theologi jen 2000 postuchačů, oproti 10.000 jiných let. — Inaugurace rektora Th. Dr. Jiřího Reinholda, konána 26. října 1914. Ve své instalační řeči na thema „Dopátrati se pravdy jest povinností“ pravil ke studentům: „Rozpory v náhledech a v snahách, v nichž lidstvo žije, zasahují také na půdu akademickou. Že tyto rozpory jsou, není žádné neštěstí. Ale v bojích o náhledy a snahy mají akademičtí občané pamatovati vždy na svoje vysoké vzdělání. My všichni máme v našich vědeckých snahách cíl jeden, totiž pravdu, a v pravdě poslouží se mnohem více, ctíme-li upřímně cizí přesvědčení, než snižujeme-li nedůstojně protivníka.“ — Stojí za povšimnutí, že letos, kdy slaví vídeňská universita své 550leté trvání, stojí v čele kněz. — Akademický senát vídeňské university usnesl se uctíti památku padlých posluchačů. Za tím účelem má býti pořizena kronika, ve které má býti uvedeno, u kterého pluku posluchač sloužil, kdy padl, místo a den narození a krátký životopis. — Ve vestibulu budovy pak má býti pořizena čestná, pamětní deska se jmény padlých posluchačů.

„**Akademické sdružení 1914**“ ustaveno ve Vídni. Bude trvati pouze po dobu války. Účelem jeho jest sdružení rakouské akademické občany bez rozdílu politického přesvědčení a náboženství po dobu válečného stavu. Sdružení vytklo si úkol, aby akademicky vdělaní lidé v době oběti sami předcházeli příkladem lidu, svým prostým životem a obětavostí. Každý člen má býti dle sil svých činným ve svém okolí, poučovati lid, přednáseti a svých vědomostí prakticky využití ve prospěch lidu. — V čele sdružení stojí rektori a prorektori všech vídeňských vysokých škol. Kdo chce ke sdružení přistoupiti, nechť na korrespond. lístku udá: jméno, stav, obydlí, vysokou školu, kterou navštěvoval a výši peněžitého příspěvku. Po válce spolek se rozejde a jmění spolku bude použito k založení nadace pro studenty-invalidy. — Adressa: „Akademische Vereinigung 1914“, Vídeň-IV. Vysoká škola technická.

„**Omezení studia universitního.**“ Veliký nával na studia lékařská na počátku zimního semestru dal příčinu k úvaze

dvor. radovi prof. Dr. Hoeheneggu ve Vídni, omeziti počet posluchačů na lékařských klinikách. Navrhuje totiž, aby byl zřízen přípravný ročník pro posluchače lékařství. Absolventi tohoto jedno-ročního kursu podrobili by se pak přísné přijímací zkoušce a dle jejího výsledku byli by buď odmítnuti, neb přijati. Kromě toho mají býti zvýšeny taxy přijímací, rigorosní, kollejně a pod. Chudým studentům má býti vyhrazeno několik bezplatných míst. — Snahy zameziti přeplnění vysokých škol nejsou nové, nevedly však dosud k uskutečnění. — Nutno pochybovati, zda by tímto omezením zvýšila se úroveň odborného a praktického vzdělání.

„**Rozpuštění akademické spolky.**“ Dolnorakouské místodržitelství rozpustilo srbský akademický spolek „Zora“ ve Vídni. Zmíněný spolek byl činným skoro 50 let. — Pražské místodržitelství rozpustilo spolek: „Srbsko-chorvatských techniků“ v Praze.

„**Akademičtí občané ve válce.**“ Akademický senát se usnesl ve svém sezení dne 30. října 1914 na tom, aby byla uctěna památka ve válce padlých doktorů, kandidátů hodnosti doktorské a immatriculovaných studujících české university, aby byla pořizena statistika o tom, kdo ze jmenovaných byli povoláni do války, vyznamenáni a raněni. Za tím účelem obrací se rektorát k přátelům české university, zejména k rodičům a příbuzným do zbraně povolaných, aby mu zaslali věrohodná podrobná udání, svědčící skutečností shora řečeným.

„**Katolická universita pro dívky**“ zřízena v Paříži konventem řádu Anglických pannen. Skládá se ze dvou oddělení: z vysoké školy, kde se dívky připravují k professuře na vyšších ženských učilištích a k učitelství na katolických školách soukromých. Druhé oddělení, tvoří studium klassické, které jest vůbec první ve Francii, neboť na žádných lyceích nevyučuje se latině a nelze také dosíci akademické hodnosti. Ženská universita čítá již 250 posluchaček.

„**Sociální studentské sdružení**“ založeno v Třebíči dne 26. července. Předsedou zvolen právník Fiala Frant. Pro nastalé poměry nebylo přirozeně možno v jejich zakládání pokračovati. Tak ustaveno pouze jedno místo zamýšlených osmi, které měly míti své ustavující schůze v srpnu. Po válce bude nutno, síť těchto sdružení doplniti. V některém čísle otiskneme jejich stanovy a pravidla.

„**Studentské časopisy:**“ „Studentská Revue“, „Časopis pokrokového studentstva“, „Ruch“ a „Snaha“ dosud nevyšly. — Je viděti, že válka zasáhla podstatně i studentský organizační život.

„**Universita ve studijním r. 1913-1914.**“ V zimním semestru ulynulého studijního

roku konáno 471 přednášek, v letním 441; a to na fakultě theologické 32 (v letním 34), na fakultě právnické 58 (60), na fakultě lékařské 136 (127), na fakultě filosofické 245 (220). Přednášeli: 91 řádných profesorů; a to na fakultě theologické 8, na právnické 15, na fakultě lékařské 11 a 17 titulárních, na fakultě filosofické 38. — 49 mimořádných profesorů; a to na fakultě theologické 1 a 1 titulární, na právnické 6, na lékařské 11 a 12 titulárních; na fakultě filosofické 12 a 6 titulárních. — 61 soukromých docentů; a to na fakultě theologické 1, na právnické 9, na lékařské 18, na filosofické 33. Dále působili 73 adjunkti a assistenti; a to na theologické fakultě 2, na lékařské 52, z těch 10 titulárních řádných profesorů, 4 mimořádní a 10 docentů; na fakultě filosofické 19, z těch 5 docentů. Dále bylo 18 učitelů v užším smyslu a 1 suplent. Úhrnem 265 učicích osob. — Počet posluchačstva byl v zimním semestru 4740, o 312 větší než loni; z těch byly 444 ženy. A sice bylo 3666 posluchačů řádných, o 202 více než loni; 798 mimořádných, 123 farmaceuti, 153 hospitantů, z těchto 121 žena. Na fakultě theologické byli 144 posluchači řádní, 9 mimořádných. Na fakultě právnické bylo 2120 posluchačů, z těch 356 mimořádných, 34 ženy. Na fakultě lékařské 1033 posluchačů, z těch 70 žen a 11 mimořádných. Na fakultě filosofické bylo 999 posluchačů, mezi nimi 340 žen, z těch 246 mimořádných (173 ženy). — V letním semestru bylo posluchačů 4321, mezi nimi 375 žen. A sice byli 3472 posluchači řádní, 646 mimořádných, 122 farmaceuti, 80 hospitantů, z těch 66 žen. Na theologické fakultě byl 141 posluchač řádný, 8 mimořádných. Na fakultě právnické byli 1942 posluchači, z těch byli 294 mimořádní, 28 hospitantů, mezi těmito 23 ženy. Na fakultě lékařské bylo 969 posluchačů, mezi nimi 70 žen; mimořádných bylo 11, z nichž 1 žena; hospitant 1. Na fakultě filosofické byli 894 posluchači, mezi nimi 280 žen; z těch byli mimořádní 333, mezi nimi 150 žen. — Přísné zkoušky doktorské vykonány: na fakultě theologické, podány 4 disertace. Na právnické 726, na lékařské 549, na filosofické 88 a to 42 hlavních, 46 vedlejších, podány tu 72 disertace. Přísných zkoušek farmaceutických konáno 71. Promoce byly: na fakultě theologické 1, na právnické 189, na lékařské 125 (mezi nimi 7 žen); kromě toho bylo o prázdninách se zřetelem k válečné době 39 lékařských promoci; na filosofické fak. bylo promoci 38. Úhrnem bylo 392 promoci, o 64 více než loni. Kromě toho prohlášeno 56 farmaceutů za magistry farmacie.

Přehled posluchačů zapsaných během školního roku 1913-1914 na c. k. čes. vysoké škole technické v Praze.

Na stavebním inžen. zapsáno toho roku 747 posluchačů, na odboru pozemního stavitelství 233, strojního inžen. 800, techn. chemie 380, kult. inžen. 118, zemědělském 205. Z posluchačů obecného oddělení byli zapsáni: v učebném běhu pro zeměměřiče 87 posluchačů, pro pojistnou techniku 82, v přípravném běhu pro vysoké školy montanistické 5, v přípravném studiu k úřadu učitelskému pro vyšší školy obch. 85 a v obecném oddělení vůbec 41 posluchač. Všech posluchačů dohromady bylo tudíž v r. 1913-14 2898, z toho 2783 řádných a 115 mimořádných.

Ze středních škol. Na středních školách počal školní rok většinou pravidelně. Pouze v Budějovicích, Jičíně, Ml. Bolešlavi, Olomouci, Mor. Ostravě, Benešově, školní rok zahájen o něco později. Dosud nevyučuje se v Místku, Valaš. Meziříčí. Zábřehu, Přerově. Zřízením nemocnic v ústavních budovách a povoláním veliké části profesorů muselo býti vyučování přiměřeně upraveno. Hlavně počet hodin nepovinných předmětů zkrácen, někde pak vyškrtnutý úplně z rozvrhu školního. Dosud není žádné nebezpečí, že by bylo nuceno vyučování úplně zastaviti. K vojenské službě bylo dosud povoláno v Čechách na reálkách 77 profesorů a 60 suplentů, na gymnasiích 55 profesorů a 60 suplentů; celkem 252 učitelských sil. Na Moravě na reálkách 90 profesorů a suplentů, na gymnasiích 60 prof. a suppl., celkem 150 učit. sil.

Polské gymnasium v Praze bylo zřízeno v budově II. čes. reálky na Král. Vinohradech. Vyučuje se v hodinách odpoledních od půl 3. do půl 7. hod. večer. Do gymnasia zapsáno 244 žáků a 42 žákyň. Studenti jsou většinou katolíci, židů jest as 15. Nosí i zde v Praze svůj stejnokroj, dle kterého se snadno poznají do které třídy chodí. Na čepici v předu mají odznak G neb R, podle toho, zda jsou to gymnasté neb realisté, a to buď stříbrný neb zlatý, jsou-li z nižšího neb z vyššího gymnasia, reálky. Počet stříbrných proužků na límci udává třídy nižšího gymnasia. Podobně žáci vyššího gymnasia nosí příslušný počet zlatých proužků. Vyučuje 19 professorských sil z různých středních škol haličských. Ředitelem jest prof. Dr. Schneider.

Uniformy pro studenty v Dalmacii budou v nejbližší době zavedeny po způsobu uniforem studentů polských. O střihu a barvě uniformy ještě nebylo rozhodnuto. Zatím objednány čepice, jež každý student musí nositi.

Rakouské německé studentstvo středoškolské má již dnes dva časopisy velice dobře redigované. Jest to „Unsere Fahne“ (Videň XI.-4., Lustkandlgasse 41), orgán studentských družin mariánských. Ročně 6 sešitů, předplatné K 1.50.

V posledním čísle přináší též obraz Matky Boží Svatohostýnské s pojednáním o jeho historii. Druhým jest „Phoenix“, illustrovaný časopis pro studující mládež. Vychází dvakrát za měsíc. Předplatné 4 K. Vídeň V., Einsiedlerplatz 1. Ministerstvo kultu a vyučování doporučilo studentským knihovnám odbírání tohoto časopisu.

Z Brna: Brněnský sjezd katolického studentstva vykonal to, co jsme od něho očekávali — větší semknutí katol. studentstva brněnského. Samy poměry připomněly našemu studentstvu nutnost organizace. Naše studentstvo obranně vystoupilo v době sokolského zájezdu do Brna — při cvičení brněnských středních škol. Byl dán totiž rozkaz, cvičiti v sokolských úbořech. Naši studenti-Orli byli však odhodláni — jíti na cvičiště v úboru orelském. Když pak na vedoucích místech poznali, že je to úmyslem nejméně 300 studentů — většinou výtečných borců, byl zaveden neutrální cvičební úbor. Toť náš první úspěch, který i denní tisk konstatoval. Tak si naše studentstvo uvědomilo svoji sílu, navzájem se poznalo, počalo pěstovati ušlechtilé styky mezi sebou — až vzrostlo v nynější seskupení kol středu kat. akad. spolku „Moravana“. Úkol svůj v této době plně pochopilo. S horlivostí zúčastnilo se činně pomocné akce. Když úřady vyzvaly studentstvo k součinnosti, přihlásilo se as 90 studentů, z nichž mnozí bezplatně a dobrovolně působili v kancelářích, při ošetřování raněných, v podnicích hospodářských a jinde. S jakým pochopením setkala se tato akce nejen u studentů ale i u jejich rodičů, o tom svědčí nejlépe dopisy, jež spolku „Moravan“ došly. Od počátku škol. roku akademici, kteří neodešli na bojiště, v pomocných akcích dále pokračují. Pokud doba dovoluje, věnují se i vnitřnímu životu spolkovému, pokračuje se v přednáškách, založen studentský odbor „Orla“, pěvecký a hudební kroužek, odbor divadelní a literární. Jest si jen přát, aby i katolická veřejnost brněnská snahy obrodného hnutí našeho více podporovala nežli dosud. Zvláště pak pocituje se nedostatek vhodné spolkové místnosti, což jest překážkou větší spolkové činnosti.

Katolický ústav ku vzdělání učitelů v Praze-Bubenči. Nově vydaná roční zpráva dotyčného ústavu ukazuje pěkně a názorně přehled zdárné jeho činnosti. Maturitní zkoušky abiturientů ve školním roce 1913/14 dopadly velmi dobře. Dospělými s vyznamenáním uznáno 21, prostě dospělých 18. Reprobován nebyl nikdo. Zvláštní pozornosti zasluhuje ten fakt, že studentstvo tohoto ústavu čile si všimá otázek sociálních, stává se důležitým propagátorem hnutí antialkoholického. Vůbec čilý tento ústav zasluhuje vřelých sympatií jak katolického obe-

censtva, tak i hojných podpor zvláště v tomto pohnutém čase.

Papež Benedikt XV. a studentská katolická sdružení v Itálii. Brzy po nastoupení na stolec Petrův přijal papež Benedikt XV. zástupce všech katolických studentských organizací v Itálii, jak sděluje „Universitätsblatt“. Na oslovení generálního presidenta sdružení, v němž tento vyjádřil věrnost, lásku a oddanost katolických studentů universitních, odpověděl papež Benedikt XV.: „Prosíte mne, abych sdružení katolických universitních studentů italských zachoval svou přízeň. Krásnými slovy vzpomněl ctěný president onoho zvláštního svazku, který mne pojí s tak velice zaslouženým a důležitým zřízením. V památných dnech kongresu v Bologni nabyt jsem nejvyššího mínění o katolickém universitním studentstvu a těším se velice z jeho práce, neboť dobře vím, že za našich dnů jest zvýšená potřeba, abychom vypěstili pevné křesťanské charaktery a každou bázeň lidskou přemohli. Bohužel je v přítomné době právě mládež nejvíce vydána na pospas nebezpečím a léčkám. Ale jestliže zástupy mladíků, kteří se na universitách studiím věnují a přes nepříznivé okolí mají přece odvahu veřejně se hlásiti k náboženským zásadám, jmenovati se oddanými stolci papežskému a kolem něho se skupiti, jestliže mají odvahu přijíti a vyprošovati si Boží požehnání — pak věru lze míti nejkrásnější naděje a radovati se z ovoce, které tyto mladistvé síly přinesou.“ Na slova presidentova, který sv. Otce pozdravil jako prvního studenta na světě, Benedikt XV. odpověděl: „To je titul, jenž mi ve skutečnosti nepřináleží, neboť když jsem navštěvoval universitu v Janově, nebylo ještě žádných katolických spolků mezi studenty, ani se s jistotou nemohlo očekávat, že se utvoří. Kdyby byly spolky takové existovaly, já první bych do nich byl vstoupil. Přece ale již tehdy byla, jak jsem na kongresu v Bologni shromážděným oznámil, malá družina katol. universitních studentů, kteří se seskupili, aby si zachovali své dobré katolické smýšlení a aby se oddali užitečným předsevzetím; podali Piu X. u příležitosti jeho slavných narozenin krásný důkaz své oddanosti a já jsem byl tehdy tajemníkem onoho malého zárodku katol. universitních studujících. Jako kdysi my, mladí lidé, tak máte i vy nyní těžký úkol, neboť bude vám bojovati rozhořčené boje k hájení katolických zájmů, a zdá se mi, jako byste byli přišli, abyste ode mne převzali čestný dluh. Vyzývám tedy ctěného presidenta, aby mi poslal referát o nejnutnějších potřebách a nejnaléhavějších nutnostech sdružení. Chtěl bych vám takto ukázati, že si vzpomínám nejen slovy, nýbrž i skutky na to, že jsem ná-

ležel sdružení katol. universitních studujících. Dobrá předsevzetí, jež jste pojali tam nahoře v svatyni della Guardia před obrazem Matky Boží, sv. Lukáše po ukončení kongresu v Bologni, ta si zachovejte! Pokračujte jen s pevnou a odhodlanou myslí! Abyste ale byli s to, potřebujete ustavičného požehnání Božího a Boží milosti, a abyste mohli v dobrém dílu, k němuž se sdružujete, vytrvat, udílím z plna srdce požehnání nebeské vám, všem vašim spolkům a příslušníkům, aby práce vaše pokračovala k větší slávě Boží a jeho svaté církve.“ Tato slova sv. Otce svědčí o tom, že Benedikt XV. stál u kolébky katol. studentských sdružení italských. Tím potěšitelnější jest, že nyní zvláštním způsobem zdůraznil důležitost těchto organisací. Jeho slova nemají cenu jen pro Itálii, nýbrž pro všechny země, kdež tyto organisace trvají, a jsme přesvědčeni o tom, že oživnou i v srdcích našeho katolického studentstva a jeho přátel.

Kristus a moderní duše. V letním semestru minul. škol. roku měl známý paedagog Dr. Fr. W. Foerster, nyní universitní professor v Mnichově, v Charlottenburku v koncertním sále král. vysokých škol pro výtvarná umění a hudbu přednášku o Kristu a moderních duších. Přítomno bylo přes 1000 posluchačů, sál byl do posledního místa naplněn. Přednáška nesla se známým klidným slohem Foerstrovým a učinila nesmírný dojem, Professor Foerster pohybuje se, jak řekl, asi po pět posledních let výhradně mezi „moderně“ vychovanou mládeží a vidí prý, jak těžce trpí tito mladí lidé prázdnotou svého života („otrava“). Naše doba je plna duševních psanců, kteří touží po vlasti. Stále ještě plíží se, jak Nietzsche doznal, popírač Boha o půlnoci kol hrobu svého Boha. Počíná se chápat, že lidé uniklí zdravému životu a odsoudili se k pobytu uprostřed papírových abstrakcí, jakmile se odvrátili od náboženství. Neboť, zatím co na jedné straně vyvinuly se pathologické vědy velmi vysoko, sklesla na druhé straně síla vůle příliš nízko a kdykoliv leží svatyně náboženství v troskách, vždy nutno stavěti léčebný ústav pro nervy. Proto chce již moderní člověk z beznáboženského světa svých knih stále více zpět k životu. A právě tato touha po životě vede ho ke Kristu. Jestliť Kristus zcela živoucí skutečnost. On nejen mluví, ale i uchvacuje. Představuje nám všechny stránky naší duše v nejvyšší síle a čistotě uskutečněny, tak že před ním cele se měníme, jako v přítomnosti ušlechtilého člověka. Všecko hrubé umlká, jasné odlišuje se přání od povinnosti, život od sobeckosti. Stojíme před bytostí, již nebylo žádné utrpení cizím, ale která je přec nadlidská — Bohočlověk. Poněvadž tedy Kristus vyvolává v duši vše šle-

chetné a ušlechtilé, nutno o něm moderním duším mluvit ne tak theologicky jako psychologicky. Nutno obrátit se na duši ne jak je ve škole vzdělána, nýbrž jak je původní, přímo z ulice přicházející. Té duši Kristus uspokojivě odpoví, neboť, ač je v ní mnoho moderní tmy, svítí v ní přec ještě také světlo Bohočlověka, jako paprsek dávně zhaslé hvězdy.

Válka a mír u starozák. proroků.

„A pospíší národové mnozí a řeknou: Pojdte, vstupme na horu Hospodinovu, a do domu Boha Jakobova: i bude nás učiti cestám svým, a půjdeme po stezkách jeho . . . A souditi bude mezi národy mnohými, a trestati bude národy silné až do dlouhého času: i rozkují meče své v radlice a kopí své v motyky: nevezme národ proti národu meče: a nebudou se učiti více bojovati.“ Isaiáš 4, 3. 4.)

Kalendář katolického studentstva na školní rok 1914—15. Nákladem „Ústředí katol. studentstva československého“ v Praze. Obsahuje část informační a programovou. Z článků uvádíme: Dr. Frant. Kordač: „O životním povolání.“ Dr. Ot. Tauber: „Úkoly střední školy.“ Frant. Mezírka: „Kulturní poslání českého studentstva.“ JUC. Doležal: „Životní Credo katolického studentstva.“ Ing. L. Skalický: „K vývoji českého studentstva.“ JUC. David: „Sociální postavení našeho studentstva.“ PhC. Krpálek: „Sociální poslání studentstva.“ Zvoníček J.: „Sociální studentská sdružení.“ JUDr. Václ. Janda: „Slovanská otázka.“ JUC. Daněk: „Tělocvikem k ušlechtilosti tělesné a mravní.“ — V těchto článcích jeví se již patrná snaha jednotlivé body našeho programu blíže osvětliti a definovati. Část informační má některé nedostatky, jichž vyvarovati se bude jistě snahou příští redakce. V celku jest kalendář dobrou příručkou, kterou vřele doporučujeme.

V. Hynais. Jeden z nejvznešenějších umělců našich dovršil právě šedesát let svého života, Vojtěch Hynais. Jeho život uměleckými úspěchy požehnaný vydal nám řadu skvostů, jež jsou a budou zajisté po celé věky zdrojem ušlechtilých požitků pro jemně citící milovníky umění. Nádherná harmonie obrazů Hynaisových dovede plně nasytiti duše po krásnou toužící. Lahodné linie jeho postav, jež nikdy bez oné zvláštní, přímo klassické povznešenosti neprocházejí jeho díly, vzbuzují v nás pocity, jež se blíží takřka posvátnému nadšení. Vždyť také Hynais jest knížetem linie a koloritu. S jakou rozkoší a přesností předvádí nám ty nejkrásnější záchvěvy těla. Pozorujeme-li jeho studie, tu teprve vidíme, jaké bohatství krás příroda v sobě chová. Však ducha velikého jest zapotřebí, by bohatství toto z ní vyvážil. Hynais sám jest

odchovancem slavné školy Feuerbachovy, jejíž mistr kořeny své v Benátkách v Římě a ve Florencii zapustil, a jež měla veliký vliv na první počátky Hynaisovy. Rovněž jeho cesta do Itálie, kde zajisté nmění antické a škola italská až k renaissanci působila mocně ku vytvoření charakteru Hynaisova. Pozdější doba, již prodlel v Paříži, dala mu opět onu lehkost a delikátnost, již tak rádi v některých jeho dílech obdivujeme. V Paříži dokončen byl ten harmonicky ucelený charakter umělce. Úžasné píli Hynaisově můžeme vděčiti za tolik prací, jež vytvořil, z nichž však jen několik nalézá se v našich veřejných sbírkách. Jsou to zejména: „Lunety“ v Rudolfinu, portréty Hlávky a Štůpeckého, dále návrhy pro zemské museum v moderní galerii. Ještě jedno pro nás nejpřístupnější, námi obdivované a milované dílo jest opona v Národním divadle, kde rovněž jsou ještě jiná nádherná díla Hynaisova, avšak bohužel málo přístupná. Opona v Národním divadle, dílo dekorativní, jež dosud žádným jiným dostiženo není, jest komponováno s tak úžasným pochopením k ploše a okolí, že snad jen u mistrů renaissance a baroka podobných případů nalézáme. Více rozepisovati se o dílech Hynaisových nedovoluje místo. Zde možno říci toliko: „Hleďte na jeho díla, obdivujte a milujte je, a budete o nich věděti a z nich cítiti více, nežli vůbec možno slovy vyjádřiti.“

Jan Šanda: Syn člověka. Básně 1914. Vydáno v Chotovínách u Tábora nákladem vlastním. Vytisknuto u E. Šprongla v Pelhřimově. — Je to zvláštní pocit číst první knihu nějakého básníka vůbec a což teprve číst první celistvý pokus básníka svým kulturním přesvědčením nám tak blízkého jako je Jan Šanda! Než vytkneme své stanovisko k této knize, musíme si uvědomiti, v jakém prostředí kniha vznikla a v jaké době. Jsou to básně z roku 1914. I kdyby tam nebylo datum, poznal by literární historik, po dvaceti letech, že kniha vznikla za války, ale celým svým obsahem patří v dobu před ní. Obrovský převrat hospodářský a kulturní, kterého jsme právě svědky, vtiskuje nám do ruky zcela jiné měřítko pro posouzení literárních plodů současných, a řekněme hned, měřítko mnohem přísnější. Je to přirozené. Pod zorným úhlem současných událostí ztrácí na ceně vše, co není opravdově životné, což je ostatně požadavkem pravé poesie vůbec. Válka je bouře, která spláchne prach s našich duší, malátným klidem a přepychem tam nanesený, a vrací nás blíže opravdovému životu, uvědomuje nás, že jsme přece jenom lidmi, ne jak jakýsi bláhovec v po-

krokovém časopise před rokem napsal, bohy. Bohové, pomozte si! Válku zabije materialism. Válka dnešní je přechod k nové době, době ideálnější, přirozenější a prostší a taková bude i literatura. Stojíme na prahu nové doby, na úsvitě lepších časů. Historické události dokázaly, že jsme měli pravdu my a doufejme, že nám zasvitne i v katolické literatuře lepší den, kdy v čele literárního života českého budou státi katoličtí básníci. Po realismu přijde v literatuře naší éra idealismu, už po zákonu reakce, válka tento obrat jen urychlila. Tím není realism poražen i kdyby žádného básníka více nezpłodil, směry ty jsou konec konců umělecky úplně rovnocenné, ale poraženo je to, co se s realismem slučovalo, totiž nevěra, poraženy jsou fráze o kulturní inferioritě katolicismu i o jeho kulturní neschopnosti. Kniha Šandova nerazí nových drah, nepatří tedy do nové doby. Ale přece už v ní jsou prvky, které bude básník dále rozvíjeti a které rozvoje do šíře i do hloubky jsou také schopny. Vadou básní není to, že nemají válečné motivy, to nesmí nikoho napadnout. To bude zase chyba poválečné literatury, že každý, kdo prožil zdrcující scénu, bude se cítit povolán stvořit umělecké dílo, jiná věc je zde. Některým básním schází bezprostřední básnické zření, které je požadavkem a výsadou pravého umělce, a potom jasnost, to jest shoda myšlenky se slovem, což na mnohých místech způsobuje nesrozumitelnost a temnost. To se týká menšiny básní. Některé jsou naproti tomu skvělé. Hned první báseň „Noc“, pak „Atheisté“, „Nocturno“, „Výčítky svědomí“, „V letní noci“, „Večer“, „Nálada letní noci“ jsou čisté a jenné básně, ale (snad je to velmi subjektivní názor) nejlepší se mi zdála báseň „Smích slzí“ Tam, kde mnoho jiných by začalo opovrhovat a zatracovat hříšnou ženu, chová se básník jako noc

„ta dobrá k všem
a nejvíc k srdcím zhodaným
a ke všem láskám zhrzeným
a ke všem ženám prodaným“.

Zde zřel básník opravdu beprostředně, ryze osobně, umělecky, bez předsudků, bez zaujetí a dal na sebe působit prostým faktem. Prostým faktem jsem to nazval? Ne. To je drama, hluboce ženské drama, a proto básník končí verši:

„o lásce dál já dumal jsem,
o hrozném bolu žen“.

Báseň je otištěna v „Jitru“ Kniha potěší každého našeho čtenáře, a proto ji vřele doporučujeme. Čistý výtěžek případně ve prospěch Červeného kříže pro raněné a nemocné vojíny.

12 K, ve Velké Vísce (sběratel Jan Novák, stud.) 12 K 40 h, v Pečkách n./dr. (Jan Sixta, stud.) 41 K, v Přerově n./L. (Cyrill Plaček, stud.) 66 K 16 h, v Skřýšově (Jaroslav Lacina, stud.) 8 K 80 h, v Nezamyslicích (St. Blešová a Fr. Novotná, kand. učit.) 36 K 30 h, v Pecce u N. Paky (Berta Wacková, učitelka) 5 K 18 h, v Hájku a Oumoníně (Karel Šárovec, stud.) 21 K, v Dolním Plese (V. Myšák, stud.) 12 K 20 h, v Mladoticích (B. Henych) 1 K 3 h, ve Vel. Kyšicích (Jaroslav Hoffman, stud.) 20 K 40 h, v Příhrazích a okolí (Fr. Krejčí, stud.) 55 K, ve Vohřeledch (J. Stránský, stud.) 13 K 90 h, v Říkovicích (Richard Zavadil, stud.) 5 K, v Mužeticích (Václav Mulač) 4 K 20 h, v Štěpánovicích (Josef Baštýř, stud.) 78 K 50 h, v Hořanech (V. Šefčík, stud.) 45 K, v Krchlebech (Aug. Sochr, stud.) 28 K 60 h, v Křeči (Frant. Říha) 15 K 30 h, v Třebivlicích (Zdeňka Pišoftová, kand. učit.) 32 K 40 h, v Kroměříži (Zdeňka Bednářová) 57 K 61 h, v Bedřichovicích (Fr. Tomášek, stud.) 48 K, ve Strážově na Šumavě (Ferd. Kalivoda, stud.) 51 K 20 h, v Tvarožné u Brna (Rudolf Kaláb, stud.) 6 K, v Čáslavi (Arnošt Franc) 9 K 70 h, v Podivicích (K. Frélich) 1 K, v Kozlancech (Fr. Klíč, stud.) 42 K 60 h, v Příbrami (Bohumil Kříž, stud.) 17 K, ve Velvarech (Fr. Martinovský) 45 K 50 h, v Lešanech (Fr. Jelínek, stud.) 7 K 20 h, v Prčicích (J. Kراتochvíl, stud.) 13 K, ve Slatině (Fr. Kuchánek, stud.) 70 K 20 h, v Kostelci n./L. (Rudolf Řízek, stud.) 42 K, v Troubelicích (J. Štos, stud.) 56 K, ve Volenici (Vincenc Rejšek, bohoslovec) 71 K 44 h, v Neslovicích (Jan Musil) 2 K, v Petrovicích (Jos. Lukeš, učitel) 1 K, ve Ptení u Prostějova (Jos. Klvano, stud.) 1 K, ve Starém Městě (Rostislav a Alois Sochorec, stud.) 81 K 54 h, ve Všehrdech (Václav Tomeš, stud.) 23 K 60 h, v Petrávkách (Jan Cejpek) 12 K 30 h, v Předbořicích (Fr. Vobrátil, stud.) 40 K 30 h, v Tišové (Emilie Dudychová, učitelka) 55 K 20 h, v Špičáku (hotel Prokop) 30 K, v Mor. Nové Vsi (Helena Polachová, kand. učit.) 3 K, ve Štarnově (Cecilie Coufalová, učitelka) 26 K, v Kam. Újezdě (Jan Filistein, stud.) 2 K, v Novém Studenci (Jan Poříz, stud.) 1 K, v Krátké (V. Plocek, stud.) 8 K 40 h, v Oubislavicích (J. Mádle, abit.) 74 K, v Tuněchodech (Fr. Příbyl, bohoslovec) 116 K 30 h, v Soběškurech (Alois Frank, kand. učitelství) 3 K 2 h, ve Kčenově (Fr. Točáček, stud.) 17 K, v Kroměříži, residence (Marie Glabažnová) 16 K, v Třebíči, Podklášteří (Frant. Seichter) 1 K, v Palivě (Al. Soukup) 16 K 22 h, v Němčicích (Jos. Lebeda, stud.) 10 K 50 h, v Hroznové Lhotě (Fr. Šantavý, stud.) 66 K 46 h, v Libenicích (J. Pelinka) 50 K, v Pyšelicích (Jos. Pilát, stud.) 4 K, v Holešíně (Vaněk Methoděj, bohoslovec) 18 K 20 h, v Janoušově (Hynek David) 11 K, ve Zborovicích (Frant. Zdražil, stud.) 1 K, v Lukovanech (Josef Šumbera) 13 K, v Praze-III. 1602 (Dr. J. Hronek) 2 K, v Chotěboři (M. Navrátilová, učitelka) 4 K, v Šardicích, Morava (Šlézar a Bábík, studující) 51 K 18 h, v Škvoreticích (Fr. Meloun) 16 K 70 h, v Košetčích (V. Pilný, stud.) 18 K 40 h, v Ptáčově (Fr. Chalupa, stud.) 16 K 70 h, ve Skoreniciích (L. Čihák, abitur.) 35 K, v Martinkově (St. Kosmák) 1 K 80 h, v Schořově (Vinc. Saidl, st. bohoslovec) 45 K 10 h, v Načeradci (děkanský úřad) 30 K, v Ústíně (B. Frýbortová, kand. uč.) 13 K 20 h, v Ohrozmě (J. Bašný) 30 K, v Božím Požehnání (B. Roztočil, stud.) 1 K, v Žerůtkách (B. Hanzlová) 8 K, v Popovicích (Fr. Mátl) 61 K, v Kněžmostě (V. Justa) 120 K 4 h, v Kostelanech (Ig. Ott, stud.) 8 K, v Mlečicích (Řeček, stud.) 36 K 80 h, v Kolíně (J. Hanták, stud.) 2 K, v Dol. Krupě (J. Šorf) 7 K, v Příbrami (K. Škácha, kand. uč.) 50 K, v Hor. Javoři (M. Stuchlíková, kand. učit.) 2 K, ve Zbýšově (J. Dušek, stud.) 19 K, v Tasově (Fr. Jagoš, stud.) 61 K 57 h, v Radosticích (Ad. Crkva, stud.) 22 K 10 h, v Žižkově (A. Skokanová, učit.) 4 K, v Oujezdci (K. Netušil, stud.) 18 K 50 h, v Měst. Trnávce (M. Pillichová, učit.) 10 K, v Lysé n./L. (J. Šinkmajer) 27 K 90 h, v Jalovčí (St. Němec, stud.) 5 K, v Jakubově (Fr. Kabelka, stud.) 18 K, v Rapoticích (Fr. Strnad, stud.) 8 K 20 h, v Rokycanech (Ant. Stach, stud.) 1 K, v Žeravinách (M. Moučková) 2 K, ve Vršovicích (J. Roháč, theolog) 115 K 16 h, ve Svinařích (Jos. Melichar, stud.) 11 K 70 h, v Mosteckém (L. Sedláček) 7 K 94 h, v Soběticích (J. Krlín, stud.) 13 K, v Hemeře (F. Hošek) 38 K, v Březnici (V. Kubíček, bohosl.) 42 K, v Bahicích (V. Možný, kand. učit.) 3 K 10 h, ve Vráži (R. Marks, stud.) 11 K 40 h, v Novém Jičíně (V. Jurek, stud.) 7 K 50 h, v Rozstání (katol. stud. omladina) 42 K 40 h, v Letovicích (M. Stulpová) 4 K, v Lize u Příbrami (Ant. Kuba, kand. uč.) 9 K 30 h. (Pokračování.)

STUDENTSKÁ HLIDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

OBSAH ČÍS. 2. ROČNÍKU VII.: *J. N.: Velikými ať nás najde velká doba. — Prof. Kordač: Apoštolát války. — J. N.: Střední škola za války. — J. P.: Dogma a život. — Ferdinand S.: Pojem umění u Arnošta Hella. — Jan Štukbauer: K náboženskému probuzení a snahám monismu. — Z duchovního života. — Charvatské besedy. Řídí dr. Jan Bartoš. — Příloha JITRO. — ROZHLED.*

Velikými ať nás najde velká doba.

V boji millionů, v zoufalém zápase kultur národů žije dnešní svět. Nebylo od paměti doby strašnější. Bojují zbraně, o vítězství zápolí nervy, ba celé bytosti příslušníků válčících států. Všecky bez rozdílu strhl ve svůj rej hrozný onen válečný vír.

Ty na poli válečném, kteří dnes zastupují státy a národy, kteří své individuální zájmy věnovali celku, jistě nalezla doba velikými. Svědčí o tom každodenní zprávy o zmužilosti, sebeobětování a odříkání těch, kdož lepším životním poměrům byli uvyklí.

Kéž by všude nalezla velikými však doba také ty, kdož mohou se i dnes oddati tiché práci. Velikost dnešní doby nechápeme zcela. Jest nám jako cestujícím v rychlovlaku, kteří nepozorují šílený běh kol, který vnějšího pozorovatele ohromuje. Tušíme však aspoň instinktivně, že doba nynější jest rozhraním života starého a doby nové, nové poměry politickými i směrem kulturním.

My, kolegové, patříme též k nebojovníkům, jsme jen svědky velkého dnešního přerodu světa.

I nás má najít doba dnešní velikými. Velikými v povaze vnitřní, velikými vzhledem k práci, cílům i budoucnosti naší.

Buďme přísnými kritiky, ale kritiky sebe, své povahy. Nenechme se ani chvíli ovládnouti směry a proudy, jež uchvátily značnou část naší intelligence. Celá novodobá kultura se svou výchovou shroutila se při prvním nárazu válečné éry. Pozorujeme všichni, jak ti, kteří měli být světlem jiným, změnili se v bludičky bez pevného životního názoru, v oběti hloupých namnoze klepů a zpráv.

Realistická výchova po léta tak honosně pěstovaná nevychovala realism ve smýšlení pokrokové naší intelligence. Nikde nebudí klepy a tatarské zprávy tajemně sdělované jako u oné intelligence. Proto budme ke všemu kritičtí, ale nebudme kritiky. Hlavně nedejme se ovládnouti nějakými chimerami budoucnosti. Nechme svět jít kolem! „Každý dle svého zraku v světle vidí neb ve mraku.“ Zůstaňme i ve vnitřním smýšlení věrnými Čechy, katolíky a příslušníky naší říše.

Buďme velcí i ve svých plánech do budoucna. Naše studentské hnutí ukázalo se nejsilnějším a nejživotnějším mezi studentstvem če-

ským. Žádný studentský spolek neodvážil se pokračovati ve vydávání časopisu jako jsme s úspěchem učinili my. Ústředí katol. studentstva jediné ze všeho studentstva českého uspořádalo mezi svým členstvem a prostřednictvím svých důvěrníků sbírku na charitativní účely válečné a dosáhlo touto akcí přes 3000 K, obnosu, který svědčí nejlépe o síle našeho studentského směru.

Úspěchy tyto nás musí sílit i v nadějích a plánech do budoucna. Neztraťme v sebe víru! Po válce budou pole neoraná a my musíme se připravit již dnes, abychom vyjeli na úhor s ostrými pluhy. Při vzniku a obnově kulturních proudů po válce musíme se přičinit, aby náš směr nabyl většího uplatnění v kultuře české než bylo dosud, abychom byli pokud možno prvními. Připravujme se tedy, chystejme tiše materiál pro sociální naše kroužky, obrňujme se pro nadcházející kulturní boj. Každý ať má před očima velký životní cíl a připravuje se k jeho dosažení. Audaces fortuna iuvat. V boji vítězí ne vždy početnost, vždy ale mravní síla a pevnost vůle. Pracujme proto, posilujme se navzájem, žijme v duších oheň nadšení, aby i po válce nás i celé hnutí katolického studentstva nalezla doba velkými. J. N.

Prof. Kordač:

Apoštolát války.

Obsah svých epištol o historickém vývoji filosofie zaměňuji v době války rozvahou v této události světové historie. Stalo se tak již v prvním sešitě tohoto ročníku s vděčným souhlasem milých čtenářů „Stud. Hlídky“. Vždyť je historie vtělením filosofie, tak že dějiny filosofie tvoří filosofii dějin. Hmotařská filosofie XIX. věku se vtělila v historii XX. věku, která zrodila válku světovou.

Ale povšechný vývoj filosofie i historie lidstva není ovládán toliko zákonem hmoty, nýbrž především zákony ducha a svobodné vůle lidské, podrobené Prozřetelnosti vševědoucího Ducha a všemohoucí vůle Božské. Ve světovém plánu výchovy lidstva Bohem, jeho Stvořitelem a Vykupitelem, připadá i válce úkol apoštolátu, úkol náboženské výchovy národů.

Kdo hledí na přítomnou válku jen se stanoviska empirického poznávání smyslů, ten v ní vidí, slyší a cítí jen „ohavnost spuštní“ — Kdo však na válku hledí zrakem Ducha, osvětleného světlem křesťanské víry, spatří v ní apoštolát národů, jenž vrací nad smyslné a nehynoucí hodnoty znehodnoceným věčným pravdám o Bohu, o nesmrtelné duši a o zjevené říši „pravdy a svatosti“ světové církve Kristovy.

Postulát zdravé filosofie a ethiky jakož i víry: „Hledejte nejprve království Boží a spravedlnost jeho; ostatní vám bude přidáno“, — byl znehodnocen ve filosofii saecularismu a převrácen v Epikurovo: Edamus et bibamus crastina die non erimus. Nadčlověk Nietzsche přehodnotil hodnoty pravdy a ethiky formulí: „Nichts ist wahr, alles ist erlaubt“ — a moderní člověk to obdivoval. Zlo fysické a mravní, bolest a smrt, nemravnost a nespravedlivost válkou nad míru rozpoutané, platí smyslnému člověku (homini animali) za důkaz, že Boha a Jeho Prozřetelnosti není. — Ale válkou se probouzí světlo ducha

(homo spiritualis) v hloubi psyche národů tlumené, jako se křísí úderem ocele jiskra z křemene.

Zrakem ducha osvíceného věrou poznávají válčící národové *r e l a t i v n í* a pomíjející cenu statků vezdejších a přiznávají cenu *a b s o l u t n í* a trvalou jedině hodnotám duchově-ethickým. Křesťanské náboženství, které ve víře v konečné vítězství těchto hodnot za ně pracuje a bojuje, zjevuje tím kritérium své absolutní pravdy a nachází souhlasu v nauce války: V bolestech těla a v zániku hmoty se rodí život ducha. Apoštolát války zdůrazňuje neslyšitelným hlasem dnes často oslyšenou nauku víry. „Co by prospělo člověku, kdyby celý svět získal, ale na své duši škodu utrpěl“

Od trůnu monarchie až do chatrčí nesčetných vdov a sirotek probouzí válka v duši „od přírody křesťanské“ vrozený pud sebezachování oživením víry a důvěry v pomoc *P r o z ř e t e l n o s t i B o ž s k é*.

Dítko padajíc napřahá přirozeným pudem sebezachování své ručky jako nárazníky a pudu tomu odpovídá objektivní účel záchrany těla. V přítomné válce spíná lidstvo, probuzeno vrozeným pudem náboženským, svých rukou v modlitbě k Otci nebeskému, volajíc o pomoc v nejtěžší životní krizi těla i ducha. Byla by to myšlenka k zoufání a proto ji nelze ani domyslet, že tato tak všeobecně projevovaná důvěra v Boha, v nejtěžší historické krizi evropského lidstva, bez vlivu klamných vášní a illusí smyslů — je pouhou subjektivní illusí. *Natura non mentitur*, přirozenost lidská, vášní prostá, v takové krizi životní *n e k l a m e*. Čím temnější jest noc hrůz válečných, tím jasněji se lidstvu objevují hvězdy věčné pravdy o Bohu, nesmrtelné duši a životě záhrobním. V této víře je zdroj nepřemožitelné vytrvalosti a síly válečné.

Toto přesvědčení a tuto víru oživenou láskou a modlitbou netřese sofistická skepse namítající, že oba nepřátelské tábory se obrací modlitbou k tomu Bohu o vítězství. — Neboť i kdyby byli veškerí křesťanští národové tak „pokročilí“, že by místo živého trojjediného Boha vzývali monistickou „trojici pravdy, dobra a krásna“, přivedli by oba nepřátelské tábory své abstraktní Božstvo do větších rozpaků než křesťané svého živého osobního Boha. Neboť nutný nezměnitelný zákon vývoje monistické trojice odkazuje v ni doufající na slepé fatum a zůstává, jako Baal ve dnech Eliášových, k prosbám svých ctitelů hluchým. Ale osobní, věčný, vševědoucí a všemohoucí Bůh, k němuž se křesťané modlí „Otče náš,“ — může i dissonance lidské omezenosti a zlovůle v dějinách světových vyrovnati v harmonické jejich finale „Sláva na výsostech Bohu a pokoj — blaženého života — lidem dobré vůle“ — Sám Kant (*Krit. d. prakt. Vern.*) nazval tuto odpověď „postulátem prakt. rozumu.“ — Při tom dlužno překonati nedočkavost dle místa a času omezeného poznávání lidského. Vyžaduje-li výchova jednotlivce desetiletí, vyžaduje výchova národů a veškerého lidstva celá staletí a tisíciletí, jež přehlíží *v ě č n ý* Bůh jako „jediný den“ a vyslyší modlitby o vítězství obou nepřátelských táborů způsobem Božským. Již lidským způsobem chápeme, že může Bůh propůjčit na př. vítězství modlitbám obou středoevropských císařů a s nimi spojených rakousko-německých národů nad nepřítelem *v n ě j š í m* a zároveň může vyslyšet modlitbu věřícího lidu ve Francii i v Rusku jeho vysvobozením z rukou nepřátel *v n i t ě r n í c h*, z poroby atheismu a duchomorného caesaropapismu. „Prvorozená dcera katolické církve“ ve Francii i ujařmený mužík v Rusku toho osvobození k vývoji života

svrchovaně potřebují. Jistě ale dovede všemohoucí Moudrost Božská vyrovnat protivy národů ve vyšší hodnotě prospěchu veškerého lidstva.

Nepopíratelné probouzení elementární síly náboženské v duši lidu ohlašují i sociálně demokratičtí „theologové“ monismu s pozoruhodnou poznámkou, že po válce dlužno s tímto faktem počítati. Kvitujeme s povděkem tento patrný úspěch apoštolátu války; jsme ale přesvědčeni, že náboženství „čistého rozumu“, které tito „theologové“ přenášejí z XVIII. století do XX. jako narkosu lidových zástupů „vědy“ vzdálených, je již na vždy překonaným klamem. Neboť racionalism věku XVIII. skončil v XIX. věku nihilismem. Jako nestačila myslícímu genu Tolstoj a Dostojevský-ho karrikatura křesťanství ve formě despotického caesarpapismu, tak nestačí ani abstraktní schema výrobku lidského rozumu, aby učinilo probuzenému požadavku lidské psyche zadost.

I o tom nás poučuje apoštolát války. Na bojištích se hlásí zase zvážnělí válečníci nejen k Bohu Svořiteli v modlitbě „Otče náš“, nýbrž vítají jako posla s nebes i kněze, přinášejícího jim před tvář smrti Toho, Jenž jim ústy kněze sděluje: „Já jsem vzkříšení a život; i kdybyste zemřeli — žítí budete.“

Na francouzském bojišti vidím kněží-vojáky, kteří důstojnickou šavli odkládají a zvedají pravici, aby rozhřešili kající válečníky. Ve jménu trojjediného Boha směřuje v nepřátelské zemi nepřítel, francouzský kněz-důstojník, nepřítel, německého zajatce — s Bohem. V německém městě Münsteru přisluhují dva němečtí poddůstojníci třiceti francouzským vojenským zajatcům při udílení prvního sv. přijímání ve vlasti jim odepřeného a německá školní mládež zpívá dojemné písně k úctě svátostného Boha. — Ejhle a p o š t o l á t v á l k y. hlásající nejen Boha Stvořitele, nýbrž i Krista Vykupitele, krále mezinárodní „říše pravdy a svatosti“ povznešené nad dočasné rozdíly a protivy národů. „Není jiného jména, v němž by lidstvo našlo své jednoty a spásy, než v Tom, Jenž přišel, „aby p r a v d ě svědectví vydal“ a „pravda osvobodí nás“, Veritas (Christi) liberabit vos.

J. N.:

Střední škola za války.

Půl léta války světové a spolu skončené půlletí na školách středních umožňují aspoň v některých směrech posouditi působení války a opatření, jež ji provází, na školství střední. Nutno přiznati upřímně, že před zahájením školního roku jevila se veliká nejistota a skepse o možnosti pravidelného vyučování. Soudilo se, že všech neb aspoň veliké části školních budov bude použito pro účely válečné, že nikde nebude dostatek žáků, jinde zas profesorů a že proto na normální vyučování není pomyslen. Hlasy pochybovačné neumlkly, ani po otevření škol a dlouho bylo slyšeti otázku, kdy zase budou ústavy zavřeny.

I o možnosti zdárného vyučování po stránce paedagogické bylo pochybováno. Soudilo se, že mysl žáků i profesorů bude tak rozptýlena a rozrušena vřavou válečnou, že výchova i vyučování mine se s úspěchem, že žáci, hlavně pak ti, jimž příbuzní v poli stojí, neponoří svou mysl úplně do studia, což jest nezbytno k úspěšnému vyučování.

Bohudík nesplnila se žádná z těchto obav. Život státní po stránce školské snesl aspoň v zemích, kam litice války přímo nezasáhla dobře rušivý vliv válečných poměrů a také povaha lidská ukázala se silnější ve škole jak u učitelů po aktivní i u studentstva po stránce pasivní.

Důvody jež žádaly zahájení pravidelného vyučování na školách středních byly tak závažné, že nebylo radno jich nedbatí.

První důvod byl čistě paedagogický. Vzdělávání a výchova má vždy býti souvislá, bez delších přestávek časových. Proto přerušení studií na př. za jeden rok, bývalo by mělo následky nedozírné. Již ztráta studijního roku by se těžce nesla, ale hůře by bylo s obnovením úrovně vzdělávací a výchovné jako bylo před válkou. Mnoho let by trvalo, než by nynější linie bylo dosaženo. Co by student zapoměl za rok, těžce by doháněl dlouhou dobu. Přerušení každé, hlavně pak delší ve studiích znamená též zmenšení chápavosti a rovněž i nechuť k opakování partií jednou už probraných, ale zapomenutých. Mimo to vyučování na středních školách tvoří celek pro sebe a možnost pokroku ve studiích jest podmíněna znalostí partií dřívějších. Proto při novém zahájení školy bylo by nutno věnovati mnoho měsíců jen opakování starých partií, aby bylo dosaženo aspoň trochu úrovně vědomostí, na níž by bylo možno budovati dále.

Druhý pak důvod pro zahájení normálního vyučování byl sociální. Škola vůbec a střední též plnou měrou přejímá část výchovy mládeže dospívající z beder rodičů. A letos zvláště a hlavně v rodinách chudších, kde třeba otec stojí v poli a matce bylo převzítí starost o celou rodinu, jest činem eminentně sociálním, když škola zaměstná mysl studentovu úplně, neb aspoň po větší část dne. Mladá mysl žádá vždy uspokojení v nějaké činnosti a nedá-li tu činnost škola svým působením vzdělávacím i zábavným t. j. stykem s druhy navzájem si rovnými, vyhledá si jistě jinde a mnohdy, nikoli ve způsobu nezávadném. V případě zavření škol vychovávala by studentsko ulice. To byl druhý důvod, aby se vyučování zahájilo a ukončené pololetí ukazuje, že ústavy střední splnily tento svůj úkol měrou vynikající.

Na počátku školního roku jevila se sice tu a tam nejistota, ale první obtíže záhy byly překonány. Učitelé i studentstvo nabylo záhy sebeovládání a autoři jak staří tak noví, důsledná matematika i rozmanité vědy empirické zcela vyplnily nitro studentů. Vřava válečná zaléhá nyní do síní školních jen z dále a jako k rolníku orajícimu zaléhá hukot vzdálené bouře. Vyučování jest téměř zcela normální a těžké břímě výchovy přejala od rodičů též škola střední. V tom ohledu vyžadují střední školy velikého ocenění.

Vnější poměry, v nichž jest české střední školství, nejsou však daleko tak uspokojivé jako činnost vnitřní. V mnohých městech byly místnosti ústavů zabrány správou státní k účelům válečné péče a pro školy bylo nutno najíti a adoptovati místnosti jiné. Proto též v některých městech začal školní rok později, někde až o novém roce. V městech, kde ústavů jest několik, byly namnoze dvě střední školy spojeny v jedné budově. A tu hodiny vyučovací byly rozděleny tak, že ústav jeden měl určité dny vyučování dopolední a druhý odpolední.

Obyčejně po třech dnech se ono vyučování střídalo. V ústavech některých, aby se získal větší počet hodin vyučovacích, byla stanovena vyučovací hodina jen na 50, ba dokonce v jednom případě jen na 40 minut.

Veliká Praha má dnes i polskou střední školu, reálné gymnasium, jež nalezlo útulek v budově reálného gymnasia na Král. Vinohradech. Není vyloučeno, že dojde i k zřízení ústavů jiných. V některých městech vstoupili polští studenti též na střední školy české.

Studentstvo české na školách středních po vzoru všeho obyvatelstva českéhoúčastnilo se velice horlivě na zmírnění útrap války. Byla to především mládež, již studentstvo věnovalo své sbírky. Měrou daleko větší než jindy zasílalo svůj obol studentstvo Zemské komisi pro péči o osiřelé děti, jejichž počet nynější doba tolik rozmnožuje. Též i na raněné vojiny a rekonvalescenty bylo u studentstva pamatováno. Bude to jemu vždy sloužiti ke cti.

Válka přinesla též studentům nejvyšší třídy, kteří při podzimní prohlídce domobranecké byli za schopné uznáni novinku, totiž válečné maturity. Na žádost domobrance - studenta mohla býti vykonána maturita ještě před jeho odchodem na vojnu. Předpisy o těchto zkouškách byly velice zmírněny a mělo se vždy přihlížeti k celkové vyspělosti, nikoli k speciálním předmětům. Profesorským sborům byla tu dána veliká volnost v posuzování vyspělosti studentovy, mohla býti odpuštěna zkouška písemná a v případech, kde o vyspělosti, jaká se vyžaduje při odchodu z gymnasia nebylo pochyby, mohlo býti oktávě vysvědčení dospělosti i bez jakékoli zkoušky maturitní vydáno. Přehledky nynější (roč. 1895 a 1896) postihnou neobyčejně septimu a oktávě neb třídy jim odpovídající na ústavech jiných. Někde půjde k přehlídkám celá poslední a veliká část předposlední třídy. Jaký vliv na vyučování bude toto opatření míti, nelze ještě posouditi.

Učitelstvo na středních školách bylo válkou postiženo neobyčejně. Dle provedené statistiky ze 2796 českých profesorů v poli koná službu vojenskou 518, dovolenou má 122, ale ještě 1299 se jich podrobovalo domobraneckým prohlídkám. Kolik z nich vyměňuje právě péro za pušku, není dostatečně známo. Na ústavech některých přes polovičku členů profesorského sboru nastoupilo službu vojenskou. Aby se úbytek sil učitelských nahradil, bylo užito několik cest. Byly omezeny některé nepovinné předměty, byly vzaty všechny dovolené a profesorům dostalo se nejvyššího počtu učebních hodin. Síly, jež nikterak nebylo lze nahraditi, dostaly dovolenou a ostatek zastoupili zkoušení kandidáti profesury, jichž poslední léta zvláště v některých oborech byl nadbytek. Vedle toho bylo umožněno i nezkoušeným kandidátům na dobu potřeby zastupovati učitele stojící v poli. Profesori složili též již značnou obět krve na poli válečném. Přesný počet padlých není dosud znám, na konci roku minulého psaly listy asi o čtyřiceti. Někteří jsou zajati, jiní poraněni. Ještě dlouho po válce bude střední škola tento úbytek pocílovati, poněvadž mezi padlými jsou učitelé a pedagogové význačných schopností.

Naše školy střední, jež plnou měrou v době tak svízelné plní své úkoly, jsou skvělým pomníkem české kultury. Dej Bůh, aby mohly až do konce svou úlohu plnit a aby brzká doba příští vrátila jim a s nimi i všemu obyvatelstvu šťastný mír a záruku zdárného vývoje dalšího.

J. P.

Dogma a život.

Dogma! Kolik otázek a pocitů vzbudí toto slovo v myslí moderního člověka, člověka pokroku a stálé změny, jenž nenávidí vše, co ho na této cestě zastavuje, třeba jen domněle. Proto odvrhuje vše, co pokládá za brzdu volného vývinu, proto zavrhuje víru a s ní ovšem i dogmata. Představuje si pod tímto slovem pouze církevní formule, nedbaje, že téměř denně bez rozpaků přijímá vědecká dogmata; ano, moderní člověk pod slovem „dogma“ vidí jakési „horribile“, proto pryč s dogmaty!

Aby svůj neodůvodněný strach alespoň trochu omluvil, vytýká církevnímu dogmatu zastaralost, ustrnulost, neb naopak mluví o vývoji dogmatu. Obojí směr je nesprávným. Již pojem dogmatu u lidí tohoto druhu se nesrovnává se skutečností, Dogma, odvozeno od *δοκεῖν*, značí to, co buď theoreticky nebo prakticky aneb v obojím se uznává za pravdivé. V přeneseném významu pak značí dogma ono rozhodnutí, v němž se tato pravda vyjádří. V tomto smyslu mluví Cicero o dogmatech filosofů, jež decreta nazývá. (Quaest. acad. 4, 9). V podobném významu shledáváme se s dogmaty v epištolách sv. Pavla, ač na jiném místě v Písmě (Luk. 2, 1.) myslí se dogmatem císařův výnos. Všeobecně však dogma jest vyjádřením skutečnosti, nějaké pravdy. Proto každá věda má svá vlastní dogmata, jimiž své poznatky vyjadřuje, a není zasvěcencem té které vědy, kdo neosvojil si předem její dogmat. S podivením tedy jest, že tak mnohý chce učení církve opravovat, ale předem zavrhuje dogmata — moderní vědecká nedůslednost. Vytýká dogmatům zastaralost, ač jich nezná, mluví o vývoji dogmatu, ačkoliv církevní historie téměř neviděl. Dogma se zavrhuje proto, že se nelíbí; ovšem o vědecké kvalitě lidí takového druhu lze právem pochybovati.

V dobách dřívějších vedly se dlouhé a tuhé boje v řadách bohoslovců katolických i nekatolických o vyhránění a přesné vymezení dogmatu. Moderní člověk sotva pochopí tyto zápasy; vždyť on ve svém náboženství klade hlavní důraz na své osobní, subjektivní přesvědčení, k objektivnímu dogmatu na poli církevním je nevěšmavým — to přináší moderní doba ve své povaze. Církev katolická však hájí neoblomnou energií svá dogmata, jak od jednotlivých koncilů byla formulována. Jak byla formulována — ne vynalezena ani vytvořena. Koncily přesně definovaly jak v církvi katolické od počátku se učilo, učí a učit má. Tážeme se: jest v této její neústupnosti strnulost, nebo aspoň nebezpečí ustrnutí? Život plyne, žádá pokroku, dogma však stojí, zdá se strnulým, nemůže proto býti normou života moderního, nemůže býti vodítkem moderního člověka; zkrátka: dogma je zastaralým předsudkem církevním, a člověk s kritikou svého rozumu nemůže, ba ani nesmí na předsudcích ulpěti — toť logický úsudek mo-

derního člověka, a přec nesprávný. Která z praemis je chybnou? První. Dogma nikdy nebylo a ani není v žádné vědě, tedy ani v theologii, předsudkem, tím méně zastaralým předsudkem církevním.

Dogma je, jak výše řečeno, vyjádřením skutečnosti, nějaké pravdy — a pravda přec je jedna, nemění se a nestárne. Že snad tato pravda byla už ve starověku seznána a dogmatem formulována, není zastaralou; neboť právě tak musil by říci ten, jenž mluví o zastaralosti a strnulosti církevního dogmatu, že jest stagnace ve vědách přírodních na dogmatech Eukleidových, Pythagorových, Kepplerových a všech ostatních myslitelů staro- i středověku, každý dobře ví, že dosud od nich se vychází, ano moderní vědy sotva o krok dále od nich pokročily. Dogma se nepíše jako sloha básně.

Každá věda výsledky dlouholetého svého bádání a životní zkušenosti svých pracovníků formuluje ve svých naukách, ve svých dogmatech — a ta věda je nejpokročilejší, jež nejvíce dogmat nám poskytuje. Dogma tedy jest vyjádřením skutečnosti a ne vyjádřením předsudků několika málo jednotlivců. Než — aby dogma bylo pravdivým vyjádřením skutečnosti a ne pouze zdánlivým, jest nutno, aby spočívalo na pevných základech, aby ti, již je byli formulovali, měli oporu v neomylných neb aspoň jistých principech, z nichž vycházejí. Dokážeme-li pak jistotu principů a logičnost dogmatu, dokázali jsme tím i jistotu oné pravdy, již dogma hlásá.

Co jest tedy základem dogmat věd přírodních a věd z nich vycházejících? Je to bádání lidského rozumu, ať již postupuje theoreticky či spolu prakticky, a doba moderní právě na empirii klade největší váhu; vždyť vnesla ji i na pole, kde nejsnadněji kráčí — do psychologie, uvádějíc v život nový pojem — psychologie bez duše; jest to zajisté pokrok, byť by psychologii právě nepřinesl zjevného užitku, přinese ho jistě jiným ať bio- či pathologickým vědám. Ale jak často mýlí se náš rozum! Výsledky celých století mohou býti nesprávnými; a utíkáme se k téže empirii, chceme-li uvést dlouhou řadu bludů a lží v dějinách vědy, ale nestačí čas ani místo, vzpomínáme jen theorií geocentrické, o podstatě a mohutnostech hmoty, a j. Co je magnetismus, co elektřina? Nevíme, víme jen, že jsou. Ba dokonce, pokrokem ve vědě zdá se mnohým učencům svrhnouti theorii svých předchůdců, v tom často záleží životní práce mnohých z nich. Nepevným tedy a velmi omylným jest základ, na němž stojí dogmata jiných věd. Dogma církevní však stojí na autoritě Boží, jež v Písmě a Tradici svou vůli projevila, stojí na neomylné autoritě římského papeže, jenž ve věcech víry a mravů, hlásá-li co jako řádný nástupce Petřův, je neomylným. A o logičnosti dogmat by kdo pochyboval? Ten by dokazoval, že nemá ani ponětí o obezřelosti, jakou církev své nauce věnovala a věnuje do dnes.

Jest však hádankovitostí ducha moderního člověka, proč rád a velmi snadno přísahá na dogmata jiných věd, nedbaje příliš těch, již je zkonstruovali, nestojí o důkazy, ale církevní dogmata nerad přijímá a přijímá-li přec, nad slunce jasněji žádá si jejich důkazů. A čím to jest? Dogmata přirozená neukládají povinností, dogma církevní však mnoho a pro nynější svět nepřijemných povinností a ač tolikrát byl už v dogmatech přirozených zklamán, přec znova a znova na nich buduje, běda však, nezdá-li se mu pevným některé církevní dogma! — rázem celá budova víry se řítí v rupy, třeba že jeho podezření bylo zcela bezdůvodným. Charakteristikou naší doby! Jednoduše se zavrhne autorita Písma, Tradice neb církve, ač přímo vyplývalo se

již o nich důkazů. Moderní duch není ve věcech víry příliš kritickým ani úzkostlivým.

Tomu směru jsou tedy církevní dogmata zastaralým a ustrnulým přežitkem středověku, pro moderního člověka, jenž vždy a všude musí kráčet pod heslem pokroku, zcela nepřijatelným. Prázdnota tohoto náhledu je zřejmá.

Druzí však, aby se zdáli vědeckějšími prvními, zavrhnou jejich „dogma“, pravý opak hlásajíce: Dogma se vyvíjí, neshodují se nauky církevní nynější s naukami dřívějšími, tím méně s naukami apoštolův neb Kristovými; kněží kdy a jak se jim hodilo, si dogmata vytvořili, odvolávajíce se na svou moc učitelskou a královskou — zákonodárnou; snaží se tedy dokázat vývoj dogmatu v tomto svém smyslu.

Dogma katolické, stojící na slovu Božím, jež zůstává nezměnitelným, nemůže se ani měnit ani vyvíjet. Zjevení Boží v Písmě a Tradici, pokud bylo nutným k nadpřirozenému cíli člověka, je uzavřeno, proto i dogma, jež na něm staví, je uzavřeno, nepřipouští ani přidavků ani změny jiné, a právě proti tomuto vývoji musíme bojovat, neboť tak, jak vykládán je od nepřátel, je změnou učení původního. Ani církev tedy nemůže učení Páně měnit, jest jen strážkyní učení Kristova, dle slov sv. Pavla k Thimotheovi „Depositum custodi!“

V něčem však lze, ano rozum káže, abychom připustili vývoj dogmatu, ale jedině v tom. Jednotlivé pravdy učení Kristova během dob bádáním theologů byly lépe osvětlovány a od věřících chápány — vývoj v rozumovém poznání dogmat u člověka — toť jest jediný smysl, v němž připustiti lze vývoj dogmatu, nikdy však ve smyslu odpůrců, jakoby církev během dob, poznávajíc slabiny své nauky, zdokonalovala ji novými dogmaty, jimž před tím nikdy nevěřila ani neučila. Přicházejí pak obyčejně s dogmaty později definovanými, o neposkvrněném početí Panny Marie nebo o neomylnosti papežově, ač tolikrát byly všechny jejich námitky vyvráceny. Pravidelně tu dokazují, že podstatě dogmat těchto vůbec nebo velmi málo a špatně rozumějí.

Uvážíme-li však, z jakých prvků se katolické dogma skládá, poznáme nemožnost vývoje jeho ve smyslu nepřátel, i nemožnost změny se strany církve katolické. Dogma katolické skládají tři prvky: 1. revelace či Boží zjevení, 2. prohlášení církve a 3. víra věřících. Dva první elementy jsou objektivní, třetí subjektivní a jenom tento připouští vývoj dogmatu, jak níže ukážeme.

Prvním elementem dogmatu jest revelace, zjevení. Nemůže bít nikdy za dogma prohlášeno ani koncilem ani papežem, co není v Písmě nebo v Tradici. Všemohoucí Bůh by arci mohl, jako kdysi, i nyní skrze své posly svou vůli zjevit, my bychom muze ty připojili k prorokům a apoštolům, učení jejich zařadili do věrouky, pole dogmatu by se rozšířilo, ale nezměnilo. Tuto hypotézu však rozumně nelze připustiti. Syn Boží zajisté vše, co ve své moudrosti uznal za hodné, nám zjevil a apoštoly svými, Duchem sv. naplněnými, dokončil. Nové zjevení mohlo by přinést pouze zdokonalení křesťanské revelace, nebylo-li by však marným? Kdo věří v božství Kristovo, chápe, že nemohl by nikdo dokonaleji vyložit vůli Boží, než Kristus, Moudrost sama. Avšak sv. Pavel určitě vyznačil, že nebude víc zjevení, jež by něco jiného oznamovalo než oni, vyslovuje prokletí nad každým, byť by anděl byl, ale něco jiného hlásal než apoštolové. (Gal. 1.)

V prvním svém elementu nepřipouští dogma vývoje; revelace, na jejímž podkladě dogma stojí, se nemění. Či snad Písmo a Tradice

se změnily? Všechny vědy exegetické, nového i starého Zákona, všechny nové objevy v oboru i historie poučují nás všestrannými důkazy, že Písmo i Tradice podstatných změn neutrpěly, a jsou-li přec varianty, jsou velmi nepatrné.

Druhým prvkem dogmatu je prohlášení církve, že ona pravda je zjevenou. Bez tohoto prohlášení neměli bychom jistotu, že to, co se nám k věření předkládá, je zjevenou vůlí Boží. Církev na konciliu tridentském slavně prohlásila, že knihy Písma jí byly jako inspirované — působením Ducha sv. sepsané — odevzdány. Tím snad neprohlásila Písmo za zjevení, jak bývá vytýkáno, nýbrž prohlásila, že knihy Písma — staré Vulgaty — přijímá jakožto zjevenou vůli Boží. Jest důležitým tento moment v pojmu dogmatu, neboť předhazován tu bývá „circulus vitiosus“ totiž: církev hlásá svou autoritu na základě Písma, jež svou autoritou prohlásila za zjevené — předhůzka tato je bezdůvodnou, vychází z neznalosti tridentského dekretu o Písmě sv. Vycházejíc tedy církev od Písma a Tradice, na základě své neomylnosti, může prohlásiti a skutečně prohlašuje svá dogmata buď hlasem římského papeže neb koncilů, jichž usnesení papežem byla potvrzena. Není však ještě církevním dogmatem, co papež jako učenec za učení katolické sice uznává, ale jako nejvyšší viditelná hlava církve za dogma neprohlásil. Co však jednou za dogma bylo prohlášeno, nikdy více nemůže býti zrušeno. O dogmatech později definovaných tolik jen nutno podotknouti, že nepočaly býti teprve tehdy učením katolickým, když byly definovány, ale proto byly definovány, že bylo proti nim útočeno. Útoky nepřátel ukazují jen, kde se má více pozornosti věnovati, aby učení Kristovo zůstalo bez porušení.

Zjevení a proposice církevní autority jsou tedy dva prvky dogmatu katolického a to objektivní; oba tyto prvky, jak zřejmo, nikterak nepřipouštějí změn a dogma na základě jejich nepřipouští vývoje.

Prvkem třetím, subjektivním, je víra věřících v ono dogma — co je definováno, musí každý katolický křesťan pod těžkým hříchem věřiti, obzor této víry je pak dokonalejší, čím dokonalejší poznání dogmatu. Na tomto, ale jedině na tomto poli lze mluvit o vývoji dogmatu. Podle intelligence své a vůle poznati pravdu může člověk ponořiti se v pravdy dogmatu, může prohlubovati své vědomosti v tomto učení — dogma se vyvíjí v jeho poznání.

Dva paprsky ozařují tento vývoj víra milostí Boží vedená, bychom pravdy zjevené pochopiti mohli a chtěli, pak rozum, který přirozeným postupem objasňuje pravdy dogmatu: logicky je vykládá a vyvíjí z nich důsledky, vymezuje přesně poměr mezi nimi a pravdami přirozenými. V této dvojí rozumové činnosti je příčina pokroku ve víře subjektivní a důsledně v ní je vývoj dogmatu. Ovšem tento vývoj může se díti jedině pomocí milosti Boží, neboť každé zdokonalení víry závisí na pomáhající milosti Boží. Na tomto subjektivním poli nelze zajisté vypočítati, kam až vývoj dogmatu může sáhati, jaké formy v duši člověka na se bere, zde na váhu padá intelligence věřících.

Tento vývoj, je-li opravdu pokrokem, není nikdy změnou, jím ozařuje a vyjasňuje se před očima věřících obzor dogmat, nic však se k dogmatům nepřidává, právě tak, jako nic se nemění na předměť. podrobíme-li jej pozorování našich očí neb osvětlíme-li jej.

Nemůžeme tedy nikterak připustiti ani výtku strnulosti, ani vývoje dogmat ve smyslu svých protivníků. Katolické dogma je vyjádřením víry všech věků od Krista až po naše časy, víry nezměnné. Nelze

připustiti, že dogma počíná z daných nejasností, neurčitých vět a nedokonalostí, že člověk, resp. církev by je pilovala, objasňovala, přesně vymezovala, doplňovala a zdokanalovala postupem času, až by se dospělo k definitivní formuli. Dogma bylo úplné a dokonalé ve svém principu již v dobách apoštolských, neporušeno zůstalo v dobách pronásledování, nezměněno v Písmě a Tradici. Toho svědky jsou nám církevní i světské dějepisci, ano sami nepřátelé byli, nechtíce, nejlepšími strážci neporušenosti dogmat katolických; vždyť by bylo nejlepší zbraní proti nenáviděným hlasatelům slova Božího dokázat, že učení jeho není učení jeho žáků. Hle k tomu, jak svědčí historie, se nepřátelé ani neodhodlali, poznávající zbytečnost námahy, a útočilo-li se na církev, útočilo se posměchem a překrucováním dogmat, což vždy sloužilo k oživení ducha v církvi katolické. Není místa, abychom uvedli řadu dokladů z historie. Ciceronovo „Historia magistra vitae“ se tu uplatňuje v plném slova smyslu: řady bludů dokazují, že vývoj dogmatu, subjektivní, v mysli jednotlivců, sešel na scestí, že však církev to byla, jež zachovala dogma Kristovo neporušeným; nikde nelze dokázat ustrnulost dogmat církve katolické, nikde nelze stopovat vývoj dogmatu ve smyslu našich protivníků.

Ferdinand S.:

Pojem umění u Arnošta Hella.

Jaroslav Vrchlický napsal v jedné své básni, že umění jest pravou vlastí duchů. Umění veliké, čisté jest tím, čím pravý vzdělanec dovede ukojiti vznešené touhy vyšších, ideálních požadavků duševního života. Není snadno psáti o umění s určitými aplikacemi na vysvětlení jeho pojmu, není snadno pronést základní myšlenku o podstatě umění — vysloviti správnou definici pojmu, jenž velmi neurčitě bývá objasněn filosofickou analysou, kterou se snažíme vniknouti v jeho podstatu. Umění jest však v úzkém vztahu k životu, jest jako výslednicí: tím nabýváme pevného bodu k dalším bezpečnějším úvahám.

Z kritiků, vyzbrojených moderními methodami kritickými, snad nejvíce přiblížil se pojmu umění Arnošt Hello. Duch jeho pracuje přesnými filosofickými schematy. Jest znalcem života lidského, zná dokonale jeho nitro.

Poznává, že věda, život a umění tvoří organickou jednotu. Umění nelze udělit jiný směr, než jaký mu vytkl život. Odtud jeho názor plný životní síly, že idea krásna promítnuta v ovzduší ethické, vytváří v podstatě shodnou ideu dobra. Dobro a krása jsou dvě veličiny, jež prozařují uměním.

Chladná skutečnost, obklopující člověka, neuspokojuje ho vždy svým výrazem a nutí k vyšším ideálnějším myšlenkám, jak sám praví: „Člověk vyšší, trýzněný stále protivou ideálu a skutečna, je silněji puzen k ideálním jasům, jež jsou cílem nás všech.“

Člověku jest vrozena touha po lepším životě, k němuž jedinou cestou jest práce, s hlediska uměleckého: tvoření. „Tvoření (umělecké) to jest právě zvláštní idea, oděná svým jasnem a zjevující svým životem, vně hodnoty projeveným, všeobecné a zvláštní, najednou, v čase i v prostoru, slovem i světlem vyjadřující svou podstatu, totiž svůj poměr k ideí absolutní, a svou formu, čili svůj zvláštní život.“

Jak těsně spial problém umění s problémem života, vysvítá ze slov, jimiž odpovídá na otázku: Co jest umění?: „Odpověď na to, co jest umění, jest táž jako odpověď na to, co jest život.“ Nesčetné odpovědi na tyto dvě samostatné otázky tvoří dnes pravý chaos. Hello položil umění v oblast života; a naopak žádá život v umění. Avšak zmiňuje-li se o životě, nemluví o něm jako o samostatném abstraktu, nýbrž beře v úvahu vyšší jeho formy, v nichž se jeví, jimiž se projevuje: pravdu, lásku, krásu. A tyto tři momenty opět tvoří jednotu, jeden vztahuje se k druhému, všechny souvisejí navzájem. „Krása není výmyslem, jest zářením pravdy.“ A na jiném místě napsal „Krása je tvar, podoba, forma, jež láska dává věcem“. „Láska je životem umění“. „Láska je základem umění“. — Tím, že láskou oživil klidnou hladinu umění, ukázal jeho snahám k ideálu. Jen pravé, životné, theistické umění spěje k tomuto cíli.

Ethická hodnota umění vystupuje u něho mocně v popředí. „Jest na čase říci, že krásné jest pravdivé“. Zvláště vhodná jsou jeho slova k dnešním poměrům: „Když se objeví vznešeno, vše kolem něho dychtí po jakémsi zničení“. S tohoto stanoviska všímá si umění moderního, všímá si mnohých soudobých výtvarníků, a přichází k závěru, že u nich „obraznost ztratila zvyk spojovati ideu krásna s ideou dobra“. Umění dle toho vždy nekryje se s formou dobra, nýbrž často ke své vlastní škodě stává se nositelem ideí zla. „Umění jest jednou ze sil, jež zkazily obraznost, poněvadž řeklo, že zlo jest krásné. Umění však má býti jednou ze sil, jež vyléčí obraznost, jest třeba, aby řeklo, že zlo jest šeredné“. „Umění ztratilo hlavu úplně.“ (Jak přiléhavá slova k některým dnešním moderním směrům v umění!) Hledalo své typy v oblastech stínu, zapomnělo, že slunce jest jeho vlastní, pokusilo se oslavovati zlo, svým znesvěceným hlasem velebilo samovraždu a cizoložství, usilovalo odvrátiti pravdu od krásna a na konec samo obrátilo se proti krásnu. Učinivši útok na pravdu, jež jest jeho kořenem, učinilo útok na krásno; zranivši se do srdce, chtělo se dobíti. Když bylo namluvilo lidem, že krásu tvoří nekázeň, to jest falešno, provolalo podle logiky svého deliria: „Krása toť šeredno!“

Podstatu umění skrývá symbolický jeho zjev. „Umění kotví existencí svojí v symbolismu forem, a na to poukazuji, aniž se pohružuji v hloubku této nesmírné otázky.“ Zda není to, co nám umění podává, jen obraz životní touhy, směřující v krásnější světy, kde bychom našli pravou útěchu? „Umění jest pokusem, který nám skýtlá útěchy.“

Každá forma umění skrývá určitou ideu. Je-li idea v souhlase s formou, vystupuje v popředí pravá jeho hodnota. „Umění jest zdvižený odpor, jež představují idea a forma, splývající v harmonii, kdež se navzájem pronikají.“ Všechny idee a formy pravdy, lásky a krásy mají tvořiti lahodný, harmonický celek. Život vytvořen těmito uměleckými složkami svou vnitřní povahou přiblíží se aspoň částečně k dokonalosti. Absolutně dokonalá bytost jest však na zemi nemožná, ta existuje mimo hmotný svět. A právě umění jest to, jež nás dovede zblížit s ní. „Výhradou umění jest, aby nám představovalo zde na tomto světě tvory dokonalé, nárysy harmonie, jež slibují velikou harmonii.“

Je málo autorů, u nichž bychom našli výroky o umění tak ušlechtilé, jasné, životné jako právě u Arnošta Hella. Prošly ohněm jeho přísných kritických úvah, jsou výsledkem jasného filosofického myšlení. Hello nemluví nikde o umění mlhavě, nezahaluje určitost v krásné fráze, nýbrž mluví jasně, myšlenkově, v souhlase s celou životní hodnotou.

K náboženskému probuzení a snahám monismu.

Haeckel a Ostwald, toť jména, jež jsou duší nového tohoto hnutí a směru. A. Haeckel ve svém vážnou kritikou dávno již odsouzeném díle „Welträtsel“ („Záhady“) [vyšly již asi ve 200. vyd. něm., i česká literatura jimi obohacena] káže svůj „reální monismus“, krátce a srozumitelně řečeno materialismus svých předchůdců v nové formulky obléčený, na něm buduje své monistické náboženství s monistickou trojicí „Pravdy, Dobra a Krásna“.

Tento Haecklův nevědecký monistický směr vystřídán systemem Ostwaldovým. energetickým monismem. Ono hledané „jedno“ (monon) jest prý energie, fysická veličina. Energie, toť pramen všeho bytí, energie bude i základní pravdou, „dogmatem“ nové ethiky, ethiky důstojné člověka XX. století. Hle, energie jest tudíž nejen fysikální veličina, ale docela nejvyšší dobro. Vskutku, radikálnějšího přehodnocení hodnot nelze si skoro mysliti! Tato nová ethika má ukázati cestu ku všeobecnému blahu a štěstí, má budití ne lítost a pokání, nýbrž pevné odhodlání dělati vše lépe, krátce, má přinést co největší štěstí co největšímu množství lidí. Summa monistické ethiky je vyjádřena Ostwaldovým „energetickým imperativem“ utvořeným dle kategorického imperativu Kantova: „Vynakládaná energie v největším díle nechť jest proměněna v užitečnou práci.“ Nejde tu prý o příkaz, nýbrž o návod k dosažení blahobytu a štěstí. Podobně příkaz lásky nemožno plniti z příkazu, nýbrž nutno uznati jej za návod: budete-li se milovati navzájem, dobře se vám povede. Hle, jaké požehnání a blažené štěstí skýtá člověku tato ethika vědecká! Naproti tomuto úspěchu v jak nepříznivém světle stojí ethika křesťanská se svým: „milujte nepřátele své a dobře číňte těm, kdo vás nenávidí a vám protivensví činí“! Praktické provádění vedlo by jen k nemožnosti soužití, k bujení zloby a bezohlednosti. Myslím, že by bylo pranic neškodilo zakladateli nové ethiky, kdyby si byl přečetl a promyslel výklad tohoto místa, když se chce blýskati znalostí Písma sv.; pak by nemohl s vážnou tváří tvrditi podobné ubohosti.

Ještě několik slov z traktátu o „hříchu“: Plýtvá-li někdo energií, dává-li jí rozptylovat se bez užitečné práce, dopouští se křivdy a loupeže na lidstvu, dopouští se „hříchu proti Duchu sv.“ (jak se blasfemicky vyjadřuje), dále je „nemravným“, kdo plýtvá energií, kde se jiným nedostává (hltá jídla před hladovými), kdo mrhá energií ve sportu, kdo marně projíždí se v automobilu a pod.

Toť v hlavních rysech tresť nového systému jdoucího jedině za chimerickým ideálem všeobecného blahobytu; jest to sbírka povrchností a úžasné lehkomyšlnosti, nebo zcela výstižně „system vědecké zvrhlosti“. Naše liberální revue a časopisy ve svých kritikách libují si, že potírá dogmata, ale jinak jim není Ostwald sympatickým. Dávají svědectví pravdě, že Ostwald, který prožil mládí v chemických laboratořích, žije stále v minulosti, v době překonané novými ideály. Jeho věda monistická není nic nového, jest to starý Heraklitův materialismus zastřený učenými formulkami, umění jest mu primitivním projevem duševní činnosti, o něž se monista stará teprve když má kdy, po 7. hod. večerní. Ostwald nezná kulturních ideálů, nechápe ceny poesie, národnosti (blouzní o zavedení jedině, internacionální řeči „ido“), nábožen-

ského života, který neprožil, z chemika stal se zakladatel náboženství a proto celý jeho system je propleten fantasií, smyšlenkami a holými nemožnostmi. To jest tedy německý monism.

Dělný lid, kterému jeho vůdcové (správněji snad „svůdcové“) stále staví před oči blahobyť „státu budoucnosti“, vidí v monismu uskutečnění svých ideálů a otevřenou náručí přijímá nové toto „vyznání“. Tak i u nás založen „svaz socialistických monistů“, k němuž se přihlásilo 5000 nevěrců v domnění, že dojdou tu splnění jejich ideály ethické a esthetické, jež atheismus a materialismus nebyl s to ukojiti. Praktický idealism německý přenesen i na půdu českou. Apoštolem českého monismu jest F. V. K r e j č í.

V socialistické revui „Akademie“ (leden 1913) přiznává, že nelze žíti z pouhého záporu, že nevěra nemůže býti než přechodem k nové víře, třebaž už ne náboženské. Negací nelze vyplniti život, nemůžeme žíti tím, co není, nýbrž jen tím, co jest, jest třeba k životu kladného názoru na život, a na svět a ten nám podává věda a její filosofické doplnění, a to jest moderní monistický názor světový. (Srov. Krejčí, Světový názor náboženský a moderní.)

Tento monismus Krejčího není však opět nic nového, jest to starý pantheismus Spinozův v silně zpopularisované, rozředěné, pohodlně vyložené formě, tu a tam propletený Kantovým agnosticismem. Na důkaz nechám mluvit autora: „Toto vesmírné Vše jest zároveň Jedno, neboť všechny skutečnosti i možnosti světa prýší z jedné tajuplné prapodstaty. Vše jest jedno a jedno jest ve všem! . . . Co jest vlastně toto Jedno a jak nazvati tuto poslední podstatu všeho, toť prá v ě p o s l e d n í t a j e m s t v í (!) života, s něhož nepodaří se nikdy duchu lidskému sejmouti roušku. Zde jsme na hranicích Nepoznatelného. (54—55 str.) Monistická idea není vázána jen na určitý směr v přírodovědě, ale jest to idea, kterou mohou nejrozumnější lidé pojímat s v ý m z p ů s o b e m, dle vrozených dispoic nebo svého povolání, buď přírodovědecky či více duchovně, ethicky nebo i básnicky, reálně nebo do jisté míry až mysticky. (Str. 51.) Tomu se říká v ě d a. v době velebené svobody svobodně vykládaná! . . . Monisticky žít znamená žít jednotně, spokojit se touto jedinou existencí, vázanou na zemi a na tělo, žít dle zákonů vesmíru, přispěti co nejvíce ku zdaru sociálního celku, respektovati šetrně hranice lidského poznání a skláněti se s p o k o r o u před nepoznatelnými záhadami.“

Několik těchto míst charakterisuje monismus v e s m y s l u n e j š í r š í m, (jak se vyjadřuje Krejčí) proti monismu Ostwaldem hlásanému (v u ž š í m s m y s l u). Německý Ostwaldův monismus se mu dosti zamlouvá, ale protože je založen na přírodovědě, která jest nejširším vrstvám nepřístupna, nelze prý žádati, aby si ji tyto osvojily, a jest proto třeba podati ji ve „zpopularisované podobě“ Jak toto popularisování „vědy“ vypadá, toho podal ukázkou sám svou brožurou. Kniha tato jest knihou, nad níž se musí každý myslící člověk zamyslit a říci si: Není mi líto autora, ale těch mass, které budou takřka hltat tuto snůšku vědeckých nesprávností, nepravd, ubohých lží, fanatického záští ke všemu náboženství a hrubé ignorance věroučných článků. Ale věří se tomu slepě, protože je to moderní, štvavý útok proti církvi a apologie života moderního, vášním hovícího člověka.

Jest znamením mravního úpadku, když národ sleduje takovýto praktický idealism, když nemá již vyšších ethických a esthetických ideálů, za něž nedávno ještě obětoval třeba i život.

Tento jed vnášený do národa ve jménu vědeckého poznání vyvolal v brzkú prudký odpor. Prof. Monsg. Dr. Kordač slovem i pérem statně čelí tomuto podvrátnému hnutí a prof. Dr. Mareš podrobil monismus otré kritice (Věda a náboženství). Odmítá tvrzení, že i v nejvyšších a posledních otázkách nesmíme a nemůžeme se obracet k žádné jiné instanci než jen ke vědě, jde-li nám o dostatečnou a poctivou odpověď, neboť věda sama nemůže ukojiti touhy po vyšších ideálech ethických a esthetických, ježto leží mimo rámec její kompetence, varuje před importováním tohoto německého praktického idealismu, ježto by mohl býti opět příčinou nějaké pohromy národní. Ale nemůžeme podepsati některá tvrzení p. kritika, (jako na př. že cit je zdrojem náboženství, že náboženství a věda si nemohou odporovati, ježto se nemohou potkati, str. 50), z nichž vane duch filosofie Kantovy. Trochu divně se též vyjímají fráze: „theologické theorie náboženství mají zvláštní kněžské cíle“, „theologické theorie, z nichž moderní člověk cítí semitského ducha a sloh semitských legend“, „evropské lidstvo touží po náboženství, které by odpovídalo jeho životní pravdě, bylo květ jeho vlastní kultury“ — a toto nové náboženství má vyjít z lůna Slovanstva. Slovanům je prý tvořiti nové kulturní ideály, nové náboženství, usilovati o vyšší vývoj člověčenství.

Kde hledati příčinu stálého volání, že křesťanství již nestačí pro dnešního člověka, že již vykonalo svůj úkol a proto že nutno vybudovati náboženství, jež by odpovídalo výši dnešní kultury, které by člověka neponižovalo, ale povyšovalo nad každodenní život? Je to povrchnost a jednostranost vědecká; píší se učené traktáty a pojednání o náboženských názorech polárních národů nebo divokých hord na ostrovech tichomořských, ale duch náboženství, v němž a z něhož kulturní člověk žije, se nezná, podceňuje a z důležitých posic všemožně se vylučuje.

Proto dnes, kdy vidíme upřímné snahy lidstva po rozřešení akutních otázek životních, kdy pozorujeme, jak Bůh a nevěra zápasí v životě dnešního člověka, jest na nás, abychom odvážně zdvihli pohozený prapor ideálů vtělené Pravdy, abychom slovem i životem vedli kulturní Evropu na Kalvarii, kde Bůh přibitý na kříži rozřešil nejtěžší otázky, hýbající myslí člověka všech věků a národů. Jest třeba ukázati lidstvu, že učení Mistra našeho lze spojití v harmonickou synthesesu s resultáty exaktní vědy, a tudíž že není místo pro rozpor mezi vědou a vírou, t. j. mezi pravou, skutečnou vědou (a ne pouhými hypothesami) a správně pochopenou a vyloženou vírou. Věda nemůže nahraditi náboženství, nemůže vytvořiti sama pevný, ucelený názor světový. a všude tam, kde se o to pokouší, zraňuje se lidstvo ve svých nejvyšších snahách náboženských a mravních, ale doplněna a ovládána duchem evangelia Kristova upokojí a rozřeší úplně všechny pochybnosti a nejasnosti a dá životu lidskému jedině pravý smysl.

Protož: Per crucem ad lucem! Křížem k světlu!

Z duchovního života.

20. Válka ve světle víry. Nevěro, vysvětli nám uspokojivě, důstojně záhady nynější války, vlej naukou svou balsám útěchy do našich ran! Kde jsou tvoje theorie tak smělé, kde tvoje systémy filosofické tak zářivé? Dej nám světla, dej nám síly v této době přesmutné!

Nevěra mlčí v tupé resignaci a v nitru jejím vzmáhá se zoufání. Za to tím mocněji mluví k nám v těchto těžkých dobách svatá víra.

Jak prostičká jsou její slova, avšak také jak jasná, hluboká, útěchyplná, povznášející, obrozující — —

Poslyšme dnes alespoň něco, co nám vypravuje tato poselkyně boží. „Válka,“ dí, „je metlou boží. Civilisované lidstvo zbujnělo, Boha ignorovalo a tupilo. I upletl moudrý a dobrotivý Otec nebeský metlu, k níž používá i zápletek diplomatů, a šlehá lidstvo, hrozně je šlehá — ne aby se mstil, aby mučil, nýbrž by léčil a napravil.“ — A léčí. A napravuje.

Hluboké, hnisající vředy utvořily se na těle vzdělané společnosti lidské. Moudrý lékař nebeský rozpjal tělo na operační stůl — rozřezává a vypaluje co organismu škodí. Má naději, že tělo zachrání a uzdraví, jinak by zanechal operace.

Po bojištích plných hrůzy a smrti kráčí milá postava Dobrého Pastýře a hledá ovce své. Kolik jich získá, kteří v době míru věčně by byli zahynuli!

Milosrdný Samaritán sklání se k raněným a umírajícím a vlévá pokoj do malátných duší a přijímá poslední omilostněné povzdechy. Kolik jich nalezne vnitřního míru ve válečném ryku a lomozu!

Tu vojín v rachotu pušek a hřmotu děl a sykotu šrapnelů vzpomnul si na Boha svého. Již dlouho na něho nepamatoval. Lituje svých poklesků, lituje, že se ho vzdaloval, že svrchovanoa lásku nevděkem odměňoval a působením milosti Samaritánovy prochvívá dokonalá lítost duši jeho — Dobrý Pastýř našel na bojišti opět ovci ztracenou.

A jiný tak neohroženě stojí, tak trpělivě snáší veškeré trampoty a svízele polního života, tak udatně útočí, nebojí se smrti, nebojí se střel. To myšlenka ho sílí: Jsi v milosti boží. Všechno co trpíš a snášíš, poklady nehynoucí ti získává pro život věčný a očištěm ti je vydatným již v tomto životě. Prozřetelnost dobrotivého Boha bdí nad tebou a drahými, kteréš opustil. Padneš-li, spasíš duši svou. Těžiště našeho života je na věčnosti. Pozemský život jen přípravou. Vše Bohu poručeno.

A konečně ti bodří a chrabří vojínové, kteří nezištně na bojiště vstupují, by věrnost panovníku svému slíbenou zachovali, by život svůj za vlast a otčinu obětovali, by spravedlnosti k vítězství dopomohli, zda nepatří, jsouce v milosti boží, do hrdinného sboru mučedníků? Zda neměli bychom palmu klásti místo vavřínů na jejich hrob? — —

Ó, Bůh není ukrutný, dopouští-li na nás hrůzy válečné a víra není temnotou, když tolik světla skýtá, tolik útěchy!

Charvatské besedy.

Řídí Dr. Jan Bartoš.

Národní povídky.

1. Ne slušaj,¹⁾ Bože, što pas laje.²⁾

Uzeo čovjek na Božie³⁾ u jutru⁴⁾ orah, te vraćao⁵⁾ govoreći: „Kao⁶⁾ što⁶⁾ je ovaj⁷⁾ orah pun,⁸⁾ tako da⁹⁾ bude puna kuća¹⁰⁾ svašta,¹¹⁾ ambar¹²⁾ žita, tor¹³⁾ marvé,¹⁴⁾ podrum¹⁵⁾ vina i rakije¹⁶⁾ i t. d., a kad svršivši¹⁷⁾

vračanje orah razbije a to on prazan, onda¹⁸⁾ reče: „Ne slušaj, Bože, što pas laje.“

¹⁾ poslouchej, ²⁾ šteká (lajati, lajem) ³⁾ vánoce, ⁴⁾ ráno, ⁵⁾ hádal, ⁶⁾ jak, ⁷⁾ tento, ⁸⁾ pln, ⁹⁾ ať, nechť, ¹⁰⁾ dům, stavení, ¹¹⁾ všecko, zde všeho, ¹²⁾ sýpka, ¹³⁾ stáj, ¹⁴⁾ dobytek, ¹⁵⁾ sklep, ¹⁶⁾ kořalky, ¹⁷⁾ skončiv, ¹⁸⁾ tehdy.

2. Odstupite nekoliko,¹⁾ mnogo vas je.

Neki²⁾ čovjek pošavši³⁾ pijan⁴⁾ da⁵⁾ uzjaše⁵⁾ na konja reče: „Pomozite tri sta i sedamdeset bogonosnih⁶⁾ otaca!“ a i pošto⁷⁾ se prevali na drugu stranu, reče: „Odstupite nekoliko, mnogo vas je!“

¹⁾ několik vás, někteří, ²⁾ nějaký, ³⁾ „šed“, zde zn. chtěje, ⁴⁾ opilý, ⁵⁾ vsednouti, aby vsedl, ⁶⁾ bohonosní se nazývají ve východní církvi sv. Otcí, ⁷⁾ když.

3. Medvjed pudar¹⁾

Pogodio²⁾ čovjek medvjeda. da³⁾ mu čuva⁴⁾ vinograd. Kad je došlo vrijeme,⁵⁾ da se vinogradi beru, vidi čovjek gdje⁶⁾ svi⁷⁾ ljudi odoše⁸⁾ u berbu,⁹⁾ te i on natovari¹⁰⁾ kacu¹¹⁾ na kola,¹²⁾ pa ode u vinograd, da bere. Kad¹³⁾ tamo,¹³⁾ a u njegovu¹⁴⁾ vinogradu nema³⁴⁾ ni jednoga grozdíca,¹⁵⁾ ni jedne bobice,¹⁶⁾ jer je medvjed čuvajući⁴⁾ pomalo jeo, dok nije sve grožđe¹⁷⁾ pojeo. Kad to čovjek vidi, ožalosti¹⁸⁾ se pa sjedne ukraj¹⁹⁾ vinograda i stane²¹⁾ plakati. A medvjed, kad opazi²¹⁾ čovjeka gdje⁶⁾ plače, i sam se ražali,²²⁾ pa otiđe na drugi kraj²³⁾ vinograda, te i on udari²⁴⁾ u plakanje. Kad se tako poslije²⁵⁾ nekog²⁶⁾ vremena²⁵⁾ siti²⁶⁾ isplakaše, utre čovjek suze,²⁷⁾ pa²⁸⁾ ode k medvjedu i ovako²⁹⁾ mu reče: „Eto³⁰⁾ u svakog³¹⁾ čovjeka ima³²⁾ po nešto grožđa, a u mene ni jedne bobice; ako³³⁾ ja plačem, nije³⁵⁾ čudo,³⁶⁾ bar³⁷⁾ mi je za³⁸⁾ nevolju,³⁸⁾ ali kaži³⁹⁾ mi, što ti plačeš, nesretniče?“ A medvjed ga stane²⁰⁾ tješiti: „Šuti,⁴⁰⁾ more,⁴¹⁾ ne plači! Ako³³⁾ nemaš grožđa ove godine,⁴²⁾ a ti ćeš imati do⁴³⁾ godine;⁴⁴⁾ ali za mene dok⁴⁵⁾ se pročuje,⁴⁶⁾ kakav sam pudar, tko će me opet⁴⁷⁾ u službu uzeti?“

¹⁾ vinař, hlídač vinice, ²⁾ najal; pogoditi se s kim = dohodnouti se s kým, ³⁾ že, ať, aby, ⁴⁾ hlídati, ⁵⁾ gen. vryeme, gen. vremena = čas, ⁶⁾ kde, an, jak, ⁷⁾ sav, sva, sve = všecek, ⁸⁾ otići = odejiti, ⁹⁾ vinobraní, ¹⁰⁾ naložiti, ¹¹⁾ sud, káď, ¹²⁾ vůz, ¹³⁾ když tam (přišel), ¹⁴⁾ jeho, ¹⁵⁾ grozd = hrozen; grozdíc = hrozínek, ¹⁶⁾ zrnko, ¹⁷⁾ grožđe coll. jako truje = hrozny, ¹⁸⁾ bylo mu líto, ¹⁹⁾ vedle, ²⁰⁾ stal, začal, ²¹⁾ spatřiti, ²²⁾ zapadl v lítost, ²³⁾ kraj, konec; konec znamená nit; ²⁴⁾ udeřil, propukl, ²⁵⁾ po nějakém čase, ²⁶⁾ syt, do syta, ²⁷⁾ slzy, ²⁸⁾ a, pak, ²⁹⁾ takto, ³⁰⁾ hle; etoti = tu máš ³¹⁾ každého, ³²⁾ má, jest, ³³⁾ jestli, pakli, ³⁴⁾ nemá, není, ³⁵⁾ není, ³⁶⁾ div, ³⁷⁾ alespoň, ³⁸⁾ z nouze; jest mi za nevolju = činím tak z nouze, jsem v bídě; ³⁹⁾ řekni, ⁴⁰⁾ nesretník = nešťastník, ⁴¹⁾ šutjeti = mlčeti, ⁴²⁾ bláhový, ⁴³⁾ godina = rok; čas = chvíle; rok = lhůta, ⁴⁴⁾ na rok, ⁴⁵⁾ až, když, ⁴⁶⁾ roznese pověst, hlas; pročuti = nabýti zas sluchu; dyete je pročulo = dítě teď slyší, ⁴⁷⁾ zas; di, ti, ni, čti dy, ty, ny tedy pogodio, vinogradi, tješiti, nije čti pogodyjo, vinogrady, tyešity, nyje, djeca čti jako dj a ne đ (fr. dieu) tješiti čti tj a neť jako fr. tj v tiers.

4. A za što¹⁾ šiće²⁾ na sveca? ³⁾

Kurjak⁴⁾ se zarekao⁵⁾ da⁶⁾ ně kolje⁷⁾ više⁸⁾ ništa i da ne jede mesa,⁹⁾ i pošao¹⁰⁾ u pustunju da se posveti.¹¹⁾ Udarivši¹²⁾ u tom¹³⁾ putu¹³⁾ negdje pored¹⁴⁾ gusaka,¹⁵⁾ gusak¹⁶⁾ po običaju svome digne glavu i stane¹⁷⁾

šikati, a on ga uhvati i pojede. Kad ga dovedu na sud i stanu ga pitati zašto je to učinio, on odgovori: „A zaš to šiće na sveca?“

1) proč, 2) syčí; šikati, šičem, 3) svatého; svetac, sveca, 4) vlk, 5) slíbil, 6) že, 7) zabíjeti, porážeti; klati, koljem, 8) více, 9) masa, 10) vybral se, 11) aby se stal svět-cem, 12) „udeřiv“, jda, 13) na té cestě, cestování, 14) vedle, 15) husí; guska, 16) houtser 17) začne.

5. Gd je je bilo ovo¹⁾ ond je²⁾ jo š³⁾ ima.⁴⁾

Nekakav Turčin zlikovac⁵⁾ zaište⁶⁾ na konaku⁷⁾ da mu se donese meda. Kad domaćin⁸⁾ kaže⁹⁾ da meda nema, on ga stane biti, da¹⁰⁾ mu nađe¹⁰⁾ makar¹¹⁾ najmanje navrh¹²⁾ kašike¹³⁾ lijeka radi.¹⁴⁾ Kad mu domaćin natjeran¹⁵⁾ bojem¹⁶⁾ donese malo meda u kašici (valjada¹⁷⁾ od onoga što je bio ostavio,¹⁸⁾ da¹⁹⁾ hrani¹⁹⁾ košnice²⁰⁾ preko zime), on ga stane biti nanovo, da donese više²¹⁾ govoreći: „Gd je je bilo ovo, ond je jo š ima.“

1) toto, 2) tam, 3) još, 4) má, jest, 5) zločinec, 6) zažádal; iskati, ištěm, 7) noclehu, 8) hospodář, 9) praví, 10) aby našel, ať najde, 11) alespoň, byť i, 12) na, na špičce, 13) lžičky, 14) jako, pro, dle (léku), 15) donucen, 16) „bojem“, bitím, 17) asi, snad, jistě, 18) nechal, 19) aby sítíl, krmil, 20) úly, 21) více.

6. Nakvasi¹⁾ malo, nijesam baš²⁾ iz Sarajeva.

Došao³⁾ k brijaču⁴⁾ na našoj⁵⁾ strani Turčin iz Bosne. Došavši u berbernicu⁶⁾ pozdravi sa „Pomoz Bog, komšija!“⁷⁾ „Bog u pomoć!“ odgovori brijač, koji je upravo⁸⁾ strigao kosu⁹⁾ nekomu, „bi¹⁰⁾ li se dao¹¹⁾ brijati, 12) komšija?“ „Ja¹³⁾ bre!“¹³⁾ odvrati¹⁴⁾ Turčin ponosito.¹⁵⁾ „Sjedi, sadće¹⁶⁾ biti“, reče brijač, pa ga upita: „Iz koga si mjesta, komšija?“ „Iz Sarajeva,“ odgovori nešto¹⁷⁾ osorno Turčin. Berberin⁴⁾ od đavolstva¹⁹⁾ stane hvaliti kako su Sarajlije²⁰⁾ svi junaci, i da se oni nigda ne dadu nakvasiti sapunom,²¹⁾ nego suhu kosu²⁾ briju.¹²⁾ Turčin to bude¹³⁾ milo i kad sjede pred brijača, ovaj ga opet iz¹⁴⁾ šale¹⁴⁾ ponudi,¹⁵⁾ da¹⁶⁾ ga brije¹⁷⁾ sarajevski. „Brij de,“¹⁸⁾ osiječe se Turčin oholo;¹⁹⁾ ali kadga stane vrlo²⁰⁾ boljeti i više ne mogne trpjeti onda reče: „Nakvasi malo, nijesam baš²⁾ iz Sarajeva nego malo³⁾ podalje.“⁴⁾

1) pokvas, 2) zrovna, pravě, 3) přišel, 4) holič, 5) t. charvatské, 6) holičská dílna, 7) tur. slovo; dobře charv. se praví susjed, 8) právě, 9) kosa = 1. kosa, 2. vlasy, 10)–11) „dal-li bys se“, přeješ-li sobě nechat se, 12) holiti, 13) ja, brachu; bre se užívá jako citoslovce s příhanou komu se mluví, 14) odpověděl, 15) hrdě, 16) teď (hned), 17) „něco“, poněkud, 18) zhruba, 19) ďavo, ďavola = ďábel, ďavolstvo = žert, od ď. = z žertu, 20) Sarajevští, 21) mydlem, 13) bude, zde však „bylo“, 14) ze žertu, šala, 15) nabídl mu (ponuditi koga) 16)–17) že ho bude holiti, 18) citoslovce, jímž se povel, vy-bídnutí a pod. posilňuje, 19) pyšně, 20) velmi, 3) trochu, 4) dále.

7. Neda ćoso¹⁾ Bosne.

Pripovijeda se, kako je neko²⁾ nekad kazao da je Turski car³⁾ nekome od Hrišćanskijeh kraljeva dao Bosnu, a nekakav siromašak⁴⁾ ćoso Bošnjak pljesne⁵⁾ se po svom jataganu⁶⁾ govoreći: „Ako⁷⁾ je car dao, ja ne dam.“

1) člověk řídké brady (o takých Jihoslované nejvíc žertů vypravují), 2) někdo, 3) císař, 4) ubožák, chudák, 5) plesknul, udeřil, 6) dlouhý nůž, 7) jestli.

ROZHLED

„Studentská Hlídka“ jediným studentským časopisem českým. Je to jistě dobrou známkou životnosti našeho hnutí, že v této tak těžké době, kdy přestaly všechny akce i časopisy studentské vycházeti, vyšel náš list první a jak možno prozraditi, setkal se s úspěchem nečekaným. Po nás vyšel „Časopis českého studentstva“, který však není ani studentským majetkem ani studentský obsahem. Je to belletristická revue. Časopis tento se chlubil na plakátech, že jest jediným studentským časopisem, (ač „Stud. Hlídka“ už vycházela) a sháněl kolportéry za vysokou provisi. (Příznačné.) Je chloubou, že naše studentské stavovské hnutí jest v této době nejsilnější a je to dobrou předzvěstí úspěchů v dobách klidných.

Německé studentstvo ve válce. Podle německé statistiky studovalo na německých universitách poslední semestr 52.504 studentů (incl. 4000 žen), z čehož na bojišti koná aktivní službu 38.400 studentů, t. j. 75 proc. Mimo to jest v poli 9000 techniků (80 proc. celkového počtu).

Kněžstvo a studentské nadace v království českém. Pražské místodržitelství vydává od r. 1893 „Studijní nadání v král. českém v pořádku chronologickém“; doposud vyšlo 15 svazků, velice objemných, téměř o 5000 stranách. Studijní nadání jsou tu seřazena od roku 1699. Počet nadací pro studenty jest něco přes 1200. Z počtu všech studentských nadací připadá na kněze-zakladatele asi 270, skorem jedna čtvrtina. Tyto nadace, založené kněžími, reprezentují úhrnnou sumu 3,400 000 K a poskytují ročního výnosu na 135.000 K. — Kolik pokrokových studentů vděčí dnes těmto kněžím za umožnění svého vyššího vzdělání!

Skauting a biskupové hollandští a francouzští. Dr. Josef Tumpach v 9. čísle „Časopisu katolického duchovenstva“ uvádí názory episkopátu hollandského o sdruženích skautských. Otiskujeme dotýčnou stať. — Hollandský biskup Vilém van de Ven vydal následující oběžník: „Úkolem nově založených junáckých sdružení jest nezávisle na náboženství a na politickém strannictví spolupůsobiti ve výchově mládeže hollandské pěstěním kázně a úcty před auto-

ritou, posilováním citu povinnosti a zodpovědnosti vůči jednotlivcům a společnosti, probouzením lásky k vlasti, rytířskosti, aby se dospělo tak k pravé výchově charakteru. Účelem jejich jest dosíci toho bez náboženství, pouze přirozenými prostředky. Biskupové hollandští nemohou doporučiti sdružení tato. I napomínají své duchovenstvo, aby se katoličtí jinoši nezúčastňovali tohoto stopaření. Kdyby však nemohli tomu zabrániti, pak jest na nich, aby sami vedení se ujali. Nikdy však se nesmějí katolické skupiny zúčastniti táboření.“ — Podobně vydal kardinál arcibiskup pařížský Amette na jaře pro spolky mládeže „Règlement diocésain“ o 51 článcích, jimiž se veškerá náboženská, sociální, sportovní, kázeňská výchova a činnost katolických organizací mládeže podřizuje duchovnímu řízení diecesnímu. — Biskup z Poitiersu a z Bayonne zakázal katolické mládeži přistupovati za členy junáckých sdružení Boy-Scouts. Za důvod uvádějí, že tyto organizace snaží se na zcela neutrálním základu náboženském mládež vychovati a četné katolické organizace potlačiti. Hnutí jest podezřelé, protože jest dílem protestantů, nebezpečné, protože favorisuje náboženský indiferentismus a zbytečné, ježto předčí nad ně 130.000 členů katolických organizací. — Příčiny, které vedly hlavně k tomuto opatření jsou, že junácké organizace stojí pod duchovním vlivem zednářstva, že jsou nezávislé na náboženství a že jest nebezpečí pro mravnost, které jest vždy po ruce, kde více jinochů jest pohromadě. — Bylo by si přáti, aby i u nás organizacím junáckým věnována byla žádoucí pozornost. Zvláště katechetové na středních školách měli by sledovati jejich činnost. Jelikož otázka tato jest velice důležitá, byli bychom ochotni propůjčiti své sloupce k anketě o našem skautu.

Katolické školství v Belgii. Zde podařilo se katolíkům domoci se určitých práv oproti jiným státům. Katolické školy mohou se vykázati značným úspěchem. Posledního roku bylo zapsáno na gymnasiích státních 6500 studentů, naproti tomu na katolických 17.000. Na školách státních děje se vyučování náboženství 2 hod. týdně, žákům na žádost rodičů může býti poskytnuta dispens. Vedle dvou universit státních jsou tu dvě university soukromé. Oproti liberální universitě v Bruselu stojí proslulá katolická universita v Lovani s 3000 posluchačů. Obsahuje fakultu bohosloveckou, právnickou, filosofickou, lékařskou, odbornou školu pro umění, pro techniku a hornictví, zemědělský ústav, vysokou akademii obchodní a konsulární, a konečně vyšší školu pro průmysl pivovarnický. Kromě toho mají katolíci belgičtí ještě své fakulty filosofické a pří-

rodovědecké v Namuru, filosofickou fak. v Bruselu a vyšší obchodní školy v Monsu a v Antverpách. Byť by snad v Belgii poměry podstatně se změnily, přece jejich obětavost ku svému školství a energické hájení svých školských práv zasluhují obdivu.

Přehled týdenních hodin vyučovacích na středních školách v Rakousku, Německu a Francii. Aby studentstvo středoškolské poznalo, jaký počet hodin týdně jest věnován jednotlivým předmětům na gymnasiích a reálkách těchto tří států, podáváme přehlednou tabulku:

Typ gymnasií.

České ústavy Něm. Franc.

	Počet tříd		
	8	9	7
Náboženství	16	19	—
Jazyk vyučovací	23	26	20
Němčina . .	28	—	20
Francouzština	—	20	—
Latina	50	68	35
Řečtina . . .	28	36	16
Dějepis a zeměpis	27	26	25 ¹ / ₂
Mathematika .	24	34	14
Vědy přírodní	19	18	10
Fil. propaed.	4	—	8 ¹ / ₂
Krasopis	—	4	—
Kreslení	16	8	8
Tělocvik .	—	27	—
Zpěv	—	18	—

Typ reálek.

České ústavy Něm. Fran.

	Počet tříd		
	7	9	7
Náboženství	14	19	—
Jazyk vyučovací	26	34	27
Němčina . .	27	—	36
Francouzština	19	47	—
Angličtina . . .	—	25	—
Dějepis a zeměpis	24	32	21 ¹ / ₂
Mathematika .	26	47	32
Vědy přírodní . .	32	36	28
Měřictví a rýsování	16	—	10
Fil. propaed.	—	—	3
Krasopis	2	6	2
Kreslení	24	16	12
Tělocvik	14	27	—
Zpěv	—	18	—

V těchto tabulkách zračí se dosti jasně německá důkladnost a francouzská lehkost. Naše ústavy stojí asi uprostřed a ideálu středního školství nejvíce se blíží.

Starobulharská literatura čítá velmi málo památek, neboť četné knihovny byly zničeny od Turků, ale více ještě od Řeků. Dosud nejsou všechny památné knihovny klášterní úplně prozkoumány, některé pak jsou zazděny z bázně před vandaly. V poslední době všimá si těchto památek Tem. Volidis, jenž prošel 30 knihoven a našel asi 100.000 knih a 2.500 rukopisů a kodexů.

Kněz ve službách vědy. Nedávno přinesly noviny zprávu o vynálezu velmi jednoduchého telefonu bez drátu od prof. Dominika Argentieriho. Časopis Ss. Eucharistia (1914, 12.) doplňuje tyto zprávy tím, že onen vynálezce jest 28letý italský kněz. Všechn volný čas věnuje fysice.

Ze statistiky: Z 10.000 případů smrti připadá na sebevraždu v Rakousku aFinsku 2'4, v Německu, Francii a Dánsku 2'2, v Anglii 1, v Itálii 0'8, ve Španělsku 0'2 proc. Rakousko je tedy nejbohatší zemí na sebevraždy. — Ze 100.000 případů smrti připadá na souchoťiny: v Paříži 342, ve Vídni 236, Berlíně 168, Londýně 134, Bruselu 193, v Madridě 245 případů. — Nejvíce analfabetů čítá Rumunsko, 75 proc.; Portugalsko 70, Srbsko a Rusko 62, Uhry 47, Rakousko 32'4, Itálie 31'3, Řecko 30, Belgie 10'2, Francie 2, Británie 1, Dánsko 0'2, Švédsko a Švýcarsko po 0'1, Německo 0'005. V Rakousku zauímají první místo vzdělanci Čechy (2'38 proc. analf.), Horní a Dolní Rakousy, kde připadá na 1000 obyvatelů 59 až 60 analfabetů. Nejvíce v Haliči, 639, v Bukovině 652, v Dalmacii 736. — Počet lidstva na světě. Všeho lidstva čítá se na světě 1537 milionů, z nichž je asi 270 milionů (17'2⁰/₁₀) katolíků. Evangelíků všech odstínů je kolem 170 milionů (11'5⁰/₁₀). Křesťanů vůbec napočítl P. Krose 549,017.000 čili 35'7⁰/₁₀ všeho lidstva, židů 11,037.000, což jest 0'7⁰/₁₀, mohamedánů 202,048.000 neboli 13'1⁰/₁₀. Pohanů a bez vyznání 7⁰/₁₀, pravoslavných 7⁰/₁₀, buddhistů 29'3⁰/₁₀, brahmanů 13'3⁰/₁₀. Lidí věřících v jednoho Boha počítá se 762,102.000, čili 49'60⁰/₁₀, což jest skoro polovina lidstva. — V Americe napočteno bylo roku 1911 katolíků 22,886.027. — Statistika zalidnění povrchu zemského. Při vzrůstající se důležitosti, jakou má počet obyvatelstva zeměkoule pro hospodářské otázky všeho druhu, nelze se diviti, že se jeví všude snaha stanoviti přibližně počet obyvatelstva pro léta budoucí. Zajímavou práci v tom oboru vykonal americký statistik M. Jefferson, který na základě dosavadního pohybu obyvatelstva vypočítal pro každou zemi přibližně počet obyvatelstva, jaký bude míti v kterémkoliv roce mezi rokem 1914 až 1920. Dochází výsledku, že počet obyvatelstva veškeré zeměkoule, který činí nyní asi 1669¹/₂ milionu, zvýší se v roce 1920 o 87 mil., tedy asi na 1756 milionů. Relativně velice značný přírůstek lze očekávati v těchto šesti letech ve Spojených státech amerických, totiž ze 98'5 na 108'4 mil., v Německu z 68'1 na 73'2 mil. Příslušná čísla pro některé jiné země jsou následující: v Rakousko-Uhersku z 50'7 na 53'1, v Itálii z 35'3 na 36'6, ve Francii z 39'7 na 40'2, v Anglii z 46'2 na 48'2 mil. Ze zemí mimoevropských: v Číně z 313'6 na 316'7 a v britské

Indii z 321'2 na 333'4 milionu. V některých státech lze očekávatí stav klidu, nikde však nelze očekávatí skutečné klesání počtu obyvatelstva.

W. Böllsche: „Původ člověka“. — Melicharova knihovna „Vědy a práce“. Odkud jsi — kam jdeš, jaký jest cíl a smysl života? Otázka nejvýše zajímavá, otázka vysoce důležitá, vždyť jest jedním z hlavních pilířů názoru světového a pro každého tak nutného a rozhodujícího... Jak na ni odpovíš? Jaká byla již dána odpověď? Hlubocí myslitelé starého světa, zakladatelé náboženství, filosofové křesťanští všech věků brousili svůj rozum na rozuzlení této otázky a srovnání se zprávou biblickou. Filosofové a vědátři nové doby dávají též odpověď — než, jak se liší, často se kříží, přechásto si odporují — a každý podává vědecký výklad. A každý má býti jedině správný. Každý z nich stylisuje si odpověď tu tak, aby se jim hodila do rámce svých systémů náboženských nebo filosofických. Mnozí svedení triumfy exaktních věd, vybočili z mezí jim vykázaných a řeší problem ten, jak jim to diktuje jejich filosofické kredo. Exaktní vědy odvážily se tvrditi, a to zcela vážně, že vše musí se vtěsnati v rámec míry a váhy, že jen tato jest správná — proto daly též svoji odpověď... Člověk není zvláštním tvorem povýšeným nad ostatní přírodu, nesmí býti násilím vyňat z řetězu kosmického vývoje — člověka nutno vřadit v mohutný hymnus vývojové symfonie, postavití jej na vrchol přírody jako poslední článek věčného vývoje hmoty světové, jako nejlepší, co nám příroda může dátí. Člověk dále vyvinutý ssavec — vyšší, rozumný obratlovec. Což nenasvědčuje tomu tělo? A což duše? Je-li vůbec jaká, pak to jest jen výše vyvinutá psycha zvířecí nebo výslednice pohybu mozkové hmoty. Tak v dlouhých fásích absolutní evoluce prošel člověk z pramonéry řadou zoologických tříd, až stanul na dnešním stupni. Proč se nevyvíjí dále? To nevíme! Jak bude vypadati člověk po nás za několik století? Nevíme! Tím se má upokojiti duch lidský? .. Toť názor monistické filosofie, která rozpíná dnes svá křídla po kulturním světě. Ve smyslu této moderní filosofie mluví i Böllscheův spisek „Původ člověka“. Z knihy promlouvá k českému člověku německý monista — Haeckelovec, hlásající lehkým, románovým slohem theorie svého učitele. Pohlédneme na několik stránek. „Co se týče vědeckého základu, stačí připomenouti pouze jméno Darwinovo.“ V užším smyslu spočívá mé vyličení samozřejmě na jisté výseči myšlenkového postupu mého učitele a přítele A. Haeckla, jest mi však zmíniti se vedle toho o silném vlivu i některých jiných novějších badatelů

(jmenuji jen Herrmanna Klaatsche a Maxe Webera.“) (Str. 9.—10.) Toto kredo vážnému pozorovateli dostačí. Člověk-zvíře zvolna se vyvíjel v dnešní typ a z opic konečně vyšel člověk. „Bylo asi před millionem let“ (str. 13.), oznamuje tu dobu a pohlíží zpět do minulosti, uděluje slovo palaeontologii, aby nám podala několik dat z historie nejvyššího tvora. V diluviu, posledním to útvaru zemském, má člověk nynější podobu. Protož o krok zpět! Tercier! Žil již tehdy člověk? „Ano,“ odpovídá, „v oné době žil již člověk.“ (Str. 15.) V této periodě lze prý patrně viděti evoluční proces člověka z typu zvířecího v typ dnešní, vždyť našly se přechodní tvary. „Pithecanthropus erectus Duboisův“, „člověk Neandertalský“, předhistorická lebka ze Spy, Homo primigenius Schwalbeův... Než jaké sklamání! Vážná věda již před několika lety pronesla rozhodné slovo o těchto nálezech. Nález Duboisův (kost stehenní, lebka, dvě stoličky, kus čelisti), patří-li vůbec jednomu a témuž individuu — pak je to g i b b o n. Člověk Neandertalský, o němž proneseno již dvanáct názorů — jest lebka člověka nemocí znetvořená (Virchow). Lebka ze Spy, čelist z La Naulette nepatří ani z daleka nějakému přechodnímu tvaru, nýbrž, jak odborníci tvrdí (Branca), člověku, jehož čelist byla více vyvinuta a podmíněna tehdejšími tvrdšími poměry existenčními. Prof. W. Br a n c a, ředitel geolog.-palaeontol. institutu na universitě v Berlíně, na V. mezinárodním kongresu zoologů v Berlíně r. 1901 na otázku: „Kdo byl praotcem člověka?“ odpověděl rozhodně: „Palaeontologie nic o tom nepraví, nezná žádných předků člověka. Zatím co největší díl ssavců dnešní doby vykazuje dlouhé řady fossilních předků v terciéru, člověk objevuje se najednou v diluviu, jako úplný, dokonalý Homo sapiens.“ (Srovn. Branca, Der Stand unserer Kenntnis vom fossilen Menschen. Leipzig 1910.) Z které však opice se vyvinul člověk? Která jest mu nejpodobnější? Kde třeba hledati onu slavnou č l o v ě k a - o p i c i? Böllsche vypočítává čtyři: gorilla a šimpanz v Africe, orang-utang a gibbon v Asii. „Nejsou tyto člověko-opice nic jiného, než vlastní pralidé, kteří se dodnes ještě neproměnili v pravé lidi.“ (Str. 31.) Kde žije ona vzácná praforma, jež by nám měla býti tak drahá? Sklamání slyšíme: „Ona pravěká forma nežije již na zemi.“ (Str. 35.) „Byl k d y s i (!) na zemi druh ssavců, v němž nevězel tehdy jen člověk, nýbrž také gorilla, šimpanz, orang-utang a gibbon. Všichni z něho později vzešli jako nerovní synové téhož otce.“ (Tamtéž.) Škoda, že již nežije, jak by byla ctěna! Oltáře by ji dnes stavěli ti, kteří se snaží vyloučiti Boha z vesmíru! Jak nicotné, směšné to důkazy,

opřené o tisícere „asi“, „pravděpodobně“, „zdá se“! To má být ona vynášená exaktní věda? Jak jinak zní dozuání rozsáhlého odborníka, který nepředpojatě hledá pravdu. „Důstojnosti vědy odpovídá pouze říci, že o původu člověka neví ničeho.“ (J. Reinke, Der gegenwärtige Stand der Abstammungslehre 1902.) Zavrhuje teorie absolutní evoluce bez prvopříčiny-Boha, nezavrhujeme evoluci relativní ve vesmíru pod všemocnou rukou Tvůrce, jak to již sv. Augustin ve svých spisech hlásá. Moderní vědec popřel a zavrhl svého Stvořitele a hledá původ svůj ve tvorech nižších...

Volnoněmecká mládež. Mnoho rozruchu působilo, válkou ovšem teprve na čas do pozadí zatlačené, hnutí německé mládeže, hlavně studující, zvané „Freideutsche Jugend“. V čas. Stimmen aus Maria Laach r. 1914 č. 7., upozorňuje P. Saedler S. J. na základě oficiálního slavnostního spisu „Freideutsche Jugend“, v Jeně vydaného, že nutno všimati si hnutí toho. V slavnostním spise praví se mimo jiné: „U německé mládeže pozoruje se rozhodný obrát. Mládež, dosud jen přívěsek starších generací, z veřejného života vyloučená a na pasivní roli odkázaná, počíná myslet sama na sebe. Pokouší se, nezávislá od příznaků konvence, sama sobě svůj život utvářeti.“ Jednotného, pevně ohraničeného programu dosud není. Přes 2000 členů, zástupců všech spolků a společností, sjednotilo se na schůzi na formuli: „Volnoněmecká mládež chce vlastním určením, vlastní zodpovědností a vnitřní pravdivostí utvořit svůj život. Pro tuto svobodu vystupuje za všech okolností společně. K vzájemnému dorozumění mají se konat sjezdy, bez alkoholu a nikotinu.“ První sjezd, který se již konal, měl, jak ve zprávě o něm vydané se praví, ten význam, že část mládeže dospěla k uvědomění si své síly a své vůle, že se dále národu ukázalo, jaká tichá práce byla asi v 10 letech vykonána mezi německou mládeží, nezávisle od úřadů, a jak tato práce započala razit nové formy a nový styl života, že dále mládež překonala svou roztržitost a vzájemnou nesouvislost a v pevném sepejetí chce stát; poznalo se ale též, jak postrádá dosud všeovládajícího, pro všechny platného ideálu a jak málo promyšlené jasnosti dosud je i o cíli nejbližším. (Freideutscher Jugendtag 1913. Hamburk 1913, Freideutscher Jugendverlag, Adolf Saal.) Základní ideou, která od počátku byla podkladem tohoto hnutí je sebevýchova. Hnutí volnoněmecké mládeže neuznává nedotknutelné autority; vše, co vystupuje s požadavkem nedotknutelné autoritativní platnosti, je podrobeno úsudku každého jednotlivce. Volnoněmecká mládež nechce vědět o nějaké autoritě školy a teprve ne o nějakém

důvěrném poměru k učitelstvu; pohrdá obojím a vyslovuje se a píše o tom s úžasnou samozřejmostí. Ve svých vůdčích kruzích alespoň je toto hnutí dokonalý anarchismus. Býti pod mocí něčí, není volnoněmecké mládeže „přiměřeno“. Chce býti pod sebou pouze, samostatně a vlastní činností „z vnitra se vyvíjet“ a kategoricky odmítá každý směr udávající vliv, ať pochází ze školy či od rodičů či jiné autority. Hnutí volnoněm. mládeže nemá býti bez Boha; mluví o něm ve slavnostním spise: Eugen Diederichs mluví o „povstávajícím bohu v nás“, rozuměje tím velký moderní ideál sebezodpovědnosti (str. 62.). Dle Jodla, který načrtl kulturní program volnoněmecké mládeže pro rok 1913—2013, je bůh „dobro, čistota, rozum, láska, jedním slovem, onen ideál, jak vznášel se v duši všem šlechtěným a hluboce založeným lidem dějin, nevázan na obrazy a formule jediné víry, nýbrž celá plnost nejvnitřnějšího života a duševního nazírání, jak zrodilo se v lidstvu za tisíciletí“. (Str. 85.) Natorp míní, že volnoněmecká mládež „v prazdroji vlastního života a bytí zároveň se sebou nalezne i ztraceného Boha a bude ho uctívat i mu sloužiti, ať už ve formách a pojmech jakýchkoliv“. (Str. 132.) Takovou víru v boha doporučují mládeži němečtí vysokoškolsí profesoři! — Též nová mravnost má se utvořit ve volnoněmecké mládeži. Představuje jim ji umělec Hermann Fidus věnovaným obrazem s několika nahotinami mladíků i dívek. Volnoněmecká mládež má býti osvobozena od zhoubné vnucené představy, že nahota je hříšná. Také nový sňatek je projektován. — Ač je hnutí volnoněmecké mládeže důsledkem nynějších poměrů mládeže, mělo by uskutečnění snah hnutí tohoto velmi zhoubný vliv na sílu národa.

Z Brna. Spolek katol. akad. „Moravan“ uspořádal dne 10. ledna milou domáci slavnost s přehledem dosavadní činnosti. Slavnosti zúčastnilo se mnoho našich studentů i několik vzácných hostů. Ladně působily místnosti spolkové, dekorovány v slovanských barvách. Po uvítání přítomných předsedou Ing. C. Al. Szymalou, zahájeno jednání mužským sborem „Pěveckého odboru“. Na to správcové odborů a „Mar. Družiny“ podali přehled práce od počátku školního roku. S pilí a nadšením zpracované zprávy byly přijaty s radostným potleskem. Slavnost zakončena přijetím několika hospitujících členů „Moravana“ — Dne 24. ledna sehrál „Divadelní odbor“ studentské představení ve prospěch Červ. kříže. Tímto vystoupením poznalo studentstvo veliké řady svých přátel, jichž přízní dosáhlo velikého morálního i finančního úspěchu. Z čistého výnosu věnováno 50 K Červenému kříži a 50 K

nemocnici Milosrdných Bratří. Provedení samo bylo velmi zdařilé a povzbudilo studentské pracovníky pracovat dále v tomto směru. Sdruženému katol. studentstvu brněnskému Bože zdař!

Bulharská církev jest zbavena kletby. V listopadu r. 1914 byl vysvěcen v Sofii nový ruský kostel sv. Mikuláše Mirlikijského. Kostel posvětil bulharský exarcha Josef II. na žádost sv. synodu. Tím uznal car a synod bulharskou církev za rovnocennou s církví ruskou. Plných 40 let byla bulharská církev vyloučena ze svazu církví pravoslavných. Tímto skutkem byla kletba snata. Zdá se však, že v pozadí toho stojí politika, aby Rusko v dnešní pohnuté době si získalo Bulharsko.

Ochrana dělnictva ve Švýcarsku. Dle nového zákona tvoří den práce v továrnách 10 hodin; v sobotu 9 hod. Nedělní a noční práce jsou pouze výjimečně dovoleny. Mládež může být přibrána teprve po 14 letech. Práce žen jest v neděli a v noci úplně zakázána. Šestinedělky jsou osm týdnů před a po porodu osvobozeny od práce. Disciplinární moc nad dělnictvem jest omezena; na př. nesmí překročiti pokuta čtvrtinu mzdy dělníkovy a prozatímní propuštění z práce jako trest jest zakázáno. Dělníku nesmí se dání výpověď, když odbývá svou vojenskou službu, nebo v nemoci.

Po válce. Dr. M. Otto uvažuje ve „Volkswohl“ 1914, Heft 9./10, o sociální psychologii války. Světové toto neštěstí změní nejen politický obraz Evropy, nýbrž bude mít mocný vliv i na duševní obrod lidstva. Především přivodí válka regeneraci duševního života. Passivnost, prospěchářství, egoismus nutně ustoupí činné práci na poli charity, neboť nouze a bída žádá oběti a opět oběti. S regenerací duše souvisí vzkrášení náboženství: obraz raněných a mrtvých, vypálená města, divý řev válečný, srdcevrvoucí nářek matek a dětí vede myslícího člověka k úsudku, že nebylo by války, kdyby Evropa těsně stála na základech Kristova evangelia lásky. Zmizí příkrý třídní boj, nádhera a luxus ustoupí štedrosti a bratrské pomoci. Ovšem čeká nás nesmírná práce. Lid žádá uvědomění náboženského. Kdo více, obětavěji, nadšeně a vytrvaleji bude pracovat, ten zvítězí. Na tu práci těžkou sice leč ideální musíme se již nyní připravovati; my sami musíme býti uvědoměni, nábožensky silni. V tomto směru zahanbují nás některé nepřátelské strany. Chybí nám ještě dosti obětavé lásky za svatou věc.

Náboženské credo „Armády spásy“ (Salvation Army). Náboženské vyznání „Armády spásy“ jeví se jako karikatura křesťanství. Zná pouze několik dogmatických vět. Jest to jmenovitě víra v Je-

žíše Krista, ovšem beze všeho dalšího přemýšlení, kdo neb co vlastně Kristus jest. Katechismus „Armády spásy“ obsahuje učení o Bohu, o Trojici, o stvoření a pádu člověka, o božství Kristově, o jeho vtělení, jeho životě a smrti, o Duchu sv., o posvěcení lidí a o posledních věcech; o tom všem pojednává však v duchu protestantském. Svátosti a církev u ní neexistují. Místo křtu užívají jakéhosi obětování pod korouhví armádní. I manželství uzavírá se pod tímto praporem. Hlavní roli hraje lítost a modlitba. Pramenem víry jest bible, jmenovitě zjevení, jež Duch sv. uděluje každému členu armády. Přes to však má poslání tohoto hnutí velikou důležitost, neboť má za úkol mravní povznesení lidstva. Mezi členy vládne veliká obětavost, šlechtnost a velkomyslnost. Jestliže poloviční křesťanství jest schopno tak vznešené lásky k bližnímu a dopracovalo se tak značných výsledků, jak teprve musilo by obroditi svět pravé, čisté křesťanství, jen kdybychom jím byli úplně proniknuti!

Naleznete pokoj duším svým. Akademický spolek pro pohlavní hygienu ve Vídni zřídil 1. května 1913 vlastní své ambulatorium, jehož účelem jest, aby poskytl bezplatné léčení v pohlavních nemocích u středo- a vysokoškolské mládeže. Ústav tento vyžaduje nutně naše doba, doba materialismu a mravního nihilismu. Tento ubohý stav mravnosti dostupuje zvláště u studentstva povážlivé míry. Jak zchátralé jest dnešní studentstvo, vysvítá ze stále vzrůstajícího počtu pohlavních nemocí. Denní průměr návštěv ve jmenovaném ústavě činí 43—49 pacientů! Toť zajisté číslo, nad nímž zamysleti se musí každý, komu záleží na lepší budoucnosti národa.

Křesťanský názor na válku vyjadřuje sv. Augustin slovy: Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas — beligare malis videtur felicitas, bonis necessitas.

Katol. missie na Balkáně trpí válkou nesmírně. Duchovenstvo odkázáno bylo většinou na podpory ze západní Evropy, která však nyní obrací zrak svůj jediné k válce. Východaně pak zvyklí jsou, aby kněží je podporovali v neutěšených hmotných poměrech. Proto katolická věc na Balkáně velice vázne.

Český lev usnul. Český národní život spí. Tento stav přivodily sice nynější pohnuté události, neúprosná moc paragrafů, avšak též ona okolnost, že česká politika nemá vůdčí myšlenky. Kde jsou ty doby národního probuzení a nadšení? Co činí naše intelligence? Kde usilovná, obětavá práce na lepší národní budoucnosti?

Náboženství budoucnosti definuje Hugo Ratzloff takto: „Náboženství jest výhradou citu, nikoliv rozumu; srdce,

nikoliv intelektu. Jest dítkem fantasie, nikoliv logiky; intuice, nikoliv reflexe. Jest dílem volně a svobodně tvořivého básníka a umělce, nikoliv badajícího učence, muže vědy. Náboženství a věda jsou tedy dva protichůdné směry; obě jsou výslednicí lidského ducha, avšak nekonečně od sebe odlišné. Rozum a logika (prameny vědy) vedou svými železnými závěry k jediné správnému cíli; fantasie (pramen náboženství) naráží na tisícové záchvěvy duše a srdce.“ Názor tento — dnes běžný — prýští z protestantského subjektivismu. Náboženství jest věci citu. To ovšem katolík nechápe. Řeknu-li větu: „věřím v Boha trojjediného“, jest akt: „věřím“ aktem citu? Jest to jednoduché přiznati, že náboženství není věcí rozumu, vždyť dnešní člověk bojí se mysliti a badati o pravdě.

Kinematografie. Dle časopisu „Bild und Film“ (M. Gladbach) činí mezinárodní týdenní produkce veškerých továren 2,730.000 metrů filmu v ceně tři millionů kor. Berlínskému censurnímu úřadu jest předkládáno týdně 40 km filmu k schválení. Německo čítá 2900 kinematografických divadel, z nichž každé pojme denně průměrně 480 diváků, čili celkem všechna hostí denně 1.392.000 lidí. Vzdělanostní vymoženosti! Číslo ta nutí k přemýšlení.

Úmrtí. Opět zapadla jedna hvězda Slovenska. Jest to vynikající slovenský dějepisec, spisovatel a nadšený buditel Franko Vítězslav Sasinek. Zemřel v 84. roce svého věku v klášteře štyrském v Algersdorfu. Byl též krátkou dobu professorem bohosloví v Báňské Bystřici, později stal se tajemníkem Slovenské matice. Svůj národ nade vše miloval, byl prochnut ideou slovanské vzájemnosti, žil úplně pro naši slovanskou věc. Slovensko ztrácí v něm výtečného vlastence. Kéž přinesou jeho myšlenky a jeho práce mnoho-mnohonásobný užitek! Spi sladce!

Čtenáře své upozorňujeme na nedávno vyšlý první svazek z Ruysbroecka v překladě p. P. J. Demla. Kniha vyšla v pěkné úpravě, ozdobena jsouc dřevoryty (též kolorovanými) p. Slavoboje Tusara. Cena prvního svazku obnáší 5 K. Postupně vyjdou svazky další. Dílo toto doporučujeme co nejvřeleji, neboť Ruysbroeck je „vítanou četbou těch, kteří ve stylu si zalíbili méně formulí a více světla: to, čeho se nenabývá strojem, nýbrž životem“ Z dosud vyšlých publikací a spisů Demlových upozorňujeme na některé, na př.: Slovo k Otčenáši Fr. Bílka, Leon Bloy: Brelan vyobcovaných,

První Shorník studia, Souborných prací Frant. Bílka VI sešitův, Homilie, Notantur Lumina (básně), Rosnička (denník), Hrad smrti (báseň v próse), Moji přátelé, Pro budoucí poutníky a poutnice, Tanec smrti atd. Kdo by se blíže o Demla zajímal, nechť požádá za obšírný katalog jeho spisů a publikací. Stačí adresovati: Jakub Deml, nakladatel, Tasov, Morava. O některých jeho dílech zmíníme se ještě obšírněji.

Eucharistie. (Jacinto Verdaguer) Formou originálu přel. P. Sigismund Bouška O. S. B. Revue „Archa“ vydala ve své knihovně jmenovanou sbírku básní. — Opravdu nevím, jak bych vyjádřil svůj obdiv nad tímto dílem, které, jak se mi zdá, není ani psáno někým s tohoto světa. Po vřelých básních Dvořákových o Sanctissimu jest toto dílo jediné svého druhu v naší literatuře. Tolik něhy, tolik vroucnosti a zbožnosti vůči Uvězněnému v tabernaklu není nikde jinde. Krásná, andělská tato kniha básníka Katalunny jest labutí písní básníkovou. A nemohl věru lépe po Atlantidě, Snu sv. Jana, Květech Mariiných a Květech Kalvarie zakončiti svou činnost básnickou než touto prostou a tolik úchvatnou hymnou na toho, který se mu stal za nedlouho viatikem. Duše, jejíž život záležel ve slovech „věřiti, milovati a trpěti“, mluví tu ku svému Pánu, k miláčkovi, ke své touze, ji „zpívá poslední hymny mystické lásky, hymny nejsladší, počaté na zemi a skončené na nebi“ Dozpíval, a zpěv jeho prehl se rtů jeho s životem. „Tak zemřel ciseluje monstrance zlatou“. . . Odešel k tomu, jemuž zpíval celý svůj život. — Při čtení některých básní tají se zrovna dech, a duše jásá nad krásou a účiuvatností jejich! Uvádím jména jen některých: Noc božího Těla, Monstrance dómu barcelonského, Mše sv. Jana, On se mnou jest. Musil bych vyjmenovati všechny, kdybych chtěl uvéstí názvy vynikajících básní, neboť každá z nich má svoje kouzlo, svůj lesk. Každému, kdo v srdci svém cítí jiskru lásky k Sanctissimu, doporučuji vřele tuto knihu. Jsem jist, že poskytne mu mnoho látky k meditování o lásce Páně k nám, osvětlí v smutných chvílích jeho srdce světlem jasným, nadzemským, světlem lásky k Eucharistii. „Gustate et videte“ jest motto jedné básně, a totéž pravím i já laskavému čtenáři Panu překladateli budiž vzdán nejsrdečnější dík za krásný jeho převod, který svojí přirozeností a jasností překladem se ani nezdá. — Kniha vyšla v Prostějově nákl. Revue „Archy“. — Cena K 2'60.

?

STUDENTSKÁ HLÍDKA

ROČ. VI. ČÍS. 3

STUDENTSKÁ = HLÍDKA =

LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

VYCHÁZÍ KONCEM KAŽDÉHO MĚSÍCE KROMĚ HLAVNÍCH PRÁZDNIN. UZÁVĚRKA LISTU 10. DNE V MĚSÍCI. PŘEDPLATNÉ I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU NA ROČ. VII. PRO STUDUJÍCÍ 1 K 40 HAL., PRO NESTUDENTY 2 K. JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 30 h. ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR. MAJITEL A VYDAVATEL ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ. RUKOPISY, DOPISY, PUBLIKACE, PŘEDPLATNÉ, REKLAMACE POSÍLAJÍ SE JEDINĚ NA ADRESSU: „STUDENTSKÁ HLÍDKA“ — PRAHA-II. VORŠILSKÁ UL. Č. 1.

LISTÁRNA REDAKCE. L. J. Křepelka V písni blíže se lidovému rázu je třeba zpěvnosti a lehkosti verše, zdokonalte se v tom a bude dobře. — Hájenský: Dumy trpí příliš pessimismem, a druhá píseň práce je příliš rozvleklá. Uveřejňujeme jen první. Vystříhejte se těchto dvou chyb a bude velice dobře. Přejeme zdaru. — Novotný Míla: Vaši vroucí lásku k matičce vyjádřil jste velice pěkně. Uveřejníme snad v pozdějších číslech. — Jan Mýtský Myšlenka je velice pěkná, jenže konec básně je mlhavý, neproněsli jste myšlenky určitější a jasnější formou. Pište dále a dbejte zřetelnosti a jasnosti myšlenek. — „Blaták“ Proč ten pessimismus? Ukřivdil Vám život tolik, že mu tolik výčitek metáte v tvář? Jen veseleji pohlížejte na život a vložte to do pěkných jinak Vašich veršů, jen radosti více a lásky k životu a budou verše Vaše výborné. — Frant. Smutný Jen dále tak. — Fr. Heppner: Podávám kritiku s přísnějším měřítkem jak si přejete. Báseň „Červenec“ má jednu chybu: blatouchy, lípy, dřšťaly, slívy, čekanky, růže, toť nemožno, aby kvetlo v jednu a tutéž dobu. „Improvisaci“ otiskujeme, „Plein-air“ pěkný impressionismus. „Dnes zvadly“ (georginy opravte v jiriny), báseň ta je slabší než dvě předešlé. Celkem pozorovati lze vyspělý verš a zdařilou snahu o impressionismus, ale poněkud zarážejícím dojmem působilo na mne hromadění květin. Přejeme zdaru. Prósu pošlete. — Jar. Vesenský: Tužte se dále a brzy sklídíte ovoce. — Ferd. Bílý: Dost pěkných realistických postřehů. Daří se Vám prósa mnohem lépe než verše. Posílejte více. — Jel a: Víc opravdovosti a ráznosti myšlenek. — Pavel Herold: Pěkné verše, ale více je zpestřiti myšlenkami. — S. Adolfówna: Veliký, příliš veliký vliv Vrchlického. Básně jsou pěkné. Snad v příštích číslech něco otiskneme. Prósu pošlete, bude vítána. — J. Kladenský: Překlad z polštiny jeví stopy obtíží, tužte se v tom, máte nadání. Pište brzy. — Jaro Zdobnický: Pěkné, ale příliš dlouhé a nemožno uve-

STUDENTSKÁ HLÍDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

OBSAH ČÍS. 3. ROČNÍKU VII.: *Ligisté v poli. — Prof. Kordač: Velikonoce 1915. — Lad. Daňha: Několik postav našich buditelů z románu „F. L. Věk“ — J. N. Boháč: Z kroniky velikých lidí. — Alfons Daňha: Vince teipsum! — Rudolf Pařízek: O umělecké výchově. — Z duchovního života. — Několik črt k prvním dějinám českého divadla. — Příloha JITRO. — ROZHLED.*

Ligisté v poli.

Dlouhá řada jmen ligistů v tomto čísle uveřejněná ukazuje, jak velikou daň krve splácí studentský náš spolek státu a národu v těchto dnech. Na sedmdesát druhů našich koná službu vojenskou. Několik jest jich zraněno neb nemocno, mezi nimi i těžce, dva naše spolu-bojovníky v míru kryje už v dáli cizí zem.

Liga neztratila však své členy odchodem na vojnu. Ti i tam na ni a na práci spolkovou myslí a vzpomínají. Co chvíli zavítá do spolku růžový lístek poštou od některého ligisty-vojína a svědčí o pevných svazcích duší, kterými Liga své členy poutá. Ani rachot děl a třesk pušek, ani nehostině zákopy a svízele Karpat neudusily v těchto hrdinech zájem o spolek, o činnost i budoucnost jeho. Táhne se, kolik jest nových členů, jaké schůze se pořádají, kolik odběratelů má „Studentská Hlídka“, vzpomínají spolkových vycházek, hry v šachy ano i taroků. Mnozí stojí v poli již od začátku, prodělali mnoho bojů a půtek, mnozí ochutnali již kulek, šrapnelů či granátů neb prodělali již nemoci válečné, tyfus, úplavici a revmatismus.

V dopisech však se o jejich útrapách nedočtete. Nikde není projevu skleslosti, bázně nebo zoufalství. Humor spíše vyniká všude, ale dýše z dopisů hrdinná odhodlanost a mužnost. Nikde však ani trochu sebechvály neb vynášení se. Na všechny své činy hledí jako na věc přirozenou, „konají jen svou povinnost“ Doba je nalezla velikými.

Jakým dojmem působí, když čteme na př. dopisy ligisty (seniora L. S.), který za zuřící bitvy u Lvova nabízí se za zpravodaje a žertovně vyjednává o honorář. V bitvě je těžce raněn granátem a v nemocnici uherské operován. Sotva může držeti péro, již píše. Ví o ústupu naší armády od Lvova, ale sděluje, že po pozdravení z nemoci hned půjde k frontě, že v těžké době má každý stát na svém místě. Co píše, též plní. Poněkud uzdraven vrací se zpět do linie v Karpatech, bojuje, jest opět raněn a spolu zachvácen tyfem. V bezvědomí jest dopraven do Prahy, kde po více jak deseti dnech probouzí se z horečky a už jeví zájem o spolek a celé naše hnutí. Takové bojovníky poslala Liga na bojiště.

V dopisech ligistů vedle vědomí vážné doby projevuje se cele pevná víra v Prozřetelnost božskou. Katoličtí studenti, kteří ani v do-

bách klidných nezapomněli věřit, nacházejí v uchované si víře na bojišti poklad klidu duševního, posily a útěchy uprostřed hrozící smrti. Bůh jest pevným jejich hradem a útočištěm.

Řady Ligy jsou prořídlé, jádro a výkvět její stojí se zbraní v ruce na poli válečném. Utichla intensivní činnost a oddáleny plány, k jejichž provedení konaly se přípravy. Mysli těch, kteří doma zůstali, zalétají do dále k statným druhům a přejí jim brzkého a šťastného shledání! Pak Liga se rozvine v nové době k životu novému, lepšímu a s ní bohdá celý český národ.

Genius — toť trpělivost.

»Práce a vytrvalost!« jest jeho heslem.

Buffon.

Prof. Kordač:

Velikonoce 1915.

Kristus na kříži a „sedmibolestná“ Bohorodička u kříže soustřeďují o Velikonocích náboženskou mysl věřících k výroční památce smírné krvavé oběti kříže.

Po prvních Velikonocích malého kruhu věřících kolem kříže shromážděných nebylo snad druhých, které by utrpením zkušenejší mysli křesťanských národů v takové míře obracely ke Kristu ukřižovanému a jeho sedmibolestné Matce jako Velikonoce letošní.

Krvavou obět kříže předchází nepřehledná řada krvavých obět nejen zvířat, nýbrž i krvavých obět lidských až ke krveprolití bratrovraždou Kainovou. Hlas prolité krve nesčetných obětí jest generální zpověď lidstva z hříchu, který je tížil a smíření vyžadoval. „Bez krveprolití,“ vykládá apoštol národů Pavel, „není odpuštění, Sine sanguinis effusione non fit remissio.“ Ano, dosvědčuje historie lidstva, jako postřelený lev svou krví barví směr, jímžto v písčité poušti prchá — tak poznamenalo lidstvo v dějinách proudy prolité krve zvířat i krve vlastní — směr intelektuálního a mravního bloudění, když krvácejíc ze smrtelné rány hříchu prvotního i osobních, od svého Boha se vzdálilo.

Zbožný malíř Führich tuto pravdu znázornil obrazem. Na počátku lidských dějin stojí v ráji pod stromem poznání dobra a zla první žena, Eva, a bere pod trestem smrti zapovězený plod s toho stromu, podává jej Adamovi, praotci lidstva, a skrze něho vniká hřích a smrt do veškerého lidského pokolení. — Uprostřed dějin světových stojí druhá Eva, Mater dolorosa, pod stromem kříže a bere požehnaný plod svého života, Ježíše ukřižovaného, se stromu kříže a podává jej, jako protilék hříchu a smrti, veškerému pokolení lidskému. Tak se nám stala matkou věčného života.

Proto pje církev ve velikonočním hymnu: „Mors et vita duello conflixere mirando, Dux vitae mortuus regnat vivus.“ „Smrt a život v divném utkaly se zápasu. Pán žití mrtv — vládne živ.“

Tak splývá odvěké prolévání krve lidstva s prolitou krví Beránka Božího na oltáři kříže v jednu velikou tragedii lidstva. Generální zpověď lidstva, symbolicky bezpočtukrát opakovaná od věků do věků v obětích krvavých — dosáhla generální absoluce a smíření jedinou krvavou obět kříže. Neposkvrněné luno Marie Panny, Bohorodičky,

jest liliový kalich, z něhož byl vzat „požehnaný plod“ jako obětní Beránek velikonoční. Bůh — člověk Ježíš Kristus, Božský heros tragédie světové.

Jednou z nejvýznamnějších jejich episod jest světová válka doby přítomné. Proto sdílí krvavou obětí kříže a s odvěkým krveproléváním lidstva — povahu oběti smírné za frivolně porušený ethický řád zákonů božských, nad jejichž neporušitelností bdí zákonodárce Bůh svou sankcí: *sine sanguinis effusione non fit remissio*, bez krveprolití není hříchu odpuštění. Ale obět kříže jest nejen obětí smírnou a očistou lidstva, nýbrž zároveň zdrojem jeho obrození k novému životu v Kristu. *Dux vitae mortuus regnat vivus*. Pán žití mrtvů — vládně živ.

Tak i přítomná válka život nejen kosí, nýbrž i rozsévá. Ze smrti a bolesti rodí se život — zní nejen zákon života organicko-fysického, nýbrž i duševně-ethického a nábožensko-křesťanského. — Bez obětí pohodlí a smyslových náklonností není žádná kulturní práce možná, není jmenovitě ethická výchova možná. Náboženství Ukřižovaného — vyžaduje solidární součinnosti a obětí slovy: „zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne“; — to znamená, že z obětí a zániku řádu hmoty se rodí život a rozmach ducha.

Takové oběti, jmenovitě krve a života ve válce, jsou člověku z krve a těla velice obtížné a bolestné. Proto se obracejí křesťanští národové ke kříži, k vítězi nad hříchem a smrtí a k jeho sedmibolestné Matce, hledajíce zdroj útěchy a síly důvěryplným voláním *O crux ave spes unica*, budiž pozdraven kříží svatý, ty's má spása jediná. Obracejí své zraky ke kříži především ti, kteří stojí uprostřed smrtonosných jíců bitevní čáry, aby čerpali sílu ze stromu kříže a z příkladu Matky Páně, která v hrůzách křížování svého Syna a Boha neklesla, nýbrž stála i když země se třásla a skály pukaly. Obracejí zraků svých ke Kristu krvácejícímu ze smrtelných ran ranění na bojišti, aby čerpali sílu z otevřených ran Kristových a ze srdce Matky jeho — které pronikl bolesti meč sedmerý. Obracejí zraky své ke kříži a sedmibolestné Matce Páně především křesťanské ženy, matky a vdovy ve svém nevýslovném žalu nad ztrátou životů nejdražších a slyší výzvu k statečnosti utrpení tragédie hříchu a smíření: *O vos omnes, qui transitis per viam attendite et videte si est dolor sicut dolor meus*. O vy všickni, kteří jdete cestou (kolem kříže), pozor dejte a vizte, je-li bolest vaše jako bolest má.

A jako sedmibolestné Matce Páně u kříže tmavou nocí bolestí a utrpení zářila hvězda víry a naděje ve vzkříšení Krista a ji sílila, aby pevně i pod křížem stála, tak stojí nejen na bojišti voje křesťanských bojovníků a mezi nimi přes sedmdesát zdatných kolegů Ligistů, stojí jako pevné hradby, pevnější než skály kolem císaře a říše, nýbrž stojí za nimi celá říše národů, čerpajíc nezdolnou sílu z víry v Prozřetelnost božskou s nadějí konečného vítězství a obrození celé říše z prolité krve ve smírné oběti války. — Co dávají „proroci pokroku“ svým stoupencům v náhradu za tento zdroj síly kříže Kristova? Oněměli jindy tak výmluvní, skrývají se vždy opatrní, vrátí se k novým proroctvím připraveni. *Numquid invenient fidem?* Uvěří se jim zase? Jako bouře mořská vrhá z rozrytých hlubin perly a bahno na břehy, tak vynese i bouře světové války vedle zlata pravdy též pozlátko lží. Zkušebním kamenem a znamením vítězství zůstane kříž. — *In hoc signo vinces*.

Několik postav našich buditelů z románu „F. L. Věk“.

Motto: Pracuj každý s chutí usilovnou
na národu roli dědičné,
cesty mohou býti rozličné,
jenom vůli všichni mějme rovnou!
(Jan Kollár.)

Okřídlená tato slova národního našeho básníka-věštce zavzněla, když se národ probíral z těžkých mrákot. Spali jsme, spali dlouho. Již proudily vlny časové přes náš hrob, a zdálo se, že se neprobudí pohřbená česká síla, že nezavlaje již nad českou zemí červenobílý prapor, že ubit jest náš český lev.

Již nad hlavou nám třtina zlomena,
a dějin list, kde jméno české psáno,
byl obrácen; dál věku soud
pře jiné vážil. Bylo dokonáno,
i stenů mroucích zmlkla ozvěna,
a zapomnění valil času proud.
(El. Krásnohorská.)

A přece jsme nezahynuli. Národ jen spal. Když se zdálo už vše ztraceno, červánky lepšího, krásnějšího, radostnějšího jitra se ukázaly. Než z lethargického spánku, v nějž národ byl pohřben, těžké probuzení. Proto nedivno, že mnozí jako ve snách se ještě potáceli, kolísali. Byli mužové, kteří sice zemi rodnou upřímně milovali, ale zoufali. Myslili, že není možno domoci se bývalých práv, dohoniti jiných národů kulturních. A nepřátelé Čechů se vlasteneckým snahám smáli, „že jazyk náš chudý, jeden prý tapart z rozličných jazyků složený. že nemá dosti slov, aby všecko bral z němčiny“. jak se durdil dle vypravování Jiráskova (F. L. Věk, II. 184.) Němeček jakýs při slavnosti na Hradčanech. Platí tu „Medice, cura te ipsum!“ Dobrý vlastenec, rytíř Jeník, slyše jeho řeč, dal mu pouze překládati několik vět ze slavné Balbínovy apologie: „Ego habeo hortum Ich habe einen Garten“ a posměváček měl dost.

Ale přes to byla čeština přece ubohou, jak román ukazuje na jiném místě. Věk čekal kdysi ve vrchnostenské kanceláři, až jej předvolají. Zatím poslouchal dva nižší úředníky. Smlouvali se o jakousi českou listinu, jazykem přímo hrozným sepsanou. Nerozuměli jí. Věk trnul, ale sám si chudák v duchu přiznával, že neví, jak by to lépe pověděl. Ký tedy div, že i mužové znamenití nedoufali. Cornova, prohlížeje v expedici Krameriově staré spisy české, pronesl prý smutně: „Podívají se, co bývalo. Tenkrát se naši předkové všem učeností vyrovnali. Ale teď! Šhasínáme. My jsme ti poslední Čechové!“ (Věk, II. 187.) A patriarcha Dobrovský jak smýšlel? Psal prý jednou: „Věc českého národa je téměř zoufalá, nepomůže-li Bůh!“ (Věk, V. 153.) A Šmilovský ve spise „Za ranních červánků“ předobře nitro jeho, smýšlení jeho zachytil. „Nejkrajnější věci“ praví Šmilovský, „již připouštěl, bylo, že probuzená literatura nanejvýše bude literaturou prostonárodní, literaturou obecného lidu, jak pěstoval ji za svého času Kramerius.“ Arciť na sklonku života svého soudil už jinak, hajný Mrština, jak povídka vypravuje, oživil v něm naději v jasnější bu-

doucnost. Celou tu beznadějnost Jirásek zosobnil v zajímavé postavě dr. Srnky. U sebe byl vlastencem (Věk, V. 218.) ale pozoruje veliké literatury cizí, vida nerovný zápas živlu českého s německým, nedovedl se rozhodnouti pro vlastenecké ideály. Ba ani překlad „Ztraceného ráje“, který výhrou nazval, úplně ho nepřesvědčil, že bude lépe. (Věk, V. 173.) Na české představení nešel, aby kritický jeho duch neznamenal nedostatků mladé poesie. (V. 246.)

Dr. Srnku nikdo nenazve buditelem, ale vzpomínky zasluhuje. Lepší byl než nějaký odrodilec a zrádce svého lidu, který mateřskou řeč odkopl. (Věk, II. 127., III. 158.)

Obraťme zrak svůj na muže, kteří září potomkům jako stkvělý vzor neunavné práce a píce a již vykonali obrovské dílo vzkříšení národa českého.

„Tak bídný, ztracený to národ byl,
Ó, kde jste vy, vy bohatýři sníví,
ó soucitní vy věstcové,
svůj vzňali záměr božsky odvážlivý?
Kde onu víru v mocnost lidských sil,
bude tolik žaru v trouchni hrobové!“
(El. Krásnohorská.)

Nebrali se ovšem všichni správným směrem, ano až do směšností někteří zabíhali. Víme, že vytýkána jim chudoba jazyka; i chtěli jí takoví vlastenci puristé násilím odpomoci. Na Opočně bydlil slavný pošt mistr Sýkora. (Věk, II. 255.) Sám sebe tituloval „spěšnovodem“ Starý pán topil si v létě, a Věk, jež si pozval na brusířskou poradu, důkladně se spotil a byl jako rak. Papír starý spěšnoved nazval „popisnicí“, z basy udělal „bruchu“ a potom „hlubozník“. Salát po dlouhém přemýšlení pojmenoval „zelenochrupkou“. S P. Vrbou posekal se o nos a chtěl mu říkat „citoň“ Spěšnovedi byli dle něho o korunovaci Leopolda II. v „stkvošnostitedlnosti“ — v plném úboru, gala. Marně ovšem opočenský spěšnoved posílal sbírku svých slov Krameriovi do Prahy. Tak se nemohlo postupovati v díle probuzení. „Z vrstvy na vrstvu ji klad, vzdělanost když národu dáváš, ať i běhu přeskočené nikde mezérky není.“ — Ale dobrou vůli dlužno uznati. Proto také Věk po smrti Sýkorově hleděl se dopídití jeho „slovaru“ (III. 122.), aby jej jako zvláštnost uschoval. „Cítil jako lítost a šetrnost k dílu, pro které se Sýkora tolik natrudil, které bylo jeho jedinou útěchou i chloubou. Bylo v tom kus toho starce, všechna jeho snaha prospěti nějak poníženému jazyku mateřskému.“

Již však dále. Vizme muže, kteří jistě a neohroženi šli za **touž**eným cílem, o nichž platí slova:

Vy v lepší budoucno jste doufali —
hle, jsme již živou budoucností vaší,
již bájil sen váš sálavý!

Pracovali, bojovali, trpěli. Mluví o tom ona truchlivá historie života Thamova, vinoucí se celým naším románem. Mladý doktor filosofie, Václav Tham, zřekl se svého úřadu (Věk, I. 176.), aby se mohl zcela věnovati českému divadlu. Neblahé poměry rodinné talent jeho ovšem skoro ubily. Avšak nikdy a nikdy nespustil vlasteneckou činnost úplně s očí. Když opustil středisko všeho literárního života Prahu, brzy litoval a toužil se vrátiti. Pravil Věkovi: „Jsem špatný učitel. Jich jsem učil, k vlastenectví nabádal. A co já teď? Podívají se na mě.

S německými herci se světem potloukám a utrácím svou sílu, svého ducha — zabíjím se.“ (Věk, I. 247) A dále, jak ho povzbuzoval: „Vzpomenou si na našeho Vydru, jak vždycky říkával, že každý může vlasti své prospěti. A oni, studovaný člověk, budou mít váhy dost, můžou poučovat, můžou více účinkovati ve svém okolí pro věc vlasteneckou, nežli kdokoliv. Podívají se na mne. Co jsem dělal dřív a co teď? O holý život zápasím — nemohu nic — nic . . “ (I. 259.) A sotva mu bylo možno, znova spěchal do Prahy a ihned rozvinul svoji činnost: hrál i skládal. Tu však nastala též doba jeho utrpení. Ztráta domácího blaha ztrpčila mu život, ochromila všechnu jeho činnost. U vlastenců budil útrpnost, u odpůrců budil posměch. Utápěl svůj bol v nemírném pití. To ovšem velmi škodilo jeho působnosti a někteří se vysmívali, že to-li jest jejich klassik. „Tham vám vytrhne z nohy trn. — To je váš klassik“ vzkřikl odrodilý dr. Václaviček, hádaje se s Věkem (III. 162.) Tham s těžké tyto boje nebyl. Sám si stěžoval Věkovi „Bojovat se musí o všechno, jinak nic — ale když stojí člověk skoro sám — už to přemáhá.“ (Věk, III. 192.) Nejbolestnější slova pronesl Věkovi na Hradčanech: „Co jsem se napracoval, a co jsem v šanc dal, jak jsem svůj jazyk miloval a miluju. Ale tím větší zármutek — ale už se mi zdá, že nač to všechno obětování bylo, nač že je všechno marno.“ (III. 310) A jako padající hvězda zmizel, zapadl, jen bolná vzpomínka na něj zůstala. Ano zdálo se, že i práce jeho byla marna. Ale nebyla. Vzpomínka na Boudu nevyhasla. Divadlu českému připadl před důležitý úkol v probuzení národa. (Věk, V. 241.)

Zcela jiný obraz činnosti buditelské staví se nám před oči v životě Krameriově. Byl to tichý pracovník, který si vzal za úkol životní probouzení lid, a probouzení jej knihou. Lid český považoval za zdravý kmen, který nutno nejprve oživit, aby se celý národ vzkřísil. „Sejeme semínka, ctný vlastence,“ pravil Vavákovi, „do nejlepší půdy. Kdyby se tady neujalo, pak je veta po nás.“ (Věk, III. 112.) Klesající na mysli pozdvihoval právě naději v český lid. Upozorňoval je, jak lid s dychtivostí čte, jak miluje české knihy, jak se česká četba šíří po širých vlastech našich. Pevně doufal v lepší budoucnost a nemýlil se. Každý týden rozletovaly se po Čechách listky jeho novin, které budily dřímajícího českého ducha a pěstily uvědomění národní. Česká expedice byla střediskem vlastenců (II. 68.), byla ohniskem, z něhož se rozlévaly žáry lásky k vlasti. Vážili si ho pracovníci na roli národní jako svojí opory, ctili jej i prostí venkované. „Vzácný pane,“ pravil mu jeden, „jsou jako náš sloup a naše světlo. Aby jich Pán Bůh ve zdraví zachoval.“ (II. 43.) Nejjasnější září se to ukázalo, když těžkou nemocí jsa sklíčen, chýlil se k hrobu. Lekali se o jeho život. (IV 377.) Než ani smrtelná choroba nevyrvála mu péra z ruky. „To spisuje,“ počíval P. Vrba Ceyпка, svého sluhu, když četli z Krameriových novin, „člověk na smrt nemocný, vědí-li, to pan Kramerius leže říká do pera svému nejstaršímu synkovi. A nejen to — ještě knížky spisuje.“ (IV 379.) A dr. Heldovi pravil: „Tu ten náš rozséváč rozsévá a ouhor vzdělává až do posledního vzdechnutí.“ (IV. 380.) A když zhasl — bylo to z jara r. 1808 splnilo se, čím Rokycana uprošoval Žižku:

„Kraj by zalkal celý,
vzkřik by hrůzou, zaúpěl by bolem,
zalkaly by modré hory kolem,
šumavské i staré sosny černé,
a kde jaké české srdce věrné!“

(Sv. Čech.)

Po celých Čechách, ba i dále, kdekoli známo bylo Krameriovo jméno, zalkali nad smrtí šlechtěného obětavého vlastence. Byl to vojín, který na svém místě vytrval do chvíle poslední. Zdá se, jakoby celý život jeho volal ke všem klesajícím na mysli:

Pryč se vzdechy, již umlkněte rety,
že přízeň doby není jasna tak!
Což růže neodvívá svoje květy,
když mezi ní a sluncem rozstřen mrak?
Pryč s klímotem již u kormidla lodí:
kdo chvíli stál, již stojí opodál,
den žádný dvakráte se nenarodí,
čin dvakrát nezraje — jen dál — jen dál!
(Neruda.)

Stáli však při kolébce znovuzrozeného národa ještě jiní vychovatelé a ošetřovatelé. Když spal spánek smrti, oni jediní jeho libozvukou řečí nepohrdali, a když se probouzel, zase byli první, kteří mu sladkou řečí mateřskou zapěli ranní pozdrav. A kdo to byli?

Dvě krásy spanilých duše mé ovládnulo stánek.
Zemská jedna, druhá s výšiny posla nebes.
Církev a vlast — ty v mojích milují sestersky se nádrech:
každá půl, každá má moje srdce celé “

(Sušil.)

To bylo heslo těchto vlastenců — našich kněží buditelů!

Aj, tu stojí před námi apoštol české knihy, P. Matouš Vrba, kaplan na odpočinku v Praze, optimista, který stále sebe i jiné utěšoval slovy: „Co se loučíte a pláčete? Neumřelať, ale spí.“ (Věk, II. 42., III. 10.) Doufal neochvějně, že národu šťastnější dnové zasvitnou. Výtečně rozuměl české heraldice. Jak znamenitě nabral pana Herr von Lidl, česky mluvit nechtěl — ale z starého rodu českého — to ano. Domýšlivý Němeček šel si Paprockého koupit do České expedice, aby se přesvědčil, že pochází od sv. Tří králů. (Věk, II. 1. kap.) P. Vrba nebyl jen heraldikem, byl milovníkem české knihy. Toužil, aby i lid poznal, jazyka svého si vážil. I co udělal? Jeho pan farář, jemuž k smrti dosloužil, odkázal mu jměníčko, a P. Vrba obětoval je na oltář vlasti. Dal si udělati originelní plášť s labyrinthem kapes. Z jara zásobil se knihami, nacpal jimi kapsy i deštník, a vzhůru do světa. Brousil a chodil českým krajem, nutil, pobízel, prodával, dával, porídl, nebo i neporídl. Z Opočenské kanceláře vyhnali ho jako kramáře židovského. Leckde se na něho dívali podivně, jako onen měšťan v Opočně: „Takový náko ošumělý, střevíce sešlapané, zablácené, divný pampáter.“ (Věk, II. 208.) Za to na farárech a po dědinách horliví písmáci jej dobře znali, radostně vítali, a toužebně čekali, co že jim zase nového přinese. Jenom kdyby ne těch „jakubínů“ a francouzských vojen! Ty ho velmi zlobily. A jak by ne! Lidé měli sotva na živobytí, samé daně, proto málo zbylo na knihu. P. Vrba však přece neodložil poutnické holi, nýbrž když nemohli platit, dával zadarmo a platil sám ze svého skromného statečku. Uskrovňoval se, jak jen mohl, jen aby si mohl každou novou českou knížku koupit. Až mu to starý jeho kuchař Ceypek vyčítal. Ale dostal, to že by prý nic nemohlo vyjít a noviny že by musily pojít, kdyby byl každý takový jako on, Ceypek.“ (Věk, IV 423.)

Ale finanční patent z r. 1811 zasáhl i jeho; nešlo mu o peníze, ale že už nebude moci literaturu podporovati. „Ano, ano,“ naříkal si

dru. Heldovi, „ale knížky, kdo knížky, víc si už nebudou smět ani knížku koupit, natož jiným, a noviny — jak bych to vytkl, já to nemůžu platit.“ (IV. 433.) Neblahý úpadek státní připravil mu hrob.

Povoláním po kněžském nejdůležitějším jest kathedra učitelská. Učitel má působiti na mladá srdce, má je rozněcovati láskou k dobru, kráse a pravdě, má je vésti k věčnému jich zřídlu, Bohu, má je naučiti milovati vlast. Veliký úkol připadl pěstounům mládeže v době probuzení. V práci a vědění jest naše spasení. Kdo tu nevzpomene na našeho Vydru, slavného a učeného Jesuity, matematika a profesora na Karlově učení? Jak úsilovně pečoval o vzdělání svých žáků. Uznával, že „ars mathematica“ je nesnadná, proto pomáhal žákům, jak bylo lze. Svému předmětu milému, své škole a svým žákům věnoval všechno, i své zdraví. Miloval český jazyk, dějiny rodné země, už proto, že byl z Hradce Králové, jenž se honosí svým Balbínem. A svými přednáškami nadšenými vléval do srdcí studentů zápal nejen pro vědu, nýbrž i pro vlast. „Pracujte, rozmilí přátelé, uče se nejprve sami soukromí mateřskému jazyku, když vám ho ze škol vypudili, čtěte staročeské dobré knihy, čtěte kroniky a budiž každý z vás cordatus Bohemus... A věřte, vaše práce nebude nadarmo. Lepších časů se dočkáte, nebo máme mocné orodovníky v nebesích, dědice této české země, sv. Václava a všechny svaté patrony její.“ (Věk, I. 144.) — Slova jeho hluboko utkvěla v junných jejich duších a rádi i po letech vzpomínali na svého milého učitele. „Libertin nebyl,“ hájil jeden z nich dr. Held P. Vydru, „ale muž spravedlivý, charakter a patriotický. Kdo ho slyšel, jak ohnivě mluvil o vlasti, o naší minulosti, ten nezapomene.“ (Věk, IV. 123.) Milovaní žáci nejen vzpomínali, nýbrž i s radostí vracívali se k svému mistru, rádi jej navštěvovali, když zavítali do Prahy. A P. Vydra rád viděl „dimidium animae suae“, „gaudium et coronam vitae et spem patriae“ a znova v nich nítíl ušlechtilý plápol lásky k řeči mateřské. „Jen vy mladí se nevzdávejte naděje,“ pravil Věkovi a Hněvkovskému, „a pracujte, buďte, burcujte. A bude líp s pomocí Boží a sv. Václava.“ (Věk, II. 182.)

Velice těžce nesl ponížení jazyka českého, o jehož lepotě a kráse byl zcela přesvědčen (Věk I. 143.), i umínil si, ukázati nepřátelům, že mluvou svatováclavskou možno psáti i o věcech vyšších, než si myslí. „Hodlám sepsati,“ pravil studentům, „s pomocí Boží matematiku po česku, aby každý přirozený Čech se z ní snáze mohl učit, aby všechen svět viděl a se přesvědčil, že náš jazyk Svatováclavský hodí se i k věcem vznešeným.“ A vskutku na ní pracoval a když ho Pán Bůh slepotou navštívil, aspoň ji diktoval svému rozmilému Pepíčkovi, P. Zieglerovi. Leč nedokončil — anděl smrti zamkl jeho ústa. P. Vydra zaletěl do říše nadhvězdne k milým svým patronům země české. Jeden z jeho žáků, Jungmann, zapěl nad čerstvým rovem vlastence svatováclavského

Umřel, ale pamět jeho kvete
po veškeren času běh,
bylť jest dobrý, jak jich málo v světě,
člověk, pěstoun, kněz a Čech!

Dosti — jsme na konci galerie obrazů, které nám ve svém románě umělým štětcem Jirásek vykouznil; jen některých jsme si všimli, ale postačí, aby nás vzpružily.

Váš odkaz křísitelé velební,
ten vzpřímiž nás, ten rozsvítí v nás ducha,
on zbraně svět nám nadšením!

Nechť hesla vrou, nechť prapor vlá, i buchá,
a démonové naši hrozební
se zděsí naší spásy znamením!“
El. Krásnohorská.

Sv. Václave, vévodo české země, nedej zahynouti nám, ni budoucím!

»Ti, kteří lichotí předsudkům a zvykům svých současníků, jsou puzeni a spějí k úspěchu; jsou to lidé svého času. — Ti, kteří stavi hráze předsudkům a zvykům, ti, kteří dýchají předem vzduch století, ti ženou ostatní a spějí k slávě: toť lidé věčnosti.« Hello.

J. N. Boháč:

Z kroniky velikých lidí.

Roku 1882 ke konci října navštívil Liszt v Benátkách Wagnera, jenž v rozkošném Palazzo Vendramin pracoval na přípravách ku provedení Parsifala. Liszt v těchto chvílích, naposled s Wagnerem prožitých, byl dvojnásobně šťasten. Ze své pracovny, v níž ho Wagner ubytoval, měl čarovný pohled na Canal Grande.

Často, kochaje se tímto pohledem, vídával smutkem zastřené gondoly, zdoluhavě plující k blízkému hřbitovu s těmi, k nimž co nevidět bude náležeti i jeho milý Richard.

Zjevně naplňoval ho vždy jakousi nevyslovitelnou úzkostí.

Jednoho dne zvláště upadl do hluboké nálady, plné hrozných předtuch, a jako vždy, tak i tentokrát ulevil své stísněné duši v nejmilejší její řeči — v tónech — a napsal v onen den památnou ódu smuteční „La lugubre Gondola“, tehdy ovšem ještě bez věnování, ale později po smrti Wagnerově ji přepracoval a opatřil titulním obrazem, představujícím hrob Wagnerův, a tak prozradil své věnování.

Když r. 1885 žák jeho Göllerich přehrával tuto rukopisnou skladbu u přítomnosti Lisztově a jeho přátel v Římě, nebylo jednoho oka, z něhož by byla neskanula slza dojmutí a bolestné vzpomínky na jednoho z největších. — — —

Liszt sám hluboce pohnut tázal se hrajícího „Líbí se vám opravdu tato skladba? Ach, jak je to všeprázdné a slabé proti tomu, co jsem tenkrát chtěl vysloviti!“ — —

Roku 1883, asi v polovici ledna, opustil Liszt Benátky. Loučení s Wagnerem bylo ~~tenkrát~~ dojemné a těžké. Jakoby byli oba tušili, že už nikdy zde ve světě nebude jim dopřáno se viděti a spolu sdíleti taje svých velikých plánů a uměleckých tužeb. Wagner doprovázel Liszta až ke gondole. Když už byl zpět na schodou paláce, znova a znova ho objímá, jakoby chtěl využití poslední šťastné chvíle života, jež uzavře a navždy zapečetí skvělé jeho přátelství s nejdražším přítelem.

Rozešli se dva, kteří spolu tak věrně celý téměř život kráčeli, rozešli se, aby se už nepotkali nikdy zde na světě, leda jen ve vzpomínkách duší jim oddaných a je zbožňujících. — —

Skutečně 13. února r. 1883 nadešla bolestná chvíle, kdy Wagnera nebylo mezi živými; zemřel v Benátkách v Palazzo Vendramin.

Hned druhého dne 14. února vrazí do pracovny Lisztovy v Budapešti přítel Lisztův, nakladatel Taborszky. Se slzami v očích vrhá se v náruč Lisztovu, nic netušícího a první s ním sděluje bolestnou zvěst o smrti Wagnerově. „Nesmysl“ — zabručel Liszt, jenž dosud neměl žádné zprávy, „Ten bude ještě dlouho živ; já přece bych musil o tom první vědět!“ — tak skoro v žertu ~~poznal~~ ~~znamenal~~. Než v tom také už přichází s toužou zprávou hrabě Géza Zichy.

„I jděte mně ke všem č... — přímo zahřměl Liszt a hned telegraficky se tázal své dcery Cosimy, choti Wagnerovy, co jest na tom pravdy. Když obdržel potvrzení této zprávy, zamlčel se na chvíli; snad v okamžiku tom ve vzpomínkách prožíval poslední dojmy ze své návštěvy v Benátkách, snad i obraz smutečních gondol k hrbitovu plujících mu oživil staré předtuchy, jež nyní se splnily, snad modlil se ~~jak byt Liszt vůbec zvyklý~~ za duši zemřelého; jedno jest jistě pravda, že zcela po křesťanskú hroznou tuto ránu ~~v srdce své~~ přijal a po chvíli klidně pravil „Nu dnes on, zítra já!“ — —

V tichých pak chvílích, věnovaných vzpomínkám na zesnulého, vložil všechn hol svůj a stesk ~~po drahém~~ do cituplné smuteční reminiscence, na jejíž titulní list napsal červenou tužkou R. W. — — — Venezia.“

Hlavního motivu této skladby později použil a motivicky rozvedl v „Smuteční předehře“ a v „Smutečním pochodu“, jež věnoval svému žákovi Aug. Göllerichovi.

V dalších letech, kdy vzpomínal stále a stále na svého přítele, následovala celá řada intimních skladeb, jež všechny měly býti posledním, tichým pozdravem mrtvému příteli. Z nich ~~pro svůj význam i hloubku nálady~~ zvláště zasluhuje zmínky skladba „Am Grabe Richard Wagners“, napsaná pro harfu a smyčcový quartett, jejíž hlavní motiv

tak geniálně a věrně líčí hlas rozbolestněné duše Lisztovy, znova a znova volající po drahém příteli.

Liszt tuto skladbu ~~svou~~ při prvním ~~její~~ provedení doprovodil těmito několika upřímnými slovy:

„Jednou Wagner upozornil mne na příbuznost motivu sv. Grále s mým t.zv. motivem kříže, jehož tak často ve svých náboženských dílech užívám. — zde tedy (rozuměj shora ~~jmenovanou skladbu~~) má to navždy spečetěno!“ — —

Tak Liszt i za hrob přítelův v srdci svém nosil toho, jemuž patřilo celé šlechtné srdce ~~jeho~~ za živa. —

Vince teipsum!

„Chtít velikým být, již v tom je vykoupení,“ napsal veliký náš Vrchlický. — „Chtít velikým být,“ touží každý poctivý, šlechetný muž. Toť i centrální myšlenkou a vrcholem tužeb každého mladého srdce !

Být mužem celým, být charakterem jako dub, být nejen sobě, nýbrž jednou i svým bližním požehnáním, pomocí a ochranou, stát ve všech, i nejkrutějších okolnostech života neochvějně při neomylné skále Petrově — toť věru plán důstojný veliké budoucnosti mladistvého srdce ! A přece kolik to bude stáli bojů, kolik porážek a zklámání, kolik vynucených ústupků, jež vrhnou je až k propasti beznaděje a zoufání — než dojde k vítězství ! Ano čím úpornější bude boj, tím četnější překážky nakupí se mu v cestu a cíl tím více, ovšem zdánlivě, bude se mu vzdalovati s očí.

Velikého sebezapření, velikých obětí, hrdinného umrtvení vyžaduje tento veliký cíl.

„Génie est patience“, napsal Buffon. Chceme býti muži, chceme býti charaktery. Proto nelekejme se tak slova „umrtvení“ ; vždyť nutnost a výhody umrtvení tkví hluboko v přirozenosti lidské.

Člověk jest králem a středem veškerého tvorstva. Tuto pravdu více méně připouští každý. Přece jak různé místo různé kategorie nevěrců vykazují v přírodě člověku-králi.

Jsou především dva názory o člověku, sobě navzájem odporující optimisté a pessimisté.

Dle optimistů je člověk zcela dobrý a dokonalý ve svém vzniku i dle své přirozenosti. Později teprve se stal horším, ne svou vinou, nýbrž stykem se zkaženým světem a zhoubnými jeho vlivy. — Úlohou tedy člověka jest, jen stavěti se na odpor zhoubnému vlivu vnějšího světa. Jinak sám v sobě zůstal člověk dobrým, proto má právo a povinnost žíti dle své přirozenosti, svých přirozených schopností a chtíčů, „žíti dle přírody“, spěti za heslem „laissez passe !“

Toť „kredo“ naturalismu se všemi jeho odrůdami ! Jeho „Credo“ zásadně popírá všechn nadpřirozený řád, prvotní hřích i zhoubné jeho následky. Naturalisté nechtějí viděti nesoulad a zpusťování v duši, jež způsobil prvotní hřích

Aby zásada „extrema se tangunt“ nepozbyla všeobecné platnosti, pessimisté tvrdí pravý opak. Člověk byl kdysi dobrý od Boha stvořen, avšak prvotní hřích způsobil v něm tak radikální změnu, že v podstatě své stal se člověk úplně zlým, hříšným. Vše, co koná, jest hřích. Sám Bůh nemůže člověka niterně ani dobrým učiniti. Proto nezbývá Bohu, než vnitřní jeho zlo přehlédnouti a jen na venek „zakrýti jej pláštěm spravedlnosti svého Syna,“ kterou si přivlastňuje člověk vírou a důvěrou. Sám v sobě zůstane ovšem zlým i v nebi.

Tak mluví o člověku nevěra. Nuže, co říká o člověku pravý křesťanský názor ? — Dle naší sv. víry jest člověk tvorem Božím, obdařeným nesmrtelnou duší, který vyšel z rukou Božích zcela dokonalý, čistý, krásný, neposkvřněný. Vše, co měl — přirozenost, schopnosti duše i těla, vlohy, vášně — vše bylo u něho v nejlepším souladu. Vše souhlasilo s činností a tužbami jeho duše, ano přirozenost a tělo bylo duši úplně poddáno.

Jako první člověk měl okolo sebe ráj, měl ráj i v srdci. Jako v ráji i nejdivočejší zvířata se k němu tulila, i v něm bylo vše dušekrále dokonale poslušno. Duše i tělo vinuly se k sobě jako dva nerozluční přátelé. Duše pak plnou, svěží silou tíhla k Bohu a úplně se podrobovala jeho sv. vůli.

Ó té rajske harmonie duše s Tvůrcem a těla s duší! — Jen jediný hřích — a harmonie přešla v divou disharmonii! Apostasie od Boha měla v zápětí apostasii i od duše. Tělo vzbouřilo se proti duchu. Děsné orgie vášní rozzuřily se rázem. Co spalo v divokých šelmách u nohou Adamových, probudilo se jako osudným bleskem, hromovým hlasem božím: „Maledicta terra!“ (I. Mojž. 3, 17.) Zlořečení, jemuž propadla země, bylo jen obrazem hrůzy, již způsobil prvotní hřích v Adamově duši. Práce v potu tváře na spustlém poli jen znázorňuje úsilí a námahu na roli ducha lidského. Tam snad jen tvrdá hrouda, trní a hloží, ale zde nebetyčné, srázné skály překážejí klidnému vzletu duše lidské, zde ohromné kmeny padlých kdysi velikánů — schopností, vloh duše lidské zatarasují volnou cestu duševní i duchovní práce člověka.

Rozum člověka jest zatemněn. S poznatky věd a přirozených pravd těžko se seznamuje, ale pravdy nadpřirozené jsou mu po pádu opravdu „terra ignota.“ Slabost vůle jest zcela patrná, již zvláště nižší část člověka vypověděla přímý boj. Smyslnost, žádostivost, hněv, samolibost, žárlivost a celé legie vášní stojí v boji proti oslabené vůli. Ó, jak nerovný jest to boj! Boj, který vede duše proti vlastnímu tělu! Boj, který vede sama proti sobě! Boj, který zasáhá do nejniternějších částí duše! Boj, který zuří den jak den! Boj, který je čím dále úpornější! Boj, který přirozená samoláska zprvu jako parlamentář chce smírem a příměřím na duši vybojovati — po marném vyjednávání ustoupí, aby tím mocněji a urputněji zasáhla v boj proti klesající již bezbranné duši. Názorně, ale mistrně líčí zápas duše s tělem sv. Apoštol Pavel (Říman. 7, 14—25):

„Víme zajisté, že zákon jest duchovní; ale já jsem tělesný, prodaný pod hříchem. Nebo co činím, nerozumím, nebo ne co dobrého chci, to činím. Ale činím to zlé, jež mám v nenávisti. Nyní pak ne já to činím, ale hřích, kterýž přebývá ve mne. Nebo ne co dobrého chci, to činím, ale činím to zlé, kteréhož nechci. Nalézám tedy v sobě zákon, že když chci činiti dobré, přidrží se mne zlé. Nebo libuji sobě v zákoně Božím, podle vnitřního člověka, ale vidím jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu mysli mé a jímá mne pod zákon hříchu. jenž jest v údech mých. Nešťastný já člověk! kdož mne vysvobodí z těla smrti této? — — — Milost Boží skrze Ježíše Krista Pána našeho!“

To jsou slova snad drastická, ale pravdivá. V nich uložena je bohatá zkušenost, nemyslíme-li ani na to, že jsou inspirována Duchem sv. V nich jest i problém stálého boje duše s tělem rozřešen. Poslední slova Pavlova jsou každému člověku dobré vůle jistou zbraní, bezpečnou pomocí, kterou rozhodne se konečně vítězí ve prospěch duše! —

Milost Boží jest naší jedinou posilou, vítězí nad rozbouřenými vášněmi naší přirozenosti. To jest svatá pravda. Z ní nechci ubrati ani písmenka. Avšak pravím též, že milost sama nestačí, ne že by byla tak slabá, ale z vůle Boží jest k jistému a úplnému vítězství nad tělem potřebí součinnosti vůle naší, ne ladabylé, nýbrž úsilovné, jakou vůbec může vyvinouti.

Úkolem sebezapírání jest napravit dle možnosti to, co zlého způsobil v přirozenosti lidské prvotní hřích. V ráji ztratil člověk vládu nad svým tělem, sebezapíráním podrobuje je svému panství. V ráji vzbouřila se nižší část člověka proti vyšší, duchovní, sebezapíráním stává se opět neodvislou od bořících vášní. V ráji stal se člověk otrokem těla, robem hříchu, sebezapíráním vymaňuje se z jeho otroctví.

Slovem, sebezapírání přirozenosti ve vývinu nebrání, ji neváže, neškodí, ani neničí. Nikoliv. Sebezapírání přirozenost podporuje, nad ní bdí, ji vede, řídí, vychovává, ušlechťuje, posiluje, činí ochotnou a vytrvalou v dobrém, ano pozdvihuje ji pokud možno k čistotě, spravedlnosti a svatosti prvotního stavu v ráji.

Pevný charakter nelze si mysliti bez sebezapírání. K tomu nestačí několik pravidel „naučené zdvořilosti“ Krásně dí nesmrtelný Strossmayer: „Nejhlavnější úlohou člověka na světě jest, aby se povzněl nad svoje vášně a choutky a přemohl sebe samého i zlobu tohoto světa.“ — A přece jaký odpor, bázeň a strach budí v „moderním“ člověku slovo „sebezapírání“. „Sebezapírání“ se již dnes „přežilo“. „Umrtvení“ patří snad ještě do lexika středověkých pojmů o civilisaci, charakteru a výchově. „Umrtvení“ je již dnes „intelligentnímu“ světu strašidlem, před nímž by nejraději prchl až na kraj země. Vše, co mu jen zdaleka připomíná „umrtvení“, přál by si nejdále od sebe.

Avšak umrtvení je nezbytnou částkou výchovy vůbec a zvláště naší moderní. Bez vnitřního sebezapírání nelze někdy pokojně žíti ani ve společnosti. V dnešní době všeobecné nervósy bez sebezapírání — nepravím bez vnější, maskované slušnosti — nelze ku spokojenosti představených i poddaných spravovati žádný úřad a vykonati svěřené práce. V naší době kritiky, kdy převrácený rozum lidský zvrátiti chce trůn veškeré autority, silný charakter dožaduje se neustále vysokého obolu trpělivosti a sebezapírání. Dnes, kdy vše je zasaženo horečným chvatem po požitku a bohatství, kdy nervy i nejzdravějších lidí povážlivě jsou ohroženy, nemožno si mysliti ani přátelství bez sebezapření.

Ještě jeden motiv vnucuje takřka mladému muži do dlaně meč sebezapírání. — Kolik nejrozmanitějších a nejsvůdnějších příležitostí naskytá se nyní ve světě mladíku i muži, ženě i již dítěti, aby se vrhl v náruč smyslné rozkoši neb aspoň lehkomyšlnosti. Divadla, zábavy, koncerty, kinematografy, belletrie, „pikantní“ romány, „umělecké“ obrazy atd. jsou ještě „nevinnou“ příležitostí! — — Zde jest nutno sebe ovládati, zde nutno sebe zapírati, i kdyby to stálo nějaký výsměch, hanbu, slovo „nedvornosti“, „nezdvořilosti“. Srdce čisté a silný charakter stojí vysoko nad bahnitou kaluží. — A kolik duší hyne v tomto boji s tělem a jeho žádostmi — a nezhyne by, kdyby byly znaly umrtvení, kdyby se byly ovládaly, zapíraly již v mládí. — — Jest to smutné, ale jest to pravda. Svět se umrtvení vzdal, odvrhl je od sebe — a proto umírá on!

„V boji tohoto života,“ praví biskup Strossmayer, „ten člověk je pravým člověkem, onen národ jest pravým národem, který nikdy a nikde nepodrobil hlas svědomí a cti hlasu vášně a smyslnosti; opačným heslem se řídit jest odřici se své cti i své svobody a přijatí na sebe potupné jho hanby a otroctví.“ Na jiném místě napomíná akademickou mládež: „Je zcela jasné, že mládež, která oddala se vědám, má sama hleděti, aby se chránila každé zlé příležitosti, aby choutky své rázně podrobovala jhu svého rozumu a svědomí, aby se cvičila v boji proti sobě již od mládí, aby z bohatého pramene sv. víry čer-

pala ony prostředky, jež jsou nám od Boha dány, aby se člověk pro každý vážný úřad připravil, posílil a upevnil.“

„Abstine et sustine“ — odřekni se a snes! bylo samému Epikletu základním kamenem filosofie.

„Abstine et sustine!“ musí býti i základním principem životní filosofie pro nadšené, šlechetné srdce studentovo.

Jen kdo spěje za tímto praporem, spěje k vítězství. Jen kdo dříve sebe přemůže, bude vítězem. Obdobně napsal kdysi kardinál Dechomp císari Vilému I.: „Laissez vous vaincre . . . si vous voulez être vraiment vainqueur!“ („Dejte se přemoci, chcete-li býti vskutku vítězem!“)

„Být mužem, to je také majestát, tak veliký zajisté, jak králem být — Bůh stvořil muže, krále lidé však a dílo Boží větší lidského.“
Zeyer.

Rudolf Pařížek:

O umělecké výchově.

Moderní výchova mládeže poznala, jak jest velice důležité zařaditi znalost umění k nejdůležitějším vědomostem. Stále vzrůstající umění výtvarné a umělecký průmysl nemohou růsti pouze pro sebe. Umění rovněž jako přírodu dal Božský tvůrce pro všechny, jest pro všechny a žádá pochopení a lásky všech.

Doba stará zanechala nám veliké poklady umění své doby, a dle téhož snažíme se stanoviti výši současné kultury té doby. Umění stále rostlo s kulturou a jevila se v něm vždy duše celého národa, ve kterém se pěstovalo. Ani války, ani jiné pohromy, jež v různých dobách lidstvo překonalo, nezahladily je, vtiskly mu pouze ráz své doby a ono žilo dále jako nezníčitelný majetek lidský. Uměním lidstvo zdobilo své chrámy, své příbytky, své zbraně, nářadí, oděv a vše, co provází člověka životem.

Pak přišla nová doba, doba parastrojů a jiných vynálezů. Člověk rychle zapomněl na umění a přírodu, oddal se celou myslí strojům, přemýšlel o jejich zdokonalování a kde jakou svou potřebu hleděl pomocí strojů vyrobiti. Rostl průmysl. Člověk byl vychováván jedině pro život práce a boj o denní chléb. Nastala doba materialismu, honba za zlatem a oloupila člověka o jeho vznešenější tužby. Celé řady lidu vývojem průmyslu zbohatli a mohli sobě nyní dopřáti všech požitků, jež svět skýtá. Tu nestačilo pouze naplniti žaludek, zahrabati se ve zlatě, teď také duše žádala svůj díl, krásno, ideál. Nyní nastal shon a namnoze opravdu dobrá snaha tužbám těmto vyhověti. Bohužel, nevychovaný vkus ani jasně nevěděl, čeho si žádá. Té vlastnosti využítkovali mnozí prospěcháři a zaplavili vše hrůzou nevkusů. Jevilo se to nejen v oděvu, v tuctovém zařízení domácností, ale též ve stavbách jednotlivých domů, kde bylo bezmyšlenkovitě používáno a nedobře voleno vzorů starých. Jaký žal na to vše patřit a co námahy bude ještě vyžadovati, než se duše lidu, její cit a porozumění pro krásu a ušlechtilost opět povznese.

Musí býti naší snahou vkus opět vychovat, vypěstovati opět cit a pochopení pro krásu formy a barvy.

Jen opravdu pečlivě vypěstovaný cit pro krásu jest vkus. Žádnému člověku nemá se vkusu nedostávat. Láska ke krásu a touha jím se obklopiti, náš aesthetický cit, jímž jsme nad ostatní tvorstvo vysoko povýšeni, nás rovněž vede k vyšším cílům než pouhým materiálním požitkům, jimž pouze člověk nevzdělaný a duševně málo vyvinutý holdovati dovede.

Jistě znáte ty chvíle, kdy přímo uchvázeni jste byli krásou krajiny nebo nálady v ní a jindy, kdy opět s celou myslí vnořili jste se do uměleckého díla, na které jste hleděli.

Krásu, již příroda a umění v sobě chová, může nám poskytnouti té největší útěchy a rozkoše, jež život skýtá a dá nám zapomenouti všech strastí a svízeli, jest to studna nevyčerpatelná a čistá, již Tvůrce dal těm, kteří dílo jeho obdivují a pochopiti se snaží.

Avšak k pochopení a citění krásy jest třeba dlouhé a dobré přípravy, která již v útlém mládí počínati má. Člověku jest nutně třeba vkusu, má-li jeho život býti harmonicky uspořádán.

A proto zajisté škola na prvním místě vykoná co na ní jest. Škola musí sledovati umění a snahám po umění vyjít vždy sama vstříc. Škola musí probouzeti aesthetický cit a probuzený dále pěstovati, rovněž působnost odborníků umělců by zde velmi dobře věci prospěla.

Bude zajisté nejlépe, když již srdéčko dítěte otevřeme pro lásku k přírodě, když mladou a dosud ničím obtíženou mysl dětskou budeme vzdělávati ku poznání krásy. Jen tímto způsobem podaří se nám zachovati lidstvo, jež bude se ze svého života opravdu těšiti.

Několik črt k prvním dějinám českého divadla.

I.

Těžko by bylo rozhodnouti, co více přispělo k našemu národnímu probuzení, zda kniha či divadlo.

Toto mohlo zasáhnouti do širších vrstev lidu, mohlo živým slovem povzbuzovati k účinné národní práci. U žádného národa nejsou dějiny jeho tak úzce spjaté s divadlem, jako u nás v době obrozenské. Od prvního okamžiku našeho probuzení jest divadlo české jeho hlasatelem. Pak přichází doba krvavých manifestací za práva r. 1848 a po nich tupá resignace, jež brzy probouzí se k novému, čilému životu, k nové soustavné práci. Divadlo v době té stává se po periodě diletantismu uměleckým kolbištěm, na němž vystupují naše největší dramatické talenty. Tehdy rodí se též boj o stálé vznešené sídlo české Thálie, jenž r. 1883 jest korunován trvalým vítězstvím — vystavením „Národního divadla“. Však houževnaté nadšení nezastavuje se tak jako boje politické, spěje dál k novým metám. Tím nastíněny jsou hlavní body ve vývoji Českého divadla. Nás zajímá však hlavně první část, doba českého divadla v době obrozenské až do r. 1824.

Divadlo nacházelo přízně v Praze již od dob dávných, leč stálého stánku pro ně do r. 1738 v Praze nebylo.

Když při korunovaci Karla VI. dobyla vlašská opera v Praze velikých úspěchů, hrávalo se pak vlašsky častěji na divadle v zámecké zahradě na Hradčanech a ve Šporkově domě v Panské ulici. Divadlo

to žilo hlavně přízní šlechty. Leč místnosti tyto nevyhovovaly a proto magistrát Starého Města pražského usnesl se r. 1737 zřídit stálé divadlo obecní: „auf oftmaliges Insistiren und en faveur der allhiesig hohen Noblesse und des ganzen publici civitatis.“

Tak hraje se v Kotcích od r. 1738 v proslaveném „Opera-Haus“, jenž brzy se stává stálým stánkem umění německého v Praze. Sláva vlašského divadla klesala, až toto r. 1794 v divadle Thunově zašlo.

Leč ředitelé divadla v Kotcích hnali se jen za ziskem, až teprve Brunian, jenž r. 1768 ujal se správy divadla, postaral se o nápravu.

Ten rozhodl se, aby zachránil německé divadlo, přivábiti obecnstvo hrou českou. A tak došlo r. 1771 k prvnímu českému představení. Dávána byla hra Krügerova: Herzog Michel, v českém překladu od J. Zeberera. Kníže Honzyk, veselá činohra od jednoho zátahu.

Obecnstvo dostavilo se četně a hra hyla — „vypískána“. Příčinou toho byla neobratnost překladatelova a hlavně hrozná výslovnost italských a německých herců.

Teprve po 7 letech odvážil se Brunian znovu o české představení.

Byla to zpěvohra: „Ponocný aneb česká Ančička“ Tentokrát dopadlo to lépe. Leč stav německého divadla se tím nezachránil.

Těmto nezdarům mělo se odpomoci nádhernou stavbou na tu dobu divadla u sv. Havla — jenž vystavěl hrabě Nostitz Rhineck.

Ředitelství divadla toho převzal Vlach Bondini a svěřil je však pečlivým rukoum Bullovým.

Bulla, povoláný z Karlsruhe, byl upřímný Čech, i jeho herci byli někteří českého původu.

Dvě leta dařilo se Němcům dosti dobře, leč již rok 1785 byli nuceni hráti česky. Příčiněním Bullovým vypravěna 20. ledna 1785 veselohra: „Odběhla z lásky synovská“ a to s velikým úspěchem, tak že již 25. ledna téhož roku mohla býti opakována.

K této příležitosti složili mladí nadšenci V. Stach, Karel a Václav Thám oslavnou báseň:

Plesej Praho! při slavnosti,
kterou láska posvětila.
Plesej! Dnes tvého
syna vlastního
do chrámu umělosti
ponejprv přijít vzbudila.
Otevřiž citedlnostem srdce!
Nevzdychneš nad jeho zděmi více,
které tvou vlast okrašlují
a původci,
jehožto pečlivé svěřena jsi moci
vděčnou být se zavazují atd.

Podobné básně v době této jsou typickým dokladem, jaké nadšení ovládalo kruhy upřímných vlastenců.

Téhož roku 17. dubna provozována nová česká hra v překladu: „Neslýchaná náhoda strašlivého hromobití,“ a brzy na to 16. května „Štěpán Tedynger aneb Sedlská krev.“

Zatím Bulla musel pro řevnění Němců opustiti Prahu.

Za jeho nástupce Höpfera byla dávána v červenci téhož roku 1785 Englova veselohra: „Vděčný syn“ a koncem července první česká původní hra od Dr. V. Tháma: „Břetislav a Jitka“.

Proto vystavěli vlastenci na Koňském trhu (nyní Václ. náměstí) dřevěnou „Boudu“, která 8. července 1786 byla slavnostně otevřena.

Divadlo bylo plno i šlechta se přišla podívat, jak o tom radostně se zmiňuje zase Kramerius v citovaném časopise v čísle 28.

Téhož ještě roku dostalo se „Boudě“ nové pocty. 19. září navštívil sám císař Josef II. toto divadlo a titul jeho změněn v „C. k. vlastenecké divadlo“. Než ani „Bouda“ dlouho nežila. Brzy počaly se ozývat hlasy, aby se v ní hrály kusy jen české a to bylo asi hlavní příčinou konce. Proto byla „Bouda“ r. 1789 stržena, jelikož překážela komunikaci.

Leč vlastenci nezoufali a již 26. pros. 1789 hrají opět v sále kláštera v Hybernské ulici v bývalém refektáři.

Ředitelství ujal se tam „pan Mihule převznešený“, jak jej velebí Melezínek. Za jeho činnosti dařilo se hrám dobře, jen revoluce ve Francii byla příčinou stále ochabující návštěvy až r. 1793 vzdává se Mihule pro to ředitelství. U Hybernů vystřídal se pak několik ředitelů, až r. 1802 byl dům ten prodán a divadlo přeloženo do domu Reimanova na Malé Straně. Zatím přešla správa divadla Nosticova do majetku stavů a proto zváno stavovským. Stavové r. 1805 skupili též koncessi divadla vlasteneckého a spojili je pod ředitelstvím Karla Liebicha. Ten hry německé přivedl ke značné výši, leč k českým choval se macešsky. Proto upadaly české hry až přestaly.

Teprve r. 1812 vymohl občan Haklík, že mohly býti opět v stavovském divadle dávány hry české za účelem dobročinným. Pod řízením J. N. Štěpánka bylo v 8 letech dáváno 49 her ve dny noremní a úspěch jejich byl znamenitý. Vynesly 31 000 zl. čistého zisku. Roku 1820 zakázáno hráti ve dny noremní. Tím hry české úplně znemožněny. Vlastenci však již od r. 1818 provozovali ochotnická představení ve Wimrových sadech a od r. 1821 nová ochotnická společnost kupíci se kol. vlastence Theisingra v Dlažební ulici provozuje kusy ryze české hlavně V Kl. Klicpery. Tak živořilo divadlo české, až pod ředitelem Štěpánkem stavovské divadlo v tísní připustilo r. 1824 opět hry české. Činnost Štěpánkova byla sice jednostranná, leč jemu přísluší ohromná zásluha, že divadlo české stále a stále odstrkované našlo za jeho 10ti-letého ředitelování jakéhosi útulku, že překonalo hroznou dobu útrap do r. 1824 plnou strádání, posměchu, nadšení vlastenců, dobu diletantismu a povzneslo se tak, že existence jeho byla učiněna nutnou pro doby pozdější.

Z duchovního života.

21. Křesťan ve válce. Víra Kristova působí na lidi, kteří se jí oddají, podivně povznášející a očisťující mocí. Dodává duši sílu a zmužilost, jest ochotna k obětem a plna slitování, plní věrně povinnosti a je vážná, je laskavá a rytířská i k nepříteli, především k nepříteli poraženému a zraněnému.

Náboženství křesťanské znamená ve válce: hrdinné plnění povinnosti, lásku k obětem ochotnou, duševní společenství a velikou útěchu v nezměrném bolu.

Celá svízal války jeví se nám ve světle víry navštívením spravedlivého a milosrdného nebeského Otce, údělem na hořkém utrpení

našeho Spasitele a cestou bolesti, jež s mnoha jinými vede z tohoto údolí vyhnanství k pravé vlasti duší.

Válka jest cestou k nebi, a to cestou ne příliš příkrou a nesnadnou. Neboť jako v letu odpoutává válka naši duši od věcí pozemských, povznáší ji nade vše prchavé a nicotné tohoto pomíjejícího světa. Nyní zaniká vše pozemské, co se příliš vynáší. Ba i světodějné následky takové války, všechny politické a kulturní převraty blednou před leskem hvězdy víry, jež nás ozařuje v této temnotě válečné. Zdá se, jakoby se věčnost skláněla s noční oblohou a zmocňuje se nás předtucha nejslavnějšího dne, kdy obyvatelé země mlčící shromáždění státi budou před hrozným soudcem.*)

22. V z n e š e n ý p ř í k l a d. Císařský zámek v Schönbrunnu o mariánském svátku 8. prosince 1914 byl jevištěm velevýznamné události. Do kaple byl přinesen z Döblingu (XIX. okres vídeňský) památný obraz P. Marie „s nakloněnou hlavou“ a umístěn nad oltářem, na němž vídeňský kníže-arcibiskup kardinál Piffl přinesl nejsv. obět. J. V. císař a všichni ve Vídni dlící členové císařského domu byli přítomni. Tu událo se něco, co je již zaznamenáno z hrůzných dob 30leté války. Před tímž obrazem, před kterým císařové Ferdinand II. a III. prosili o pomoc a vítězství, poklekl i náš císař a zasvětil sebe a celý svůj rod nejsv. Srdci Ježíšovu ve vystavené nejsv. Svátosti oltářní. Modlil se:

„Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého a Králi nebes i země! S živou vírou a nejhlubší pokorou blížím se k stupňům trůnu tvé božské velebnosti a klaním se tobě v nejsv. Svátosti oltářní, k níž přijali členové rodu habsburského obzvláštní lásku a úctu jako svaté dědictví od předka svého Rudolfa.

Ó Pane, pohleď, jak četnými a přemocnými nepřáteli ohrožen, jako nikdy dosud co říše trvá, hledám se svými národy pomoc a ochranu u tvého božského Srdce v nejsv. Svátosti oltářní. K tomuto tvému božskému Srdci voláme z hloubi duše své.

Pročež zasvěcuji v této posvátné hodině tvému nejsv. božskému Srdci sebe a svůj rod a uzavírám s tebou, božské Srdce, svatou smlouvu proti všem svým viditelným a neviditelným nepřátelům. Božský Spasiteli, Králi králů, Pane zástupů, budiž s nejsv. Srdcem svým povždy naším nejvyšším Pánem a pomáhej nám ve válce a pomáhej nám v míru. K nohám tvým skládáme díky za veškeru pomoc tvou a za veškeré úspěchy, jichž naše rekovné vojsko až do této chvíle nad četnými nepřáteli dosáhlo. Tobě jedinému platí také budoucně veškerá čest našich vítězství, tobě děkovati budeme za požehnání míru. Ty však, ó věrné Srdce Ježíšovo, dej nám milosti, bychom tobě věčně věrnost zachovali.

Maria, Matko Boží a Královno nebes, jejíž neposkvrněnému početí rod habsburský ode dnů císaře Ferdinanda II. zvláštní úctou jest oddán, budiž dnes ve svátek svého N. P. svědkyní této smlouvy naší s nejsv. Srdcem Syna tvého a oroduj za nás. Amen.“

Byla to jistě velevýznamná událost, ježto dala podnět episkopátu rakouskému a německému k podobnému zasvěcení celé říše božskému Srdci a byla počátkem krásných smírných slavností celého katolického světa. Jaké štěstí, že hledáme v nynějších těžkých dnech pomoc tam, kde ji najisto nalezneme — v lásce božského Srdce Ježíšova.

*) Z časopisu „*Stimmen der Zeit*“, svazek 88, str. 4, 6, 10.

ROZHLED

Ligisté v poli. Sdělujeme vám dosud známé adressy kolg. vojáků — členů a seniorů: Bauer Jos., jedn. dobr. pl. č. 75, 5. náhradní setnina, Jindř. Hradec. — Brusák Fr., jedn. dobr. p. pl. č. 102, Benešov, Vlašinská 50. — Jan Černoch, jedn. dobrov., pol. pošta č. 72. — Dusil Lad., c. k. horský děl. pl. č. 10, Šoproň, Uhry. — Fajtl Josef, jedn. dobr. p. pl. č. 28, pol. pošta 64 (lehce raněn). — Fojtík Jan, jedn. dobr., Plasy u Plzně. Nemocnice Červ. kříže (nemocen) — Havlík Frant., jedn. dobr., Pola II., S. M. S. Helgoland. — Holanec Josef, praporčík, 2/42 Feldkomp. pol. pošta 96. — Kořínek Karel, polní dělostř. pluk č. 27, Lovosice. — Krpálek Josef, praporčík, 3. pevn. děl. pluk, Přemysl (dle polního lístku aviatické pošty dosud zdrav). — Kudláček Josef, pěší pluk č. 17, Judenburg, Štýrsko. — Lásko Josef, jedn. dobrov., Sanit. U.-Off. Reg. č. 98, 7. setnina, polní pošta 79. — Liška Dobr., jedn. dobr., pěší pluk č. 18, Hradec Králové. — Pálka Frant., poručík, pěší pluk č. 102, 2. setnina, pol. pošta 106 (lehce raněn). — Pírko Jan, telegr. pluk, Sv. Hippolyt (škola). — Procházka Frant., jedn. dobr., Olomouc, německé gymn., záložní nemocnice (lehce raněn). — Rozmahel Bohuš, jedn. dobr., Znojmo, Česká měšť. škola. — Schmied Petr, jedn. dobr., pěší pluk č. 72, polní pošta č. 59. — Sup Jan, jedn. dobr., Vídeň IX.-13 Sanit.-Abt. 1. — Sádlo Robert, jedn. dobr., Sanit.-Truppe č. 7, Štýrský Hradec, Pauluskaserne. — Švec Václav, jedn. dobr., pěší pluk č. 75, 5. náhradní setnina, polní pošta 64. — Trčka Jan, poručík, pěší pluk č. 9/100, polní pošta 27. — Ludvík Skalický, praporčík, záložní nemocnice č. 3 v Praze na Karlově (dvakrát těžce raněn). — Truksa Vojt., jedn. dobrov., pěší pluk 102, 4. Marschkomp. pol. pošta 33. — Navrátil Václav, poručík, Land.-Art.-Abt. 13/l., polní pošta 106. — Veselý Bohuš, jedn. dobrovolník, pěší pluk č. 28, Res.-Offiz.-Schule, Szeged. Londoni Kerut. — Veselý Rud., pěší pluk č. 47, 1. Ersatzkomp., Marburg. — Vičánek Vojtěch, k. k. 5. Lir. Verwal.-Kommission, Pola. — Stoy Vilém, jedn. dobrovol. zásob. oddělení, Praha-Dejvice. — Vojtášek Stan., jedn. dobrov., Verpflegsintendant Schlachthof, Kra-

kov. — Votava Petr, jedn. dobr., pěší pluk č. 27, náhradní setnina, Štýrský Hradec. — Vojáček Frant., poručík, pevn. děl. pluk č. 5, 1. komp., Jankov Vrh, Risano, Dalmacie. — Mityska Frant., jedn. dobr., zem. pěší pluk č. 21, Zabovřesky u Brna (škola). — Havránek Hubert, jedn. dobr., pěší pluk 3. Reserve-Offiz.-Schule, Brno. — Klimek Adolf, jedn. dobrov., pěší pluk č. 93, 1. Ersatz komp., Morav. Šumberský (Klosterschule). — Ostatní adressy budou postupně sděleny. V celku jest nyní na vojně 52 kol.: z těch 2 mrtví, 3 lehce ranění, 1 těžce, 5 nemocno. Při posledních přehlídkách odvedeno 15 kolegů.

Česká Liga Akademická přes nepříznivé pro život spolkový poměry válečné vyvíjela v uplynulém zimním semestru činnost, jakou jen vyvinouti mohla. Život spolkový neusnul. Byly pořádány každý týden členské schůze s programem přimykajícím se těsně k dnešní době. Hosté z Haliče (kol. Weis a Rosenberg) přednášeli několikrát o národním a duševním životě Poláků a rozšířili značně poznání spráteného, těžce zkoušeného polského národa. V náboženském ohledu byly akademické bohoslužby v Klementinu a promluvy prof. Kordače hlavní vzpruhou k plnění náboženských povinností a byly přípravou k sv. zpovědi a k sv. přijímání, které korporativně ligisté vykonali dne 7. března. Rovněž odbory Ligy (podpůrný, vincenciánský a sociální) konaly vše, co jen bylo možno. Liga nezastavila svou činnost jako většina studentských spolků, nýbrž se přizpůsobila i těžké době a ukázala svou životní sílu.

Válečné maturity. Válečné poměry dotkly se značně též žáků středních škol a vynutily si několik ministerských nařízení, nutných pro povolání středoškolských žáků ke službě vojenské. Na podzim byl vydán výnos, který povoloval žákům nejvyšších tříd středních škol předčasné vykonání maturitní zkoušky. Pro tyto maturity bylo všude použito zvláště mírného řádu a po případě mohly býti odpuštěny těm, u nichž s veškerou pravděpodobností bylo lze očekávat, že by v normálním stadiu zkoušky složili. Byly ovšem již tehdy vysloveny pochybnosti stran platnosti tohoto maturitního vysvědčení pro ty, které by byli superarbitrováni. Pochybnosti ty skutečně byly potvrzeny. Tak na př. žák, který složil válečnou maturitu, aby měl jednoroční právo, byl po několika dnech služby superarbitrován. I dal se zapsati na universitu a tak o celý rok byl napřed před svými druhy stejného stupně, kteří odvedeni nebyli. Bylo poukazováno, že takový způsob jest pro ostatní neodvedené nespravedlivý. Proto také při ukončení semestru universita neuznala maturitního válečného vysvědčení a annulovala za-

psaný zimní semestr. Postiženým bude navštěvovati dále poslední třídu a podobiti se řádné maturitě. Proto také poslední ministerská nařízení upravují tento nedostatek. Odvedencům studentům bude povolena sice zkouška dospělosti, vysvědčení však nedostanou, nýbrž jen správa vojenská na základě jeho povolila konání služby jednoroční. Snad bude teprve po válce toto vysvědčení položeno na roveň vysvědčení obvyklému. Odvedení žáci třídy předposlední a nižších dostanou vysvědčení svědčící jen o absolvování dotyčné třídy, z níž nastoupili službu vojenskou.

Žákovská samospráva. V poslední době počíná se více uvažovati o reformě, která byla provedena nejprve na školách amerických. Žáci bdí nad sebou sami a přebírají tak velikou část starostí a práce s beder učitelových. Sami si volí svého předsedu a výbor, který jest zodpovědný za kázeň, a sami rozhodují o trestech, jež mají vinníky stihnouti. Ovšem každý trest a rozsudek musí býti potvrzen vychovatelem. Proti zavedení žákovské samosprávy všeobecně ozývají se však též hlasy. Tak se tvrdí, že vede k bázní před většinou, že nevychovává k pevné povaze, která se nebojí svým za správný uznaným názorem proraziti, třeba že narazila u většiny prostředních žáků na odpor. Že na rozhodování o trestech a kázni nemají vliv všichni žáci, nýbrž jen výbojnější a to nikoli vždy nejlepší. Vedle toho vede pochybená samospráva žákovská ku mstivosti a nenávidění jednoho druhým. Též tresty samosprávou ukládané nebývají prý spravedlivé, nýbrž se řídí oblibou či neoblibou postiženého žáka a též tím, jak jest od ostatních obáván. Tato námitka jest jistě vážná. V č. 1. vychovatelského časopisu „Pharus“ píše řed. Moll, že při rozumné samosprávě a bedlivém dohledu může zameziti výstřelkům, že však sama o sobě jest dobrá.

Němečtí středoškolské studenti ve válce. Předčasné maturity válečné bude na školách pruských z 20.000 oberprimanů (našich oktavanů) skládali na 14.000. Skoro všichni studenti starší 17 let přihlásili se k dobrovolné službě vojenské. Žáci z třídy sedmé (obersekunda) předčasné zkoušky skládat nebudou a asi nejsou k službě vojenské povoláni.

Polské gymnasium na Král. Vinohradech. Studenti stýkající se se spolužáky polskými, pozorují, že disciplinární řád polský jest značně mírnější než náš v mnohých případech, jako na př. kouření dokonce v budově ústavu a v nejbližších ulicích. Jiný kraj, jiný mrav.

Vídeňská universita má letos za rektora prof. theol. dra. Jiřího Reinholda. Dne 26. října 1914 konána jeho inaugurace, ovšem v universitě staré (v nové jest vojenská nemocnice). Letos má uni-

versita vídeňská 550leté trvání, tedy také quasi-jubileum, a v čele jí stojí rektor-kněz. Prof. Reinhold zvolil si za svou inaugurační řeč thema: „Dopátrati se pravdy jest povinností“ a mluvil o úkolech vědeckého badání. Studentům pravil: „Rozpory v náhledech a snahách, v nichž lidstvo žije, zasahují také na půdu akademickou. Že tyto rozpory jsou, není žádné neštěstí. Ale v bojích o náhledy a snahy mají akademičtí občané vždy pamatovati na svoje vysoké vzdělání. My všichni máme v našich vědeckých snahách cíl jeden, totiž pravdu, a pravdě poslouží se mnohem více, ctíme-li upřímně cizí přesvědčení, než snižujeme-li nedůstojně protivníka.“ — A v Praze se bojí theologa-rektora již mnoho roků, a letos v roce Husově se ho báli zvláště.

Doktorát farmacie. Na maďarských universitách byl zaveden doktorát farmacie. Kdo ho chce dosáhnouti, musí po státní lékárnické zkoušce zůstat ještě čtyři semestry na universitě, načež podá doktorskou dissertaci. Tato může býti z chemie, botaniky, farmakologie nebo hygieny. Pak třeba složit ještě ústní rigorosum.

Školství bulharské. Bulharské ministerstvo národní osvěty vydalo koncem roku statistiku o vyšším školství bulharském. Jak z ní patrně, zotavuje se poněkud z těžkých válečných ran a pracuje úsilně i o svém kulturním rozvoji. V nově obsazených zemích bylo zřízeno po válce již 21 nižších gymnasií (t. zv. progymnasií), tak že jich má Bulharsko celkem 313. Vyšších úplných gymnasií jest 37 (21 mužských, 15 ženských, 1 smíšené), neúplných dosud 40 (29 smíšených, 3 mužská, 8 ženských). Učitelských ústavů jest v Bulharsku celkem 8, 4 mužské a 4 ženské.

Základem státu jest právo — nikoli moc. Známý našim čtenářům mnichovský professor F. W. Förster, který opět zavedl prvky křesťanské ve smyslu katolickém (jest protestant) do paedagogiky, měl 9. hřezna ve Vídni řeč o mravnosti a právu ve státě. Förster se tu postavil proti názorům šířeným v říši německé filosofem Treischkem a vojenským spisovatelem Bernardim, kteří roku 1900 vydali spis „Německo a příští válka“ kde se nabádá národ německý, aby šel k uskutečnění svých cílů přes mrtvoly jiných. Moc jest prý právo! Förster o tom pravil: „Jsem přesvědčen, že názory ty mnoho přispěly k sesurování přítomnosti, a je smutné, že se v cizině stotožňují s názory celého národa německého. Nejsou to ideály pravého ducha německého, mělo by se proti nim veřejně protestovati. Stát nespočívá na moci. Pravý opak je základem státu: cit právní, cit solidarity atd. Mravní anarchie ve vztazích národů musí působiti ničivě na poměry

vnitřní. Názory Treitschkovy a jeho směru nesrovnávají se s reálnými podmínkami národního bytí ještě jinak. Každý národ je dnes tak závislý na druhých, že jeden bez druhého nemůže ku předu. Kdyby Anglie opravdu zničila německý obchod, uškodilo by to také jí samé, neboť by pozbyla mocného kupce. Ale pouta ta jsou nejen hospodářská. My Němci sociálně nad míru mnoho jsme se učili od Angličanů, mnoho jsme se naučili od formové kultury francouzské, a mnoho se budeme ještě učit od Slovanů, jimž, jako nikomu jinému, je dána bezprostřednost poměru člověka k člověku. Žádný národ nemůže svých problémů řešit bez myšlenek cizích. A proto úkolem naším po válce bude vědomé vřadění státu do organisace celé společnosti lidské. To je životní zájem státu samého. Stát, který by se chtěl odříznouti od jiných a nepřinést žádných obětí lidstvu, musil by zajít svou krátkozrakostí. Národ, který by se chtěl dle plánů Bernhardiho postavit na stanovisko hrdého egoismu a poslechnouti jeho rad, že jen síla rozhoduje o právu, zahynul by, poněvadž by mu byly uzavřeny všechny prameny života. I v přírodě není jen boj o život, ale i soužití. Bernhardi vybízí k útočné válce za dobytí kolonií, to by byl Bismarck, ač byl politik mocí, nikdy neschválil, poněvadž věděl, že Němec, má-li být statečný, musí mít vědomí, že jeho věc je spravedlivá. Názory Bernhardiovy nejsou proto výronem ducha německého, nýbrž jen jisté malé minority severní. Němec je stvořen pro něco jiného, než pro pouhý shon po moci. Politika mocí, jež stvořila Německo, nedovedla by je udržet. Snahy německých politiků musejí se povznést vysoko nad ony prostředky, jimiž říše byla stmelena. Jen sociální vzájemnost musí ovládnouti i vztahy národa k národu.“

O válce a tvorbě kulturní přednášel dne 1. února v naplněném sále Měšťanské besedy spisovatel dr. F. X. Šalda. Ve stručné přednášce šlo mu o to, zodpovědět otázku, pokud může válka, zejména pak dnešní moderní světová válka, působiti na tvorbu kulturní. Právil: Válka sama je dílem kulturním, není improvisací, je dílo dlouho připravované miliony mozků a srdcí, válka, zvláště dnešní světová válka je arcidílem lidského umění organizačního, není náhlým bojem, ale vrcholem dlouhé práce a organisace za míru. A na konec zvítězí ve válce ona strana, která dovedla vyvinouti největší sumu nejvyšší energie, zvítězí ten, kdo v míru dovedl vychováti tuto energii v lidu, kdo ji v nejvyšším napjetí umí vyvolati. Mravní cena války je, že nám sice strašně, ale krásně ukazuje, že hrdinství není nic náhlého, vzrostšího v jediném okamžiku, ale že je to

vytrvalost, státi neumdleně na svém místě. Je to ona mravní síla, která vyhrává bitvy. To pochopuje Tolstoj ve „Vojně a míru“, když vykládá, proč Rusové porazili Napoleona u Borodina, proč „dobyli mravního vítězství“; proto, že byli duchem silnější, proto, že dovedli vytrvale státi i v nejprudší střelbě Napoleonově. To pochopuje také Ruskin, když na otázku, proč máme ctít vojáka i v míru, odpovídá: ne proto, že zabijí, ale proto, že v případě potřeby dá se zabít. Jeden z vychvalovatelů války, de Maistre praví, že válka vyvíjí v lidech ctnosti, o nichž v míru nemáme potuchy. Není v tom však celá pravda, válka nemůže v lidech vyvinouti, co v nich není; kdo je malým v míru, bude malým i ve válce. Válka má však ten význam, že ukrytý heroismus všedního života vynáší na světlo. Ona nám také objevuje jedinečnou krásu lidu, který s úsměvem na tváři tvoří toto dílo za ostatní. To nám lépe než co jiného dává přesvědčení, že jest kdesi síla, která drží svět a ta je klidná a pokorná. Toto poznání nás obohacuje. Tím je válka kladným prvkem. Proti odstředivým tendencím moderního života soustřeďuje. Tvorba kulturní musí nésti spravedlivý poměr mezi individuem a kolektivitou. Válka zdůrazňuje mravní pospolitost lidstva, bez níž není pravé kulturní tvorby. A proto není neodůvodněno, čekáme-li od této války nápravu i v moderní tvorbě kulturní. Připomíná jednotlivci závislost na celku, učí správnému poměru mezi volností a vázaností, že volnost je ne v požitku, ale v napjetí, třeba v zápase, neboť požitek je spotřeba, tvorba však je výrobou nového. Válka nese v sobě jistě také nebezpečí, ale je nutno pochopiti, že tvorba je usoustaňné nebezpečí, že je nebezpečí samo. To všecko však jsou nepřímé účinky války; válka sama nemůže nic vytvořit, může jen spolupracovat na vytváření nových poměrů. Válka však nemůže nestupňovati víru v lidství. Válka urychluje vývoj děl a činů, způsobuje úžasné zrychlení děje životního. Nemůžeme předvídati vývoj, neboť pak by, to nebyl vývoj, ale logické schema. Dnešní doba je velká, ale jest nám pečovati, abychom ani pro tu, která přijde po ní, nebyli malými. (Nár. L.)

Škola pracovní. Materialistický socialismus, zastupovaný sociální demokracií, postavil se na stanovisko, že vývoj vzdělanosti spočívá především v lidské práci, ale nikoli též duševní, nýbrž výhradně jen tělesné. Zvláště v prvních dobách vývoje socialismu bylo toto stanovisko horlivě zastupováno a vštípeno bylo masám jakožto nenávist vůči všem, kdož nepracují tělesně. Směr tento uplatnil se též ve volání po reformě školské, po zavedení školy pracovní (Jindřich Schulz:

Die Schulreform der Sozialdemokratie). Vzdělávání ve škole má hlavně vycházeti od práce ruční a z této mají být čerpány poznatky a nauky. Jistě že všechny školy jak jsou nesplňují nároky, jež se kladou na školu přizpůsobenou době. Jisto jest, že ve školách se učí mnohému, co jest zajímavé sice v té či oné disciplině, nikoli však pro život. Že všeobecně se podává na školách mnohé, místo aby se zmenšil počet fakt, ale důkladně se probíraly věci důležité. Avšak jest extremem žádati, aby veškeré naše vědomosti se odvozovaly od poznatků získaných prací ruční anebo jen experimentem. Tím by se bezměrně zúžil náš obzor vědění, jenž spočívá vedle zkušeností z autopsie na autoritě a výzkumech učenců a velikánů minulých dob. Celou řadu fakt z oboru zeměpisného, přírodovědy, astronomie atd. nelze vůbec na školách zkoumati vlastní zkušeností a přece jsou to nutné vědomosti pro vzdělance. Vedle toho neupokojila by škola „pracovní“ ty, kdož chtějí výš, byla by nanejvýš vhodná pro žáky průměrné, ba ještě horší, ale ubíla by nadané. Vývoj lidstva však neděje se dle myšlenkového obzoru prostředních duchů, nýbrž podle smělých plánů velikánů ducha, kteří době vtiskují určitý a od předešlého odchylný charakter.

Kdo vymohl Dekret kutnohorský?

V mnohých učebnicích se píše, že M. Jan Hus. V „Našinci“ ze dne 4. července 1914 dokázáno, že nebyl to Hus, ba že se sám omlouval, že on dekretu nevymohl. V „Národním Politice“ dne 3. července píše dr. Jindřich Veselý o Jeronýmovi Pražském a připojuje se k tvrzení, že o Dekret kutnohorský má vlastně větší zásluhu Jeroným než Hus. — V „Českém časopise historickém“ (seš. 2. 1914) na str. 243. čteme ve zprávě psané dr. Fr. Bartošem: „... Pařížský diplomat Jakub z Nonvionu, člen francouzského poselstva, jež jak známo vymohl Dekret kutnohorský“ Zde se tedy nemluví ani o Husovi, ani o Jeronýmovi. Poznámka Bartošova je asi nejspřávnější. O dekretu tom vydal spis Klub historický v Praze pod názvem: „Dekret kutnohorský, přednášky a stati V. Novotného, K. Krofky, J. Šusty, G. Friedricha.“

Domagojec dr. Rudolf Eckert mrtev. Bratrský spolek chorvatský Domagoj nám oznamuje smutnou zprávu, že zemřel senior spolku, výborný pracovník a redaktor Rudolf Eckert. V době chorvatské emigrace ze Záhřebu r. 1906 až 1907) studoval v Praze a zanechal po sobě paměť kollegy a horlivého pracovníka. Lahka mu bila hrvatska gruda.

Veliká duše. Novinami proběhla zpráva: Jistý anglický zpravodaj líčí dojemnou scénu, která se odehrála na nádraží pařížském. V čekárně leželo na slámě mnoho raněných a čekalo na do-

pravu do lazaretů. Jeden z nich těžce sténal. Milosrdná sestra chtěla jej znovu obvázat, ale on to odmítl. „Prosím vás, rychle nějakého zpovědníka.“ — „Je zde nějaký kněz?“ tázala se sestra. Jiný těžce raněný pohnul se namáhavě a dotknul se rukou ramene sestry. „Já jsem kněz,“ pravil, napiav všechny síly. „Mohu mu dáti absoluci, doneste mě k němu!“ — Sestra se zdráhala. — Vojín měl totiž strašnou ránu od granátu a nejmenší pohyb mohl mu přivoditi smrt. Ale on důrazněji mluvil slabým hlasem „Vy znáte cenu zachráněné duše. Co znamená o hodinu více života proti tomu?“ A kněz-voják pokoušel se povstati. Avšak nemohl. Donesli jej tedy k těžce raněnému, jehož vyzpovídal. Když mu pak udílel absoluci, byl již tak slabý, že ho nemohl pokřizovati. Sestra pomohla mu nadzvednouti rámě. Potom klesli oba nazpět, zpovědník i kající. Ruku v ruce vypustili duši. Žijeme v době hrdinských skutků, nechť pohlédneme do kterékoliv armády. Hrdinství a nezištnost jsou na vítězném postupu. Jaká hanba pro nás, kdyby paedagogie války zůstala u nás bez účinku, kdybychom zůstali malichernými, omezenými egoisty jako dříve, kdybychom nedovedli osobní zájmy zatlačit hodně do pozadí a věnovati se zájmům bližního svého! Tvořme tedy v sobě duše veliké, silné, obětavé, šlechetné — křesťanské!

Španělská inkvisice. (Z přednášek univ. prof. dr. Šusty.) Španělská inkvisice budí v nás obvykle nádech hrůzy. Tento názor, dodnes udržovaný liberalistickou literaturou, jest hlavně dílem Francouze J. Llorente, který podal strašný obraz inkvisice „Histoire critique del' inquisition d'Espagne.“ Dílo to jest nanejvýš nekritické. Vyslovil se proti němu v nejnovější době Schäffer na základě podrobného studia inkvisičního archivu. Též amer. badatel Lea v „Děj. inkvisice středověké“ opravuje valně, ač sám protestant, názor na tuto instituci. Čím byla inkvisice? Inkvisice španělská vznikla jako zvláštní útvar na sklonku XV. století. Ve Španělsku, jako v ostatních státech evropských panovalo „Inquisitio haereticae pravitatis“ — čímž se církev bránila proti vnikání sektarství do života vnitřního. Arcibiskup ustanovuje při rozšíření haerese určité osoby (hlavně Dominikány), aby vyhledávali podezřelé z bludů. Inkvisice jako speciální instituce povstává ve Španělsku v letech 1478—83. Papež jmenuje nejprve inkvisiční soudy pro jednotlivé diecese; pak pro celou zemi, to jest Aragonii a Kastilii. V čele inkvisičního soudu stojí obvykle vysoká osoba z hierarchie — veliký inkvisitor, který má po ruce provinciální rady. Jest vytvořen celý úřednický aparát se strážníky, soudy, žaláři a představují svou centralisací silnou

instituci. V nových příspěvcích bylo o inkvisici disputováno, zda ji máme považovat za instituci církevní či státní. Ranke na př. tvrdí, že inkvisice je institucí státní. Naproti tomu Pastor (archivář papežský) tvrdí že inkvisice byla institucí církevní. Pravděpodobné jest, že byla ústavem církevním — stejně však závislým na panovníkovi. Jako král španělský jmenuje biskupy, preláty atd., tak také ustanovuje ve shodě s papežem velkého inkvisitora. Sám má také podíl na konfiskacích, plynoucích z inkvisičního řízení. Inkvisice, jakožto zvláštní státní instituce, vznikla ve Španělsku z motivů hlavně politických, z nebezpečí islamského. Rychlý výboj proti Maurům ve Španělsku nemohl rychle pokřesťaniti zbylé obyvatelstvo maurské a židovské. Zbytky Morisků a Maranů nesplynuly přes své pokřtění se Španěly, kteří velice se zakládali na „jasnosti, své krve“ a byly předmětem stálého podezřívání z kacířství. Není tedy divu, že vzniká inkvisice a že stává se chloubo Španělů. Odpor proti Maurům a židům roste se stoupáním tureckého panství v Evropě. R. 1453 padá Cařihrad do jejich rukou — padá Rhodos a Turci stávají se silnou mocí námořní. Ve Španělsku vzniká od XV. stol. obava, zda je poloostrov pyrenejský zabezpečen proti vpádu Turků a odtud nenávisť k příbuzným jejich Maurům a Maranům, zda neosnují zradu. Proto hlavně pronásledují jejich tajné schůzky. Trestat účastníky těchto schůzek bylo účelem inkvisice — to byl motiv jejího vzniku, a proto byla a je dosud duší Španěla tato instituce drahá. Také je zprvu s radostí vítána. Jen v Aragonii byl na počátku odpor nikoli proti ní samé, jen proti následkům inkvisice. — Odpor jeví se hlavně ve šlechtě, která obává se přílišného vzrůstu moci královské. První inkvisitor Petr Argues byl dokonce v Aragonii zabit. Když ale na jeho hrobě dály se zázraky, byli původci jeho smrti krutě potrestáni. Falešný je názor liberálů, že by Španělé pocítovali inkvisici jako pouto. Širokým vrstvám naopak je inkvisice chloubo a něčím tak národní tradicí vžitým jako býčí zápasy. Jen tu a tam se hlásí odpor proti inkvisici v kroužcích dotčených vlivem osvícenství XVIII. stol. Nesmíme si také pod slovem španělská inkvisice představovatí samé muky, kobky, hranice, jak to starší liberalistická literatura obvykle líčí. Nové objevy dokázaly, že inkvisice byla na úrovni s ostatními soudy civilními. Zdá se býti sice inkvisice jako soudní proces našemu právnímu citění krutá. To zvláště proto, že udavač, na jehož udání proces byl zaveden, zůstává utajen. Ale když srovnáme řízení inkvisiční s tehdejší

ším světským procesem, shledáme, že tato inkvisice užívá méně práva útrpného než tehdejší justice světská. Vedení pře je písemné, připouští se obhajoba a výslech svědků. Mučení řídí se dle určitých pravidel. I žaláře v klášterech byly lepší než žaláře světské. Inkvisičním žalářem byla obvykle kobka, ve které sami mniši byli trestáni za přešupky od představených. Obžalovaní byli vězněni ve společné kobce, směli přijímati návštěvy — ano sami si chodili nakupovat. Útrapa spojená s inkvisicí byla více duševní než tělesná. Strach před zkouškou pravověrnosti byl zpravidla větší než představa mučení a útrpného práva. Instituce byla tedy nejprve namířena proti Semitům a Maurům, kteří přes svůj křest zůstávali podezřelí. Inkvisice XVI. stol. směřuje však také proti výstrelkům mystiky, která ve Španělsku tehda kvete. Je to mystika kontemplativní a quietistická. Prvá snaží se spekulací dosíci vidění Boha, druhá potlačením veškerého chtění chce dosíci přímého spojení s Bohem. Oba směry navazovaly na novoplatonská mysteria — dochovaná středověku spisy Dionysia Areopagity. V obou směrech hrozí církvi nebezpečí, neboť první odstín (myst. kontemplat.) vede často k pantheismu, druhý (myst. quietistická) názorům o bezhrášnosti těla (adamitismus u nás), na což církev klidně přihlížeti nemohla. Ve Španělsku byla půda pro mystiku velice úrodná. Národ toužící po dobrodružství a bojující po celý středověk pro náboženské ideje zbudoval vlivem islamu dokonale techniku quietistické mystiky. Pro tento synkretismus křesťanství s proudy islamskými dostává mystika ne zcela křesťanský ráz a inkvisice XVI. stol. obrací se hlavně proti ní. Bylať mystika církvi nebezpečná pro přílišné zdůrazňování individualnosti, ač zcela zavrhována nikdy církví nebyla. Neboť dala Španělsku pravé květy náboženské mystiky, na př. sv. Terezii. Život náboženský byl vůbec ve Španělsku příliš silný, než aby se tam mohly uchytiti reformy Gutherovy. V literatuře setkáváme se s názorem, že to stálo inkvisici mnoho práce, než vyhubila náběhy k lutherství a touhu po čistém evangeliu. To je však omyl. K tomu pojí se představa četných hranic, na nichž pykali představitelé lutherství. Tato představa, dosud přijímaná jako správná, dle nejnovějšího badání v archivu inkvisičním ukázala opak. Ve Španělsku lutherství docela nesvědčilo. Byloť duchovenstvo španělské národní, nezávislé tak na Římu jako na koruně. Chybí tu zcela motivy tlaku římské nadvlády kurie, jaký byl pocítován v Německu. Klerus španělský po opravných snahách Ximenesových (Yimenes) je u národa ctěn stejně jako mniši. Na inkvisici je Španěl

pyšný Nespokojenosti s církevními poměry tu není. Theologické základy lutherství o nemožnosti dojít spásy vlastní silou jsou Španělsku cizí. Má proto lutheranismus ve Španělsku kamenitou půdu. Reformy Lutherovy byly sem vneseny přece vlivem německých obchodníků, kteří přinášeli lutheránské traktáty a prováděli propagandu. Ovšem s naprostým neúspěchem. Jen patriciové z měst, připravení humanismem přijímali spisy Lutherovy. Ale zjevy takové jsou řídké a inkvisice je snadno potlačila. Někteří opustili Španělsko, aby se vyhnuli pronásledování a vyšetřování. Větší kroužky evangelické udržely se pouze na dvou místech: ve Valparaisu a Seville — hlavně kolem kněží s mystickými nábhhy. Oba tyto kroužky byly r. 1558 inkvisicí stíženy — část přívrženců upálena, část potrestána mírněji. To bylo jediné auto-da-fé (actus fidei). Upálení nebylo jediným trestem. Často byl zatvřelý provinilec jen přiveden k hranici a trestán žalářem neb pokutou. Náboženský život ve Španělsku zůstal velice intenzivní. Inkvisice tu měla význam značný — až zakročovala větší nou proti jednotlivcům. Proti lutheranismu a filosofii Erasmovců ochránila Španělsko úplně. A. N.

Iz hrvatskog katoličkog akademskog društva „Domagoj“ glas u ratno doba. Uslijed iznimnih, ratnih događaja obustavljeno je djelovanje svih društava u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Ova je naredba tangivala naravno i akademska društva, a sa zidina prostranoga vestibula hrvatskog sveučilišta nestadoše mnogobrojne ploče akadem. društava. Nestalo je rada i života; univerza je opustjela, a u učenim prostranim dvoranama ori se glas mađarskih vojnika. Sve dačke akcije zastadoše. Zadužih dana gotovo i posljednji Domagojci otidoše na stavnju i vojništvo. „Novine“*) pišu o tom ovako: „One dvorane na Pejačevićevom trgu, koje su još prošle godine odjekivale čas od vesela smijeha, čas od ozbiljnih debata, sobe, gdje su sekcije upravo engleskim mirom raspravljale o svim problemima, koji se tiču Hrvatske, stoje sada nijeme i juste, kao da žale za svojim veselim gospodarima. U ovom strašnom ratu, koji još nije ni stigao do svoga whunca, sudjeluje svaki Domagojac. Pa i nije čudo, zar nijesu još lanjske godine u svojoj narodno-obrambenoj sek-

ciji neobičnom pronicavošću raspravljali o mogućnosti blizog evropskog rata, zar nijesu postavljajući principe svog rada za narod govorili, da će taj rat odlučiti sudbinom Hrvatske i gorko se tužili, da hrvatska inteligencija ne će biti ni spremna ni dostojna, da reprezentira u tim kritičkim momentima hrvatske interese; zar nijem s tugom konstatirali, da se prilike tako brzo razvijaju, da ih ni najforsiranija katolička akcija u Hrvatskoj ne može dostići, pa da će nas evropska kriza zateći nepripravne. I u tim teškim mislima javio bi se glas, da nas utješi, kako Providnost ne može zapustiti naroda, koji je kroz četiri vijeka branio krolju kršćanstvo. “ No da okupimo sve zasute slabodne energije hrvatskog katoličkog društva, da ih okupimo i usčuvamo viječne idealima vjere i Hrvatske, izdat ćemo u mjesecu Marijinu jedan svezak „Luči“. S radošću u srcu možemo konstatirati, da dosada nije nijedak naš čovjek poginuo, dok su neki bili tek malo ranjeni. No naša omladinska seljačka katolička udruženja pretrpjeli će mnogo. „Hrvatska straža“, taj stup Mahničevog radikalizma, redovito izilazi bistrice pojmove, a neprocjenivo agilna „Kuća dobre štampe“ na Rijeci o. o. Kapucina u tisućama primjeraka širi dobru hrvatsku i katoličku štampu. Književni list „Hrvatska Prosvjeta“ unatoč mnogobrojnih tehničkih neprilika izlaziti će i dalje kao i glasilo hrvat. katoličkog ženskog pokreta: „Za vjeru i dom.“ Jako su vremena teška, katolička akcija nije stala posvema, premda je društveni rad klonuo. „Proć i će rat! Opet će se otvoriti vrata „Domagoja“, a ćete će mladih i veselih katoličkih akademika pohrliti u svoj dom. Opet će se dvoranama na Pejačevićevu trgu oriti veseli smijeh omladine, opet će odjekivati predavanja i debate o ratu za vjeru i domovinu. Dao Bog, da to bude u sretnoj Hrvatskoj.“ Krvlju a rarama borhom pišemo svoju historiju hrvatskog naroda. No na toj krvi i na tim ranama, i za borbe sagrađiti ćemo novu Hrvatsku.

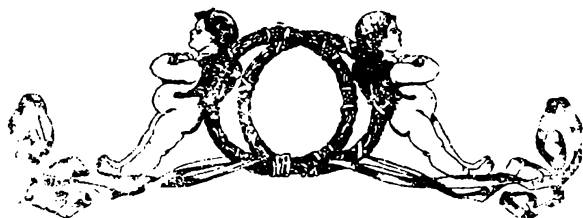
Taje srdci. (B. Fridová). Vyšlo nákl. J. Otty. S vzácným porozuměním pro záhadnou duši ženy kreslí autorka lehkým slohem obrázky neumírající odpoštější, trpící, odmrštěné lásky ženy. Leč ani tiché štěstí manželského krbu, ohrožované a láskou ženy znovu vykoupené, neuniká pozornosti spisovatelčině. Zvláště postavy ženské daří se autorce ve všech čtyřech novellách, jež kniha obsahuje. Proto kniha dojde jistě veliké přízně zvláště v srdcích čtenářek, jak plně také zasluhuje.

*) „Novine“ su novi hrvat. katolički dnevnik iza zabranjenih „Riječkih novina“, što su izlazile na Rijeci.

řejnit. — Frant. Stříbrný: Verše Vaše lehce pěkně plynou, ale prohlubte ideovou část básně. — Vladimír Nebeský: Více mohutnější myšlenky. — V. Kubín: Tužte se dál. — Alex Samko: Přiblížte se více k životu. — Celestin Bílý: Jen vytrvat. — Andrej Živan: Uveřejníme.

Do světa širého. (Fr. Petr.) Obrazy z dějin objevů zeměpisných. Nákladem J. Otty v Praze. — Kniha ta provázející nás dějinami oné neukrotitelné touhy lidské: dořešiti, dopídití se všech záhad, předvádí nám populárním slohem výzkumné cesty Marka Pola (dle vlastního jeho Millionu), plavby Jindřicha Plavce, Bartoloměje Diaza, Kristofa Kolumba a všechny další objevné cesty až po výpravu Magalhãesovu. Četná vyobrazení, mapy, živý sloh, jemuž neschází ani dramatičnosti, to vše prospívá nemálo k opestření látky, samo s sebou zajímavé. Cena knihy pro dospívající mládež není nepatrná a lze ji čtenářstvu vřele doporučiti.

„E V A“, katolická ženská revue s přílohou „Katolická Učitelka“ vychází v Olomouci, Dolní nám. č. 17. Roční předplatné 3 K. Číslo 2.—3. (dvojčíslo) bylo v minulých dnech odběratelkám rozesláno. Je zvláště bohaté pestrým obsahem, z něhož upozorniti dlužno především na recepty válečných jídel, jimiž se redakce hospodyňkám jistě zavděčí. Dále přináší toto číslo pokračování románu dra. Jar. Řehulky „Hřích“ a různé články, z nichž zvláště vynikají časové válečné, pro ženy důležité. Z obsahu ještě uvádíme: Josef Čelský: Pusto je v srdci. A. Simerská: Matce lásky. N. L.: Ohlas válečné doby v mateřské škole. Mil. Bádalová: Touha. Výčitky. A. Pavelčík-Záhorský: Z cyklu Zmařená srdce. Vrať se vrať. Maria Alfonsa: Z kalicha bolesti. Dr. A. M.: Prohlášení osoby nezvěstné za mrtvou. O. Fritz-Vltavotýnský: Slza soustrasti a žele. H. N.: Čeho je nám potřebí. A. z Droste-Hülshofu: Předvečer postu. O. Fastrová: Výšivky jako dekorace oděvu a bytu. Německá hospodyně a válka. Miloš Olševský: Modlitba. Válečná kuchyně. Pařížanka za války. Besídka. — Katolická Učitelka: Památce kolegyně M. Holoubkové. Ant. Záhorská: „Blahoslavení milosrdní. . .“ Poučení školních dětí o nutnosti šetrnosti s potravinami. Rud. Kratochvíl: Působení filmu na dítě. M. Jiříčková: Strasti a slasti učitelek. Glossy. Pište si o číslo na ukázkou, které vám ochotně a zdarma zašle administrace.

STUDENTSKÁ HLÍDKA

ROČ. VI. ČÍS. 4

STUDENTSKÁ = HLÍDKA =

LIST KATOL. STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

VYCHÁZÍ KONCEM KAŽDÉHO MĚSÍCE KROMĚ HLAVNÍCH PRÁZDIN. UZÁVĚRKA LISTU 10. DNE V MĚSÍCI. PŘEDPLATNÉ I S POŠTOVNÍ ZÁSILKOU NA ROČ. VII. PRO STUDUJÍCÍ 1 K 40 HAL., PRO NESTUDENTY 2 K. JEDNOTLIVÉ ČÍSLO 30 h. ŘÍDÍ REDAKČNÍ SBOR. MAJITEL A VYDAVATEL ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ. RUKOPISY, DOPISY, PUBLIKACE, PŘEDPLATNÉ, REKLAMACE POSÍLAJÍ SE JEDINĚ NA ADRESU: „STUDENTSKÁ HLÍDKA“ — PRAHA-II. VORŠILSKÁ UL. Č. 1.

LISTÁRNA REDAKCE. Chlumská: Vaše vzpomínky z Vašich studentských let dýchají pěkným realismem, protkaným svižným humorem. Celek pro délku nelze vytisknouti, jen některé kapitoly. Račte posílati dále své příspěvky. — Henryk Rieser: Posílejte dále. Otiskujeme prozatím jen něco. Tužte se zvláště v překladech. — Hájenský: Chcete-li sbírku vydat, doporučujeme ještě revisi rýmů. Více zvučnosti jim dodat. Též epický živel postrádáme úplně a ten by byl nepostrádatelným, neměli sbírka působiti únavně. Pošlete epické droby. Satiru nelze uveřejnit. — J. Vesenský: Více realismu! — F. K. Blatnický: Všimněte si skutečného života, méně nucenosti, jen prostě tak, jak kolem Vás život proudí, tak jej zachyťte. — Ferd. Dienstpier: Viděti u Vás už pokrok. Tužte se stále. — Vl. Loucká: Otiskujeme. — Marie z Blat: Těšíme se na další příspěvky. — J. Mikšík: Jest pozorovati pěkný, vyspělý verš, pošlete více básní. V každé hleďte, aby v ní byla jasná myšlenka, neutajena dlouhým popisem. — Květoslav Doberský: Báseň „Štěstí lidské“ trpí tím, že posledních 6 veršů opakuje předchozích 8 skoro úplně. Báseň „Za vlast“ by potřebovala mohutnějšího podkladu myšlenkového, ale tužte se dále. Nenechávejte toho. — J. M. Slánský: Báseň „Chodská stráž“ je sice pěkný popis, ale idea básně mizí. „Píseň beřarova“ má pěkný spád verše. — A. V.: Je dosud slabé. — S. Adolfovna: Črta „Ave Bohemia, morituri te salutant“ by zasluhovala hlubšího historického podkladu. Vaše líčení bělohorské tragedie je skvělé. Prohlubte děj a více románovou zápletku Jiříkovu a pak by to byl pěkný literární kus. Doplněte to. Ostatní otiskujeme. — Vojšta-ek: „Sladký host“ slabé ideově. „Cynik“ trpí podobným nedostatkem a rovněž poslední báseň. Ostatní dvě uveřejňujeme. — A. F. Libor: Více životnosti je třeba. — B. Horecký: „Jarní den“ je sice líčení, ale myšlenka?! „Bez Boha“ snad pravdivé, ale působí to dojmem násilné tendenčnosti. — Ola Klement: Tužte se dále, prozatím ještě nedostačuje to požadavkům, ale pílí se propracujete. — J. Blanický: Vlijte do své pěkné formy mohutnější myšlenky! Přispívejte dále. — Ferd. Bílý: Něco uveřejňujeme. Pište dále, ale prosíme o pozornější rukopis, je-li Vám to možno.

ADMINISTRAČNÍ. Prosíme P. T. kollegy odběratele, kteří mají přebytké č. 1. loňského ročníku, by nám je laskavě zaslali. Mimořádné

STUDENTSKÁ HLÍDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

OBSAH ČÍS. 4. ROČNÍKU VII.: „Valná hromada České Ligy akademické“ — Prof. Kordač: Válka — zkušebním kamenem. — K výchově umělecké. — Spor o smysl českých dějin. — Zvoníček J.: Loutkové divadlo — v rukou sociálně činného studentstva. — Z duchovního života. — Příloha JITRO. — ROZHLED.

Valná hromada „České Ligy akademické“.

Za poměrů mimořádných konala 2. t. m. „Česká Liga akademická“ svou devátou výroční valnou hromadu. Těžká doba nynější vtiskla též jí svůj ráz. V místnostech spolkových, které jindy vítaly v sobě na dvě stě členů a hostů, shromáždilo se přes 40 ligistů, kteří měli posouditi činnost výboru starého a zvoliti nový. Od zvaní hostů bylo úplně upuštěno. Jednání valné hromady bylo vážné, proniknuté ve-zkrze vědomím vážných dob, jež prožíváme, ale též hrдостí nad vyko-nanou prací a nadějí nejlepší do budoucna.

Valnou hromadu zahájil předseda kg. A. Kníže, který přivítal ředitele „Družstva Arnošta z Pardubic“, několik seniorů spolku, kg. Slo-vince a později se dostavivšího prof. dra. Kordače.

V zahajovací řeči vzpomíná předseda nejprve těch členů, kdož na poli válečném našli hrdinnou smrt. Jsou to kg. místopředseda Mityska, Chmela a jiní, o jejichž smrti zpráva do spolku zaletěla. Na 60 procent členstva snáší tíhu války. Vzpomíná dále protektora spolku knížete Schwarzenberga, který rovněž v poli zahynul. Z příznivců spolku odešel na věčnost p. dvormistr Stoj, který vždy Ligu podporoval.

Liga náraz války přestála čestně. Liga stojí, činnost její jest pravidelná, ač volnější než jindy. Jest to důkazem síly myšlenek, na nichž je vybudována. „Studentská Hlídka“ vychází, jest jediným českým časopisem studentským, který v této době vychází a počet odběratel, ač klesl o čtvrtinu, jest takový, že jej neměl žádný studentský časopis jiného směru v míru. Doba ukázala, že katolické studentstvo české i ve válce zcela vystačilo se svým programem, že nepotřebovalo ani řádky škrtnouti a proto také Liga dnes za války žije a pracuje. O svazcích duševních, jimiž Liga poutá své členy, svědčí stálá korespondence členů-vojínů a pozdravy, jež tito valné hromadě z bojiště zaslali.

Po té předneseny zprávy funkcionářů. Většinu členů výboru, kteří (až na dva) byli povoláni, zastoupili náhradníci.

Jednatel kg. Hvíždala přednesl zprávu jednatelskou, která zněla:

Vzpomenuli si na minulou valnou hromadu Ligy, je mi opravdu bolno, jaký rozdíl tehdy a dnes. Ze všech kolegů, kteří plni nadšení chystali se k intenzivní činnosti spolkové, zbyla nás tu nepatrná hrstka. Všichni ostatní, přes 70 jich jest, plní těžkou svoji povinnost na poli válečném. Byli již raněni, nemocni a opět vrátili se zpět do boje. Někteří však již nikdy se k nám nevrátí, klesli na poli cti a daleko od nás, v nehostinných roklích karpatských. Budiž jim všem ta cizí hrouda lehkou! Padl kol. Brandejs, kol. Čhmela a nedávno, sotva měsíc tomu, náš místopředseda kol. Mityška. Znali jste je všichni, kolegové, byli to dobří kolegové, upřímní přátelé a nadšení ligisté. Mnoho již vykonali a hlavně mohli vykonati; to odešlo s nimi, ale my, kteří jsme tu zůstali, musíme intenzivní práci zastati všechny nepřítomné, snažiti se, aby Liga stále vzrůstala a mohutněla. — Minulý správní rok Ligy počal nejskvělejšími nadějemi a prací pro další zmohutnění a zdar našeho spolku. Pokračovali jsme ve vzdělávacím kurse Ligy, podniknuta zdařilá a velice četně navštívená vycházka do chrámu sv. Jiří na Hradě, kde odborný výklad o této nejstarší památce chrám. stavitelství v Čechách podal vdp. kanovník Šittler, pak navštívili jsme atelier mistra Bílka, zábavní odbor pořádal vycházku do Břežan, spojenou s prohlídkou tamějšího arcibiskupského zámku a parku a výlet na Zbraslav.

Hned po prázdninách mělo se začít. Ústředí chystalo opět naše studentské sjezdy prázdninové, naše organisace měla být doplněna vybudováním Sociál. sdružení katol. studentstva. Než stalo se jinak. 28. červnaúčastnili jsme se četně manifestační pouti k sv. Václavu do St. Boleslavi, abychom dokumentovali, že idea Svatováclavská dosud žije a že chceme dle ní a pro ni pracovat. Kolegové naši, dr. Hronek a Janda, tlumočili naše přesvědčení na slavnostní schůzi, kde promluvil též příznivec náš, kníže Schwarzenberg, jež nám a celému katolickému hnutí ke škodě nenahraditelné — bohužel — v mladistvém věku skosily útrapy válečné. Čestná památka v srdcích našich zůstane mu na vždy pomníkem nejtrvalejším. Plni nadšení a radostně posílení vraceli jsme se domů, když tu již na cestě, jako úder blesku překvapila nás hrozná zvěst, že nejjasnější následník i s chotí podlehli v Sarajevě vražednému útoku. A od té doby zneklidnění a znepokojení čekali jsme na vývoj událostí. V nejistém očekávání rozjížděli jsme se do svých domovů. A netrvalo dlouho a vypukla litice válečná a mnozí z nás spěchali dostáti své vojenské povinnosti. Během prázdnin a podzimními odvody odešlo přes polovinu členstva a skoro celý výbor. Po prázdninách sešli jsme se úžasně ztenčení, ale nesložili jsme ruce v klín. Výbor doplnil se náhradníky, noví členové přišli hojně mezi nás a Liga žila opět. Dopisovali jsme kolegům v poli a nemocnicích, scházeli se každý týden ke schůzím s nějakou vždy poučnou a vzdělávací přednáškou. V neděli vždy na akademické bohoslužby šli jsme načerpat posily z nadšených a vědeckých promluv drahého, otcovského našeho příznivce a přítele Msgra. dra. Kordače. V plném počtu účastnilo se všechno členstvo exercicií, jež obětavě konal nám dr. Skácel, ze řádu sv. Dominika, a s důvěrou a vroucností pokleklo při společném svatém přijímání, aby hledalo a nalezlo útěchu a posilu ve svátostném Beránku Božím.

Po Vánocích odhodlali jsme se, jediní ze studentstva, vydati „Studentskou Hlídku“.

Abychom účelně organisovali a soustředili kontinuitu s kolegy v poli, založen byl informační kroužek, který v čele s kol. Masíčkem

dokončil akci podniknutou výborem, sebral adresy kolegů v poli dopisuje s nimi, zasílá jim „Stud. Hlídku“ a udržuje je tak ve spojení s námi. A jak vděční jsou kolegové, radostně překvapení děkují ze zákopů, že bylo jim umožněno sledovati náš vývoj, dotazují se po spolkovém životě a byť daleko, přece připoutání jsou k nám.

Aby ani zdravotní stránka nebyla zanedbávána, poučil nás kollega Truksa o válečných epidemiích, možném jich rozšíření a ochraně proti nim. Aby pak členové mohli v případě onemocnění snáze dojít k vyšetření, založil výbor kromě bezplatných lékařských prohlídek a ošetření, jež poskytuje ochotně a obětavě členstvu p. dr. Pokorný, nemocenský fond, z jehož výnosu mají být členové Ligy léčeni.

To asi byla celková činnost Ligy v uplynulém správním roce. Přehlédneme-li ji, musíme uznati, že vykonali jsme vše, co jsme za daných poměrů vykonati mohli, že pracovali jsme dle svých nejlepších sil a intencí a že zanecháváme novému výboru Ligu silnou a hlavně schopnou dalšího vývoje, který povede nás dále ku sebezdokonalení a ku zdárné práci pro uvědomování našeho lidu a pro blaho drahé naší vlasti, která teď právě bude potřebovat všech našich sil, aby zotavila se z útrap války a v budoucnu zkvétala a mohutněla. Té práci volám: Zdař Bůh!

Zprávu pokladní přednesl JUC. Konstantin Hořínek.

Zpráva „správce domu“ (Přednesl kol. Foltýn):

Přejal jsem funkci „správce domu“ po prázdninách po kol. Hořínkovi, jemuž válka zabránila dostaviti se mezi nás. Za správy jeho nebyly podniknuty žádné důležité změny v místnostech našich. Byly chystány velikolepé plány o vybílení a vymalování našich místností, k nimž později ovšem ze smutných finančních důvodů nedošlo.

V místnostech knihovny naší ubytován byl po celou dobu podpůrný náš fond. V herně rozvíjel se do prázdnin a i po nich až do Vánoc společenský ruch a zábava při kulečnicku a šachu. Tak bylo až do Vánoc. V té době nebylo pro herna mimo oprav tág zjednáno ničeho. Od Vánoc zůstala herna zavřena. Veškeren další společenský život soustředěn v čítárně.

V místnosti pro administraci „Studentské Hlídky“, kde konány bývají výborové schůze, nebylo podniknuto rovněž žádných změn. Místnosti celkem vzhledem k zmenšenému počtu členstva ještě dosti dostačovaly. Tím končím s přáním, aby brzy bylo nás zde zase tolik, aby místnosti byly nám hodně těsné.

Zpráva knihovní:

Knihovna letos nezkvétala tak, jako léta minulá, jednak odchodem knihovníka, který povolán byl do pole, jednak menším přírůstkem. až na některé svazky „Rozprav České Akademie“ a doplňování knihovny odbíráním revuí, které pomalu plní knihovnu a na jejichž vazbu bude třeba pomýšleti. Přehled jejich podává zpráva novinářova.

Dalším důvodem tohoto stavu knihovny bylo, že nebylo vůbec možno nějakým obnosem na knihovnu přispívati.

Je přirozeno, že knihovna naše při poměrně malém nákladu nemůže vyhovovati všem požadavkům každého jednotlivce.

K revisi knihovny opět nedošlo až na nepatrný počátek, jehož dokončení přenechávám nástupci.

Půjčování děl se pravidelně třikrát za týden večer, kdy se nejvíce kolegů schází v místnostech spolkových a pak i jindy, kdykoliv byl knihovník přítomen.

Končím stručný přehled. Nemohu funkci svou odevzdati nástupci svému s lepším přáním, než, aby knihovně v příštím roce byla věnována: od členů pilná četba, od spolku péče a od veřejnosti naší podpora.

Zpráva kollegy novináře:

Letos možno právem opakovati, že střediskem spolkového života byla čítárna, která obsahuje, pokud možno, čelnější časopisy české, slovinské, chorvatské, lužicko-srbské, polské, francouzské i německé. Obzvláště nyní v těžké době válečné, kdy veškera činnost spolku nedostatkem členů téměř byla uhasla, byla to jediná čítárna, jež od většiny členů četně byla navštěvována a jež i četné studenty středních škol k nám přivábila.

Snahy naše po zdokonalení nemohly se přirozeně uskutečniti ani v tomto období, ale přece možno říci, že stav čítárny byl na dnešní poměry celkem uspokojivý.

Mnohé časopisy přestaly vycházeti, jiných opět pro nedostatek peněz jsme nemohli odbírat, tak že klesl počet ze 177 na 125.

Z toho bylo politických časopisů 62, revuí 63.

Celkem docházely v minulém období správního roku tyto časopisy:

P o l i t i c k é:

Č e s k é: Bankovní Zprávy, Budoucnost, Čech, Česká kultura, České Listy, Český Západ, Dělník, Den, Dorost, Hanácký kraj, Hlas, Hlas Lidu, Hlas Národa, Illustrovaný Kurýr, Ječmínek, Lidové Noviny, Mor. Orlice, Našinec, Národní Listy, Národní Politika, Naše Listy, Noviny z kraje, Noviny z pod Radhoště, Nový věk, Obnova, Obrana, Osvěta Lidu, Pošumaví, Pozorovatel, Práce, Pravda, Právo, Pražské Noviny, Selská obrana, Selské Listy, Slovácké Noviny, Samostatné Směry, Spravedlnost, Stráž, Štít, Venkovan, Těšínské Noviny.

P o l s k é: Glos Narodu.

S l o v e n s k é: Slov. L'udové Noviny.

S l o v i n s k é: Dolenske Novice, Domoljub, Edinost Gorenjec, Goriški List, Mladost, Naša Mač, Novi Čas, Slovenec, Slovenski Gospodar, Železničerski Glasnik.

Č e s k o - r u s k é: Zvěsti.

C h o r v a t s k é: Dan, Hrvatsko Pravo.

N ě m e c k é: Österreich-Ungarn, Reichpost, Westdeutsche Arbeiter-Zeitung.

Revue: **Č e s k é:** Anděl Strážný, Archa, Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda, Architektonický Obzor, Cyrill, Časopis katolického duchovenstva, Český Jinoch, Český Slovník Bohovědný, Hlas svatohostýnské, Humoristické Listy, Katolický Učitel, Křesťanská Škola, Lidumil, Museum, Náš domov, Naše Omladina, Náš Věstník, Nový Obzor, Osvěta, Ochrana dítěte, Právník, Průlom, Přehled, Poklad věřících, Rajská Zahrádka, Růže Dominikánská, Snaha, Studentská Revue, Světozor, Technický Obzor, Technický Přehled, Věstník Jednoty, Věstník katechetský, Věst. katol. duchovenstva, Věst. Ústřední Matice Školské, Ve Službách Královny, Vychovatel, Vychovatelské Listy.

P o l s k é: Radina i skola.

S l o v e n s k é: Prúdy.

S l o v i n s k é: Bogoljub, Čas. Dom in svet, Krščanski Detoljub, Mladost, Omladina, Slovan, Slovenski pravnik, Slovenski Učitelj.

C h o r v a t s k é: Glasnik sv. Franje, Glasnik Srdce Ísusova, Hrvatska Straža, Za vjeru i dom.

Lu ž i c k o-S r b s k é: Lužica, Katolski Posol, Časop. Macici Serbe-
skeje.

F r a n c o u z s k é: Mouvement Sociale.

N ě m e c k é: Akademische Blätter, Bonifaz-Koresp., Phönix, Kultur,
St. Benedikt-Stimmen, Universitätsblatt.

Zprávy všechny byly jednomyslně schváleny.

Poté provedena volba předsedy, jímž jednohlasně zvolen kg. Fol-
týn, který promluvil o svém programu.

„Kollegové! Nastupuji v čelo spolku našeho zvolen vámi na této
valné hromadě za jeho předsedu. Za projev této důvěry ke mně cítím
povinnost vzdáti vám svůj dík. Plná vaše důvěra váže mne též k tomu,
abych nestal se jí nehodným, abych vytrvalou prací dostál a vyplnil
úkol na mne vkládaný. Jsem si též plně vědom, že úkol ten není
úkolem snadným. Mám státi v čele spolku, jenž po devět let vyvíjel
bohatou činnost a vésti ji dále. Leč okolnosti, za kterých nastupuji
toto místo, nejsou nejpriznivější. Perspektivy, jež činnosti naší se roz-
vírají, nejsou zrovna vábívé. Tísňivé poměry válečné, jež dolehly na
všechn spolkový život; zasáhly i nás.

Více než polovina členů dlí na bojištích a krví svou zalévá kvas
velikých ideí pučících, jež v elementární síle rozvíří až po válce hladiny
dosavadního života lidského. Na 70 členů je na bojišti. Vnitřní život spolku
je ochromen, zaražen. Ne však zničen, ne, není ubit. Dobré sémě za-
seté rukou našich předchůdců vzkličilo příliš silně, než aby ranou tou
mohlo býti udušeno. Po celý minulý téměř správný rok život vniřní
šel stále, třeba zvolněn, ku předu. A budoucnost nepodává nám věru
mnohem lepších nadějí a jsem si vědom těžkého úkolu, jež podnikám,
když za první cíl své činnosti si vytýkám vnitřní posílení a sjednocení
spolku.

Činnost veřejná reprezentativní byla u všech téměř spolků válkou
světovou zničena úplně. Nám aspoň podařilo se zachytiti kapky roz-
tříštěné z onoho slibného proudu, jakým brala se činnost ta v létech
dřívějších. Podařilo se nám udržeti vydávání časopisu našeho „Stu-
dentské Hlídky“. Tím byla reprezentativní činnost spolku v roce minulém
charakterisována. Nám bude v činnosti té pokračovati.

Leč myslím, že bude třeba též porozhlédnouti se po posile, aby
stálý boj nevyčerpal síly naše. A tu myslím, že nikterak nebude v roz-
poru s intencemi spolku, když budu se snažiti o bližší sdružení, vřelejší
styky a semknutí se bratrských akademických katol. spolků „České
Lípy“ a „Moravana“. K programu tomu třeba však pevné součinnosti
všech. Proto obracím se k širší, s námi sympatisující veřejnosti a vzná-
ším k ní z tohoto místa vroucí appell, aby poskytla nám pomocné
dlaně, aby podporovala nás předně morálně a pokud možno i pomocí
hmotnou. Ale hlavně zdůrazňuji výzvu k členstvu samotnému, aby
vřelou součinností a přímým kontaktem s budoucím správním výbo-
rem postaralo se o ucelení vnitřní, aby společnou prací usnadnilo vy-
dávání „Stud. Hlídky“ a tím reprezentativní činnost naší podporovalo,
abychom dále mohli kráčet za vznešenými ideami, jež spolku od jeho
zakladatelů byly vytčeny a abychom důstojně připravili se k blížícímu
se jubileu 10tileté činnosti spolku, jež na příští valné hromadě bohdá
za příznivějších okolností slaviti budeme.

V plné důvěře, že společnou činností bude nám možno cílů těch
dosáhnouti, s pevnou odvahou hledím vstříc budoucnosti a doufám,
že s Boží pomocí překonáme onu trpkou kapitolu v dějinách spolku
našeho a lepších zažijeme okamžiků, kdy sladko bude vzpomínati dob

těžkých. A proto „Sursum corda“, kollegové, vzhůru srdce k Bohu, vzhůru s odvahou hledme do budoucnosti a zdar spolku bude ovocem práce naší, jehož všichni si vroucně přejeme.“

Několik povzbuzujících slov k ligistům pronesl Msgr. prof. Kordač. Vidí v pevnosti Ligy a činnosti její v této době záruku zdárného vývoje dalšího. Válka jako oheň spálí mnohé, co dosud za hodnotu se považovalo, a dá objeviti se ryzímu zlatu. Stát musí provést revisi výchovy ve školách a ústavech. Po válce musí Liga provést hned pevný nástup k práci, aby se uplatnila více, než jí bylo možno dosud. Poměry se mění a s nimi názor na naše hnutí. Ligisté se nesmí báti, že jsou v menšině. Jsou součástíkou intelligence, jež jest mozkovým ústředím národů a proto tím více mohou vykonati pro lid a národ. Fiat.

Po vyřízení několika správních záležitostí ukončena valná hromada, která převýšila návštěvou i obsahem všechna očekávání. Liga vivit, crescit, floret.

Při volbách do výboru zvoleni:

Předseda: Jos. Foltýn, filosof.

Místopředseda: Bed. Truksa, medik.

Jednatel: Jan Šráček, filosof.

Pokladní: Zdeňka Novotná, posl. filos.

Jednatel II.: Vl. Kolín, medik.

Pokladník II.: Stan. Suk, technik.

Novinář: Jar. Řehák, filosof.

Správce domu: Jar. Zvoníček, technik.

Knihovník: Ant. Novák, filosof.

Zapisovatel: Jos. Mrkos, filosof.

Náhradníci: Fr. Kolín, právník, Lud. Polesný, právník, Zd. Lameš, technik.

Revisoři účtů: Jan Šácha, právník, Konst. Hořínek, právník.

Náhradní revisor: Aug. Krška, medik.

Valná hromada „České Ligy akademické“, konaná za mimořádných a stísněných poměrů, dala přece nahlédnouti do života jejího. Každému účastníku bylo patrné, že Liga o svou existenci se báti nemusí. Že je silná ideově, že je silná i ve vnitřním svém životě. Všichni členové toužebně čekají, až nastane mír, Liga bude moci zahájit pravidelnou činnost. Jest vypracováno několik plánů, týkajících se různých směrů činnosti, které vejdou ihned v činnost, jakmile lítice války ustane. Bude to nejprve provedení, či lépe řečeno zdokonalení styků se studentstvem středoškolským. Bude to dále činnost sociální mezi lidem, bude to vybudování společenského střediska akademiků v Praze a založení několika seminářů pro výchovu v literatuře, v otázkách politických, kulturních i sociálních. Vedle toho bude pracováno k zdokonalení „Stud. Hlídky“ a k vybudování časopisu pro žáky nižších středních škol. Válka sice podniky tyto zdrží, ale za to vyjasní mnoho, co bylo dosud neurčité. Ligisté jsou naplněni horlivostí a nejlepšími snahami do budoucna a zasluhují proto uznání i podpory katolické veřejnosti.

Účet ztráty a zisku od 1. května 1914 do 30. dubna 1915.

Z t r á t a		K	h	K	h	Z i s k		K	h	K	h
1.	Výlohy správní: poštovné a telegramy kancel. potřeby representace novoroční a dary	79 30 39 10	26 48 — —							1554	10
2.	Úklid místností a vyvěšení novin			158	74						
3.	Tisk			285	—			50	94		
4.	Cestovné			218	45			422	—		
5.	Udržování místností a inventáře			35	—			50	—	522	94
6.	Knihovna a čítárna			44	72			100	—		
7.	Poplatkový ekvivalent			206	72			20	—		
8.	Manip. poplat. v poštovní spořitelně			1	52			42	—	470	17
9.	Různá vydání			129	19			20	—		
10.	Bilanční přebytek na účet rozvázný			1644	13			50	—		
				2739	04			188	17		

Účet rozvážný ke 30. dubnu 1915.

A k t i v a		K	h	P a s s i v a		K	h
1.	Vklad v Česk. záložně		47		Fondu nemocenskému		87
2.	Cenné papíry	1025	—		Účet přechodné rozvahy . . .	1011	80
3.	Zápůjčka Ústředí	800	—		Účtu ztráty a zisku (bil. přebytek)	16	13
4.	Záloha v Měst. knihovně	300	—			1644	
5.	Na koně St. Hlídky	100	—				
6.	Účet přech. rozvahy (předplat., úroky a j.)	15	20				
7.	V poštovní spořitelně	32	61				
8.	Pokladní hotovost	103	93				
		295	54				
		2672	80			2672	80

JUST. **Konstantin Hořínek**, t. č. pokladník Č. L. A. v. r.

Válka — zkušebným kamenem.

Rozbouřené moře vrhá na břehy z rozrytých svých hlubin perly i bahno. Bouře světové války je zkušebným kamenem ryzího zlata občanských ctností neb bahna nízkého charakteru jednotlivců i celých vrstev národa.

Zlato věrnosti veškerých rakouských národů, obětujících své statky i své životy ve vnučeném jim boji o bytí neb nebytí říše rakouské a s ní nepřetržitého vývoje českého národa — jsme ku povznesení mysle přítomných a ku vděčné památce budoucích již několikrát ve „Studentské Hlídce“ ocenili.

Bahno spodin lidské společnosti v rozkladu se objevuje nejen na bojišti v podobě lidských hyen, olupujících padlé a smrtelně zraněné, nýbrž i uprostřed moderní společnosti občanské vychází tato bestie v člověku za dne na lup, dodávajíc za drahý peníz obhájcem vlasti uniformy z hadrů a obuv z papíru. Vydává jejich zdraví v šanc a ochromuje velezrádně jejich zdatnost před nepřitelem.

A jaký pranýř má říše ohrožená ve své existenci postavití těm nepřátelským poddaným, kteří „hladovou zdí“ obklíčeným spoluobčanům falšují a otravují potraviny, aby jejich zdraví a životy vyměnili za jidášský peníz mamonů?

Ve středověku se jména takových všeobecně nebezpečných zločinců i v době míru přibíjela na veřejný pranýř a odnímána jim byla živnostenská koncesse. V době války zapáchá takové jednání bahnem vlastizrady.

Zlato vyměňují patrioti za železo v železné době válečné; vlastenecké rody knížecí odkládají přepych, snižují na minimum kuchyňskou režii. Válka objevuje zlato pravé aristokracie nejen rodu nýbrž i ducha. — Ale válka objevuje též bahno zbabělé seženštilosti, která fňuká a nařiká, má-li vypustit jeden ze svých egyptských masných hrnců, aby dala aspoň drobty hladovícím vdovám a sirotkům po padlých obhájcích našich statků a životů. A jak teprv dlužno pojmenovati frivolní seženštilost těch, které se po kavárnách flirtem baví, kdežto jejich muži v zákopech o život a smrt zápasí! — Válka je zkušebným kamenem.

Zlato — jest spojenecká věrnost dvou střeoevropkých mocnářů —; bahnem zapáchá machiavellistická politika, která předpisuje: „Shledá-li chytrý vladař, že splnění daného slova se obrací v jeho neprospěch, ať je nesplní.“ (Machiavelli, Il principe c. 18.)

Zlato lze nazvat mezinárodní uvědomění solidárnosti veškerého lidstva v sociálním zákoně spravedlnosti a lásky. Bouře světové války toto vědomí povznesla nad prah veřejného mínění, které svorně skládá důvěru v posvátnou autoritu mírotvůrce papeže Benedikta XV. Jest to obnovená reminiscence na Leibnizův návrh evropského areopagu míru s nestranným předsednictvím římského papeže. Jest to vzpomínka, kterou budí a vynořuje válka z podvědomí křesťanských národů doby středověké. Tehdy byla jedna víra všude, jeden velekněz všech a tento velekněz byl otcem národů i jejich vladařů. Politické a ethické prostředí všech bylo téměř totéž, aniž by stíralo difference národních individualit; tytéž cíle a snahy je oživovaly. Evropa středověků byla více Evropou humanity než Evropa devate-

náctého a dvacátého století s veškerou svou sítí drah a parolodí, telegrafů a telefonů; s veškerým svým tiskem a svou diplomacií, svými obchodními smlouvami a politickými aliancemi. — Za svědka volám přítomnou válku. —

„Kde bychom byli v kultuře, kdyby její organický vývoj nebyl násilně přerušen tak zv. reformací XVI. století“ — uznává sám G ö t t e. — Moderní doba hmotné hyperkultury bez ducha náboženského — mravních imponderabilií hrozí podobným úpadkem, jaký dosvědčují dějiny o hyperkultuře římské. Tato rozluka začala na konci středověku rozlukou filosofie a víry v racionalismu, rozlukou politiky a ethiky v machiavellismu a skončila tyranií despotů neb anarchií národů. —

Kéž by zlato vědomí o solidaritě rodiny národů křesťanských, válkou vybavené z tlumeného jejich podvědomí, vešlo v nový mezioběh jako ražený peníz s nápisem: dávejte co jest císařovo císaři a co jest Božího Bohu. —

»Cesta k slávě vede skrze paláce, k štěstí skrze tržiště, ale k ctnosti skrze pustiny.«
Tolstoj.

K výchově umělecké.

V minulém čísle „Hlídky“ předeslal jsem krátký úvod, nyní chci začít se skutečnými prostředky k této výchově. Zde jest nutno rozdělit výchovu v několik polí.

První a snad nejdůležitější pole jest výchova smyslu pro barvy. Pokládám to již proto za nejpřednější, jelikož člověk sám ve svém vývoji nejprve chápe účinky světla a barev. Později teprve doplňuje své vědomosti poznáváním tvarů.

O výchově smyslu pro barvy se dobře rozepsal Alfred Lichtwark (umělecký měsíčník „Dílo“) a proto chci zde uvést některé části z jeho listů. Ačkoli Lichtwark řeší poměry čistě německé, jest přece v slovech jeho dosti, co možno použiti pro poměry naše vlastní. Lichtwark vytýká Němcům, že v jejich výchově tvoří obor vnímání barvy zcela ladem ležící pole. Naříká na lhostejnost intelligence k této otázce, a odvislost jejich od ciziny. „Netušíme ani vůbec, s jakou nevážností mluví naši sousedé v Holandsku, Belgii, Francii a Anglii o naší koloristické schopnosti a jak se výsměšně ukazuje prstem na naši poníženou poslušnost k heslům vydaným v Londýně a Paříži. Vědí tam lépe než my, že kravata, kterou nosí poněkud kultivovaný Němec, barva jeho oděvu se řídí anglickým smyslem pro barvu, že je stále Paříž směrodatná pro šaty jeho ženy, že proti všemu namáhání jednotlivých umělců o barevné vypravení obydlí Paříž a Anglie Německo vedou, že v malířství Francouzi v Německu ovládli veliký obor a ještě ovládají, že v německém stavitelství barvy se užívá na pomoc z nouze, že vlivuplné architektonické školy staví se k barvě úplně bezradně nebo přímo nepřátelsky, a konečně, že německá kultura nemá nyní na cizinu koloristického vlivu.“

Zde právě shoda poměrů nynějších, avšak podmínky různé. Němec sám od přírody nebyl nikdy nadán zvláštním citem pro barvu a celá tradice německého malířství, veliký sklon k rytinám dokazuje nám jasně, že barevné cítění nestojí tak vysoko jako u Francouzů a Italů. Však u nás podmínky jsou zcela jiné, láska k barvitosti a své-

rázný cit jeví se u lidu našeho všude, kde nebyl dosud zakryt kulturou cizí. Naše sbírky starých výšivek a malování lidového jsou toho svědkem. Národu, který sám má dosti tvůrčí síly, netřeba napodobiti jiné.

Lichtwark nabádá Němce uvědomiti si tuto národní slabost, hledati s energií prostředky k odpomoci a užívati jich. V další části rozvádí své poznatky a rady, v nichž jest mnoho dobrého a prospěšného též pro nás.

„Výchova smyslu pro barvy nenáleží pouze k požadavkům theorie, která se snaží o vývoj všech duševních a smyslových sil, nýbrž v první řadě k základům našeho materiálního blahobytu. Muž praxe, učenec neb právník s průměrným vzděláním, jemuž jsou neznámy stav a potřeby vychovaného zraku, bude se zdánlivě oprávněně usmívati, uslyší-li, že zjemnění vnímavosti pro barvy otevírá oblast velikého uměleckého požitku a nekonečně obohacuje život i nejchudšího člověka ušlechtilou radostí. Nemůžeme požadovati, aby to uznal. Ale i od lidí úplně zanedbaných v estetické výchově, které nutno přibrati na poradu — a jichž jsou v Německu legiony, — musíme požadovati, aby pochopili vliv zjemněné vnímavosti pro barvy na výkony dekorativního umění a tím jeho neocenitelný význam pro budoucnost našeho průmyslu. Mluví-li se o výchově smyslu pro barvy, měl by každý říci, že se projednává jeho vlastní případ, že je jeho povinností zasaditi se o ni u sebe a svého okolí ne zítra nebo příští týden, nýbrž dnes a v tuto hodinu. Co bylo zanedbáno v naší generaci, musíme se snažiti dáti budoucí.

O fyzikální povaze světla býváme ve škole důkladně poučeni a člověku, vzdělání školní nabyvšímu, je povšechně známo, co věda dosud vyzkoumala o podstatě světla. Jak jest tomu s poměrem k barvě u jednotlivce nebo rodů, pokládaných za jeden celek, v jejich postupu, nenáleží k věcem, kterým se člověk učí ve škole, ba naopak samozřejmé skutečnosti bývají skoro nepovšimnuty. A přece v praxi leží východiště v individuálním pocitu barvy a ne ve fyzikálním odůvodnění světla a problému barvy. Neboť pro uměleckou stránku problému barvy nemá věda o její fyzikální povaze velikého významu. A obráceně, může býti někomu jakožto badateli podstata světla a barvy, pokud naše vědomost sahá, úplně jasná, aniž by měl ponětí o estetickém problému vnímání barvy.

Mluvíme-li o barvě, nesmíme ani okamžik zapomenouti, že znamená nic jiného, než pochod v činnosti našeho oka a že tento pochod odvislý od tělesné a duševní schopnosti se děje u každého jinak. Ani dva lidé nemají o témže barevně vnímaném zjevu tentýž dojem. Tentýž barevný zjev nepůsobí po druhé úplně stejně na téhož člověka, ba ani naše obě oči nevnímají barvu za všech okolností stejně. Mnohými experimenty jsem si dokázal, že jedno mé oko vidí barvy o slabý stupeň studenější než druhé. Jak jest pocit závislý na dráždivých stavech, pozná každý, kdo po chvilkovém oslnění silným slunečním světlem podívá se na krajinu, která pak najednou leží před ním jako odumřelá. Každý si vzpomene na experimenty z hodin fyziky o následcích a průvodních zjevech silného podráždění barvou. Jakožto pochod v životě duše je pocit barvy vlastní konečně závislý na všech stavech, mocích a silách, které ovládají duši. Zvyk, sugesce, únava a dispoice pro půvab kontrastu hrají velmi velikou roli. Některé problémy, které z toho vysvítají, musíme uvážiti dříve, než se bude hledati cesta a prostředky k výchově smyslu pro barvy.“

Dále stěžuje si Lichtwark na nedostatečné jazykové bohatství Němců při označování barev. Dokazuje chudost výrazů pro smíšené tóny a odstíny, jež nutno jim nahrazovati výrazy cizími. Pokládá však za omyl, že by Němci dle toho byli nadáni nedostatečným citem pro barvu, a praví: „Schopnost pozorovací a bohatství výrazu se nekryjí.“ Potom srovnává se starou kulturou řeckou, kde rovněž nejisté užívání jmen barev jest nápadné, a praví: „Pokud máme z kultury Řeků a nejbližších předků dnešních kulturních národů barevné výrobky, poznáme, že v historické době stav vývoje byl týž jako dnes. Ani v tom neukazují nejružnější kulturní stupně žádného rozdílu, že červená strana spektra se správněji nazývá než modrá a že sousedící barvy jako je oranžová a žlutá, fialová (nebo dokonce zelená) s modrou bývají zaměňovány. Kdo zkoumá pouze jazykové bohatství, přijde konečně k tomu, že pozorovací schopnost je velmi omezena.“

Lze-li i dokázati, že mechanická schopnost vnímati barvu je stejná u všech ras a ve všech, našim znalostem přístupných epochách, tu lze přece pozorovati u všech, nejen kulturních národů v esthetickém vnímání barvy historické kolísání, lokální zvláštnosti a jazykové zjevy.

Svět nemění svého vzezření, ale pocit je podroben nekonečným a neustálým změnám a kolísání. A Ewald pravděpodobně myslil, že západní kulturní národy ve starověku pokládali žluť za nejkrásnější a nejvznešenější barvu a velmi si jí vážili, jakožto barvy kulturní, jako to dělají východní Asiati ještě dnes, a že ve středověku byla modř povýšena na barvu kulturní a žluť byla označována jako barva závisti a ďábla. Tento nesmírný obrat symbolického významu modři a žluti může býti dosud uváděn jako skutečnost, nemůže však býti nijak vysvětlen. A vedle tohoto postupu znalosti barev, které zajímají celý věk, lze pozorovati změny ve větších, prostředních a nejkratších dobách. Vnímání žluti, červeně a modře u pokolení z roku 1700 není identické s vnímáním předků z roku 1600 nebo 1500. Není totéž u Tiziana, Rubense a Rembrandta. Každá doba má svou červeň, svou modř, svou zeleň, svou žluť. Z rázu obrazu, který obsahuje pouze dvě nebo tři barvy, lze určit čas, kdy vznikl. Dokonce ve vývoji nadaného individua lze proměnu ve vnímání zřejmě dokázati. Jaký rozdíl mezi Rembrandtem z r. 1630 a z 1660. Byla by velmi poučná práce sledovati tyto změny ve vnímání barev, které se jeví ve sklonech a zálibách různých věků a ve vývoji vůdčích uměleckých osobností. Kdo nám vytvoří takové koloristické studie o Rembrandtovi, Rubensovi, Tizianovi, Holbeinovi? Kdo se pokusí odhaliti příčiny proměn?

Rovněž o vlivu místních poměrů na smysl pro barvy nejsme dosud dostatečně poučeni. Víme pouze zcela všeobecně, že se barva ve Florencii nejeví tak jako v Benátkách, že se jeví v Londýně a Amsterdamě, v Paříži a Berlíně vždy zvláštním zřetelným a ne pouze jemnocitnému oku zřejmým způsobem. Stupeň vlhkosti vzduchu, sklon slunce, nekonečně malé částky prachu, které uvolňuje z těles mechanické působení vzduchu a světla, a které lámou v atmosféře vápencového pohoří jinak světlo než v útvaru žulovém nebo u moře, podmiňují značné rozdíly.“

Lichtwark dokazuje, že je možno často pozorovati změnu, kterou oko utrpí zvyknutím si na cizí místní kolorit, že mnohý malíř, který žil delší dobu v cizině, nedovede mnohdy po řadu let vystihnouti tón a barvu domácí krajiny. „Vždyť i zdánlivě neobjektivnější francouzský krajinář Claude Monet, jehož formule podmanila si, jak se zdálo, s téměř matematickou jistotou podstatu barvy a světla, zachycuje-li řadu zeleně

natřených holandských domů, maluje tam barevnou podstatu břehu Seiny.“

Jistý vliv na vnímání jednotlivce má též nálada a místní zvyk, že velcí umělci dovedli strhnouti celé řady současníků, již dovedli se takřka k nerozeznání přizpůsobiti, je zcela přirozené. Bylo však vždy pochybeno, kdy generace pozdější pokoušela se o napodobení koloritu časů minulých. V prvním případě pracováno ve stejné době a za stejných poměrů, veliký mistr byl pouze vůdcem své doby a vliv jeho byl povznášející pro účastníky. Napodobitel však pozdější zůstává v každém případě za vzorem, jakmile se vzdá produkce z vlastního vnímání a napodobí výsledky cizí, zakrňuje vrozená schopnost.

Pro nás zcela dobrou výtkou mohou býti slova, jež píše Lichtwark: „Jsou národy, jichž koloristické nadání, geniové a talenty po staletí zakrňují, poněvadž silnější soused pouhým faktem veliké samostatné produkce nutí ve velikém obvodu tehdejší dobou slabší do svých pout.“

Musí nám tudíž záležeti na tom, oprostí se od vlivů cizích a pěstěním našeho citění vychovati opět umění vlastní. Aby naše doba vyvíjela samostatný vkus, náležíc k požadavkům národní samostatnosti. Sem musí výchova mocně zasáhnouti. Mnohé prameny k vypěstování barevného citění najdeme ve studiu ptactva, křídel motýlích a květin. Esthetické pozorování květiny působí jako občerstvující a sílící lázeň na špatně vychované oko. Lichtwark píše: „Neměli bychom nechat odumřítí přirozenou radost z květiny, dědictví to nekonečné řady pokolení, která se těšila z květiny, potom by se neodvážil objeviti na rtech hrdý a soucitný úsměv, kterým v dnešní době muž tak často každý zrakový esthetický požitek odmítá. Až do desátého a dvanáctého roku vracívá se hoch ze svých výletů obtěžkán květinami. Později vracívá se zpravidla s prázdnýma rukama, poněvadž se mu radost z květin zdá býti nemužná. Zde může pouze působení domova důkladně pomoci, aby vrozená radost nezakrněla. Rodiče mají přímo povinnost sebe a své děti zasvětili v kultus květin.“ U nás ovšem v té stránce jest trochu jinak. Vidíme průvody našich vracejících se, nesoucích plné náruče květu, avšak je-li to čistá láska a touha po kráse květu, jest ovšem otázka.

Jakmile oko vychováme studiem květin, musíme pokračovati dále, zavedením do národopisných museí a galerií. V museích naskytá se nám nejlepší příležitost k získání názoru o vkusu různých dob a koloristickém citění. Zde však nutno vyhledávati předměty, jež nejsou zašlé stářím, které zůstaly zachovány ve své původní barevnosti, jako hlavně vyšívky a keramika. Při té příležitosti jest nutné činiti si přesné poznámky, v nichž vyznačíme barevnou zvláštnost jednotlivé skupiny podle časového vzniku a na konec odlišující znaky jednotlivých století. Zde leží jeden z nejcennějších pramenů výchovy. Při studiu obrazů jest rovněž důležité zjistiti nejprve koloristický rozdíl různých dob. Možno zjistiti si vedoucí koloristicky nadané individuality pro každou epochu a ta dává nám klíč k celému svému okolí.

Pečlivou výchovu naší mládeže v barevném citění možno podporovati tím, že již od počátku usilujeme, aby pracováno bylo barvou dle přírody a tu zvláště studováním květin a jejich jemných odstínů. U děvčat vyšívání barevným materiálem může míti pro výchovu smyslu pro barvy tutéž důležitost jako malování. Vyšívati květiny dle přírody mělo by se každé děvče naučiti. Přírodou není zde však míněna krajina. Studovati barevné a světelné zjevy krajiny jest příliš těžké

a zavádí oko, které se má teprve učit, k mnohým omylům. V našich sbírkách národního umění a průmyslu poznáme tradici našeho koloritu a spojením těchto poznatků a dobře vychovaného oka bude možno probudit opět naše svérázné umění. Nemám v úmyslu žádati, aby každý z nás byl dobrým malířem, k tomu jest zapotřebí zvláštního talentu, ale mohu na vás žádati, aby každý z vás použil malování jako prostředku k výchově svého vkusu, jež opět může se státi blahodárným pro talenty po různu rostoucí. Jak Lichtwark praví „V koloristicky nevychovaném a nevzdělaném prostředí nemůže se vyvíjeti ani koloristický genius, aniž by na něm nezůstalo vězeti něco z barbarství jeho okolí, a jeho působení zůstává omezené, jelikož je málo těch, kteří by byli s to pochopiti jeho cenu. Talenty vyrůstají v takovém prostředí bez vlastní i cizí kritiky. Bezprostředním následkem pak je koloristická méněcennost ve výkonech architektury a dekorativního umění. Je-li pak u sousedního národa středisko koloristické kultury, dostavuje se nepopíratelný nezastavitelný import výrobků této vyšší třídy. Sběratelé a milovníci neostýchají se žádného prostředku, aby získali do svého majetku malby z tohoto cizího kulturního ovzduší. Domácí nářadí a ozdoby pokojů jsou přiváděny obchodem a domácí umění, domácí umělecké řemeslo počíná platiti za nedostatečné nebo druhořadé. Pak bývá v umění a řemesle přerušena domácí tradice a bývá hledáno připojení k směrům cizozemským. A tím, pokud tato móda trvá, přichází národní produkce o možnost nejvyšších výkonů, neboť podle přírodního zákona platícího pro všechny doby, tyto výkony nikdy nemohou se docílit tam, kde se napodobí ať individuum, ať národ.“

V nynější době, kdy přijde k rozřešení celá řada velikých národních otázek, pokládám za důležité, aby i tato otázka nezůstala bez povšimnutí. Probudíme-li naši svéráznost, což se musí státi jen volnou a pečlivou výchovou, uspokojíme tím nejen své tužby esthetické, ale přiložíme též kvádr k naší samostatnosti národní.

Duch tichý musí po léta být pilný.

Goethe.

Spor o smysl českých dějin.

Již od několika let vede se mezi českými historiky odchovanými historickou školou Gollovou a mezi prof. Masarykem a jeho družinou spor o smysl českých dějin. Jde totiž hlavně o otázku filosofie dějin českých v jejich nejvýraznějších etapách. Filosofie dějin, smysl dějin tvoří či spíše má tvořiti fasádu jednotlivých historických událostí a vyzdvihnouti tak význam jednotlivých faktů i příčinu, proč ten neb onen čin v historii se stal. Takový smysl českých dějin našel historik Frant. Palacký ve stálém boji českého národa s Němci, v názoru, že národ český byl od prvopočátku mírumilovný (vlaštovičí povaha) a že jen se bránil tlaku Němců. Germáni byli lovci a bojovníci, Slované zemědělci. Proto také povaha Germánů byla bojovná a surová, povaha Slovanů mírná. Z rozdílů povahy vyplývá též různost ústav obou ras. Němci mají státy feudální, Slované ústavu demokratickou a proto vznikl mezi nimi boj. Feudalismus u nás postupuje do XIII. a XIV. století, do kteréžto doby vzrůstá v Čechách vliv kolonisace německé. Husitství jest však reakcí

proti feudalismu a němectví. U Lipan padá Husitství a s ním i jeho reakce proti feudalismu. Zbytky demokracie husitské udržují čeští bratři a „Bílá Hora“ smete i tyto.

Takový jest smysl českých dějin dle Fr. Palackého.

Historik Jar. Goll, který založil novou historickou školu a vchoval celou řadu vynikajících našich učitelů universitních (Pekaře, Kroftu, Šustu atd.) na základě nových studií a poznatků, na pracném studiu pramenů poznal a ukázal, že idea dějin českých dle Palackého, „názor romantický“ jest nesprávný. Ukázalo se, že oba národové, Čechové i Němci, jsou si ve vývoji, ústavě i charakteru velice blízcí. Že Čechové, stejně jako Němci čerpali svou kulturu ze stejného pramene. V různosti povah národních že nelze hledati příčinu boje mezi nimi ani vývojovou linii české historie. Škola Gollova sama se dosud nepokusila o vybudování svého názoru na české dějiny. Cítila se příliš slabou. Tvrdí, že dlužno se k takové souborné ideji, jakožto k vrcholné práci historické až tehdy odhodlati, když budou sebrány a zpracovány monografie týkající se měst, dědin i panství jednotlivých (příklad: Pekařův spis „O Kosti“) a získán tak materiál ke stavbě historického chrámu.

V poslední letech vzplanul spor o smysl českých dějin mezi universitním prof. historií Pekařem, zástupcem školy Gollovy a univ. prof. filosofie Masarykem a jeho družinou seskupenou kolem Času (Herben a Vančura). Masaryk totiž vydal spis „Česká filosofie“ a „Česká otázka“, kde se cítí třebas bez historických dokladů a vědomostí naléztii filosofii českých dějin. Když pak prof. Jindřich Vančura při jubileu Masarykově vynášel do nebe vliv jeho, který prý měl na české historiky oproti Gollovi, postavila se škola tohoto proti Vančurovu tvrzení a odmítla zcela vliv Masarykův na sebe i historiky vůbec.

Prof. Pekař vydal proti Masarykovi spis „Masarykova filosofie dějin“, kde dokazuje, že Masaryk jest filosof pouze, ale ne historik, jemuž scházejí všechny pomůcky jichž užívá historie při stavbě většího díla, rovněž i znalost historické techniky a nových historických věd pomocných (heuristika a filologie), jest nejméně povolán, aby stavěl pevně založený a faktům historickým neodporující názor na českou historii. Aby ukázal nevědeckost Masarykovu, vybral si Pekař několik statí z Masarykovy „České otázky“, které se týkají vrcholných etap naší minulosti, jako jest doba husitské reformace a obrození českého národa, a vyvrací these Masarykovy jednu za druhou.

Že si dr. Pekař vybral právě husitství, nesmí nikoho překvapovati, protože právě v nynější době se objevují nové prameny, které velice mění dosavadní názor na husitství a o kterých Masaryk přirozeně nemohl věděti.

Masaryk pak v názoru na tuto dobu neřídí se doklady historickými, nýbrž všude bere za měřítko jen filosofii. Proto jest tu Pekař ve výhodě, ježto u historika se znalost filosofie předpokládá vždy, nikoliv však naopak.

Masaryk vidí v našich dějinách pronikati všude moment náboženský a z tohoto hlediska patří na husitství, bratrství i na obrozenou dobu. Hus je mu předchůdcem Lutherovým, husitství jest mu přípravou k reformaci. Tento názor vzal Masaryk z Palackého pojetí husitství, kteréhožto názoru přidržuje se většina protestantských historiků německých. Názor ten úsilovně se též vtluoká buď z neznalosti neb úmyslně od professorů Masarykova směru do českých studentů. Protestant Masaryk a ostatní (ba dokonce i v Palackého dějinách může

se sledovati takový směr), slučují důsledně protestantství krok za krokem s husitstvím a hledají v husitství předchůdce nejen protestantismu, nýbrž vůbec reformace světové.

Viz frasi: My Čechové byli jsme v duchovním vývoji 100 let před Němci a vůbec v čele světového vývoje. Tohoto tvrzení „o světovém“ poslání husitství pak se používá proti církvi katolické. Názor podepřel též Francouz Denis, který též vidí v husitství předvečer velikého reformačního dramatu. Vliv národnostních prvků v husitství byl Masarykem vůbec popřen.

Protestantský tento smysl českých dějin jest Gollovou školou s Pekařem v čele silně zviklán, ne-li úplně poražen. Historici směru Gollova postavili proti tomuto názoru na husitství mínění, že husitství jest především hnutím národním a sociálním, a že náboženské momenty by nedovedly vyvolati a udržeti takovou národní revoluci. Musel tu spolupůsobiti velice moment národní a ten klade Pekař na první místo. Tomu též odpovídají zjištěné sociální poměry v městech a venkově českém ve XIII. a XIV. století. V husitském hnutí měly převahu elementy selské, nikoli snad proto, že byli sedláci tehdy utiskováni. Universitní prof. Pekař v knize „O Kosti“ dokázal, že ten „chudý a ubohý lid jihočeský“ by nemohl se úspěšně účastniti dlouholeté války husitské, kdyby nebyl zámožný a v důsledku toho i dosti svobodný. Pekař totiž dokazuje, že sedlák doby tehdejší byl ozbrojen (na statcích se připomínají a vypočítávají jednotlivé kusy zbroje, jako přední a zadní kus, oštěpec, poklhaubec, vobojíček, někdy i ručnice). Obce také v případě zemské povinnosti byly povinovány postavit do pole ozbrojence na koni či pěšího. To ukazuje též na poměrnou zámožnost a svobodu sedláků té doby, protože vojenskou službu ve středověku mohl vykonávat jen člověk svobodný. Ale německá kolonisace, její protěžování, propůjčování trhových a jiných privilegií německým městům a proto také větší blahobyt německého živlu musil zbuditi závist a zostřiti protivy národnostní. Průběh a jediný výsledek husitských bojů národní zabarvení jejich nejlépe dokazují. Náboženské nadšení a touha po náboženské reformě pohasla záhy, nastal hned rozklad, ale nepřátelství k Němcům, kteří Husa upálili a k Zikmundovi udržovala pohromadě husitské voje dlouhou dobu. Osoba Žižkova představuje nám typ národnostního výbuchu, svářící se theologové husitští typ náboženský. Dějiny ukazují jasně, který směr byl životnější a reálněji se v husitských válkách uplatnil. Názor školy Gollovovy způsobuje ovšem trhlinu v dosavadním nazírání na středověk jako na epochu tmy, barbarství a otroctví. Ve středověku musíme viděti dobu přípravy a kvašení nových ideí národních, náboženských i sociálních, nikoliv však jen dobu uvědomování si tíhy autority církevní a vymaňování se z ní.

Jiným bodem sporu jest Bílá Hora. Zaměstnává tu mysle otázka, jak mohl národ, který národnostně a nábožensky tak vysoko vystoupil v době husitské, po 200 letech končil v národním i morálním úpadku na Bílé Hoře. Starší názor, který viděl v husitství první díl světové reformace, musel ustoupiti názoru školy Gollovovy, která kritickým studiem XVI. století ukázala, že husitství neústí do protestantismu jakožto svého pokračování. Husitství se udržovalo vedle protestantismu paralelně, ba sloužilo panovníkům Habsburským jako opora proti protestantismu. Protestantismus je hnutí docela jiné a cizí.

Důvodům, že husitská strana nesplynula s protestantismem hladce, bylo především silné národní vědomí, zachované z dob husitských.

Protestantismus se šířil z důvodů zcela jiných než husitství; (sjednocení Němců, chtivost šlechty po statcích duchovních, vznikající absolutismus a reakce proti němu). U husitství nemožno takových motivů nalézt. Pak i Bílá Hora neznamena pád národa, ale porážku šlechty namnoze cizí.

Také Jednota českobratrská dle Golla (Jednota bratrská v XV. století) není vyvrcholením náboženské reformy z husitství, nýbrž jest to světská obec v otázkách náboženských tak liberální, že v ní mohl býti „i nejradiálnější nihilista víry s nejkonservativnějším zastancem tradice“. (Zdeněk Nejedlý: Spor o smysl českých dějin.) Opět důkaz, že husitství nebylo výhradně a nejvíce hnutím náboženským. Nesmí se zapomínati, že od XVI. století národ český začíná žiti životem celé Evropy a že kdo chce pochopiti Bílou Horu musí míti na zřeteli mnoho motivů kosmopolitických. Boj absolutismu a feudalismu. Francie a Habsburků, pak objevení Ameriky a důsledky tohoto objevu na sociální poměry v Evropě.

V otázce obrození našeho národa vyvrcholuje se rozpor obou jmenovaných směrů. Dle starého názoru byl český národ na Bílé Hoře poražen, zdeptán, zotročen na 200 let, pak mrtev. Černá hejna cizinců a jezovitů vyssála z něho všechnu krev. Až na konci XVIII. století byl národ zázrakem vzříšen. Nový názor však dospěl k jiným poznatkům. Na Bílé Hoře národ jako takový nebyl zdeptán. Žádný národ nemůže zahynouti v takové malé bitvě jako na Bílé Hoře. Národní úpadek začíná až v době pozdější v době Josefinismu, který chce utvořiti jednotný stát s jednotnou řečí. Jako reakce proti tomu povstává české hnutí obrozenské. Národní uvědomění, jak praví Pekař, u nás nikdy nezmizelo, jezuita Balbín jest toho skvělým dokladem. O hnutí obrozenském domnívá se Masaryk, že jest to navázání na dobu husitskou a hlavně českobratrskou. Vždyť ale v čele obrození stojí šlechta a duchovenstvo namnoze německy mluvící. Obrození jest odpor a reakce proti centralismu a nedbání individuality a práv stavů i národů. Obrození jest též výsledkem práce minulého století, „století protireformace“, z kteréžto doby máme nejlepší skvosty „Staré Prahy“ i jiných umění, což vše ukazuje na probudilou dobu a pilnou duševní práci, která měla sídlo hlavně v klášteřích a byla uvědomělou prací českou. Budi-tele — kněží za vzory vybírají z dějin slavné osoby, Břetislava, Otakara II., Karla IV., ovšem i Husa a Žižku, tak že není nijaké navázání jen na husitství a zvláště nikoli na české bratry.

Že myšlenka náboženská ve smyslu protestantismu nebyla vůdčí v českých dějinách, dokazují poměry po vydání patentu toleračního roku 1781. Tehdy sotva 160 let od bitvy bělohorské ukázalo se, že celý téměř český národ byl už katolický i v srdcích a že přestupů událo se nepatrně. Tedy nemá pravdu Masaryk, že obrození se navazuje na „kacířskou“ dobu našeho národa. Kdyby to byla pravda, pak by národ přijal tolerační patent jinak. Rovněž i celý vývoj obrození národního děl se úplně jinak než kdyby navazoval na dobu česko-bratrskou. Národ náš začal volněji dýchatí vzduch, který dýchali všichni okolní národové a prodělával období podobná jako tito.

Hlavní rozpor tedy mezi Masarykem a Pekařem jest asi následující: Masaryk si vytvořil v hlavě filosofii, že naše dějiny určovaly otázky náboženské — husitství — českobratrství a protestantismus. Obrození národa že pak na nich spočívá. Všecky pak otázky historické snaží se vyložiti z tohoto hlediska. Stanovisko toto jest protestantské a tendenčně protikatolické, protože se při něm hledí vykresliti církve co živel duchu

národnímu odporující. Škola pak Gollova, která dosud nevytvořila filosofii českých dějin tvrdí, že historický vývoj neděje se tak jednoduše — pod vlivem reformace, jak soudí Masaryk, že nutno přihlížeti k dějinám národů okolních, k poměrům stavovským, hospodářským a sociálním střední Evropy, aby se našlo vysvětlení pro ten neb onen fakt dějinný. Že nutno nejprve shromážďovati monografie ať místní ať rodové i stavové a na základě sebraného a kriticky zpracovaného materiálu bude v budoucnosti možno vybudovati takový názor na dějiny naše, jak učinil do r. 1526, ač pochybeně, Palacký.

Masarykovo stanovisko jest pohodlnější, bez znalosti fakt a kritického ocenění skreslovati děje dle předem ustanoveného názoru filosofického. Stanovisko Pekařovo a školy Gollovy jest skromnější. Nechce stavěti větrné zámky a do nich vtěsnávati historická fakta, nýbrž ze shromážděného materiálu stavěti dům i jeho fasadu. J. A. N.

Zvoníček J.:

Loutkové divadlo — v rukou sociálně činného studenta

Částečný klid naší spolkové práce v dnešní době dává nám příležitost k theoretickým úvahám o směru naší činnosti po válce. — Pokud se týče sociální práce bude v první řadě nutno obrátiti zřetel k výchově a ke styku studentstva s mládeží. Jednak, že pro sociální působení mezi dospělými vrstvami dělnickými — lidovými nejsme vychováni. — Ve styku s mládeží, které opětne nejlépe mladé srdce může rozuměti, máme vychovati své srdce k lásce bližnímu a svoji vůli k obětavosti. — A pak ochrana mládeže bude vyžadovati po válce nejnejnější péče. Vždyť budeme musiti zacelovati rány, jež postihnou náš národní celek ztrátou mladých životů. V nejmladší generaci nutno skládati veškerou naději. Ta je budoucností národa. — Proto i český student bude prakticky prováděti slova vyšlá z nejvyšších úst u nás v Rakousku „Vše pro dítě“.

Student český musí proto hledati cestu k srdcím naší drobtiny. Forma ušlechtilé zábavy bude zajisté nejvděčnější. — Jedním prostředkem, kterým si student může zajistiti trvalý památník v srdcích naší mládeže jest — loutkové divadlo.

Může-li student německý, ve své sociální činnosti býti vyprávěčem pohádek, oním „královským princem“, který vysvobozuje opuštěné děti — „zakleté princezny“ z prachu všedního života do říše divů a zázraků — může i český student býti „loutkářem“ a připraviti též takto mládeži nejen krásný okamžik.

Loutka — může se vykázáti pestrým životem, nalézáme ji u všech národů — původně povstává na půdě náboženské, jako pohyblivá modla. V Egyptě jako loutka hierarchická jest zasvěcena do služeb náboženských. Jako loutka aristokratická dostává se jako pohyblivý bůžek do zámožných rodin řeckých. U Římanů jsou loutky — miniaturní herci prostředkem parodie života, útoku proti básníkům, politickým vůdcům. kritiky života veřejného. K nám bylo loutkářství zaneseno cikány, kteří provozovali loutkové hry v Persii a v Arabii. — V dobách našeho národního probuzení je chudý stánek Thaliin kočovných marionetářů

s Kašpárkem — praotcem indického Vindušáka v čele — buditelem našeho národního vědomí. Českým komediantům bude zachována za to vděčná upomínka. — V dnešní době nechceme křísiti snad loutkové divadlo jako činitel buditelský — tuto úlohu již dohrálo neb snad z piety k českým loutkářům zapadlých v zapometí. Loutkové divadlo chceme učiniti důležitým činitelem kulturním a sociálním. Obracíme pozornost k loutkovému divadlu jakožto prostředku výchovnému, který právě při sociální činnosti studentstva, ve styku tohoto s mládeží, může hráti důležitou úlohu. Tato činnost sama o sobě přispěje již k důkladnému studiu loutek a ještě více ocení a vyzvedne zásluhy jich „principálů“ v době probuzenské. V Německu dostala se již při instalaci rektora Pischela na universitě v Hallu přednáška o loutkách před ústa universitních posluchačů. A i u nás pozorujeme čilejší ruch od nějaké doby.

Známy pracovník v tomto směru dr. Jindřich Veselý,^{*)} prof. gym. v Praze vydal řadu publikací do oboru toho spadajících a horlivě propaguje „české“ loutkové divadlo.

Víme, čím jest od pradávna hračka — loutka v rukou dítěte — jest první a téměř nerozlučitelný jeho domácí společník v jeho radostech i strastech. Ať si ji představíme jako pannu všemožně vyšňořenou neb jak kousek dřívka pestrými „kloučky“ obaleného. Historie nás poučuje, že již v sanskrtu jsou zmínky o loutkách-hračkách. Prastará pohádka vypravuje, že Parvati, manželka boha Šivy, zhotovila si tak hezounkou panenku, že ji skrývala před svým manželem, aby se do ní nezamiloval. Ale Šiva to přece vystopoval, zamiloval se a loutku oživil. Již prý devítiletá nevěsta Mohamedova Ajša, měla ve svém haremu panny, s kterými i Mohamed si hrál. — Tento moment v psychologii duše dítěte dává nám možnost loutkovým divadlem vychovávat jeho srdce. Výchovný jeho význam spočívá předně v tom, že můžeme působiti na cit, vůli dítěte. V dětské duši můžeme loutkovým divadlem živiti lásku k vlasti, rodičům, bližnímu, budit smysl pro krásu, dobro, ušlechtilost a spravedlnost. Jsou však sice některé hry s motivy loupežnými, fantastickými, ale na loutkovém divadle vše dobře končí a dětská dušinka bývá uspokojena, když vinník jest dle spravedlnosti potrestán.

Loutkovým divadlem působíme na dítě dějem, pravé realitě nejvíce se blížícím, který zanechává vždy mocný dojem v jeho hlavě, vede jej k uvažování a pobádá k následování. V děj loutkového divadla promítá dítě svoji bujnou fantasií. Pozoruje vše jinýma očima, vše okrašluje, zveličuje, prožívá bez dechu pohádkový děj s hrdinou děje, plného krásy, kvetoucích rostlin, křišťálových vod. Toto jeho pole volné fantasmie dobře vystihuje Karel Mašek (Fa Presto).^{**)} „Na loutkovém divadle jest hrdina, který dovede překonati a vykonati vše, nač sami jsme nestačili a nikdy nestačíme, je tu nepřítel, mající všechny zlé vlastnosti, kterými nám či jiným bylo ubližováno a jichž možnosti v lidských duších začasť nechápeme, ale zde jest překonán: rytířem, i malým červeným panáčkem, do kterého soustřeďuje se všechna veselost, usnadňující pout životem, Kašpárkem. Je tu princezna nevyrovnatelné krásy, jaké nikdy v životě jsme nemohli nalézt, ta pomáhá rytíři nésti velikost jeho úspěchů, je tu poustevník, který prost všeho

^{*)} Prof. dr. Jindřich Veselý, Praha-III., 240, zašle každému přednášku „O významu loutkového divadla“ za náhradu poštovního. Rovněž sdělí informace o řízení loutkového divadla (známka na odpověď!).

^{**)} „Ženské listy“ roč. XLII. č. 3.

pokoušení a všech vášní tráví klidně v lesích, bez lidí a bez jejich zájmů, jsa prostým ztělesněním pravdy, že člověk může vskutku míti a podržeti jen to, co v sobě nestrádá, usilovnou prací v nitru svém si zbuduje — ale pak, že tam chovati může celý veliký vesmír. A je tu sedlák, překvapující pravdou jednoduchých výroků — tak jak si ho představujeme vyrostlého z ornice a splynulého s nejjzákladnějším, nejdokonalejším povoláním člověka: obrozováním věčného koloběhu prací v dílně Boží.“

Loutkové divadlo umožní nám i účelný boj proti kinematografům. Zde napínavý, hrůzostrašný děj, plný lsti, úskoků, podvodů musí přirozeně působiti rušivě na dítě. Po ethické stránce nelze ani zdaleka loutkové divadlo před kinem dosti oceniti. Bude-li míti dítě příležitost k návštěvě loutkového divadla, vycítí samo onen ohromný rozdíl, pozná nicotnost a falešnost mihotavých filmů a zůstane na vždy věrno svému malému světu pimprlat, jichž pohyb, slovo, mimika, vlastně komika dřevěných gest jest mu nade vše. Tuto idealnost loutkového divadla dobře vystihoval nápis na loutkovém divadle krále loutkářů Matěje Kopeckého: „Aj divadlo české ctnosti, jest ozdobou vši nevinnosti.“ —

Loutkovým divadlem můžeme na našem venkově svoji sociální činnost prakticky prováděti. Dítě chudiny jest vystaveno zábavám, mravům ulice, nikdo se o něj nestará, otec jest v práci, matka na poli, proto můžeme sami loutkovým divadlem zaujati mysl mládeže, a odvésti ji tak od skotačení a chrániti před zdivočením. Aby byla umožněna tato činnost, zřídí „Ústředí katolického studentstva československého“ přenosné divadélko, které našemu studentstvu na nějaký čas o prázdninách bude půjčováno za náhradu režijních výloh. — Dnes zříditi loutkové divadlo není již tak těžké. Za součinnosti prof. dra. Jindřicha Veselého byly již vydány české dekorace — kulisy pro „české“ loutkové divadlo a loutky, které dle návrhu mistra Aleše slují loutkami Alešovými. Jimi získal si mistr Aleš veliký a nehynoucí památník v srdcích našeho dětského světa.

Pro genre dřevěných figur máme též i výběr dosti pěkných her od Tesařové, Michny, Drobné, výběr her Kopeckého a podob. Časem snad se dají i jiné hry hrané na divadlech velikých upravit pro repertoár loutkového divadla.

Scházejí nám bohužel ještě praktické zkušenosti, proto dnes pouze zaznamenáváme tuto budoucí činnost a předkládáme k úvaze našemu studentstvu. Příslušné rady a pokyny budou časem sděleny.

Jen nesmíme se styděti, tato činnost sociální nesmí nám býti maličnou, prostředek pak naivní. Pamatujme, abychom dřevěnými loutkami nevychovávali z dětí — loutky, abychom nebyli tedy jen pouhými „tahači nití“, ale skutečnými učiteli a vychovateli zlaté naší mládeže.

Poznáme, jakou dítěti učiníme radost, a pochvala malého publika „bylo to moc krásné“ bude vám nejlepší odměnou za naši námahu.

Z duchovního života.

23. Syn člověka. Pomysli si, příteli, že by před námi stál Kristus, právě tak, jako kdysi stál před svými učedníky, v oné blažené době, kdy ještě prodléval na zemi. A pomysli, že by ti dal právě takovou

otázku, kterou kdysi dal svým učedníkům: „Kým pokládají nyní lidé Syna člověka...?“

Co bys odpověděl? Řekl bys asi: „Pane, jeden přišel, jenž tě jmenoval čekatelem židovské koruny, jehož politické plány se ztroskotaly a on s nimi; přišel jiný, jenž tě jmenoval podvodníkem, jenž se před očima svých učedníkův obklíčil vylhanou září zázraků; přišel jiný, jenž pravil, že jsi pouze mytologickou mlhavou postavou; opět jiný přišel, jenž pravil, že jsi pouhým produktem tendenčního písennictví dávných dob; jiný byl, jenž tě viděl v duchu kráčet po modrých vlnách jezerních a podél bílých, klasných polí a krásných, pestrých květů, ach, tak živě a jasně viděl všechno, ale domníval se, že jsi byl jen laskavým rabbím a posléze že jsi se stal shrouceným, života omrzělým fanatikem; a opět jiný řekl, že jsi vůbec nežil; jiný učil, že jsi zosobněnou projekcí starých sociálních třídních bojů; opět byl jiný, jenž tě pokládal za blouznivce o židovské budoucnosti, jenž násilně strhnouti chtěl vysněné království Boží s hvězd na zemi a jehož jeho nesmírně pošetilé počínání strhlo ve smrt; jiní jmenovali tě nejideálnějším všech lidských synův a nedostižitelným etikem pro všechny doby, ale tu povstal odpůrce a mínil, že tvoje mravouka nestojí ani za vyvrácení, že prý jsi hlásal pouze „zatímní etiku“; jiný byl, jenž vyšel, aby hledal svaté země a viděl tě ve svaté zemi státi... ale byl jsi mu pouhým člověkem, jako my všichni, člověkem úporně se sebou samým zápolícím, často bolestně rozervaným, jenž posléze v zoufalství zemřel; jiní praví, že tvůj obraz je jako obraz na nějaké staré minci, pokryt prachem, zpola otřen dlouhým užíváním... že prý s námahou lze jej teprve zrekonstruovati, a nikdo neví, zdali toho plně dovede; tvůj obraz je prý příliš obestřen bájí a pověstí jako kvetoucí pohádkovou nádherou a musí prý teprve býti zbaven všeho toho bujného porostu a úponek, chceme-li poznati jeho rysy čistě a volně; a jsou opět jiní, kteří tě jmenují šlechetnějším bratrem Buddhovým, či větším předchůdcem Mohamedovým... Pane, to říkají nyní lidé o tobě.“ —

Tak asi, milý příteli, směl bys Kristu, Spasiteli odpověděti na jeho otázku: Kým pokládají lidé nyní Syna člověka?! —

A kdyby nyní dále mluvil a tebe se tázal: „A ty, kým mne pokládáš?“ — co bys asi odpověděl Pánu?

Nyní, na konci všech našich rozprav, s tím snad příteli, doufati, že bys klesl před ním na kolena a řekl bys: „Pane věřil jsem a vyznal, že ty jsi Kristus, Syn Božího!“

— — — — —
A vidím, jak klečíš před Synem Božím, máje hlavu skloněnou ve své ruce. . . a vidím, jak On vlídně a dobrotivě se usmívá. . . a jak tě žehná svatou rukou. . . a slyším, jak ti praví ono veliké slovo, jež posud na život každého člověka působí obrodivě, jemuž ne pouze k uším, ale k srdci proniklo — slovo: „Pojď za mnou!“ — —

Ku předu, milý příteli, pojďme za ním! —*)

*) Ukončení knihy apologetické: Klug dr. J. — Černovský dr. F., Boží Slovo a Boží Syn, Praha, Gustav Franci (K 3·20), která s knihou téchže autorů: Otázky životní, tamtéž (K 2·80), znamená vrchol apologetických spisů pro moderní studentstvo.

ROZHLED

Místopředseda „České Ligy akademické“ mrtev. Truchlivou zvěst zanesla poštou do Ligy. Na poli válečném, v dálných Karpatech, našel hrdinskou smrt jeden z nejlepších členů Ligy, druh výborný, pracovník zdatný, kollega místopředseda Mikyska. Všichni, kdož měli štěstí s ním se stýkati, poznali jeho milou upřímnou povahu, jeho zánícenost a horlivost pro naše hnutí studentské a vřelé přesvědčení náboženské. Padl zasažen do hlavy koncem minulého měsíce. Budiž mu lehká dálná země. Odpočívej v pokoji! Třetího člena již ztratila Liga.

Vojenská cvičení na středních školách. V Německu od r. 1911 jest na středních školách vedena mládež též vojensky vzhledem na příští vojenskou povinnost. Studenti se cvičí v pochodování, čtení map, signalisování, konají hlídky, učí se základním principům výchovy vojenské. V týdnu jest tomu věnován den a mimo to jsou podnikány vycházky do přírody s praktickým cvičením. Studenti se učí tvořit střelecké roje, budovati kryty atd. Poslední dobou zamýšlí rakouské ministerstvo války totéž provést i u nás. Cvičení tato budou se týkati studentů v letech od 14 do 18 a bude se bráti asi podobným směrem jako v Německu. Otázky směru politického a pod. nesmějí v oněch organisacích míti místa.

Studentstvo za války. Jak těžce jest postiženo studentstvo válkou, vysvitne z cifér, jež právě došly. V Rakousku a Německu bylo celkem z 63.198 studentů vysokoškolských povoláno k službě vojenské 49.720. Z těch v Německu jich padlo 1081; též z 1585 profesorů vysokoškolských našlo 35 smrt na poli válečném.

Papež Benedikt XIV. pro mír. Nežvyklý zjev objevil se o velikonocích v některých liberálních listech. Byl chválen papež Benedikt XIV., s jakým úsilím a neúmorně se stará, aby co nejdříve byly skončeny hrůzy války světové a zaslavilo opět slunko míru nad zápasícími národy. Papež neustává ve svých blahodárných snahách. Ovšem nemůže se vykámati hned úspěchem úplným, avšak neustává. Že byli vyměněni těžce ranění zajatci mezi válčícími státy, jest jeho ná-

vrhem. Poslední dobou navázal papež styky s Amerikou, aby tam působil pro mír. Amerika měla by snahu jeho podporovati tím, že by nedodávala válečné potřeby válčícím státům. V tom smyslu rozumějí přátelé Německa v Americe snahám papežovým. Dnes by si mnozí přáli, aby papež katolické církve měl moc daleko větší — aby mohl rozhodnouti pro uzavření míru. A po válce?

K účasti našeho studentstva ve válce. Abychom měli názorného přehledu o účasti našeho studentstva ve válce a nutného statistického materiálu pro náš spolkový archiv, dovolujeme si prositi naše stoupence, zvláště pak odběratele „Stud. Hlídky“, aby nám sdělili pokud možno přesně jména všech studentů našeho smýšlení, středoškolských, abiturientů, kandidátů učitelství, kteří nastoupili službu vojenskou, s udáním ústavu, který dosud navštěvovali, prázdninové adresy, dne nastoupení služby vojenské, pluku, event. hodnosti a pod. Veškerá sdělení buďtež zaslány „Ústředí katolického studentstva československého“ v Praze-II., Voršilská 1. — Předem díky. Nelitujte 10haléře na známku.

Polské školy. Přes 50 škol polských různého typu vzniklo v pěti měsících trvající války mimo hranice Haliče, a množství dalších dá se očekávati, až budou překonány místní potíže s obstaráním místností neb učitelských sil. Oprávněným potřebám polským ve příčině škol vychází ústřední správa i vlády zemské s ochotou plného uznání vsťříc. Přineslo také obyvatelstvo Haliče pro říši oběti na krvi i statcích, jichž zapomenouti není a nebude prostě možno. Lid polský slova hymny naší „jmění, krev i život dejme za císaře, za vlast svou“, naplnil a plní doslovně. Ve školách takto zřízených používá přes 5000 polských dětí školníku vyučování pravidelného, jež jim udělují polští učitelé-vystěhovalci. Tisíce jsou však ještě dětí, které — mimo malý zlomek jich ve školách německých — vůbec nejsou vyučovány a potulují se nezřídká bezúčelně po ulicích měst bez dozoru a průvodu rodičů. Vzhledem k tomu, že mnoho jest polských učitelů a učitelek, kteří soukromě zapadli do různých větších i menších míst monarchie, kdež čekají, až jim bude možno vrátiti se do vlasti a ujeti se další své služby, vyzývá c. k. zem. školní rada haličská všechny, kterým jest to možno, aby se u ní ohlásili, že by byli ochotni ujeti se vyučování mládeže polské v místech, která jim budou přikázána. Všem budou zaplacený útraty přestěhování na místa určená. Organisacím místním polského obyvatelstva klade se na srdce, aby zem. školní radě, t. č. v Bialé meškající, oznamovaly případná přání o osobách učitelských, chtějí-li síly mužské či učitelky, z kte-

rého odboru zkoušené, zda pro školy obecné či střední. Potíží nemalou jest opatření vyučování náboženské učiteli duchovními, jelikož katechetů polských samostatných, kteří rovněž musili se vystěhováti, jest počet ne značný, a farní duchovenstvo polské po většině svých farností neopustilo anebo se zdržuje poblíže farností v místech válkou přímo nedotčených.

Pověrečné modlitbičky. Dr. Foerster píše v mnichovské revui „Kunstwart“ o pověrečných modlitbách v době války. Vynořilo se jich nyní nesmírně mnoho ve všech jazycích, tak že možno je opravdu nazvati „společným statkem celého křesťanstva“. U ruského vojáka vedle svatého obrázku najde se často zvláštní pověrečný „nebeský ochranný list“, a na téměř bojišti kolikrát leží podle sebe Němec, Francouz, Angličan, Belgičan, a všichni, ať jsou jakéhokoli vyznání, mají na svých prsou stejný „ochranný list“. Pamětihodná internacionální jednota ducha uprostřed boje! Vylíčil dějiny pověrečných modliteb, připomíná Foerster i u nás katolíků jistě známou zkušenost, že v evangelickém Německu nejsou tyto pověry podporovány a šířeny tolik lidmi nábožensky a církevně uvědomělými, jako spíše takovými, kteří jinak s církví a křesťanstvím nemají mnoho co činiti, ale přece nemohou zamítnouti takový malý ochranný prostředek „pro všechny případy“. Doporučuje pak přemáhati pověru ne pouze zakazováním, způsobem negativním, ale tím, že náboževské potřebě, jež tu jest, dá se něco lepšího. „Válka obnovila živé náboženství. Mnohé, co jsme v náboženských bojích poslední doby pokládali za velice významné, objevuje se nám nyní jako náboženská hračka. Různé „luxusní názory“, jež náležely k nové době našeho duchovního života, ustupují zcela samy sebou. Plné kostely všude, tak jako svědectví o silné důvěře v Boha v listech našich bojovníků jeví se nám ne jako náboženská „vlna úzkosti“, již válka s sebou přináší a zase odnáší, nýbrž jako probuzení zdravé náboženské potřeby, jež byla uspana sytostí dlouhého míru.“

Rok Husův. Česká akademie prodloužila lhůtu k zadání rukopisů se životopisem Husovým o cenu do konce roku 1915. Původní lhůta byla do konce r. 1914. Akademie neodůvodňuje tohoto svého rozhodnutí. Podle „Naší Doby“ stalo se tak asi proto, že konkurs, vypsaný již nejméně před 4 roky, byl bezvýsledný, totiž asi proto, že žádné práce nepodány. — Osvětový Svaz ve zprávě o svých přednáškách pořádaných v měsíci lednu stěžuje si na malou účast při přednáškách o Husovi. Konáno za měsíc celkem 32 přednášek, jež navštívilo 8439 osob. Třináct přednášek J. Havlasy o cestě

kolem světa navštívilo 5200 osob, čtyř přednášky dra. F. X. Šaldy „Vynikající zjevy dramatické poesie světové“ navštívilo 1200 osob, avšak patnáct přednášek Husovy školy navštívilo jen 2220 osob. Má prý tedy pražské obecnstvo třikrát větší zájem o Polynesii a Japonsko a téměř dvakrát větší zájem o Shakespeara a barokové drama než o život a dílo M. Jana Husi, a to v roce pětistého výročí smrti „kostnického mučedníka“. Nejen ovšem divu!

Básnictví a válka. Tu a tam po časopisech objeví se i u nás již válečná báseň. Bezradně stojí čeští básníci před trapnou skutečností, která poskytuje dnes mnohem více než nejbujnější básníková fantasie. Co se dnes děje na evropských bojištích, na hladinách i pod hladinami moří, v nesčetných lazaretech a v opuštěných rodinách, to je samo o sobě tak mohutné, tak strašlivé, tak vzněcující, že umělecká práce básníková je takřka zbytečná. Nejryzejší metafora nemůže svést a sloučiti prvky tak disparátní, jaké slučuje jednoduchá lokálka válečná. Tolik jest jisto, že se dnes díváme na všeliké ty kulty Astarty, Venuše, Dionysa, na velkohubé hymny o nadčlověku, a co ještě všechno bylo modou v poesii posledních let, jako na cosi náramně vzdáleného, směšně maličerného. Neboť dosavadní hodnoty životní se neúprosně přehodnocují, ta tam jest — neb aspoň by měla býti — erotika vlně vzdychající, ten tam je titánský vzor človíčka proti Tvůrci, dnes počíná se hledati Bůh. Zdá se však opakovati starý zjev, že poesie česká s českým životem zřídka kdy souvisela, nanejvýš agitačně, ne však umělecky povzneseně. Krvavá doba vynutila si u nás doposud jedinou básnickou lůžku, tak maličkou, že ztělesňuje zrovna rozhodlanost našich básníků. František Fichý vydal v Praze v prosinci lyrickou báseň, nazvanou „1914“. Je to výmluvná retrospektiva válečných vidin nejrůznějších dob. „Zrak se upře v neurčitý bod, zavěsí se, visí, až se náhle zasní do starých, prastarých dob a dávných básní . . .“ (19). Básník sleduje zápas hrdinů u Troje „pro krásnou ženu, jež krásná již není“; vidí výjevy z války třicetileté, kdy „pro krále a kněze, kterých zatím už není, bil se a pod marnými ranami úpěl svět; zří bitvu u Waterloo a bledého Napoleona, přihlíží, jak „dole se bijí, zem krví plíhá pro nedokončené dílo mozku geiova . . .“ (23). Zanesen jsa nad pláň haličské a polské, duch básníkův apostrofuje hrdiny r. 1914, kteří „pro štěstí budoucích snášejí neštěstí“,

„pro prameny nového života
vaše krev se v rozpukanou zemi střebe,
pro spasení naše vzali jste na sebe kříž,
pro nás i pro budoucí dáváte v obět sebe.“

Je to výkřik naděje a není ojedinělý. I jiní čekají, že válka nás obrodí, že nám dá místo bolestí vymyšlených bolesti skutečné a tím i těžce pravdivou látku k umělecké tvorbě. Svými hrůzami stihne nás válka v hlubinách duše, odstraní nervosní těkavost, život biografického filmu. A především nebude se koketovati s náboženskými city, které se stanou opravdovými. Tak doufají mnozí. Mnozí však takových nadějí nechovají — spíše naopak!

Smetanova „Prodaná nevěsta“. Smetanovy opery „Prodaná nevěsta“ a „Hubička“ jsou od 1. ledna t. r. volny k provozování na všech scénách. Přirozeně, že této eminentně české opery s rozkošnou hudbou budou se chápati i divadla veliká, aby ukázaly jiskřivý jas českého hudebního nadání. Dosud mohlo „Prodanou nevěstu“ provozovati jen Národní divadlo a jinde jen ti, kdož výslovné dovolení dostali. Po uvolnění opery chopilo se nastudování městské divadlo na Král. Vinohradech a v perspektivě i brožurách zdůrazňovalo, že chce pozvednouti národní charakter díla a zlepšiti jeho provedení návratem k intencím skladatelovým. Vinohradské divadlo chtělo provésti operu způsobem docela novým, odlišným od provedení v Národním divadle, aby odlišností právě získalo přitažlivost. Snaha ta ztroskotala. Při novém provedení mělo se především dbáti, aby výprava opery přimykala se k českosti hudby i děje. To však se nestalo. Až dosud se užívalo při „Prodané nevěstě“ v Národním divadle kroje i vesnice z Plzeňska. To proto, že kroj je veselý, na rozdíl od vážného kroje chodského. Rovněž vesnice měla plzeňský ráz. Vinohradské divadlo mohlo při provedení přeložiti děj do jiné krajové i krajové oblasti, do jižních Čech, na Litomyšlsko a pod., kde by kroj svým lehkým rázem i svěže volenými barvami, kde by i vesnička hodila se do rámce komické opery, jakou eminentně „Prodaná nevěsta“ jest. Vinohradské divadlo však „ušilo“ si „národní“ kroj svůj, jaký se nikde neposíl, a vystavělo si vesnici, jaká nikde v Čechách nebyla. Jednotlivé kraje v Čechách nosily stejný kroj, ale v divadle vinohradském jest kolik osob, tolik krojů, a každý takový, že není ze žádného typického kraje. Všecky možné prvky se tu najdou, slovácké, hanácké atd. Rovněž vesnice není česká, nýbrž jest paušální výletní skupina domů v horách. Českého rázu jest v ní málo. Též celý jej i ráz nehodí se do komické opery. Hudba na divadle vinohradském provedla některé party, jež Národní divadlo vypouštělo, a snažilo se i pěvecky dáti opeře odlišný charakter. Tak „Vašek“, typická figurka koktavého, komického nápadníka, změnila se v naivního hochu,

s nímž třeba míti útrpnost, který však nevzbuzuje dojem komický, jak zamýšlel a hudbou vyslovil Smetana. I jiné osoby (Kecal, Mařenka) byly podány způsobem neshodujícím se s naším názorem na první naši a ryze národní operu. Proto asi též návštěva opery zklamala.

Dějiny odborných názvů. Častěji čte se na př. o „psychologii“ Aristotelově, a jistě mnohý čtenář má za to, že Aristoteles užívá názvu psychologie asi tak, jak ho užívají nyní autoři různých psychologických monografií. Zatím však výraz „psychologie“ Aristotelovi vůbec nebyl znám, an pochází až teprve z r. 1590 po Kr. Nebude snad bez užítka, když zde podám přehledně výtěžek dosavadních svých studií o tom, kdy který odborný název (hlavně vědecký) vznikl. Samo sebou se rozumí, že sbírka ta nemůže býti úplná; z dvojí příčiny. Předně proto, že látku tuto jsem nasbíral více příležitostně při ostatních svých pracích a studiích, za druhé proto, že vzdálen jsa velkých odborných knihoven nemám vždy pomůcek, jichž bych si přál. Nejstarší odborný výraz, který jsem vystopoval, je *magie*. Proto chaldejský (předsemitický) lid Akkado-Sumerijský je nyní považován za původce podání tvořících *magismus*, jakož i za původce jména *Mag* (*magia*). Zosimus, nejstarší authenticky známý chemik (v 3. století po Kr.) Kristu) vykládá jméno *chemie* z názvu knihy „*chêma*“, která jsouc prý původu božského, učila lidi zacházeti s kovy i poučovala též o síle bylin. O téže knize zmiňuje se egyptský papyrus z doby XII. dynastie. XII. dynastie vládla v Egyptě k. 2000—1788 př. Kr. Někdy odvozuje se výraz ten z astrologické knihy „*Mathesis*“ (spis. Firmicus r. 317 po Kr.), ale ono slovo „*alchimiae*“ vsuto tam teprve v 15. století od Jana Angela. A *heceda* byla vynalezena v době Soudců nebo na počátku království v Palestině nebo v jejím sousedství: zdali u Foiničanů, Israelitů nebo u některého bratrského Hebrejcům národa (k. r. 1000), nemožno dosud zjistit. Řeckého původu jsou výrazy *theologos* atd. Ve svém významu prodělaly však během doby jistě změny. Z počátku, a ještě i u Platona a Aristotela, mají význam též jako výrazy *mythologos* (dle bádání Natorpova). Theologie neznačí tu vědecký odbor, nýbrž předvědecké stadium reflexe... Výrazu theologie ve smyslu vědy theologické užili první stoikové... (300 před Kr.—200 po Kr.) a pojmově jej přesně vymezili novoplatonikové (3. a 4. stol. po Kr.) jakožto skutečný theologický systém pojmů, jako světový názor na podkladě náboženských pojmů ve filosofické formě a filosofickou methodou... Vedle toho staří básníci (hlavně Orfeus, Hesiod, Musaeus, Homer) nazývali se stále, až do 5. stol. po Kr.,

„theologové“ Theologie novoplatoniků, theologie „filosofů“, stala se podkladem pro křesťanské apologety . . . Odtud později vyšla theologie v užším smyslu, rovnající se naší nynější dogmatice . . . V theologii v užším smyslu, již u Justina, šlo hlavně o důkaz, že Kristus jakožto Messiáš má právo na výraz theos; tu byl obsahem Kristus . . . Theologia jakožto výraz pro učení o Bohu v užším smyslu zůstal dlouho v platnosti ve středověku; co my nyní jmenujeme theologií, slulo ve středověku sacra doctrina. Pomalu však jednotlivé obory „posvátné nauky“ podřizovaly se vždy více dogmatice = theologii v užším smyslu (učení o Bohu) a tím výraz „theologie“ stále se šířil, až dosáhl ku konci středověku nynějšího rozsahu. Princip principium, řecky arché, slovně začátek, původní, bylo jako terminus poprvé užito od Anaximandera z Miletu kolem roku 600 př. Kr. O stáří výrazu filosofie vede se spor. Dle Wilmanna pochází slovo toto od Pythagory (žil po r. 580 až asi 500 př. Kr.); tak vyprávěli i staří. Dle Diltheye bylo slovo filosofie povýšeno za technický výraz pro určitý kruh duševního zaměstnání teprve ve škole sokratické (tedy v době k. 440 a n.). Přiznává však Dilthey, že dříve již, za Herodota, užívalo se slova filosofovatí v širším smyslu, jakožto lásky k moudrosti a hledání jí. Také výraz theorie uvádí se za majetek Pythagorův. Tomu nasvědčuje, že Herodot též výrazu toho užívá. Od Pythagory odvádí se dále výraz mathematica, vlastně mathemata. Dle Sturma však výraz mathemata obsahoval ještě u Platona všechny vědecké učební předměty. Teprve u peripatetiků (po Aristotelovi) dostalo všeobecné slovo zvláštní význam, jež pak stále si zachovalo, mělo však větší rozsah než nynější matematika; patřily k němu logistika (počtářství) a arithmetika, planimetrie a stereometrie, musika a astronomie. Logistika = speciální arithmetika, arithmetika = theorie čísel a algebra. Od Demokrita (žil c. 460—360) má původ technický výraz atom. Výraz historia je doložen c. 440 př. Kr. Z téhož 5. stol. př. Kr. je slovo retorika. Původ svůj má r. na Sicílii, kde v V. stol. př. Kr. Korax a Teisias vydali první řečnické učebnice. Více technických výrazů máme od Platona (žil 427—347). Archaiologia značí u něho (Hipp. maj. S. 285 D) podání starých dějin, po případě podání mythologie. Teprve později dosáhl název tento nynějšího významu. — „Zákony přírody“ uvádějí se Tim. 83 E. — Platon

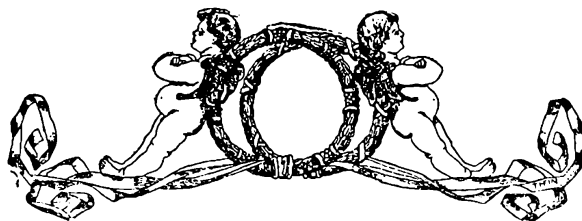
mluví o zasvěcencích a nezasvěcencích, o velkých a malých mystériích vzhledem k filosofii. Tyto výrazy mysteria, mystés, mystagógos přejal z řeči kultovních sdružení své doby. Podobně z řeči mystérií Zozimus IV 3,2 uvádí slova Agoria Praetextata z roku 364 o Eleusíně: hagiótata mysteria. Ještě více technických výrazů máme od Aristotela (žil 384—322). Analysis nalézá se poprvé, synthesis poprvé technicky u Aristotela; taktéž poprvé u něho analytikos. Analytika objevuje se jakožto titul dvou částí logiky Aristotelovy, a to první o závěru, druhé o důkaze a poznání; i na celou logiku název ten se někdy rozšiřuje. — Topika, spis o závěrech dialektických a pravděpodobných. U retorů znamenala pak umění, jak k danému tematatu možno naléztí nejvhodnější důkazy, citáty. — Výraz axiom uvedl Aristoteles do filosofie. — Nejpodstatnější část své filosofie nazval Aristoteles „první filosofií“ (filosofická základní nauka o čistém jsoucnu); od stoupenců jeho podle umístění za spisy fysikálními (učinil to Andronikos Rhodios — žil kolem r. 70 př. Kr.) dostala tato část název ta meta ta fysika (v I. stol. po Kr.) a zkráceně metafysika (plurál). — Slovo „anthropolog“ přichází poprvé u Aristotela (Eth. Nicom. IV. 8). — Totéž platí o slově fysiologia, jež však neznáčí to, co nyní, nýbrž to, co značí přírodopis vůbec. Rovněž tak přichází u něho jako zvláštní věda mechanika. Výrazy theoretický — praktický sahají zpět až do doby květu řecké filosofie; protiklad theoretického a praktického rozumu objevují se poprvé u Aristotela. — A d e k t i v u m jest překlad řeckého slova epitheton, kteréž užil nejdříve Aristoteles. Ačkoliv název meteorologie pochází již od Aristotela, náleží přece vědecká nauka o vzduchu k naukám nejmladším. Škola Aristotelova vytvořila též některé technické výrazy. Můžeme Aristotela poznačiti za zakladatele vědecké ethiky, anebo alespoň nauky o ctnosti. On sám r. a u v í s i c e s oblibou o „praktické filosofii“ v jeho škole však stal se výraz ethika pro bádání toho druhu obyčejným, a překlad (latinský) vytvořil z toho jméno philosophia moralis. — Ze školy Aristotelovy je též jméno logika pro nauku o myšlení. Název filologie je původu řeckého; filologos znamenal původně toho, kdo libuje si v hovorův vůbec, hlavně však v hovorův učeném vědeckém. Filologem v tomto slova smyslu jmenuje se Sokrates u Platona.

poměry nás nutí, abychom appellovali na naše P. T. odběratele, by nám laskavě vyrovnali dluhující předplatné, abychom mohli dostát i my požadavkům kladeným na nás jednak od odběratelů, jednak od tiskárny. Doufáme, že nebude třeba zvláštního upomínání a že každý sám uzná svoji povinnost.

„Úředničtí sirotkové“. Obrázky ze starých časů. Napsala Vlasta Pittnerová. 207 stran. Cena K 2.50. Nákladem R. Prombergera v Olomouci 1915. — Probuzenským románem možno nazvati nejnovější práci Pittnerové. Všechno jemný pel doby — v níž klíčiti počalo vědomí národní, a láskou a nadšením buzené nemnoha vlastenci z lidu — zachycen a podán je tu s překvapující věrností a poutavostí. Počátky ochotnických divadel, historický Matěj Kopecký ve vlastní figuře defilují před zraky čtenáře jako v kaleidoskopu a vším tím dějem jako růžový proužek vine se děj jiný, láska k frajli Frici, „úřednického sirotka“ k lesnímu Rytíři, jenž však na konec rozhoduje se pro mnohem mladší dívku, lesníkovu Elišku. Román odehrává se na vrchnostenském sídle, jež spisovatelka — patrně z vlastního názoru i věrných podání — velmi zajímavě popisuje.

Domácí lékař i s lékárnou pro každého. Sbírka léčivých bylin a jejich použití v různých nemocech. S dodatkem: Nemoce nakažlivé, jež zvláště v době válečné se vyskytují. Jak možno proti nim se chrániti a je léčiti. Dle různých pramenů napsali Jar. Bastl a J. Vojta. Přehlédli Srot. V Praze, 1915. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 70 hal., v zaslaných známkách 75 hal. vyplaceně. Po případné předmluvě pojednává kniha tato (72 stran) v části první o zařízení domácí lékárničky, úpravě prášků a thé, o bylinách a jejich léčivém významu, t. o andělice, anýzu, černém bezu, borůvkách atd. (dle abecedního pořádku; v části druhé uvedeny jsou jiné důležité látky domácího léčení a sice: kafr, kamenec, karbolka, králičí sádlo, lih, med, mléko, ocet, syrovátka, vápenná voda a vaselin; v části posléze třetí udána první pomoc v nestěstí, jako při utopení, omámení bleskem, občesení, otrávení, udušení, zmrznutí a j. V doplňku pak k domácí lékárničce vhodně zmíněno o nemocech nakažlivých za doby válečné, uveden domácí lék proti choleře asijské, učiněna zmínka o všech válečných, o otravě kyslíčným uhelnatým atd. Doporučujeme každému bez rozdílu co nejlépe. Fab. Budil.

Trnová koruna. Napsal Václav Beneš Třebízský. Vyšlo v „Ludmile“ jako čís. 1., 2. a 3. ročníku 1915. Stran 372; nakladatel Václav Kotrba. Na „Ludmilu“, sbírku zábavné četby pro český lid, která obsahuje nejméně 1000 stran, předplácí se na vydání nevázané 2 K 50 h, na vydání vázané 4 K 50 h na celý rok.

KNIOOVNY KATOL. STUDENTSTVA Č. 1.

V MÁJI ŽIVOTA.

NAPSAL

DR. FRANT. XAV. NOVÁK.

KNÍŽKA PRO DOSP. MLÁDEŽ.

CENA 60 HALÉŘŮ.

„MUSEUM“, časopis bohoslovců českoslovan-
ských, č. 1.—2. píše: Pouhých čtyřicet osm stran!
Ale co věta — to hluboká myšlenka. Proslulý,
dobře známý autor „Pohledů do života boho-
slovců a kněží“, „Kněžských problémů“, slohem
vybraným, zajímavým, úsečným, jemu vlastním
ve formě aforismů podal hrst myšlenek o nej-
choulostivějších otázkách — ale také pro život
nejdůležitějších. Neměli jsme dosud podobného
dobrého dílka o této otázce, jež by se mohlo
dát do rukou inteligentnímu jinochu. Jako na
zavolanou přišla kniha, která má povzbuditi
naši mládež k mravnému, šlechetnému životu. —
Úprava je vkusná. Proto jistě se zalíbí našemu
studentstvu a bude hojně čtena, jak je také
žádoucí. A Bůh dej čtenářům svého požehnání!
Doporučujeme proto knížečku co nejvřeleji aka-
demickému studentstvu a středoškolskému po-
sledních dvou tříd co nejsrdečněji.

**NÁKLADEM „ÚSTŘEDÍ KATOL. STUDENTSTVA
ČESKOSLOVANSKÉHO“ PRAHA-II., VORŠILSKÁ 1.**

STUDENTSKÁ HLÍDKA

LIST KATOLICKÉHO STUDENTSTVA ČESKOSLOVANSKÉHO.

OBSAH ČÍS. 5.-6. ROČNÍKU VII.: Na rozloučenou. — Prof. Kordač: Světová válka a kultura. — A. N.: Mistr Jan Hus. — Ferd. S.: Estetická výchova. — Z duchovního života. — Příloha JITRO. — ROZHLED.

Na rozloučenou.

Číslem tímto končí za mimořádných poměrů vydávaná „Studentská Hlídka“ svou sedmou pouť. Třebas se ročník letošní nevyrovná ani rozsahem ani výší ročníkům dřívějším, přece nás uspokojovati může, že mezera, kterou v našem hnutí udělala válka, vycházením „Studentské Hlídky“ se značně zmenšila.

A na rozloučenou s našimi studenty-odběrateli několik slov. Studenti se dělí v těchto dnech ve dva tábory. Jedni — starší osmnácti let — staví se tyto dny k prohlídkám, aby splatili státu daň krve. Osirí mnohá třída docela, jiná velikou měrou a naše hnutí pozbude četných horlivých stoupenců a pracovníků. Ke studentům-vojínům netřeba slov. Jsou si vědomi své povinnosti, již plní miliony jejich otců, bratrů i známých. Přejeme jim jen šťastný a brzký návrat a shledání v našem hnutí!

My druzí půjdeme ze školních síní do svých domovů užívat prázdná a zotavení. Jindy nám o prázdninách kynuly zábavy, divadla, přednášky a schůze. Dnes podobné strávení prázdnin jest nemožné a také by bylo nejvýše nevhodné. Inter arma silent Musae. Doba nynější jest tak vážná, že od nás žádá vážnou práci. Již loni chtěli jsme vyvolati v život sociální studentská sdružení, jež měla se obracet k lidu — válka nám vše překazila — uveďme proto nyní, kdy toho jest nejvýše zapotřebí, v činnost jejich program, třeba bez organisace. Věnujme své síly úplně lidu, který následkem válečné horečky a odchodem nejlepších svých sil jest mnohdy bezradný a velice potřebuje poučení a posílení.

Buďme především těšiteli! Ženy, rodiče a příbuzní strachují se o své drahé, když delší čas nepíší. Jiní se děsí dlouhého trvání války a ztrácejí důvěru. Takové těšme a posilujme. Sdělený žal, poloviční žal.

Horečka válečná způsobila též oslabení soudnosti a kritičnosti u širokých vrstev. Jsou šířeny nesmyslné zprávy, které čím hroznější a nepravdivější, tím většího rozšíření docházejí. Rozšiřujme světlo! Potírejme epidemicky se šířící báchoroky, poučujme o vzdálenostech a o času, učme lid opět správně myslet a soudit.

Postavme se úplně do služeb obcí a korporací, jež potřebují čilé a intelligentní pracovníky. Chápejme se každé práce, každé akce pomocné ve prospěch celku. Venku působí často veliké obtíže dopisování se zajatci, žádosti o podporu, informace o raněných atd. Tu jest široké pole pro nás. Pišme adresy, radme oč opřítí žádost o podpory, radme stran rekvisice a podobných záležitostí. Kde nestačí vědomosti, obraťme se na „Ústředí kat. stud.“ v Praze, jež nám informace opatří. Radme a pomáhejme všude, kde poraditi neb pomoci dovedeme.

Zvláštní péči věnujme dítkám, jimž následkem války schází potřebný dohled. V obcích, kde to poněkud možno, převezměme dohled nad mládeží školní. Utvořme z ní oddíl, s uím podnikejme procházky, hry, učme mládež rozeznávati byliny, hlavně léčivé, ptáky, houby, hrajme si s ní a cvičme ji. Drobtina záhy k nám přilne a rodičům se velice uleví.

To vše jest přiměřeno našim silám a schopnostem, tak budeme nejlépe plnit svůj studentský sociální program. Lid, jemuž touto prací se vepíšeme do srdcí, bude k nám hleděti s důvěrou i v míru, až k němu půjdeme hlásat své snahy.

Ve válečné době nynější jest český katolický student sociálním pracovníkem. Tolik na rozloučenou. Na brzkou šťastnou shledanou!

Redakce.

Prof. Kordač:

Světová válka a světová kultura.

Charakteristickou známkou m o d e r n í kultury oproti a n t i c k é jest její světová universálnost čili mezinárodnost. Světová síť komunikací drah, paroplavby, telegrafů, telefonů, tisku a j. jsou prostředky její propagandy, světové kongresy atd. jejími přirozenými projevy. Mnohý moderní člověk ani netuší, že kořenem a hybnou silou této světové universálnosti kultury jest zrna horčičné slova Kristova k apoštolům křesťanské víry: „Jděte do celého světa a učte všechny národy“. Světlo víry rozzálo národům i světlo rozumu a uvědomělo jim rovnocennost a svéprávnost, jakož i osobní svobodu každého člověka, což ani klassická filosofie nejkulturnějšího národa řeckého neznala, rozlišujíc svobodného a otroka, Řeka a barbara.

Na základě pravého i n d i v i d u a l i s m u byl světlem víry prohlášen dvojzákon pravého s o c i a l i s m u, zákon křesťanské spravedlnosti a lásky.

Antická kultura této vlastnosti universální mezinárodnosti neměla; nebyla internacionální, nýbrž n a c i o n á l n í. Uplatňovala a šířila se na troskách kultury jinonárodní utopené v krvi národa mečem přemoženého. Zákonem propagandy kultury křesťansko-moderní jest s o u č i n n o s t v e š k e r ý c h n á r o d ů, postupně na jeviště světových dějin povolaných, orientálních, řecko-římských, románských, germánských a slovanských atd. Úroveň kulturní té které doby není pouhým s o u č t e m individuálních kultur národních, nýbrž v ý s l e d n í c í, čili produktem kooperujících kulturních sil národů v e š k e r ý c h, ve svém individuálním vývoji neporušených, ale integrovaných v organismu státu a ostatních národů historicky a geograficky spojených. Cílem veškeré kulturní snahy jest h u m a n i t a, lidskost ne frázovitá, nýbrž pravá, jak se objevila v přirozenosti lidské Boha-

člověka Krista, božstvím nejen prozářené, nýbrž v jedné osobě nerozlučitelně (hypostaticky) spojené. Apparuit humanitas Salvatoris nostri. (Tit. 3, 4.)

Z tohoto svěřenského statku pravdy křesťanské moderní lidstvo, vzdálivší se otcovského domu církve katolické, promrhalo nejcennější část na d-přirozeného zjevení, hledajíc v obnoveném antickém naturalismu žebřáčkou náhradu. — Křesťanský internacionalism lidstva byl zaměněn principem jednostranného pohanského nacionalismu. Křesťanský sociální zákon spravedlnosti a lásky byl nahrazen brutální zásadou násilí „Moc nad právo.“

Když jsem posledně v „Hlídce“ č. 4., str. 80. citoval průkopníka moderní politiky bez ethiky, Machiavelliho (il principe), nebylo ještě známo, jak dokonale si Itálie tuto politiku svého učitele osvojila a svou neslýchanou věrolomností ji v patřičné světlo, národům k výstraze, postavila. Než, v pragmatice světových dějin, které řídí Prozřetelnost božská, chová světový řád mravní sám v sobě též sankci odměny neb trestu.

I v českém národě nabyly ob čas myšlenkové proudy vrchu, které hledaly pokrok národa přerušením jeho organického vývoje z kořene křesťanské víry v mezinárodní soutěži a součinnosti v solidární jednotě s křesťanskými národy západoevropskými. Bouře přítomné války rozrývají hlubiny duše národa vynesla na povrch nejen perly oddanosti a obětavosti Bohu a císaři převeliké většiny národa, nýbrž též bahno jeho moderní výchovy ve školách de jure interkonfessionálních de facto bezkonfessionálních, jejichž „ethická“ výchova jest bez náboženství a „náboženství“ bez Boha s náhradou schválených čítanek. Mládež, škole sotva odrostlou, uchvacují antiklerikální spolky, vštěpujíce ji buď nesociální nacionalism neb nenárodní socialism, ale vždy antiklerikalism, recte antikatholicism a irreligionism. — Válka opravila již utopie nenárodního socialismu. Má-li její bouře očistit též duševní atmosféru národa a bahno z něho odstranit, nestačí na př. svedené chlapce-žáky zavírat,

a při tom jejich „vychovatele“, professory a professory těchto professorů honorovat. Mluvím jen o professořích moderního „pokroku“. Ostatním platí: honor cui honor.

Ra-
dikální náprava Illiacos intra muros et extra musí začít od kořene stromu naší tisícileté národní kultury. Jako již téměř umrtvený jazyk svatováclavský českého národa byl vzkřísen oživením zachovalých ještě jeho kořenů v lidu českého venkova, tak musí prozíravostí a obětavostí vlasteneckých a církevních kruhů české intelligence býti probuzena i svatováclavská víra českého národa. S kořenem víry bude obrozen celý strom národního života všekulturního. Buď nyní, nebo nikdy. „Veškeré epochy světových dějin, v nichž vládne víra, jsou skvělé, povznášejí mysl a jsou plodné pro přítomnost i potomstvo. Avšak veškeré epochy, v nichžto nevěra zdánlivého vítězství dosáhla a na okamžik zdánlivým leskem se chlubila, zmizí v potomstvu, jelikož se nikdo rád nezabývá s tím, co neplodným jest.“ (Göthe.)

Sjednocenost ve víře jest největším blahem pro národ. Havlíček.

Mistr Jan Hus.

Na den 6. července 1915 chystaly se v pokrokovém světě českém veliké věci. Mělo býti proneseno mnoho ohnivých řečí, spáleno tisíce hranic, postaveno mnoho pomníků — a vrcholem všeho mělo býti vystoupení aspoň 100.000 Čechů z církve — to vše z lásky k Mistru Janu Husovi. Tak jsem slyšel před rokem horovat českého učitele X. Přišel rok 1915, blížil se 6. červenec — a kromě přednášek na universitě a vydání souborných vědeckých i agitačních prací neděje se nic ohromného — a nebude díti. Hrozná světová válka všechny tyto přípravy dovedla smést jako plevu — a je přirozeno, že smetla. Nebylo by většího humbuku nad slavnosti Husovy pořádané za zmíněnou tendencí. Hus by se opravdu zhrozil, jací lidé se prohlašují za jeho odchovance a co jeho jménem spáchatí chtějí. Přiznal to i universitní profesor dr. Pekař, který řekl v letošních přednáškách (v hist. semin.), že Husa užívá se nyní jako berana proti klerikálům, a že by od nynějších svých ctitelů musil utéct nebo je dát upálit jako kacíře. Hus byl přece člověkem nábožensky založeným, byl knězem a jak tvrdí jeho ctitelé, nejlepším knězem, který bojoval za očistu náboženství.

Moderní vědecká práce mnoho změnila v nazírání na Husa. A můžeme s uspokojením říci, že vědeckých prací o Husovi nemusíme se opravdu my katolíci bát. Uvedu proto některé nové objevy nynějších pracovníků v husitství dra. Sedláka, dra. Novotného a dra. Krofity, které představují nám Husa jako člověka XV. století a ne jako nějakého „nadčlověka a genia“, jak bývá obyčejně pojmán.

Rok narození Husova jest sporný. Nejvíce dat svědčí pro r. 1369. Narodil se v Husinci u Prachatic, dle něhož byl nazýván Janem z Husince a později Husem, jak sám s humorem o sobě užívá. (Ty čta, uvažuj, aby se ti „hus“ nevysmála!) Byl chudým studentem („žáčkem lačným“), který „by i lžici snědl“. Přisluhoval při kostelích a nelišil se nijak od studentů své doby. I bujných vánočních her po kostelích se zúčastňoval, rád nosil pěkné roucho, miloval bohaté hostiny kněžské a zvláště rád hrál kostky. Chtěl býti knězem. Ale nevěnoval se tomuto stavu z nějakých ideálních příčin, ale jak sám praví, „aby měl měkké lůžko, dobré bydlo a vážnost u lidí“. Později zvažněl a věnoval se horlivě studiím. Na universitě byl žákem prostředním. V září r. 1393 stal se bakalářem, r. 1396 v lednu mistrem svobodných umění. Pak začal studovati teologii a stal se as r. 1400 bakalářem theologie. Mistrem nebo doktorem theologie se nikdy nestal. Jako bakalář četl tak zvaný kurs na universitě a již r. 1398 se připomíná jako examinátor při zkouškách na bakalářství.

R. 1401 zvolen byl děkanem fakulty artistické a o rok později o sv. Havle rektorem university. Kol r. 1400 dal se vysvětit na kněze. To způsobilo obrat v jeho životě. Věnoval se zcela svému stavu, zvláště horlivě kázal. Nejprve u sv. Michala na Starém městě pražském, později r. 1402 ustanoven správcem kaple betlemské, která pro hlásání slova božího jazykem českým byla zřízena r. 1391 od Jana z Mühlheima a Kříže Kramáře. Tam uplatňoval Hus svou skvělou výmluvnost a bohaté filosofické a theologické nadání. Jinak jeho vzdělání nepřevyšovalo průměr. Řecky ani heberejsky neuměl. Též znalost přírodovědecká nevalná. Věřil na př. v podzemní draky, ve vliv

ďáblů na zrození člověka atd. V dějepise je dost ostřílený. I poesie lidové si všímá.

Hus byl oblíben i u dvora. Sama královna Žofie jmenovala ho svým kaplanem. I král Václav si jej vážil. Také arcibiskup Zbyněk uznával jeho horlivou kazatelskou činnost a uložil Husovi, aby mu oznámil, kdyby někde shledal nějaký nedostatek v církevní správě. Tedy přímo ho podporoval v jeho opravné snaze, ač jistě znal i jeho ostré kárání mravních vad duchovenstva. R. 1405 byl Hus dokonce ustanoven od arcibiskupa kazatelem na synodě pražské, kde horlil v přítomnosti arcibiskupa proti hříchům kněží, nevyjímaje biskupů, ani kardinálů, ani papeže, a byl za to pochválen od generálního vikáře — ano sám arcibiskup projevil svou spojenost s ním. Proto je nesmyslné a neodůvodněné tvrzení, že Hus byl pronásledován pro tuto svou horlivost. Sám přítel Husův Mistr Ondřej z Brodu to Husovi vytýká, že neprávem ve své obhajobě uvádí za příčinu své exkomunikace kázání proti kněžstvu.

V těchto letech pozorujeme již na Husovi účinek vlivu Jana Viklefa. Ba již z r. 1398 máme vlastní Husovo přiznání, že Viklefovy názory zná. Než o závislosti Husově na Viklefovi zmíním se ještě na jiném místě. První srážka přívrženců Viklefových s jeho odpůrci stala se na památné schůzi celé university 28. května 1403. Čeští mistři zastávali se některých článků Viklefových, odsouzených londýnskou synodou r. 1382. Mezi přívrženci Viklefovými byl i Hus, který, když se mluvilo o nesprávném podání článků Viklefových, podotkl, že tací kazatelé knih spíše zasluhují býti upáleni než falšovatelé šafránu. Štěpán z Pálče a Stanislav ze Znojma byli ochotni hájiti kterýkoli článek Viklefů v disputaci. Přes to přece universita odhlasovala, že nikdo nemá oněch 45 článků Viklefových ani vyznávat ani hájiti.

První krok byl učiněn. Počaly se tvořiti dvě strany. Hus a jeho přátelé si ze zákazu university nic nedělali — ano Stanislav ze Znojma ve svém traktátě o Svátosti oltářní hájil remanci zcela dle učení Viklefova. Pak sice vše odvolal a vyvrátil, ale proto přece k tomuto článku bludnému se počali hlásiti jiní a arcibiskup byl nucen na synodě r. 1406 odsouditi výslovně Viklefovo učení a hroziti tresty těm, kdož by bludů těch se přidrželi. Stále byl patrnější dvojí směr v českém národě. Na jedné straně stáli mužové nepřející násilnému, radikálnímu převratu, na druhé strana Viklefova s Pálčem v čele. Tato strana s Husem horlila proti simonii, majetku kněží a jejich životu — ale sami její vůdcové nebyli v tom ohledu důslední. Tak Křišťan z Prachatic a Štěpán z Kolína užívali beneficií, jichž zastávat nemohli. Štěpán z Pálče je r. 1394 farářem v Sukdole, r. 1403 v Košicích a Kouřimi. Podobně Petr ze Stoupna a Jan Štěkna drží celou řadu církevních beneficií. Rozeznávala tedy celá „reformní strana“ rozdíl mezi teorií a praxí. Že ani Hus v tomto ohledu nebyl zcela ideální, podám v dalším.

Poměry v Praze se přiostrhovaly. Na podnět krále Václava a arcibiskupa Zbyňka bylo 20. května 1408 konáno valné shromáždění národa na universitě. Šlo o to, aby čeští mistři se vyslovili otevřeně pro neb proti 45 článkům Viklefovým. Bylo tu jednomyslně usneseno, aby studentům nebylo dovoleno čísti spisy Viklefovy a aby žádný člen českého národa článků Viklefových na universitě nehájil. Bylo tam však vsunuto omezení „v jich smyslech kacířských neb bludných nebo pohoršlivých.“ Tak ani zde spor o Viklefa definitivně rozřešen nebyl. Hus v této době dále horlivě káže v kapli betlemské. Tato činnost podněcovala ho ke spisování. A v tomto směru vyvinul Hus energii

obdivuhodnou. přes to, že jeho práce byly většinou nepůvodní. Stěžuje si hlavně na liknavost kněží, na jejich lakomost, nesouhlasí s omezováním činnosti kazatelské a přimlouvá se za časté svaté přijímání. Všechny tyto stížnosti najdeme již u předchůdců Husových, Štítného Miliče, Waldhausera a hlavně Matěje z Janova. Vlivem Husovým počalo v Praze vzrůstatí jilření protikněžské. Arcibiskup Zbyněk viděl, že nutno jednati rázněji — i proti Husovi, jemuž dosud přál. Zbavil ho hodnosti synodálního kazatele a zapověděl mluvit na kázáních potupně o kněžstvu a zpívatí nové písničky v kostelích. Zároveň nařizeno, aby všichni majetníci knih Viklifových odevzdali je do sv. Prokopa úřadu arcibiskupskému.

Rovněž byla omezena volnost kázání. Hus uposlechl arcibiskupa a své knihy Viklefovy arcibiskupskému úřadu odevzdal. Jen pět studentů odepřelo vydati knihy a odvolali se k papeži. Zároveň žalovali na arcibiskupa, že sám v synodálním předpise v definici o svátosti oltářní bloudí. Byl to výklad slovní a jak dr. Sedlák dokázal, zcela bezpodstatný a nemístný. Hus však znova o té otázce polemisoval s arcibiskupem latinským spisem „De corpore Christi.“ Zároveň v jiném traktátu (De arguendo clero) dokazoval, že je dovoleno před lidem odkrývatí a kárati vady kněží — a sám skutečně přes zákaz svého představeného kázal svým způsobem dále. Tu arcibiskup viděl, že již smír se stranou Husovou je po dobrém nemožný. Hus totiž po vystřízlivění Stanislava ze Znojma všeobecně byl uznáván za vůdce stoupenců Viklefových. R. 1408 k tomuto rozporu s Husem přidružil se ještě rozpor arcibiskupa s králem. R. 1408 shodli se kardinálové svolati na rok 1409 do Pisy obecný koncil, který měl odstraniti dvojici papežskou. Do té doby měli křesťanští panovníci neuznávati žádného z obou papežů. Král Václav ochotně návrh ten přijal, ale arcibiskup Zbyněk se zdráhal. Uznával římského papeže Řehoře XII. za pravého papeže. Král vyzval universitu, aby se vyslovila pro neutralitu. Ale jen čeští mistři byli pro ten návrh, ostatní tři národové byli při arcibiskupovi. To popudilo krále a bylo zajisté jedním z největších momentů pro vydání Kutnohorského dekretu. Konflikt arcibiskupa s králem se přioslřil. Arcibiskup Zbyněk zakázal za ten nesouhlas s ním českým mistrům vykonávati úřad kněžský. Král hned na to zakázal všem poddaným královým poslouchati papeže Řehoře XII., přijímatí od něj rozkazy, milosti a odváděti mu platy. Strana Husova poslechla krále. arcibiskup setrval na svém stanovisku. V postě r. 1409, když stoupenci Husovi nepřestávali doporučovati studium Viklefa, vyhlásil arcibiskup nad Prahou interdikt a za nastalých proto bouřích odejel do Roudnice. Král zase stíhal ty, kdož interdiktu arcibiskupova uposlechli. Lid tím osmělen, pronásledoval a vyháněl sám neoblíbené kněze.

Zatím zvolen nový papež Alexander V. Arcibiskup přistoupil s veškerým duchovenstvem k jeho poslušnosti. Tím odstraněna příčina nesvárů mezi králem a arcibiskupem a arcibiskup mohl rázněji zakročiti proti Husovi a jeho stoupencům. Zvláště proti Husovi množily se žaloby, že káže pohoršlivě o kněžích, že popouzí lid proti arcibiskupovi, že velebil Viklefa a přál si, aby jeho duše byla tam, kde je Viklefova a pod. Arcibiskup vypravil r. 1409 poselství k papeži a vyličil mu stav věcí. Papež nařídil, aby knihy Viklefovy byly odstraněny věřícím z očí a pod klatbou zapovídal kázati jinde než v kostelích kathedrálních, kollegiatních, farních a klášterních. Tím měla být odňata Husovi možnost kázati v Betlémě.

Hus neposlechl a kázal dále. A když arcibiskup 16. července 1410

odevzdané knihy Viklefovy spálil, odvolal se jménem university k papeži Janu XXIII. I král Václav zakročil v Husův prospěch a arcibiskup podruhé utekl do Roudnice, odkud vydal na Husa a jeho stoupence klatbu. Proto nastaly v Praze velké bouře lidu, zvláště když král a královna zakročili u papeže ve prospěch Husův. Václav sliboval papeži, že sám obnoví pokoj. Papežská stolice však ponechala v platnosti nařízení arcibiskupa a volala Husa do určité lhůty k zodpovídání. Hus se nedostavil a vymluvil se na nebezpečnost cesty. Proto r. 1411 vydána na něj klatba pro nestání, která vyhlášena v pražských kostelích.

Toto jednání kurie popudilo krále Václava. Jal se stíhati arcibiskupa a preláty pro spálení knih Viklefových, a když odepřeli dáti za ně náhradu, konfiskoval jim statky a důchody. Arcibiskup uvalil na Prahu opět interdikt. Ale ten neměl už v Praze vážnosti a tak r. 1411 přinucen arcibiskup Zbyněk brutálním jednáním královým k ústupu. Došlo k smíru, v němž arcibiskup slíbil, že odvolá interdikt a oznámí papeži, že neví nic o bludech v zemi české — král zase slíbil propustiti uvězněné kněze a vrátiti zabavené statky. Tak stál Hus na vrcholu své slávy. Těšil se přízni dvora — nyní i arcibiskupa viděl pokořeného. Ale smír netrval dlouho. V září r. 1411 zemřel arcibiskup Zbyněk. Hus, chtěje se sprostiti procesu s Římem, psal papeži Janu XXIII. prosebný list, že se nemůže osobně dostavit a tvrdil, že pře s arcibiskupem je vyrovnána.

Nová událost uvedla Husa zcela na pole mimocírkevní. Byla to bula odpustková, která přinesena do Čech v květnu 1412. Příčina a účel její je znám. Hus chopil se této záminky k otevřenému boji proti papeži. Ohlásil 7. června t. r. veřejnou disputaci proti odpustkům. Po bouřlivé schůzi neustal psáti a kázati a rozčilil lid tak, že počal v kostele odmítovati kazatelům. Toho ulekl se i sám král a zakázal pod nejprísnějšími tresty tento zlořád. Přes to došlo k onomu zatčení třech jinochů a popravení jich, i k onomu demonstračnímu spálení bul odpustkových. Rok 1412 stal se tak vrcholem událostí. Bylo patrné, že smír není již možný — a daly se tušiti i důsledky dalšího vývoje. To rozdvajilo Husovy stoupence. Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče přidali se k Husovým odpůrcům. Král Václav pokusil se ještě jednou smířiti protivné strany a svolal valnou schůzi do radnice staroměstské 16. července 1412. Tam pod nátlakem královým odsouzeny byly znova články Viklefovy, ale zároveň bylo viděti, že hnutí tomu se již nezabrání. Hus na žaloby docházející z Prahy byl dán v červenci 1412 znova do klatby a zakázáno věřícím s ním se stýkati. Kdyby Hus setrval v klatbě 20 dní, měl upadnouti do klatby každý, kdo by s ním obcoval a v místě Husova pobytu měly býti zastaveny bohoslužebné úkony. Hus nedbal již buly — a proto v září zastaveno v Praze konání služeb božích. Nastalo jitření v lidu, ano i útok na kapli Betlemskou a král poradil Husovi, aby odešel z Prahy. Hus odebral se na tvrz Kozí u Tábora a věnoval se tu cele spisování českých knih a kázání. V Praze zatím mimořádná synoda duchovenstva odsoudila v únoru 1413 45 článků Viklefových i se šesti články vytčenými předešlého roku theol. fakultou a zakázala rozšiřování Husových spisů. Mistři oddaní Husovi prohlásili odsouzení spisů Viklefových za neplatné a žádali na králi, aby Husovi vymohl možnost očistiti se. Ač popírali nejvyšší rozhodčí moc papežské stolice, přece si osobovali právo zkoumati papežské rozkazy a odepřiti jim poslušnost, v čemž ovšem ocitali se v naprostém rozporu se samou podstatou náboženství katolického.

Stejnou nedůsledností trpěl i Hus, který r. 1411 uznává papeže za hlavu církve, osvědčuje mu svou pravověrnost a již r. 1412 nedbá bul papežských — ano ještě je sesměšňuje. Proto smír na synodě kněžstva byl nemožný. Král sice počátkem r. 1413 chtěl radikálně — vypovězením ze země — odstraniti nesmírlivé, ale výnosy kurie obnovily postup proti knihám Viklefovým a nové boje stran. Hus se několikrát vrátil do Prahy — ale jen na krátko — a zase vracel na hrádek Kozí, aby buď kázal nebo psal. Tam vznikly jeho spisy: Postilla, Výklad víry, desatera a páteře, O církvi, O svatokupectví, Contra Páleč, Contra Stanislaum a Contra octo doctores. V těchto jeho spisech je zvláště silně znát vliv Viklefov, neboť celé partie Hus doslovně z něj opisuje. Zde také vznikla rozprava „De orthographia“.

Na jaře r. 1414 odebral se Hus po smrti Jana z Ústí na hrad Krakovec u Rakovníka a počátkem srpna do Prahy, kde zatím nastal obrat v jeho při s kurií: Ještě v létě 1414 byl Hus odhodlán, nedostaviti se dobrovolně před soud papežský, poněvadž neuznával jeho rozhodčí moc, Ale nastalými událostmi byl nucen změnit svůj úmysl.

Obecný koncil v Pise sesadil oba dosavadní papeže a zvolil papeže nového. Nastala papežská trojice. Zikmund, zvolený král římský, donutil papeže Jana XXIII. svolati nový koncil do Kostnice. Koncil sešel se 1. listopadu 1414. Vedle obnovení církevní jednoty měl se zabývati také otázkou víry — mělo tedy dojíti také na učení Viklefovo a Husovo. Na jaře 1414 jednal proto Zikmund s Husem, aby se dostavil do Kostnice, slibuje mu zajistiti veřejné slyšení před koncilem a návrat do vlasti, ospravedlní-li se. Hus v naději, že se obhájí před koncilem, přijal pozvání. V průvodu Václava z Dubé, Jana a Jindřicha z Chlumu vydal se 11. října 1414 na cestu do Kostnice. Provázeli ho také Jan kardinál z Rejnštejna a bakalář Petr z Mladenovic, potomní jeho životopisec. Byl ubytován u vdovy Fidy a na čas zrušeny byly proti němu klatby, aby směl navštěvovati kostely. Později však uvězněn, protože proti zákazu sloužil mši svatou. V žaláři onemocněl. Sám papež mu poskytl svého lékaře. Když se uzdravil, měl se zodpovídati ze 45 článků Viklefových a 42 článků svých, které Páleč vybral z jeho spisu O církvi. Hus chtěl se hájiti před celým koncilem. Zatím Jan XXIII. byl po nezdařeném útěku z Kostnice sesazen a Hus byl odvezen na tvrz Gottlieben. Zatím se dostavil i M. Jeroným do Kostnice. Chtěl se veřejně zodpovídati z bludů. Ale pak pře nevyčkal a prchal do Čech. Byl však chycen a rovněž uvězněn. Teprve za měsíc dostalo se Husovi veřejného slyšení před koncilem. Bylo to 5. června. V prvním slyšení podařilo se Husovi vyvrátiti dva články obžalobné. V druhém slyšení 7. června popřel Hus některé články mu připisované, jiné přijal a žádal v nich poučení. 8. června konalo se třetí slyšení. Husovi předčítáno 40 článků, vybraných z jeho spisů a při každém předčítána příslušná místa z vlastního rukopisu Husova, aby se předešlo nedorozumění.

O dalším jednání píše dr. Krofta:

„Bylo z nich zjevno, že Hus o pravdu se znal k učení Augustinovu a Viklefovu, podle něhož církev je společnost všech k spasení předurčených, tak že o příslušnosti k ní nerozhoduje postavení, důstojenství, volba nebo jakékoli vnější znamení, nýbrž toliko předurčení, a že přijímal i většinu důsledků Viklefem odtud odvozených proti tehdejší církvi římské a jejímu zřízení, zvláště pak proti moci papežské. Po projednání článků kardinál d'Ailli i jiní členové koncilu domlouvali Husovi, aby se prostě podrobil

rozhodnutí koncilu, a když Hus osvědčoval ochotu podrobiti se jeho poučení i rozhodnutí, bude-li mu dána možnost vyložití své mínění o sporných člancích a odůvodniti je, kardinál d'Ailli mu oznámil, že na šedesát doktorů dává mu z uložení koncilu naučení, aby uznal svůj blud, jehož se dopustil články koncilu předloženými. aby články ty odpřisáhl, veřejně odvolal a slíbil, že jich nikdy již nebude tvrditi a šířiti, nýbrž bude učiti a hlásati jejich opak. Ujistiv znova koncil o své ochotě odvolati články, jež opravdu tvrdil, bude-li poučen o jejich nesprávnosti, Hus žádal, aby mu nebylo ukládáno odvolávati články lživě proti němu vymyšlené, jichž nikdy netvrdil. zvláště článek o trvání hmotného chleba ve Svátosti oltářní. Za dalšího pohnutého rozhovoru o způsobu Husova odvolání, oznámil jeden z ředitelů koncilu kardinál Zabarella Husovi, že mu bude předložena formule přísahy pokud možno střídma ve vypisování oněch článků, aby pak si rozmyslil, co má a co chce činiti. Když potom Hus odveden byl zase do vězení a shromáždění se rozcházelo. král Zikmund, rozmlouvaje s některými kardinály a preláty, vykládal, že kterýkoli z článků, k nimž Hus se přiznal, stačí zajisté k jeho odsouzení, pročez neodvolá-li, aby jej upálili aneb jinak s ním naložili podle svých práv, kdyby však odvolal, aby ho nepouštěli do Čech a kázání mu docela zapověděli, a také s Jeronýmem aby učinili brzký konec.“

Bylo zjevno, že, neodvolá-li Hus, bude jako kacíř upálen. Ale koncil ještě čekal. Nebudu uvádět o tom ani známá slova Palackého. Marně snažil se ho pohnouti Štěpán z Pálče, marně ho prosili čeští pánové. Konečně 1. července prohlásil písemně, že nemůže odvolati. Vida nezbytí přikročil koncil k rozsudku. V slavném sezení, konaném 6. července odsouzeno nejprve 260 bludných článků Viklefových a pak čten postup jednání proti Husovi, odsouzení jeho 30 článků — a tím i jeho osoby.

Degradován z hodnosti kněžské odevzdán byl Hus v moc krále římského. Na rozkaz Zikmunda vyveden z města a když i před hranicí odmítl odvolání, upálen 6. července 1415.

Zbývá mi ještě probrati život a zásady i zásluhy Husovy, které tak často bývají do nemožnosti zveličovány. Vůbec celá postava Husova je moc idealisována ač nikdo neupře, že i Hus byl člověk a měl dosti vad jako každý člověk. A protože skoro všude se na něj hledí z jeho dobrých stránek a v tomto ohledu je také až příliš dobře znám, vytknu i některé nedostatky a nedůslednosti Husovy, aby obraz o něm nebyl jednostranný. Vybírám pouze to, co i ctitelé Husovi nepopírají, ač vše hledí po svém omluviti.

Husova povaha.

Hus jako student plul s proudem. Byl veselý, zbožný jen povrchně, zcela dle vkusu doby. Jako bakalář stal se vážnější, jde i r. 1303 na pout na Vyšehrad, kde v čase milostivého léta dal 4 poslední groše na sbírku. Jako bakalář a kněz věnuje se pilně spisování náboženských traktátů a později jako kazatel upozornil na sebe mimo své posluchače i krále i arcibiskupa. Královna chodila na jeho kázání, arcibiskup jmenoval ho synodálním kazatelem a to vše nezůstalo na Husa bez výsledku. Hus věděl o své oblíbenosti a stal se smělejším zejména v káráni kněží. Věděl, že tím v očích lidu znamenitě stoupne. Počal se také chytati novot Viklefových. Hověly

dobře jeho povaze a zásadám a Hus se zápalem pustil se do jich obhajování. V nastalých sporech zaujímá opět Hus místo vedoucí — byl skvělým řečníkem — a mohl si, jsa v přízni u krále — i vůči arcibiskupovi lecos dovolit. Ale nesmíme tu zapomínati, že Hus byl knězem a jak praví Palacký, měl vědět, že také pokora jest křesťanskou ctností. Husova touha po vyniknutí ale umlčela tuto výčitku, ozvala-li se v něm.

Dokud stál Hus na půdě církevní, nepodnikl arcibiskup proti němu žádných kroků. Vždyť i jeho předchůdci Štítný, Waldhauser, Matěj z Janova byli mravokárci a nikdo je pro to nestíhal. Ale Husa zavedl Viklef.

Hus a Viklef.

Závislost Husova na Viklefovi je dnes hlavně zásluhou Dra. Sedláka dokázána s dostatek. Dr. Novotný o tom praví: Viklefismus stal se nutným požadavkem našeho (husitského) hnutí. Dříve se myslo, že Hus je ve svých latinských spisech závislý na Viklefovi, ale nověji dokázal Sedlák, že i většina českých spisů Husových je nejen závislá, ale často skoro doslova z Viklefa opsaná. Hus sám se výslovně přiznává, že ho lákaly spisy Viklefovy, zvláště filosofické. I na koncili se přiznává Hus, že si Viklefa oblíbil. Ve svých sešitech, z nichž přednášel na universitě, má četné poznámky na okraji svědčící o jeho zájmu o Viklefa.

Tak: O Viklef, Viklef, nejednou ty hlavu zvikleš. Jinde zas: Dobře bude, dá-li Buoh! Buoh daj Viklefovi nebeské království! Jinde zas chválí realistický směr Viklefův, že dal Aristotelovi ránu, což doprovází výrazy ne právě jemnými.

Veřejně pro Viklefa se Hus prohlásil na oné slavné schůzi university 28. května r. 1403. Od té doby dlužno datovati Husovy rozpory s úřadem arcibiskupským, jejichž průběh jsem již podal. Husa na půdu mimocírkevní přivedl zajisté i spor králův s arcibiskupem pro spálené knihy Viklefovy. Nutno však přiznati, že Hus nepřijímal všechny zásady Viklefovy bez výhrady. Na př. v otázce remanence zůstal pravověrným.

Hus neměl v úmyslu státi se kacířem — žel, že nedovedl ovládnout a zapřít v sobě sobecké prvky a touhu po popularitě.

Husova nedůslednost.

Že Hus byl synem své doby — že dovedl jinak kázat a jinak jednat, zajisté každého u Husa překvapuje, proto že nikdo se o tom nezmiňuje. Ale přece z akt konsistoře pražské plyne, že Hus r. 1402, 1404 a 1407 půjčoval na úrok šlechticům, ač to veřejně káral. Ba dává si i zaplatiti pojištění na hrozbu exkomunikace. To byla simonie, pro kterou se Hus rozešel s církví. Kde je Husova důslednost? Hus byl dosti zámožný. Za kazatelství v kapli betlemské měl byt a 30 kop grošů. Jako universitní profesor a děkan filosofické fakulty měl značné příjmy. Dvakráte byl rektorem celé university. Mohl mít jistě 120 kop ročně, což by dnes činilo přes 5000 K, obnos zajisté značný. Přes to po způsobu Viklefově doporučoval stále kněžím chudobu. Že však far nedržel, dá se vysvětliti tím, že jako kazatel betlemský nesměl držeti jiná beneficia. Že Hus zůstal chudý, plyne z toho, že jeho proces v Římě stál ho hrozně sumy, tak že se ještě zadlužil.

I ve sporu svém s papežem byl nedůsledný. Ač po převzetí Viklefova názoru na církev neuznával papežství, přece psal 1. září 1411 papeži Janu XXIII. prosebný list, v němž uznává papeže za nejvyšší hlavu církve, uznává jeho vrchní moc rozhodčí v otázkách víry a vymlouvá se, že nevyblzel světské pány, aby odňali kněžím statky, neplatili desátky — ba tvrdil,

že nezavrhuje odpustky. Tak rychle nemohl měnit ten „zásadní“ Hus své „zásady“, když 7. června t. r. ohlásil hádání proti odpustkům a jistě stál i za oním demonstrativním spálením bul papežských.

Také neupřímnost Husova se jeví v tom, že některé své traktáty na př. „Contra oculum adversarium“ nechtěl připustiti na koncil, protože v něm byl příliš zjevný vliv Viklefův. Hus tedy zásadní příliš nebyl, protože by jako řádný kněz nebyl tak lehce zrušil přísahu a slib poslušnosti církevním vrchnostem.

Husovy zásluhy národní.

Mnoho se mluví a píše o zásluze Husově o kutnohorský dekret, jímž dány Čechům tři hlasy na universitě a Němcům jeden. Na tom je mnoho nepravdy. Král Václav měl nejprve sám důvod pro tento krok. Dobře si zapamatoval odpor cizích mistrů na universitě, když potřeboval jejich souhlasu k boji s arcibiskupem. Krofta o tom píše: „Když zástupcové tří cizích národů universitních trvali na svém odporu proti vyhlášení neutrality (jednalo se o známý spor krále s arcibiskupem), podařilo se domluvit s rad královských, zvláště Mikuláše Augustinova z Prahy, nejvyššího písaře urbury v Kutné Hoře, nakloniti krále k vydání památného dekretu kutnohorského 18. ledna 1409.“ Hus byl mimo to před vydáním dekretu těžce nemocen.

Hus sám se ohražuje ve svém listu papeži, že jeho vinou se nestalo, že němečtí mistři odešli z Prahy. Rovněž na koncilu „Hus popřel rozhodně správnost žaloby, jakoby byl kázáním nebo vyhláškami lid vyzýval k boji mečem za pravdu evangelickou, jako by byl zavinil úpadek pražské university vypuzením cizích mistrů.“ (Krofta.) Hus by se býval nestyděl přiznati aspoň v Praze, kdyby skutečně měl hlavní zásluhu o vydání dekretu kutnohorského.

V otázce národnosti byl Hus zastancem české národnosti. Vytýkal Čechům, že jsou bídnější než psi neb hadi, protože pes hájí lůžka v němž leží — ale Čechové nehájí svého království proti Ruprechtovi Falcému. Když byl obviňován, že v kázání štví proti Němcům, odmítl toto obvinění říka, že miluje více dobrého Němce než špatného Čecha, třeba by to byl jeho bratr. Ještě před smrtí se znovu přihlásil k těmto výrokům.

Na úpravě spřežkového pravopisu má Hus zásluhy nepopíratelné — ač ne jediné. Je známo, že již předchůdcové jeho Matěj z Janova a hlavně Štítný psali dříve českým jazykem. Štítného čeština jest rovněž pěkná, a jen ta okolnost, že jeho spisy byly méně čteny než Husovy, připadla zásluha o úpravu českého jazyka Husovi, ač Štítný psal uvědoměle česky a o několik let před Husem.

Hus před koncilem.

Mnoho nepravdy je napsáno o zacházení s Husem v Kostnici. Byl prý tam týrán, uvržen do smrduté kobky, přikován ke zdi atd. Stačí uvést výňatek jeho dopisu psaného Chlumovi: (Palacký: Documenta str. 86) „Omnes clerici camerae Domini Papae et omnes custodes v a l d e p i e m e t r a n c t a n t“ t. j. všichni duchovní papežova dvora a všichni strážci zacházejí se mnou velmi vlídně.

Že s člověkem obviněným z kacířství nemohli jednati nějak zvláště přívětivě plynulo z toho, že koncil měl na starosti jiné důležité otázky a pře Husova byla v jeho jednání jen malou epizodou.

Hus představoval si koncil zcela jinak než jakým skutečně byl. V posláni věrným Čechům psal Hus 26. června 1415 do Čech toto: „V Konstanci jest biskup, jenž jest koupil a druhý, jenž jest prodal, a papež od svolení peníze vzal. Též jest i v Čechách (i v Moravě), jakož vám jest svědomo. O by Ježíš byl řekl v sboru: Kdo z vás jest bez hříchu svatokupekého, ten potup Jana papeže. Zdá se mi, že by jeden po druhém byl vyběhl. I otcem jeho nazývali, věduce, že jest kacír, mordér a němý hříšník (sodomista), jakož sú naň ty hříchy vynesli? Proč sú ho kardinálové ku papežství volili, věduce, že jest tak zlý mordér, že zabil jest nejsvětějšího otce? Proč sú připustili mu svatokupčiti, když jest byl papežem, jsouce rádce ustanoveni, aby dobře radili? I zdali ti nejsú vini, jenž sú i sami s ním svatokupčili?“

O Janu XXIII. napsal svým přátelům list latinský, ve kterém praví, že celý sněm hrubě chybuje, neboť, ač se nazývá svatou církví, svatým sněmem, který nemůže chybiti, „klekajíce, klaněli se Janu XXIII., líbali mu nohy a říkali mu svatý, ač dobře vědí, že jest hanebný vrah, Sodomita, svatokupec a kacír, jak dokázali sami tím, že ho později odsoudili.“

Tak psal o papeži, jehož před nedávnem zval „Vestra Sanctitas“ a jemuž tituloval list „summo Christi vicario“. Jinak soudí o koncilu kostnickém a o Husových žalobcích Krofta: „Není pochyby, že mnozí z domácích odpůrců Husových povstali proti němu z podobných nízkých důvodů, o všech to však zajisté tvrditi nelze. Zvláště oba mužové, kteří Husovi zasadili v jeho velikém boji s mocí církevní rány nejtěžší, jeho učitel Stanislav ze Znojma a někdejší jeho přítel Štěpán z Pálče, k svému vystoupení proti Husovi byli přivedeni jistě důvody jinými, hlubšími a vážnějšími. Rovněž koncil kostnický nesmíme si mysliti jako shromáždění lidí nízké úrovně mravní a duševní, jimž šlo jen o to, aby se zbavili nepohodlného karatele jejich nepravostí. Je sice pravda, že nádhera, bohatství a všecken světský ráz tohoto shromáždění otců církevních, před nímž prostý český kazatel s dojemnou důvěrou ve vítězství toho, co pokládal za pravdu, chtěl hájiti svých názorů, špatně se srovnávaly s představou upřímně věřícího křesťana o pravé církvi Kristově, ale je naopak jisto, že v popředí koncilu stáli a v něm rozhodovali mužové nejen velké učnosti a širokého rozhledu, nýbrž i nesporné mravní výše, a že právě tito mužové měli také rozhodující vliv na odsouzení Husovo. Kardinál Petr d'Ailli, na konec hlavní mluvčí koncilu ve věci Husově, za mladých svých let snad ještě ostřeji než sám Hus svými kázáními i spisy tepal mravní nedostatky kněží doby tehdejší a s nemenší horlivostí usiloval o napravení porušeného stavu církve. A vedle něho zasedali na koncilu také jiní mužové podobného smýšlení. Bylo by pošetilé domnívati se o všech těchto mužích, že chtěli odsouzení Husovo ze msty za to, že se svou mravokárnou činností nešetrně dotýkal kněží.“ Hus byl se stanoviska katolického kacířem (Pekař).

Přeceňuje se jeho sebeobětování za ideu svědomí. Tak daleko ani Hus ve svém výkladu o volném výkladu Písma nešel. Vždyť sám zdůrazňuje povinnost poslouchati nadřízených a sám se odvolává k papeži. V jeho odhodlání musíme viděti také mnoho jiných důvodů, přiveděných situací.

Kdyby byl odvolal své bludy, byl by nadále v Čechách nemožný. Jak by se mohl vrátit poražen do Prahy on, jenž tvrdil před koncilem: „Ano, řekl jsem, že jsem sem přišel dobrovolně, a kdybych byl nechtěl sem jíti, jest v království českém tolik a tak mocných pánů, kteří mne milují, v jejichž tvrzcích bych byl mohl dlíti a se skrývati, takže by mne nebyl ani onen ani tento král donutil, abych sem šel.“ Na to kardinál: „Hle, jaká to pošetilost!“

A když ostatní proti Husovi reptali, řekl Jan z Chlumu: „Pravdu dí a pravda jest to; já jsem chudý rytíř v našem království, ale bránil bych ho celý rok, ať se to komu líbí nebo nelíbí. A jsou mnozí a velicí páni, kteří ho milují, kteří mají hrady velmi pevné, a kteří by ho ubránili jak dlouho by chtěli i proti oběma králům.“

Takové sebevědomí měl Hus — a to po odvolání bylo by to tam a Hus vrátil by se jako mravní ruina. Ale to byl důvod se strany Husovy sobecký.

Hus stal se k životu jistě apatický. Přestál v Kostnici těžkou nemoc, ztratil dřívější své přátele, z jednání koncilu vytušil svou porážku, což mu tedy zbývalo jiného. Jeho požadavek, dokázati mu v čem bloudí, upíral koncilu všelikou rozhodčí moc. K tomu se koncil nemohl snížit, ač i z Písma dá se všech 30 odsouzených článků Husových vyvrátiti.

My laici nemáme ani představu o tom, co vše bořily bludné články Husovy. Výklady o tom by zabíhaly do theologických úvah, které by studenti jistě nudily. Proto též upouštím od vypočítávání 30ti bludných článků Husových.

Jest jisto, že koncil jednal tak, jak za daných okolností jednati mohl. I Krofta praví, že koncilu nelze upírati, že měl vážné příčiny k odsouzení Husovu. I Palackého výrok o jednání koncilu je zajisté s dostatek znám.

Hus bývá oslavován, že svým životem a smrtí dovedl strhnouti český národ k „velikolepému“ a „úspěšnému“ boji s celou Evropou. Ale odmyslíme-li si prázdnou efektnost tohoto názoru, vidíme celý neúspěch náboženského kroku v husitském hnutí, vidíme skrovné a jediné úspěchy na poli národním a dosud cítíme, že odtržením našeho národa od západní kultury pro podezření z kacířství zpozdil se náš vývoj o celých 200 let.

Užívá-li se dnes Husa k rozeštvání národa, páše se podobný hřích na národu, jako byly bratrovražedné boje husitské. Hus zajisté historii patří a tam mu také dáváme jeho význačné místo.

»Pravá uhlazenost jest otázkou srdce, nikoli výsledkem škol; pod roztrhaným zevnějškem bývají nejněžnější city a pod zevnějškem nejhladším často rmut a kal.«
Dr. J. Parker.

FERD. S.

Estetická výchova.

Má-li se člověk ve společnosti lidské náležitě uplatnit, musí býti v jejím duchu vychován, musí se přizpůsobiti všem podmínkám životním. Výchova v širším smyslu jest nezbytnou nutností, jest základem, bez něhož veškeren společenský řád, vývoj kulturní jest nemožný, nemyslitelný. Lidské schopnosti musejí se všechny paralelně vyvíjeti, aby vytvořily člověka celého, aby ho vyzbrojily vším, čeho potřebuje k svému uplatnění v kulturním boji. Veškeré složky duševního života mají tvořiti harmonický celek, všechny musejí se uplatniti při vývoji člověka. Naprostý intelektualismus, který vrcholí v racionalismu, nemůže při snahách výchovných dosáhnouti všeobecných pozitivních výsledků, v nichž bychom spatřovali konečný cíl všech kulturních snah a požadavků, poněvadž není v souhlase s celou přirozeností lidskou a ustoupiti musí druhé důležité stránce duševního života — citivosti. A právě v tomto ohledu důležité místo při výchově zaujímá cit pro krásno, cit estetický.

Estetickou výchovou rozumíme buditi schopnosti společnosti k pojmání čistých radostí umění — buditi vážnost k němu. Tím nemíníme zotročit umění zájmům společnosti. Tím nechceme také říci, že nejširší massy lidu dají se vychovat tak, aby dovedly správně chápat umění — ne, toť pouhá utopie, neboť umění zůstane vždy nejtěžším problemem, k němuž se můžeme pouze důkladným studiem poněkud přiblížiti. Avšak nápravu zjednatí tam, kde půda je příhodná, buditi zájem na uměleckých dílech, to budiž základním motivem renaissančních snah. „Umění nelze adoptovat lidu, ale zajisté lze lid vychovati pro umění“ (Harlas.) Tím blížíme se důležitému problému estetické výchovy lidu, která v moderní době nachází stále většího a mocnějšího ohlasu v kulturním světě. Jeví se snaha propagovati umění mezi lidem, zvýšiti úroveň umělecké citivosti mezi nejširšími jeho massami, otevřiti této myšlence nové obzory na poli sociálním.

Když nutnost estetické výchovy zaujala mysl mnohých odborníků, vyskytla se důležitá otázka, jaký postup voliti, který by vedl k cíli. Různost náhledů a myšlenek v odborné literatuře jest dokladem toho, s jakým nadšením se někteří jednotlivci a v nynější době i celá sdružení chopila této myšlenky. Máme-li pochopiti správný směr estetické výchovy, nesmíme se spokojiti čistě subjektivním náhledem, nýbrž musíme své myšlenky podepřiti v pevných bodech základních pravd, které nutně musejí předcházeti následujícímu, které musejí býti oporou, na níž postaviti můžeme theoretickou konstrukci dalších úvah.

Pokusím se několika stručnými rysy naznačiti povahu studia estetické výchovy. V úvodu jsem řekl, že při výchově důležité místo zaujímá cit estetický. Říkáme „cit estetický“ se stanoviska čistě psychologického. Musíme si však uvědomiti (a na to chci právě poukázati k náležitému pochopení následujícího), že, mluvíme-li o estetice, nezávisí tato na citu estetickém, neboť estetika jest disciplinou filosofie, k níž dospějeme vědeckou abstrakcí pojmu filosofie, neb lépe řečeno jest filosofii umění a není v žádném vzájemném vztahu s jevem organickým — citem. Aktivnost estetická není odvozena z citivosti lidské, nýbrž vztahuje se pouze k intuici, k představě.

Myšlenka není nová. Důležitost estetické výchovy byla již dávno uznávána. Již v klassickém starověku chápána byla důležitost obecného vzdělání estetického, což poznáváme z toho, že umění bylo v nejbližším styku s řemeslem, které svým mocným vlivem zasahovalo v široké vrstvy národa. Leč umění starověku nebo středověku pojímalo jinak své poslání a již v zásadě liší se podstatně jeho směr od dnešního moderního programu.

Professor Lange praví, že reforma umělecko paedagogická směřuje v užší spojení s přírodou a mimo to v užší vztahy k pravému umění. Umělci považují přírodu za svou nejlepší učitelku. Příroda mluví ke všem stejnou řečí, všem jeví se stejně ve svých krásách. Příroda hraje důležitou úlohu ve výchově vůbec a estetické zvláště. Stopujeme-li první počátky umění (také umění nekulturních národů nebo spontánní kresby dětské), poznáváme, že skládají se z prvků přírodních, neřídí se vždy zásadou od snadnějšího k nesnadnému, nýbrž v primitivních čarách, v jednoduché silhouetě snaží se zachytiti co nejvíce života. Záliba v kráse nemá však svůj původ v intuitivním (výrazovém) poznání přírody, nýbrž paralelně postupuje s vývojem uměleckým. Oceniti účelnost a harmonii v přírodě, zvroucniti vztah člověka k ní, to budiž základním stupněm umělecké výchovy, neboť „kdo chladným zůstává vůči krásám přírody, ten ztěžka pochopí díla umělecká; ta vyžadují porozumění, k němuž v přírodě nacházíme nejlepší průpravy“. (Krejčí: Psychologie.)

Příroda není však vzorem nejdokonalejším. Takovým vzorem může býti pouze ideální objekt, který koncentruje v sobě dva důležité momenty:

sílu a lásku. Moderní kritik Fr. X. Šalda napsal v „České kultuře“: „Umělec a každý tvůrce je tím větší, čím více síly a lásky dovedl v sobě sloučiti; síly, jež jest láskou, lásky, jež jest silou. Příroda jest jen síla bez lásky; proto nestačí její studium, nemůže býti básníku vůdkyní a vzorem.“

U různých národů je různým způsobem vyvinut cit pro krásno, různý národ má různé dispozice k pojmání krásna v různých formách výrazových, jimiž působí na širší vrstvy lidové. Dají se sice stanovit všeobecná pravidla, vyrostlá z logické nutnosti umělecké výchovy, ale hlásí se ke slovu také další důležité momenty, které zvláště u menších národů nabývají tím větší důležitosti, totiž věda folkloristická se všemi tradicemi historickými a otázka etnografická. Cit pro krásno stanoven jest u jednotlivých národů podmínkami jednak subjektivními, jednak objektivními. Subjektivní dispozice uměleckého citění podmíněna jest vrozenými vlohami, zděděnými schopnostmi, hloubkou náboženského citění, vládnoucími myšlenkami politickými a sociálními, které se vyvíjejí paralelně s kulturním životem, nebo jinak řečeno národní kultura se vyvíjí jako logická jejich nutnost, jest jejich celkovým obrazem. Objektivní moment jest v tomto směru důležitější, poněvadž jím podmíněn jest vývoj duševního života vůbec a jeví se hlavně v příčinách geografických. Typickým zjevem v tomto směru jsou na př. Japonci. U nich umělecký vkus jest na značné výši a pátráme-li po příčinách, dospějeme k závěru, že krajina oplývající bujnou vegetací, zářivá květena nezůstala bez účinku na duševní vývoj, nýbrž naopak lid stykem s nádhernou přírodou stal se citlivější, příroda prozářila jeho sny, idee, jeho fantasii. I u národů na nejnižším stupni vzdělanosti se nacházejících, u národů barbarských, můžeme pozorovati „nad pouhé ukájení hmotných potřeb povznesený pud, celkovou výzdobou kroje a zbraní nebo přízvuky barbarské hudby jako důkaz, že i v těchto bytostech nevzdělaných a hrubých trvá pocit krásna, který jest jednou z výsad lidstva“. Francouzský umělecký historik Michel právě s tohoto stanoviska posuzuje umění různých evropských národů, poukazuje na jeho různost a odstíněnost myšlenkovou i technickou, podmíněnou vlivy vnějšími i vnitřními.

Odbočil jsem; leč stalo se tak za účelem širší informace. Myšlenky uvedeny výše v širším rozsahu objasňují nám problem estetické výchovy v užším slova smyslu, omezeném na určitý národ.

Vyskytlo se heslo: Umění pro lid. Každý, kdo pozoruje vývoj dnešního umění, musí uznati, že umění je dnes aristokratické, že se vzdaluje lidu, té široké vrstvě sociální, a naopak lid vzdaluje se umění. Kde hledati příčinu? Umění svými výstředními směry (futurism, kubism . . .) stalo se majetkem několika odborníků, protože lid takový způsob uměleckého vyjadřování nechápe, lid mu naprosto nerozumí a následek toho je, že se mu odcizuje. Umění (myslím ve větším stylu: malířství, sochařství, hudba . . .) nepřichází vstříc lidu, jeho denním potřebám. Již z toho jest patrno, že umění, nemá-li státi se majetkem par excellence, musí zasáhnouti v jiný směr své činnosti, své působnosti, chce-li býti živou, tvořivou složkou duševního života, musí nutně zakotviti v národní půdě, v širších vrstvách společenských a odtud čerpati novou sílu k dalšímu vývoji. Umění má býti národní a jen tenkrát může se státi školou estetického citění, umělecké výchovy lidu.

Z tohoto stanoviska vychází Congres de l' Art public v Bruselu r. 1898, v jehož debatách určen byl směr umělecké výchovy lidu programem: „Vrátiti umění sociální jeho poslání, jež v minulosti mělo, vytýčil cestu, kterou se umělci bráti mohou, aby obecným zájmům sloužili, povzbuzovati uměce ku samočinnosti při veřejných pracích a chrániti všeho druhu umělecké památky, které se zachovaly na místech veřejných, na ulici, náměstí, v domech . . .“

Tento program nepozbývá platnosti dodnes. Jím jest řečeno vlastně všechno, pokud se týče materiálu, který čeká svého zpracování; schází zde bezpečná odpověď na otázku: Jakým způsobem realizovati tyto myšlenky? Schází zde metodický postup, kterého vyžaduje každá účelná práce.

Vše, co sami prožijeme, zkusíme, tomu také porozumíme, lépe chápeme, ostatní zůstává nám poměrně nejasné. Analogie jeví se při estetickém pojmání a posuzování výtvorů uměleckých. Duše umělcova mluví ke všem stejnou řečí; lid nesmí zůstat passivní, lhostejný, nýbrž musí zde nastoupiti určitá aktivnost, přiměřená jeho schopnostem. To stane se tehdy, když dílo svou realizovanou myšlenkou (zvláště je-li tato blízká jeho duši) zaujme jeho pozornost, vzbudí zasloužený obdiv — tenkrát může cítit umělecky.

Chybný byl by však názor, kdyby umělec měl se řídit vkusem a zálibou obecenstva; pak jeho činnost byla by v rozporu s jeho myšlenkou a sotva dovedl by vytvořiti dílo ryzí hodnoty umělecké, protože jeho individuální, originelní duch měl by se vtěsnati v úzký rozsah předepsaných pravidel. Pravý umělec netvoří dle schemat, předpisů. Originelnost jest hlavním typem v umění, nač Wilde správně upozornil, když napsal, že „umělec jest člověk, který naprosto věří v sebe sama, protože je naprosto sám sebou“. Aby netrpěla samostatnost umělcova, musí mu býti ponechána úplná volnost ve tvorbě. Jelikož pravý umělec odborným studiem získal si pevný názor v chápání hodnot uměleckých dle přesných zásad estetických, nemůže podlehnouti vrtkavým zájmům společnosti, aniž by tím byla ořísená jeho originalita, tedy také z toho jasně vyplývá, že, má-li se zvýšiti povšechná úroveň uměleckého smyslu, musí nutně předcházeti umělecká výchova lidu.

Slovo „umělec“ budí v nás obyčejně představu výtvarníka, jenž nadán určitou vlohou, dovede udati směr své fantasii k vytvoření díla pravé hodnoty umělecké. Jest to básník, malíř, sochař, stavitel, hudební skladatel, který svými činy zapsal se v tradici národa. Leč to jest neúplné. Jsou umělci v lidu, jichž jména nenajdeme ve výstavních katalozích, v uměleckých revuích, v článcích kritiků. V našem lidu jeví se vyvinut smysl pro krásno. Tento nejeví se vždy snad jako nějaká latentní hodnota, nýbrž dává průchod svému výrazu v nesčetných pracích lidového umění. Kroj hanácký, slovácký, výšivky, malby, na př. kraslice jsou toho jasným důkazem. Zde můžeme stopovati prvky národního umění, vkus, jímž se řídí při výběru motivů přírodních, při kombinacích tvarů geometrických. Zda nejeví se v takovém ornamentu část její duše, myšlenek, citů, které prochvívají jejím nitrem, zda neprojevuje nám tato práce její náladu, temperament? Není zde nic předepsaného přísnými pravidly filosofickými, ale spontánní činnost umělecká jasně se rýsuje v živých liniích rozkvétající čisté krásy. Tento základní prvek tvořivé síly žije v lidu, jen ho vhodným způsobem probudit, učinit jej východiskem dalších snah výchovných, a tak navázat na přirozený základ další činnosti.

„Výchova musí dílo své připojovati k tomu,“ praví Lindner, „co v historickém podání jest obsaženo, a proto pravíme, že má býti především národní“. Jestliže výchova v nejširším smyslu má navazovat na historický postup národního vývoje, tím více platí to o výchově estetické, která — jako každá jiná duchová činnost — podléhá mocně časovému vývoji.

Umění vyrostlé z půdy národního citění zajisté najde ohlas v duši našeho lidu. Ten, kdo dovede se vmysliti v poměry a situace zobrazené dílem uměleckým, sotva zůstane k němu apatickým, nýbrž tím, že vžije se v jeho myšlenku, pochopí jeho podstatu, rozehrje své city pravým nadšením, radostí, spokojeností.

Výchovná moc národního umění jest již nyní všeobecně uznávána; národní umění proktestilo si cestu do škol, kde se nepřestává jen na pouhém

napodobení lidových vzorů, nýbrž snažil se tvořit v duchu národním, má se navazovati na nepřetržitý řetěz národní tradice umělecké. Škola může a má vykonati v ohledu estetické výchovy lidu dílo záslužné. Nechej se šíriti o umění ve škole, poněvadž věc samotná byla náležitě prostudována a objasněna četnými odborníky.

Názor o umění jest různý. Vedle těch, kteří mu skutečně rozumějí, jsou také praví jeho ignoranti. Umění považují za něco nesoustavného, odporujícího pravidlům logickým a za bezvýznamnou, bezúčelnou činnost; jiní se domnívají, že „umění jest zaměstnání, kterého lze dospěti pomocí jistých formulí“. — Avšak mimo to vystupuje do popředí mnohdy ještě lhostejnost, s jakou se pohlíží na své okolí, naivní spokojenost s tím, co život dává, co okolnosti přisuzují. Výchova a obecné vzdělání směřovati má k tomu, aby pocítěna byla potřeba vyššího duševního života. „Potřeba ta nemůže ovšem živě pocítiti se, dokud člověk chová nepojatou důvěru k svému prostému stanovišti, zúplna se cítě spokojena povahou i důvody vědomostí, jichž dosud byl porůznu nabyt; a sice nejprv z bezprostředního působení zevnějška (vnímáním) a ze styků společenských (mezi nimiž přední místo zaujímá výchování...)*. Potřeba tato musí vyplývati z podmínek, jež diktuje širší rozhled životní — vzdělání, intelligence.

Individuelní názor na svět podmíněn jest různými zájmy, zvláště zájmem estetickým, jehož podstatu tvoří vztah předmětů k dobru a krásnu. Bez zájmu bylo by marné veškeré úsilí výchovy. „Zájem o umění nedá se na-diktovati. A nedá se mu ani naučiti. Umění přichází samo; názorem a bezprostředním stykem...“ (Merhaut.) Harlas ve své knize „Doba a umění“ charakterisuje dnešní dobu po této stránce následovně: „Zájem na výtvo-rech uměleckých zatlačen do pozadí zájmy jinými, drsnějšího rázu, především praktickými. Život stal se trpčejším, nabyt rázu boje o existenci. Pří-rodní vědy a technické vymoženosti nabyly převahy, materialismus vyhoupl se nad idealismus, hmota nad myšlenku. Zijeme rychle, pachtíme se za nižšími ideály, kterým přikládáme velikou důležitost, řešíme úlohy sociální. Pro umění nemáme vlastně chvíle, významu jeho nedoceňujeme, jsme ve svých požit-cích uměleckých povrchní, nemáme času oddávati se jim.“ „A naše umění, churavé umění churavé doby, stejně trpící a žijící... Je dávno předho-něnu kulturou. Žije rafinovaně, v nepořádku, samo nervosní bez pevné struktury, neklidné, churavě sensitivní a zanechává po sobě jen skizzy. Je více uměním atelieru a luxu nežli uměním síly a velikosti, citu vášně... Umění naší doby je vydáno na milost a nemilost omezenému rozmarnému davu, který žádá divadlo, refinement, bizarii, aforismus, pikantní epigramy a vyráží umělci z ruky paletu a vtiská rydlo, péro tužku... Život, který plyne kolem dnešních tvůrců, neskytá již velikých modelů, a sami jsou jen kuriosními, ne monumentálními, více zajímavými, nežli pravými osobnostmi.“ (Emil Edgar.) Tím vlastně objasněn směr některých mladých umělců.

Tato nervosnost, neklidnost moderní doby nezůstala snad omezena na úzký kruh „lepší“ společnosti, nýbrž zasahuje také mocně v širší společ-nost sociální — náš lid. Klidná poesie venkova znenáhla mizí (kroj, písně, zvyky) a na její místo vtírají se různé moderní nevkusnosti. Zde naskytá se nové pole umělecké výchově: k činnosti pozitivní připojiti činnost ne-gativní, která by jako strážce střežila ryzost, čistotu individuálního výrazu myšlenek před cizími je porušujícími vlivy. Má-li se popularisovati umění v širším smyslu, musíme na prvním místě zachrániti to, co lid uměleckého stvořil sám. Jest to důležitý požadavek, důležitý bod celého programu umě-lecké výchovy.

*) J. Dastich: Úvod do studia filosofie.

Arnošt Hello vniká hluboko v podstatu umění a praví, že „umění jest zasvěcením, pokusem, tapáním, jest to rozmach paží, kterým chce člověk uchopiti ideál, předtuchu, vzpomínku“. Člověk v neznámých, tušených dálkách hledá formy, jimiž by vyjádřil prchající sny; hledá myšlenky krásy v temnotách minulosti, v nadějích budoucnosti, k nimž se snaží alespoň v dálece přiblížiti. Umění jest objektivní formou kultury. Zasvěcuje nás v skryté taje oživujících sil, povznáší ducha, jenž odpoutává se od všeho reálného, aby se přiblížil ideálu. Již z toho prýští veliká výchovná cena umění.

Umění předstihuje vědu. Vědecké poznatky, které dnes udávají tón veškerému myšlení, mohou zítra býti vážně otřeseny novým výzkumem vědeckým. Co tratí na ceně antická socha, jež přetrvala věky? Dnes stejně jako v středověku se studuje a slouží za vzor.

Umění jest jen jedno; a mluvíme-li o umění básnickém, hudebním, míníme tím toliko jinou objektivní formu, v níž se nám objevuje — v podstatě zůstává však toliko přísným jednotným principem skutečnosti, vymykajícím se všem schematům, formulám, nesnese žádné definice, jest „funkcí života“. V hořejších úvahách měli jsme na zřeteli hlavně umění výtvarné. Avšak nemusí to býti pouze obraz, socha, která žádá svého přijetí a porozumění, nýbrž může to býti také dílo literární, které „je-li současně dílem uměleckým, je neocenitelným, protože nejprístupnějším a nejdále dosahujícím prostředkem umělecké výchovy jednotlivců i mass“. (Krejčí.) Zde otvírá se nové, vděčné pole umělecké výchovy.*)

Otakar Hostinský považuje za důležitý prostředek vzdělání estetického a smyslu pro umění umělecký průmysl. Odůvodňuje svůj náhled tím, že lid chová se k umění (malířství, sochařství . . .) passivně, lhostejně a nedospívá k pravému jeho ocenění. „Člověk nemá vkus svůj třbiti a osvědčovati jenom v občasných výstavách a před vzácným dílem monumentálním; vkus musí ho provázeti vždy a všude, musí se mu státi příkazem neodbytným; pak teprve můžeme právem mluvit o vzdělání estetickém, o smyslu pro umění.“ A opět obracím se k Hostinskému, v němž vidím u nás prvního velkého propagatora myšlenky umělecké a cituji slova, která pronesl v Rudolfinu r. 1887 v přednášce pořádané pražským Museem umělecko-průmyslovým: „Umělecký průmysl může se státi školou vkusu a jemnocitu uměleckého; v něm tytéž celkem zákony vládou jako v umění velikém, ale případy jsou jednodušší, průhlednější, i laikovi snadně přístupné, tak že jimi zasvěcuje se znenáhla do větších záhad uměleckých. Poznává, jak tvar závisí především na účelu věci, jak ornament podmíněn je materiálem a způsobem jeho zpracování, poznává slohová pravidla a jejich důvody — a to všechno způsobem nejpohodlnějším a nejpobulárnějším, na předmětech, jež stále má na očích, jež tisíckrát si prohlíží a o nichž v každém okamžiku může přemítati . . .“ Dnes můžeme již říci, že mnohé myšlenky prvních průkopníků otázky umělecké našly svůj ohlas v národě, že z theorie přechází se k praxi. Dnes hlásí se ke slovu ženská otázka uměleckého průmyslu; četné školy odborné jsou toho důkazem. Neboť také „žena, již zejména sluší poučovati o příjemnou útulnost domácnosti, nalézá příležitost, aby vlastní rukou způsobila něco, co by poskytovalo trvalý požitek estetický“.

Technické výrobky stále víc a více ovládají obchodní svět. Mnohé moderní vymoženosti stávají se otázkou dne, setkáváme se s nimi téměř při každém kroku. Proč by tyto nemohly míti na sobě pečeť uměleckou?

*) O umělecké ceně literatury pojednal F. V. Krejčí ve knize: Umělecké dílo v literatuře a jeho výchovná moc.

Bývají to často předměty, jež v domácnosti téměř nezbytně potřebujeme (nábytek, náčiní a j.).

Avšak přes to snad zůstane pro nejširší massy lidu záhadou, nerozluštěnou hádankou v programu estetické výchovy otázka správného, dokonalého porozumění uměleckého díla, poněvadž chápati uměleckou tvorbu může jen ten, kdo dovede správně analysovat všechny prvky, z nichž dílo umělecké se vyvinulo, všechny podmínky, které daly mu vyrůst v určitém prostředí. Kdo chce umělecké dílo v podstatě poznati, musí rozuměti jeho vztahu k životu, musí si ujasniti jeho vznik a postup v provedení. „Podnět myšlenky, která určuje vytvoření díla; analytická práce, jež přihlíží k rozmanitým činitelům jejího rozvoje; konečně syntesa, která spájí vespolek vniterněji tyto činitele a je vpravuje v původní jednotnost pojetí, takový jest v pravdě metodický a zároveň přirozený postup, jehož se dbá při tvorbě uměleckého díla, jakož při každém způsobu duchové tvorby.“ (Michel.) Dílo umělecké můžeme tedy theoreticky rozložit na dva elementy: myšlenku a její realizování. Oba jsou v určité vzájemné harmonické závislosti. Základním prvkem jest myšlenka, která tvoří základ dalšího vývoje ve formě provedení, zpracování. Má-li býti dílo chápáno, musí následkem toho oba živly které jsou opět komplikované, býti přístupné zájmu, vkusu a hlavně schopnostem každého jednotlivce. — I když estetická výchova dosáhne skvělých výsledků, přes toto úskalí sotva kdy se přešine. Avšak možno se mu vyhnouti: jsou zde cesty jiné, které také vedou k cíli.

Praktické výsledky nejsou ještě dnes úměrný vyspělé theorii, avšak můžeme říci, že nový směr směle razí si cestu do budoucnosti. Naráží však někdy na obtíže, poněvadž někteří povolání činitelé nevěnují mu dostatek pozornosti, leč vliv na celkový život jest patrný, postup jeho slibuje krásné výsledky v budoucnosti.

Všechny filosofické abstrakce a výklady theoretické nepodají nám nikdy jasně toho, čím hovoří k nám dílo samotné. Řeč jeho je přímá, srozumitelná, nevnucuje obdivu, jen čeká našeho přijetí. Ať už se dívá jedinec na dílo umělecké s jakéhokoliv stanoviska, výchovný moment přiznati mu musí. Bude-li náležitě ujasněn vztah širokých mass k umění, bude-li lid ke svým potřebám životním žádati více než pouhou střízlivou práci řemeslnou nebo dokonce bezúčelný, tuctový výrobek, budou tím otevřeny nekonečné perspektivy nových obzorů myšlenkových, šťastnějších chvil, ušlechtilých snah, vznešených cílů

„V historii a životě vyskytují se okamžiky světla a štěstí; jsou to vpády umění do světa skutečnosti, jsou to záblesky ideálu, jenž na okamžik padá na svět reální a jej zažehá.“ (Hello.) Zajisté každý si přeje co nejvíce těch okamžiků světla a štěstí, jimiž by ozářil cestu životem. Uměním k ideálu!

Ibsen klade za vzor pompejského vojína, který neochvějně až do své smrti vytrval na svém místě, protože nebyl vystřídán: »Taková smrt je činem ducha, jest zjevem, jenž by panovati měl právě tak v umění, jako v armádě a církvi.«

Z duchovního života.

24. B l a h o s l a v e n í c h u d í d u c h e m. Tak pravil Ježíš Kristus. Co jest prostšího! A přec, jak jsme najednou vysoko nad zemí! Anděl, který Habakuka uchopil a unesl jej z jeho pole až do Babylonu, nebyl

rychlejší. Tři slova stačila, aby převrátila naše náhledy o blaženosti, o ceně věcí pozemských, o účelu života, a aby vyrvala náš pozemské lakotě a dala nám vznášeti se jako orel radostně, nad královstvím světa. Blahoslavení chudí duchem! Ta slova budou opakována v celém světě; duše, která jednou je zaslechne, bude se k nim vraceti stále a najde v nich po vždy skrytou ruku, která ji povznese. Rozjímání, hloubajíc o nich, najde v nich poklady hloubky, celou novou sociální ekonomii, která změní vzájemné styky lidí, zušlechťí práci i utrpení. zruší otroctví a z chudoby udělá povolání stejně užitečné jako svaté.*)

25. U t r p e n í. Veliká utrpení náleží k velikým činům. Kdo chce býti požehnáním, musí kráčet na Kalvarii. I zrnko, má-li požehnaně se rozmnožiti, musí~~z~~zemřít. Bolesti spravedlivých jsou spásou světových dějin.

Utrpení není^{*)} pouze školou velikých činů, je také vysokou školou velikých lidí. Clovek, který mnoho netrpěl, nevynikne nad prosřednost. Na kříži vyzdvižen je člověk uschopněn vztýčiti prapor idealismu a korouhev velikých myšlenek.

Utrpení je též zkušebním kamenem pravé velikosti. Veliké duše trpí tiše.**

26. P o s v á t n á č i s t o t a. Čistota skýtá veliké myšlenky, jest znamením pravé velikosti, sebe přemáhající a sebe ovládající osobnosti.

Osvěcuje ducha, posiluje vůli, zachovává fantasii a dodává tělu zvláštní spanilosti. Krása vnitřní je totožna s mravností.

Čisté duše jsou anděli rodin, solí země. Pokud kvete v lidu čistota, potud uchovává se jeho síla.

Mezi všemi nejšlechetnější, nejlepší a nejobětavější jsou, kdož uchovávali sobě posvátnou čistotu.*)

Čistota vyvěrá z lásky ku Kristu a z rozjímání jeho utrpení.

Čistota není ctností mystickou, která je nutna jen v řeholích, je naopak ctností svrchovaně společenskou, nutnou pro život lidského pokolení. Bez ní vymírá život ve svém zdroji, mizí svěžest lící, srdce uzavírá se dobru, rodiny nezanechávají potomstva, celé národy poznenáhla ztrácejí životní sílu. —

Učiníme-li čistotu svým plným majetkem, nalezneme v ní radost, která převyšuje všechny ostatní.

Kdo nesnaží se překonati své vášně, snaží se je omlouvati a pláštíkem vědy zakrývati své zkažené srdce.**)

*) Kerer, Franz X., Gebt mir grosse Gedanken, str. 132.

**) Dle Lacordaira.

*) Lacordaire, Konferenční řeči, přeložil M. Zavoral, Brno 1900. Benedikt. Rajhr. str. 18.

**) Kerer, Franz X., Gebt mir grosse Gedanken, Manz, Regensburg 1911, str. 133.

»Jako denní světlo lze viděti skrze malou skulinku, tak nepatrné věci prozrazují charakter; v pravdě charakter sestává z malých skutků, šlechetně vykonaných.«
Smiles.

»Veliký jest, kdo zapomíná na sebe.«

Zeyer.

ROZHLED

Konec ročníku sedmého. Naši čtenáři nám odpustí, že poslední číslo není vypraveno tak jako předešlá. Náhlé ukončení školního roku přinutilo nás k urychlenému vydání časopisu, tak že utrpělo typografické vypravení. Ročník příští budeme moci asi vydati až po válce. Od vody osmnáctiletých studentů ztrácíme kádr svých kolporterů na středních školách, tak že by asi další vydávání listu za války setkal se s obtížemi. Bude-li ovšem možno vydati časopis beze ztrát, jistě to učiníme.

Výcvik mládeže od 16 let. Časopisům bylo rozesláno k uveřejnění následující provolání: „Ve veškerých kruzích obyvatelstva jeví se již od prvních dnů velikého zápasu, v jehož středu jest naše milovaná vlast, obdivuhodná válečná úsilnost a obětovnost.

„Zvítězíme jistě“ zní heslo a z něho mluví všeobecná důvěra v naše zbraně, poznání naší spravedlivé věci a naděje v její konečný úspěch. Abychom však též pro veškerou budoucnost vyzbrojeni byli proti četným, obratným, bezohledným a vyškoleným nepřátelům, nedostačuje toliko nejkrasnější odhodlanost a nadšení; jest zapotřebí k tomu nejvyššího výcviku duševních a tělesných sil veškerých ke zbraní způsobilých mužův, který lze toliko přiměřenou přípravou mládeže již před vstoupením do branné služby docílit. V době všeobecné branné povinnosti a obzvláště podle zkušeností v nynější válce získaných jest také v nejvlastnějším zájmu jednotlivého státního občana, aby od mládí, jakmile to dovolí tělesný a duševní vývoj, dosáhl přiměřené přípravné vojenské výchovy, by, nastoupiv aktivní vojenskou službu, tím snadněji a lépe a s tím větší výhodou pro veškerenstvo mohl vyhovět svým služebním povinnostem. Veškerí mladí mužové od 16. roku života vězte tudíž, že jest pomocí k výboji a odboji a povinností vůči domovině, abyste se dobrovolně včas podrobili přípravě pro vojenskou službu. Mladíci, již náleží škole, účastní se zajisté s úsilím a radostí pořádání, která budou ve škole k tomuto účelu zařízena. O přiměřené přípravné vzdělání ostatních mladých mužů musí pečovati jiní činitelé, jimž na tom záleží,

aby naše vlast jistě a vítězně obstála při každém jí vnuceném boji a aby půda jich krásné domoviny navždy zůstala ušetřenou od hrůz válečných. Proto vydává se provolání k veškerým spolkům, jež věnují se péči o mládež a k veškerým spolkům, jež mohou při otužování mládeže spolupůsobiti, jakož i k veškerým přátelům mládeže, aby neprodleně shromáždili kolem sebe ze školy propuštěnou mládež od 16. roku života a vycvičili ji podle „Pravidel pro vojenskou přípravu mládeže“ odbornicky vypracovaných. V místech, kde není ještě takových organizací, nechť naši učitelé, jako přirození a zákonem povolání přátelé a ochránci naší mládeže, kteří stojí v přímém vztahu k životu národa, vstoupí do průlomu a jakožto vychovatelé účastní se vojenské přípravy mládeže. Rovněž vznášej se prosba ke všem bývalým příslušníkům ozbrojené moci, aby dle osvědčeného způsobu věrně spolupůsobili při zdokonalování vojenského dorostu. Úřady jsou poukázány, aby tuto akci dle sil podporovaly. Pouze součinností veškerých stavů a nasazením plné síly jednotlivce lze naši mládež vychovati v záměrné, státu věrné, tělesně a duševně zdravé, zbraně schopné státní občany, v duchu hesla našeho vznešeného mocnáře, jež i tu má býti vůdčí hvězdou všech:

„Spojenými silami!“

Ve Vídni, dne 15. června 1915

Ministr zemské obrany:

Bedřich svob. pán Ceorgi m. p. G. p.“

Veřejné knihovny. Dle obšírné zprávy Zemské statistické kanceláře knihoven veřejných v Čechách jest 4451, z toho českých (podle jazyka správy) 3885. Jedna česká knihovna připadá průměrně na 1092 obyvatelů. Největší procento obcí s lidovou knihovnou zjištěno v okresech úpíckém a žižkovském, kde v každé obci jest lidová knihovna. Ve všech zjištěných českých lidových knihovnách napočteno 1,279.433 svazků. Nejvíce svazků vykazuje město Praha (98.794), pak následují okresy Litomyšl (39.765), Plzeň (27.965), Chrudim (25.924), Hradec Králové (24.051) atd. V celém království českém připadá na 100 obyvatelů, kteří se přihlásili k obcovací řeči české, průměrně 30,2 svazků z lidových knihoven. Pokud byly zodpověděny rozeslané dotazníky, nejvíce čtenými spisovateli byli: Al. Jirásek, K. V. Rais, V. B. Třebízský a Ign. Herrmann, a nejčastěji vypůjčovány jejich jednotlivé knihy: „Psohlavci“, „Pantáta Bezoušek“ a „Otec Kondelík“. Že Čechové milují čtení, dokazují znovu a znovu zprávy z nemocnic, kde naši vojínové odkázáni k tělesné nečinnosti s největší zálibou sahají po knize. Česká ošetřovatelka v Pešti napsala o nich: „Je zajímavé slyšeti přání raněných dle národnosti. Je-li to Bosňák, chce cigaretv,

je-li zdejší (Uher bez rozdílu národnosti, chce víno, Němec dopisní papír a Češi — čtení.“ Tuto touhu po čtení nazývá F. A. Šubert (ve feuilletonu „N. P.“ radostným kulturním poznatkem z války. „Věděli jsme dobře již dříve, že náš lid rád čte. Ale při těch jeho čtenářích jsme mívali na mysli hlavně dívky a ženy, nebo staré muže, bývalé písmáky, nebo děti, nejmladší vrstvu lidu. Ale nevěděli jsme tak určitě a přesvědčivě, že stejně veliká láska ke čtení tkví u mladých mužů, tedy v samém jádru mužské části lidu. A tak k dávnému, pro nás velmi čestnému poznatku, že v lidu českém není analfabetů, přidán jest válkou poznatek nový, neméně důležitý, že totiž veškeren lid náš bez rozdílu, ve všech svých vrstvách má neobyčejnou lásku ke knize a časopisu. Poznatek ten jest důkazem, jakými snahami je plna jeho duše i v době posledních let, která jinak příliš se obracela ke smyslné požívatelnosti.“

Husova výstava Jediným význačným podnikem pořádaným v roce Husově zůstane asi Husova výstava uspořádaná v Museu království českého péčí university pražské. Obsahuje 272 čísel, většinou písemností, (též obrazy a mince) týkajících se Husa. Nejvýznačnější čísla jsou: 1. Husův spis traktátů Wicklefových v rukopise Stokholmském dokončený dne 30. září 1308. (Fotografie podle reprodukce. Autograf Husův.) 2. Podpis Husův v Liber decanorum facultatis philosophicae (15. října 1404), (Současný rukopis úředních záznamů o činnosti jednotlivých děkanů ve společném archivu c. k. Karlovy-Ferdinandovy university v Praze, Autograf Husův.) 3. Potvrzení M. Jana Husa kazatelem v Betlemě (14. března 1402). (Oeg. perg. ve společném archivu c. k. Karlovy-Ferdinandovy university v Praze.) 4. Obrana M. Jana Husa proti pomluvám o jeho kacířství a vypuzení Němců z university po 17. říjnu 1409). (Domnělý originál papírový ve sbírkách Musea král. českého.) 5. Rukopis Husův. Opis řeči francouzského vyslance před králem Václavem na Horách Kutných, který pořídil Hus na rozkaz M. Kříšťana (z r. 1409). (Rkp. univ. knih. XIII. F. 16. f. 128—131. Autograf Husův.) 6. Notářský spis, ověřující list Husův papeži s jeho vyznáním víry ze dne 1. září 1414. Dokument tento měl s sebou Hus v Kostnici. (Originál ze společného archivu c. k. university Karlovy-Ferdinandovy v Praze.) 7. Notářský spis, ověřující usnesení university ze dne 27. září 1409 lo tak zv. dekretu kutnohorském (z 18. ledna 1409). Dokument tento měl s sebou Hus v Kostnici (18. září 1414). (Originál ze společného archivu c. k. university Karlovy-Ferdinandovy v Praze.) Většinu výstavních čísel tvoří pochopi-

telně Husova díla, jednak v rukopisech, jednak tištěná. Z rukopisů jmenujeme namátkou Postillu latinskou z r. 1401 (nejstarší), majetek Musea král. českého; Husův výklad žalmů 119—150 z r. 1404, maj. univ. knih.; Betlemské kázání, maj. univ. knih.; Husovy písně v kancionálu jistebnickém, maj. Musea král. českého; Husova kázání z r. 1411—1412, majetek Musea král. českého; Výklad víry, desatera a patera, maj. kláštera strahovského Dcerka; O poznání cesty pravé k spasení, maj. Musea král. českého; Vyložení svatých čtení (Postilla nedělní), majetek Musea král. českého a univ. knihov. atd. Z vystavených listů Husových jmenujeme aspoň list, psaný universitě ze žaláře v Kostnici dne 27. června 1415. Řada tisků zahájena je č. 81, prvním vydáním Gesta Christi (v Norimberce 1507). Kniha je majetkem p. dra. Pavlíka z Tábora, který vystavuje ještě také týž spis, vydaný v L. dndshutě r. 1517. Z ostatních tisků uvádíme ještě Postilly nedělní norimberské (1563) a pražské (1564), Brunnefelsovo vydání Husových spisů (ve Strassburce 1521, nebo v Basileji 1522), a první souborné vydání spisů Husových, latinských, vydaných v Norimberce r. 1558. Výstavku doplňují oddělení: Hus v obrazech, na sochách, na keramice, na vazbách knih, na medailích a na zvonech. Konečně je ještě vystavena řada obrazů míst, významných v životě Husově. Mezi nimi je nejstarší pohled na hrad pražský. Je z latinské kroniky Schedelovy z roku 1493. Vystavené památky na Mistra Jana Husa náležejí řadě majitelů a to: archivu král. hlav. města Prahy, p. Antonínu Dvořákovi, staviteli na Král. Vinohradech, knihovně král. kanonie řádu praemonstrátského na Strahově, městské radě v Počátkách, Museu král. českého, Museu král. hl. města Prahy, p. MUDru. J. Pavlíkovi, předsedovi pro vystavení Husova pomníku v Táboře, p. Fr. Tábořskému, řediteli vyšší dívčí školy v Praze, Umělecko-průmyslovému museu pro východní Čechy v Chrudimi, Umělecko-průmyslovému museu v Praze a univ. knihovně v Praze.

Vědy přírodní a kultura srdce.

„Jest cosi velikého ve výsledcích přírodovědy, ale blaha jimi očekávaného nepřinesly; ano vnikající do širších kruhů hrozí duševní život silně zhrubiti a hlubšího obsahu zbaviti, nepostaví-li se proti tomu hráz ideálního názoru světového a životního, dovršeného jistotou nadsvětové skutečnosti, věrou náboženskou. Dějiny učí, že nejskvělejší doby národů byly silně náboženstvím proniknuté... Celá naše vzdělanost vyrostla na úrodné půdě náboženství, jak se utvářilo v křesťanství, Krok za krokem jeví se dítku její mohutné stopy; bez něho neporozumí dějinám své vlasti, bez něho

zůstane mu smysl nesčetných věcí a jeví denního života skryt. A dějiny se svým životem jsou dítka přece bližší než příroda... Pro školu aspoň, která nepodává jen vědění, která chce a má vychovávat, nechce-li se sama zapřít, jest výuka náboženská srdcem veškeré školní práce.“ (G. Schöppa o obecné škole v Kultur d. Gegenwart I. 2.)

Od našich vojáků. Kol. Jan Trčka, filosof, rodem z Vlachovic na Vláře, prodělával hlavní bitvy v Rusku i v Haliči a nyní byl jmenován jako poručík velitelem 9. komp. pěš. pluku č. 100. a za zásluhy udělen jemu „Signum Laudis“. Kol. Josef Krpálek, poručík pevnostního dělostřel., který od počátku války byl v Přemyšlu, dostal se do ruského zajetí. Kol. senior Luděk Skalický, praporčík pěš. pl. č. 9 odejel po zotavení po třetí do fronty. Novými odvody odvedeno dosud dalších 12 kollegů, tak že bude na vojně 90 procent veškerého členstva,

Katolický ideál životní. (Myšlenky z řeči arcibiskupa dra. Jana Černocho.) Moderní myslitelé z nepřátelského tábora, ba i z řad katol. ti, kteří neznají dobře svého náboženství, považují katolicismus za světový názor slabých lidí, kteří nemohou se zbavit pocitu své slabosti... Podle jejich názoru postavil katolicismus všechny síly venkoncem do služeb posledního cíle: hlásá jen abstinenci, kontemplaci, odříkání se, umrtvování, pokoru, ochromuje pracovní sílu a kalí člověku radost z práce..., zdržuje hybné síly a zastavuje cestu k výsledkům vedouc. Nejlepší a nejbystřejší duchové katolické církve zahrabávají se do svých myšlenek a rozjímání a z této tiché samoty kritizují jen život světa, který není proniknut duchem Kristovým. — Je to spravedlivé a pravdivé? Na takové námitky katolíků, dokonalost duše nesprávně pojmajících, odpovídá uherský primas dr. Jan Černoch, arcibiskup ostruhomský „Pravým katolickým ideálem životním není ani quietismus, pokoj, sen a omámení, ani pyšná spokojenost s sebou samým, nejméně pak jalová kritika. Ani bezmocné odříkání, ani tužby po shonu, nýbrž harmonické osvědčování se všech sil člověka, neustálá práce, vědomí nedokonalosti a přání pokroku a dokonalosti, naděje stálých výsledků a věčného života. To je katolický ideál životní! Dle církevní nauky je čin, život zkušebním kamenem dobré modlitby. Neužitečná modlitba je bezcenná. Kdo po vykonané modlitbě není pilnější, činnější a obětavější, špatně se modlil. Kdo hledá v modlitbě visí a unesení, klame se; vždyť v modlitbě dlužno hledati sílu k potírání vášní a zlovyků, sílu pro utrpení a pro svou povinnost. Jako víra mrtvou jest bez skutků, i modlitba bez vykonaných ctností je planou sentimentalitou a zabíjení času.

Klame se tedy, kdo myslí, že vnitřní život je připraven pouze pro život záhrobní a užítu že nepřináší na tomto světě. — První nositelé kultury, kteří vymýtili pralesy a vysušovali bažiny, čerpali sílu k činu, ke své těžké práci z nitra duše. Svatí, kteří denně celé hodiny se modlívali, přece mívali ještě tolik síly k práci, že se obdivujeme výsledkům jejich činnosti. Kdo by tvrdil, že sv. Bernard, sv. Tomáš Aqu. nebo svatý Bonaventura nepracovali tolik jako některý jiný z jejich vrstevníků? Církev vysílá své děti od oltáře k činnosti ve světě. „Ite missa est“, volá k nim denně. Jděte každý do svého okolí a pracujte! Od oltáře přichází posláni, od oltáře i síla. Důvěřuje církvi těm, kteří se posilují „chlebem života“. Nestanou se neužitečnými snílky, slabochy, křehkými lidmi, kteří znají jen naříkati, nýbrž budou silou kypícími pracovníky, plnými naděje a důvěry, horlivými dítkami aktivní církve. —

Jak hledí jinověrec na katolické náboženství. Protestantský missionář Friedr. Rösch píše ve svých „Missionsbriefe aus Algier“, jak útulným jest mu tamější katolický kostelík a jak pustým kostel protestantský (význam symbolů, oltář, věčné světlo atd.), a vytýká též nauce moderních kazatelů: „Ihr erklärt die Religion für um so vollkommener, je abstrakter und unbegreiflicher sie dem Laienverstande vorkommt.“ Ačkoli dle něho Řím a království boží prý nemá nic společného (!), vytýká jim dále, že zapomínají, „dass der Papst immer noch erträglicher ist als die Pápste.“

Smetanovy opery staly se dne 1. ledna 1915 volnými, neboť vypršela pro ně zákonná lhůta ochranná. A podobně, jak tomu bylo loni s Wagnerovým „Parsifalem“, jest tomu nyní v zmenšeném měřítku i s hudbou Smetanovou. Hraje se volně a zadarmo, kdekoliv se toho zachce ředitelům divadel a koncertních síní. V Praze vypravilo Vinohradské městské divadlo dosud „Prodanou nevěstu“ a „Hubičku“. Věc má však u Smetany přece jen svůj háček. Wagner si napsal libreta k operám sám, čehož u Smetany nebylo. Protože pak dle autorského práva umělecká díla uvolňují se zpravidla třicet let po smrti jejich původce, uvolnily se 1. ledna pouze ony Smetanovy opery, jejichž libretisté zemřeli před Smetanou. Autorské právo Smetanovo omezeno bylo pouze na hudbu. Proto také ochranná doba pro opery Smetanovy s původními texty libret v originálech i překladech, ve spojení s těmito texty, trvá na tak dlouho, pokud trvá ochranná doba pro jednotlivé libretisty. Smetanovými libretisty byli, jak známo: Karel Sabina (1811—1877), který mu napsal texty k operám „Braniboři

v Čechách“ a „Prodaná nevěsta“. Pak to byl Josef Wenzig (1807—1876), který mu napsal německé texty oper „Dalibor“ a „Libuše“. Em. Zünger (1840—1895) napsal libreto „Dvě vdovy“ a Eliška Krásnohorská (* 1847) libreto „Hubička“, „Tajemství“ a „Čertova stěna“. Původní německé texty Wenzigovy přeložil Ervín Špindler a Smetana zhudebnil tyto české překlady.

Od moderního ateismu ke staré víře. Slavný francouzský spisovatel a básník Lavredan, jenž psal o víře jen s posměchem a pohrdáním, dojat hrůzami válečnými navrací se k víře katolické. Ve veřejném vyznání vybízí svůj národ, aby se vrátil k víře katolické, jež jediná mu může poskytnouti záchrany v hrozné vřavě válečné. I nejradikálnější listy francouzské otiskly jeho vyznání, jež zní: „Smál jsem se víře a pokládal jsem se — za moudrého. Tu mne však přestal těšiti můj smích, neboť jsem viděl, jak Francie krvácí a pláče. Stál jsem na cestě a patřil na vojáky; šli tak radostně smrti vstříc. Tápal jsem se: „Co vám do dává takového klidu?“ Počali se modliti: „Věřím v Boha“. Uvažoval jsem o oběti našeho národa a zřel jsem, jak ji lid podstupoval s modlitbou na rtech. Cítil jsem, že je přece něco plného útěchy, že je věčná vlast, jež září v lásce, i když vlast pozemská plane nenávistí. Než toto poznání je věděním, věděním dětským. A já již nejsem dítětem. To je má ubohost, a ta mne mrazí. Národ, jenž nemá víry, musí pochybovati, že se pozemská bolest změní v nebeskou slast. Když vše spěje k úpadku, kdo může míti naději bez víry? Není pak všechna denní práce trýzní, není vše dobré nesmyslem, nemáme-li víry? Stojím u proudů francouzské krve, hledím na posvátné toky slz. Jsem zmítán pochybností. Avšak stará žena z Bretagne, jejíž synové jsou zkrvaveni, jejíž oči osleply od pláče, modlí se své „Ave Maria“. Jak se stydím před touto ženou! Jak hrozné a žhavé jsou rány národa, do nichž nesplyne jako hojivý balsám krůpěj krve onoho Divotvůrce,* onoho, ach, Divotvůrce; nemohu ho ani jmenovati, byl tak dobrý — a já? Co by bylo z Francie, kdyby její dívky neměly víry, kdyby se její ženy nemodlily. Dělostřelectvo důvěry v Boha zvítězí v této válce. Minulost Francie je veliká. Byla to Francie, jež chovala víru; přítomností Francie je soužení. Francie cítí, že již nemůže věřiti. Bude její budoucnost lepší? S pomocí Boží, jen s pomocí Boží. Ó, národ mrtvých pokrývá pole. Jak je těžko zůstatí atheistou na tomto národním hřbitově. Nemohu, nemohu. Oklamal jsem sebe i vás, kteří čtete mé knihy a zpíváte mé písně. Byl

*) Krista Pána.

to blud, byla to zavraždění, hrozný sen. Vidím smrt a volám po životě. Ruce ozbrojené působí smrt. Ruce sepraté připravují život. Francie, Francie, vrať se k víře svých nejkrásnějších dnů. Opustiti Boha znamená býti ztracenu. Nevím, budu-li ještě zítra živ. Svým přátelům však musím říci: Lavredane, neodvažuj se zemřít jako ateista. Peklo mně nepůsobí úzkosti, avšak tísní mne myšlenka, že je Bůh, a ty jsi od něho tak vzdálen. Jásej slavně, má duše, neboť jsem se směl dožít hodiny, kdy na kolenou mohu říci: „Věřím, věřím v Boha, věřím, věřím! Slovo to je ranní písní lidstva. Kdo ho nezná, pro toho je noc.“ (Vyňato z „Neue Züricher Nachrichten“.)

Dějiny odborných názvů. V posledních dobách starověku řeckého rozšířil se pojem slova: znamenalo libování si v učeném studiu vůbec, hlavně pokud týkalo se to zabývání se minulostí řeckou, pokud zachována v památkách literárních. Jejich sbírání, uchovávání, výklad a opravování, pokud vzaly porušení, bez ohledu na to, jakému oboru náležely, tvořily obsah této filologie. Filologem v tomto smyslu byl u Řeků Eratosthenes (žil 276—195), u Římanů na př. gramatik Ateius. Od Římanů máme technických výrazů celou řadu: medicina, ius, religio, antiquitates, agricultura, mercatura. U Horáce přichází cultura ve smyslu vzdělání duševního. Individuus jako překlad z řeckého adiairetos u Cicérona, u něhož přichází celá řada výrazů technických přeložených z řečtiny. Ablativus je snad utvořen od Julia Caesara, amuletum vyskytá se za Varrona, velice dávno př. Kr. annales, satira od Gaia Lucilia v 2. stol. př. Kr. dostala význam nynější. Religio naturalis jako protivu religionis civilis má Varro (116—27 př. Kr.) Stoikové (asi 300 př. Kr. až 200 po Kr.) razili některé technické výrazy, na př. kriterion empeiria, methodike, philanthropia, energie, evidentia. Od skeptiků (asi 300 až 100 př. Kr.) jsou výrazy dogmatikos, skeptikos. Dionysios Thrax složil první řeckou grammatiku (kolem r. 100 př. Kr.) objemu velmi skrovného. R. 77 po Kr. dokončeno velké dílo Plinia staršího o 37 knihách Historia naturalis. Obsahem jejím jest asi to, co Řekové nazývali původně fysikou = učení o přírodě v nejširším smyslu. Vedle theologie = učení o Bohu v užším smyslu (o Trojici), užívalo se počínaje sv. Pavlem výrazu oikonomia pro učení o vtělení Páně a o jeho působení. Enkyclopaideia (encyklopaedie) jakožto výraz pro všeobecné vzdělání rozšířil se v 1. a hlavně ke konci 2. stol. po Kr. Mnohem dříve, již u Atheňanů, užívalo se v tomto smyslu složeniny enkyclios paideia.

?